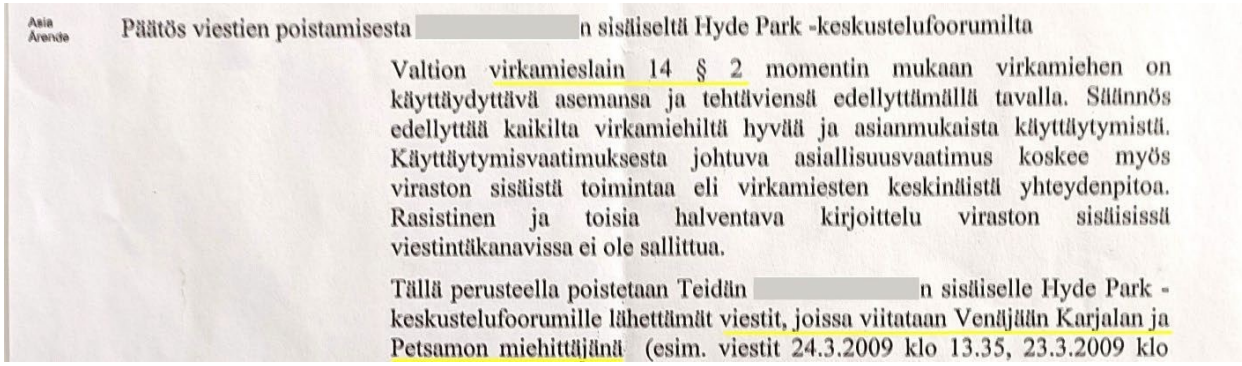
2026:1

”Russofobisen historiankirjoituksen” kriminalisoiva viranomaispäätös virkamieslakia sovellettaessa 29.4.2009

Venäjän laaja-alaista vaikuttamista vai ei?

TAPAUSTUTKIELMA | kansalaiskontribuutiot 2026:1
© Restingcase Reviews Suomi | www.restingcase.eu

Asia
Ärende

Päätös viestien poistamisesta [redacted] n sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta

Valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Säännös edellyttää kaikilta virkamiehiltä hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisvaatimuksesta johtuva asiallisuusvaatimus koskee myös viraston sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa. Rasistinen ja toisia halventava kirjoittelu viraston sisäisissä viestintäkanavissa ei ole sallittua.

Tällä perusteella poistetaan Teidän [redacted] n sisäiselle Hyde Park -keskustelufoorumille lähettämät viestit, joissa viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä (esim. viestit 24.3.2009 klo 13.35, 23.3.2009 klo

Tiivistelmä

Yllä kuvassa nähtävä 29.4.2009 päivätty diarioitu valtionhallinnon merkittävän viraston päätös on pääjohtajan ja yksikönjohtajan allekirjoittama ja kaiketi henkilöstölakimiehen laatima. Sen perusteluosan maininta ”viitataan Venäjään” tarkoittaa alun perin Neuvostoliittoon talvi- ja jatkosodan päätyttyä viitanneita lauseita. – Kysymyksiä: Rikkoiko historiallisen faktan toteaminen virkamieslakia? Oliko laintulkitsijalle lobattu onnistuneesti holokaustin kieltämiseen ja kansanryhmänvastaiseen kiihottamiseen näennäisesti rinnastuvaa kriminalisointivaatimusta nyt koskien myös ”russofobista historiankirjoitusta” sanoittamalla pyrkimys hämäävästi tuolloin trendaavalla rasismi- ja vihapuhekeskustelun retoriikalla? Oliko nimettömäksi jäänyt ilmianto täysin kotoperäistä vai osa Venäjän informaatiovaikuttamistoimintaa? Olisiko päätöslinjaus ”ennakkotapauksena” saattanut jopa yleistyä valtionhallinnossa? Tämä tarkastelu etsii mahdollisia vastauksia rajatun tapaustutkimuksen, yleisemmän analyysin ja poikkitieteellisen pohdinnan keinoin. Sen tarkoitus on osaltaan täydentää *Ulkopoliittisen instituutin ja Helsingin ja Tampereen yliopistojen tutkimuksen* **Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen 2000-luvulla: Pehmeästi pedattu mutta kova nukkua** antia. Se on myös vastine jälkisyyllistämisille, joita on esitetty jälkisuomettuneiden itsesensuurivaatimusten, leimaamisen, canceloinnin ym. epäasiallisen kohtelun ilmentymiä ja poliittisen irtisanomisenkin kokeneita mutta niistä julkisuuteen nöyrästi vaienneita kansalaisia kohtaan. Case-arvioinnin mukaan kiistatta venäjämielinen ja mahdollisesti jollain tapaa ”venäläiskultivoitunutkin” vaikuttamistoiminta on hyödyntänyt suomalaisen poliittisen kulttuurin piirteitä kuten keskinäisriippuvuusidealismia ja konsensushakuisuutta. Maan tapana viipyillyt työyhteisöalakulttuurin YYA-henkinen reliikkisäie on sekin ollut omiaan vaikeuttamaan piilevän mahdollisesti vierasperäisen ulkoisen vaikuttamisen tunnistamista. Tämä herättää pohtimaan, onko vastaavanlaista ilmennyt ehkä case-virastoa laajemminkin hallinnossamme ja työpaikoilla vielä 2000-luvulla.

Asiasanat laintulkinnan manipulointi, jälkisuomettuneisuus, kriminalisointi, ”russofobinen historiankirjoitus”, ennakkotapaus, leimaaminen, poliittinen irtisanominen, SAFKA, Venäjän historiakomissio, Suomi–Venäjä-seura, menneisyydenhallinta, kansallinen reflektointi

[**Toim. huom**. linkkien toiminnasta: Parhaan lukukokemuksen varmistamiseksi pöytätietokoneilla on suositeltavaa avata ulkoiset linkit painamalla niitä klikattaessa yhtä aikaa **ctrl**-näppäintä, jolloin linkki avautuu kaikissa selaimissa uuteen ikkunaan, ja pdf-asiakirjasivu jää auki viimeksi luettuun kohtaan. Sisäistä navigointia helpottaa kaikkien sivujen yläkulmassa näkyvä *sisällysluetteloon*-linkki]

Sisältö

Tiivistelmä 1
Johdanto 3
1 ”Russofobinen historiankirjoitus” ja sen tuomittavuus 8
1.1 Katsaus sensuuripäätökseen 29.4.2009 8
1.2 Russofobia+rasismi poliittisena leimakirveenä 15
1.3 Jälkisuomettuneisuus historiasensuurin motiivitaustana 17
1.4 Kansallinen ja paikallinen motiivitaustamaisema 23
1.5 Sensurointimotivaation taustapotentiaalin paikallisanatomia 29
2 Case-episodi maaliskuu–marraskuu 2009, lyhyt kronologia 33
2.1 SAFKA, Naši ja Yövartio Sanomatalossa 23.3.2009 34
2.2 Kirjoituskielto suullisesti 24.3.2009 40
2.3 Kirjallinen syytös ”rasismista” ja uutinen Venäjältä 24.4.2009 40
2.4 Päätös viestien poistamisesta Hyde Park -foorumilta 29.4.2009 41
2.4.1 Sensuroidun virkamiehen vastine lakiosastolle 3.5.2009 44
2.4.2 Poistettujen viestien 2.9.2008–24.3.2009 lähitarkastelu 48
2.4.3 Henkilöstön reaktioita sensuurilinjaukseen 53
2.5 Uusi vastine lakiosastolle 22.9.2009 ja laiton irtisanominen 56
2.6 Sovintokokouskutsu 22.10.2009 ja sovintokokous 5.11.2009 60
2.7 Korjattu sensuuripäätös 10.11.2009 ja vertailu alkuperäiseen 62
2.8 Jälkipuintia ja tiimiviestejä marras–joulukuussa 2009 64
3 Venäjän kulttuurinen ja historiapoliittinen vaikuttaminen vuonna 2009 67
4 Venäjän historiakomissio ja Case-viraston russofobiahälytys keväällä 2009 82
5 Oikeudellinen tarkastelu ja loppulausunto: ”Lex Rivivirkamies” 93
Lähteitä, haastatteluaineistoa ja irtonaisia indisiopäätelmiä 132

Johdanto

"Venäjän viestintävalvontavirasto Roskomnadzor varoitti Yleä, että sotaa käsittelevä Yle Novostin artikkeli rikkoi Venäjän lakia, joka kieltää sodan nimeämisen sodaksi. Paineen alla Yle poisti kyseisen artikkelin sivustoltaan – 'yksi artikkeli rikkoi lakia ja sitten vedettiin pois'" (Upi ym. s. 179) https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/5427a5a2-6be2-496c-8bf2-cbbe8ed8a49c/content

Venäjän laaja-alaista vaikuttamista Suomeen 2000-luvulla käsittelevä tutkimus toi mielenkiintoisen uuden tiedon suomalaisille, jotka katsovat omistavansa Yleisradion. Tosin Yle on tuoreeltaan oikaissut tuota tietoa kertomalla, ettei taipunut painostuksen alla tai noudattaakseen naapurimaan lakia, vaan pyrki vastuullisesti varmistamaan toimittajansa turvallisuuden käytännön tilanteessa. Yle Novosti ei siis soveltanut toimintaansa Venäjän lakia, vaan päätti poistaa artikkelin, koska Venäjän lain koura olisi muuten uhannut väärän sanan valinnutta.

Yleisradio ei ole laintulkintaviranomainen, jonka pitäisikään kyetä punnitsemaan verhoutuen päällekäyviä juridisia pandoranlipasviritelmiä. Mutta – valitettavasti – suurelle yleisölle julkistamattomia vastaavanlaisia tietoja Venäjää myötäilevästä sensuroivasta ilmaisunpoistopäätöksestä on tihkunut myös suomalaisen valtionhallintoviranomaisen toimista.

Suomen lakia tulkittaessa on todellakin sovellettu sille täysin vierasta mutta Venäjän nykyisestä lainsäädännöstä löytyvää *ns. russofobisen historiankirjoituksen* tuomitsevaa ja kriminalisoivaa lainkohtaa, tietäen tai tahattomasti. Tämän pienen case-episodin tapaustutkimuksellinen tarkastelu valaisee pikku lisäkontribuutiona Upin ym. tutkimuksen aihepiiriä.

Tutkielma kartoittaa, missä määrin tarkasteltavassa virastossa (jäljempänä Case-virasto) vuoden 2009 aikana tapahtuneen case-episodin aloitussiirron voisi katsoa perustellusti olleen Venäjän 2000-luvulla Suomeen kohdistaman laaja-alaisen informaatiovaikuttamisen tarkkaan rajatusti hallintoon suunnattua epävirallisen diplomaattisen painostuksen keinoin toteutettua ulkopuolista puuttumista, sekä tapauskuvaukseen liittyvien taustatekijöiden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan ja päätöksentekoon. Hankkeen avulla tuotetut arviot on ankkuroitu saatavilla olevaan dokumentoituun sekä haastatteluilla hankittuun aineistoon sekä toimijoiden ja sisäpiiritiedon osin syvälliseenkin toimintaympäristön tuntemukseen.

Upin ym. tutkimuksessa on esimerkkinä Venäjän valtion diskurssin omaksumisesta Suomessa russofobia-sanan käyttö: *"Russofobia tarkoittaa venäläisvastaisuutta ja siitä syyttäminen on Venäjän informaatiovaikuttamisen tapa, jonka tavoitteena on leimata Venäjä-kriittisyyttä rasistiseksi ja epärationaaliseksi"* (s. 67). Tässä tutkielmassa pyritään kirjoittamaan tuo termi sitaatteihin konteksteissa, joissa se olisi muutoin vaarassa tulla ymmärretyksi venäjämielisesti arvoarvostettuna.

Osana informaatiovaikuttamista voidaan myös historiankirjoitus leimata *"russofobiseksi"*, *"rasistiseksi"* ja *"epärationaaliseksi"* silloin, kun se ei myötäile Kremlin suurvaltakunnian, sivilisaatiovaltion, Russkij Mirin, Kolmannen Rooman ja Viidennen imperiumin narratiivia vaalivien tahojen itse- ja/tai omaatuntoa.

Upin ym. tutkimuksessa todetaan, että on lopulta mahdotonta löytää suoraviivaista vastausta kysymyksiin Venäjän vaikuttamistoiminnan osuudesta ja toisaalta sen vaikutuksesta riippumattomasta kansallisten intressien tulkinnasta maamme Venäjän intressejä vastaavaan politiikkaan – mutta lisätään: "*Menneisyydenhallinnan, oppimisen ja tulevaan varautumisen näkökulmista lähimenneisyyden kriittinen tarkastelu ja aiempien toimintatapojen tarkastelu eri näkökulmista on kuitenkin tarpeellista ja itsessään arvokasta.*" (s. 19)

Upi ym. kertoo tutkimuksensa pyrkivän antamaan aineksia laajemmalle yhteiskunnalliselle keskustelulle avaamalla menneitä prosesseja tutkimuksen ja uuden tiedon kautta. Upin ym. tutkimusryhmällä ei kerrota olleen käytössään salassa pidettävää viranomaisaineistoa, mutta ei luultavasti myöskään muusta syystä julkisuudelta piiloon jääneitä tapauksia, joihin saattaisi hyvinkin kohdistua yhteiskunnallista lisämielenkiintoa ainakin kadunkansalaisnäkökulmasta katsoen.

Tähän uudenlaiseen keskustelunavauskutsuun vastaa omalta osaltaan tämä kansalaiskontribuutio, ruohonjuuritasoa painottava case-tutkielma ja tapausraportti. Se tuo oleellisimman syventävän pikkulisänsä Upin ym. tutkimuksen osiin 4 ja 5, jotka käsittelevät Venäjän informaatiovaikuttamista ja kulttuurista vaikuttamista. Erityisinä kuriositeetteina ovat historiapoliittinen vaikuttaminen ja Suomi–Venäjä-kantoja organisaatiotasolla vuosikymmenten ajan epävirallisena maan tapa -reliikkinä säädellyt paikalliskulttuurin venäjämielinen säie ja muusta yhteiskunnasta osin poikkeavasti käsitetty ”oikeustermistö”.

Tämä rajattu tapaustutkimusraportti herättää myös yhteiskunnallisesti havahduttavan kysymyksen: Olisiko käsiteltävä venäjämielinen virastopäätöslinjaus vuodelta 2009 ilman tietynasteista riitauttamista läpi mennen voinut toimia *worst case* -skenaariossa jopa eräänlaisena ennakkopäätöksenä leviten vaivihkaa muuallekin hallintoon ja työpaikoille?

Tiedä vaikka laadittu sensuuriasiakirja olisi läpäissyt virkamiesharkinnan laajemminkin ilman siihen sisältynyttä lopulta poistettua ilmeisen aiheetonta rasismisyytöstä (tarkkaan ottaen päätös jäi edelleen voimaan ”russofobisen” historiamaininnan paikallisesti sanktioivalta osin). Kenties tämä olisi johtanut heikon lenkin kohdalla onnistuneen vaikuttamistoiminnan skaalautumiseen pikkuhiljaa uudeksi maan tavaksi ilman virallista korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätösstatustakin.

Tarkastelussa päädytään siihen, että mitä todennäköisimmin näin ei olisi käynyt, koska yleisesti ottaen hallinnossa ja työpaikoilla osataan tunnistaa, harkita ja torpata vieraan laintulkinta-aineksen tai muun merkittävän vahingollisen lisän lobbaaminen ja ujuttaminen talon hallintokäytänteisiin jo hallinnon omassa esiprosessissa. Yleisemmin eivät liene voimassa myöskään niin voimakkaat henkilöstön yhteisökulttuuriset pidäkkeet viedä noloksi koettua keskustelua oman talon ulkopuolelle vaikka asiassa nähtäisiin relevantti yhteiskunnallinen ulottuvuus.

Todennäköistä on, että yli puolen vuoden virastonsisäinen ulkomaailmalta pimentoon jäänyt johdolle mahdollisesti hyvinkin kiusallinen hallintokeskustelu ja sensuroidun ”toisinajattelijan” osittain päätöstä riitauttanut puolustussinnikkyys nimenomaan rasistiksi leimautumisen välttämiseksi estivät myös mahdollisen

kriminalisointilobbaamisen leviämisen, kun kepillä jäätä testaavan tunnustelun arveltiin lopulta kohtaavan epämieluisaan julkisuuteen päätyvää vastarintaa. Raportti ja vastinetutkielma tuovat esiin pientä ruohonjuuritason kokemustietoa venäjämielisten kotoperäisten tahojen mahdollisesti jotenkin Venäjään linkittynyttä intressiä edustavien aatteellisten aktiiviainesten ja ”hyödyllisten idioottien” ja/tai bulvaanien toimin toteutettavan laaja-alaisen vaikuttamisen tasoista.

Työelämäperspektiivi hallinnon yhdeltä erityissektorilta saa valaistusta mahdollisesti yleistettävyyskelpoisinekin juonteineen. Nämä kuvaukset ja osin syvällekin luotaava tausta-analyysi täydentävät Suomi–Venäjä-suhteemme konkretiakuvaa ja vahvistavat osaltaan kansallista itseymmärrystä.

Vuonna 2009 hybridiuhkiin ei vielä osattu varautua samaan tapaan kuin nyt. Väistämättä herää kysymys, voisiko nykyisin missään valtionhallinnon osa-alueella täysin uudenlainen ennakkopäätösluonteinen laintulkinta- ja sensuurihanke edes virastonsisäisenä henkilöstöhallinnollisenakaan päätöksenä pysyä paikallisena, pimennossa ja viestintäkatveessa muulta yhteiskunnalta? Varmaankaan ko. hanke ei tänään etenisi diarioitavaksi asiakirjaksi asti ilman, että joku myös vastuullisessa johdossa epäilisi sen takana voivan ehkä olla jopa jotain vieraaseen vihamieliseen historiapoliittiseen informaatiovaikuttamiseen viittaavaa.

Luultavimmin nykypäivänä virastojohto toimisi omatoimisesti hallinnonalat ylittävän tiedonkulun ja verkostoituneisuuden edellyttämällä tavalla, sen mukaan kuin Sisäasiainministeriö nykyisin ohjeistaa: "*Toimet hybridiuhkien torjumiseksi eivät lähtökohtaisesti ole minkään yksittäisen toimialan tai ministeriön yksinään valmistelevia asioita*" (https://intermin.fi/kansallinen-turvallisuus/hybridiuhat).

Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen johtaja Teija Tiilikaisen mukaan hybridiuhat eivät kohdistu enää vain valtioihin tai rajoille, vaan ne

ulottuvat yhä suoremmin *yrityksiin, julkisiin palveluihin ja kansalaisten arkeen*. Demokratioita horjutetaan nyt niiden haavoittuvuuksien kautta: informaatioympäristössä, digitaalisissa järjestelmissä ja kriittisessä infrastruktuurissa. Näitä *heikkoja kohtia* ovat esimerkiksi *sananvapaus*, *avoin informaatioympäristö*, demokraattiset prosessit, digitaalisten järjestelmien riippuvuudet sekä kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuudet. – *Pienin yhteinen nimittäjä on juuri haavoittuvuuksien hyödyntäminen*, Tiilikainen sanoo tiedotteessa. (Verkkouutiset https://www.verkkouutiset.fi/a/hybridiuhat-ulottuvat-arkeen-kohteena-kansalaisten-tiedot/#f71fde6e)

Olisiko case-episodissa 2009 voinut olla kyse vieraasta ystävällishenkisestä mutta vihamielisestä vaikuttamisesta, jossa myönteisenä koettu historiapoliittinen informaatioisku (”hyökkäys”) oli kohdistettu mahdollisesti heikkona lenkkinä tunnettuun valtiolliseen paikalliskohteeseen? Havaittu haavoittuvuus olisi tuossa tapauksessa voinut olla virastotasolla tiedetty otollinen pitkäaikainen paikalliskulttuurinen venäjämieliselle vaikuttamiselle myönteinen ilmapiirilähtöinen maaperä, jota on voitu todentaa henkilöstön ja osin johdonkin aatetaustoista ja harrastuneisuutena.

Tämän olisi voitu arvella olevan omiaan vaikuttamaan talon juristien ja ylimmän johdonkin valmiuteen hyväksyä Venäjän historiakomission mukainen laintulkinta. Lisäksi Case-virastossa noudatettu paikallisen sopimisen malli osaltaan lienee vaikuttanut siihen, että episodi kaikkineen jäi viraston sisäiseksi asiaksi eli pimentoon ja viestintäkatveeseen muulta yhteiskunnalta.

On tietysti mahdollista, että jo vuonna 2009 on Case-viraston puolelta oltu hiljaisesti yhteyksissä oman hallintoalaministeriön ja ehkä sisäministeriönkin yhteyshenkilöihin. Kenties on konsultoitu Suojelupoliisiakin ja todettu yhdessä, että kyseessä on ihan puhtaasti suomalaistaustainen uudenlainen paikallisesti noudatettava sananvapauslinjaus, jonka alkuperässä ja motiivissa ei olisi nähty minkäänlaista uhkatekijää demokraattiselle yhteiskunnalle ja valtionhallinnolle. Mutta siinä tapauksessa kyllä tuntuu epäuskottavalta, että sensuuriasiakirjan perustelutekstiin olisi vielä korjattunakin jäänyt Suomen virkamieslain pykälä ja momentti selvästikin venäjämielisesti sovellettuna ja tulkittuna.

Haluamme uskoa, että nykypäivänä vastaavassa tilanteessa kaikilla hallinnon tasoilla on vahvaa resilienssiä, ja mahdollisille vihamielisille informaatiovaikuttajille lähetetään viesti, että tänne on turha iskeä. Tämän myöhään muttei ehkä liian myöhään julkaistavan raportin relevanssi, fokus ja intressi ovat kansakuntamme edusta tunnetun huolen alueella lainsäädännöllemme vieraan haitta-aineksen tunkeuduttua 17 vuotta sitten epämääräisen tahon lobbaamana ja ehkä haitta-ainekseksi tunnistamattomana paikallisen laintulkitsijan viranomaisharkintaan läpäisten sen ja päätyen aina kirjallisen sanktiopäätöksen perusteluiksi näennäisesti Suomen lain nojalla.

Tuo epämääräinen taho on todellakin voinut olla suomalaisen aatetaustaisesti venäjämielisen lobbyn lisäksi osin vierasperäinen. Tutkimusaihetta lähestytään pääasiassa laadullisen yleispolitiikka- ja työyhteisökulttuurisen analyysin ja osin myös vapaamman psykososiaalisen ja eläytyvän kulttuuritaustapohdinnan avulla.

Lyhyt oikeudellinen tarkastelu koostuu laillisuus- ja lakisidonnaisuusperiaatteen lisäksi työoikeuden, sopimisoikeuden, ilmaisunvapauden ja tasa-arvon yleisten standardien peilauksista virkamies- ja hallintolain suhteen. Juttu on toki vanha, mutta lähihistorian hallintafokuksessa menneisyydenhallinnan ja kansallisen reflektoinnin kannalta tuoreehko.

Sensuroidulla virkamiehellä tai tiettävästi muillakaan asianosaisilla ei ole ollut henkilökohtaisia juridisia vaatimuksia päätöstekstiin sisältyneen rasismisyytöksen poisvedon jälkeen. Sensuroitu pidättäytyi paikallisen sopimisen periaatteen mukaisesti viemästä asiaa talon ulkopuoliseen käsittelyyn ja julkisuuteen, jotta virastoon ei tämän myötä kohdistuisi haitallista mustamaalaushenkistä ja sen perustyön luotettavuutta horjuttavaa huomiota, mikä hyödyttäisi vain mahdollista ulkopuolista vihamielistä tahoa. Hän kertoo lisäksi halunneensa herättää yleisellä tasolla keskustelua laintulkinnan vieraan manipuloinnin riskeistä julkishallinnon ”sisäänlämpiävissä” viranomaisissa.

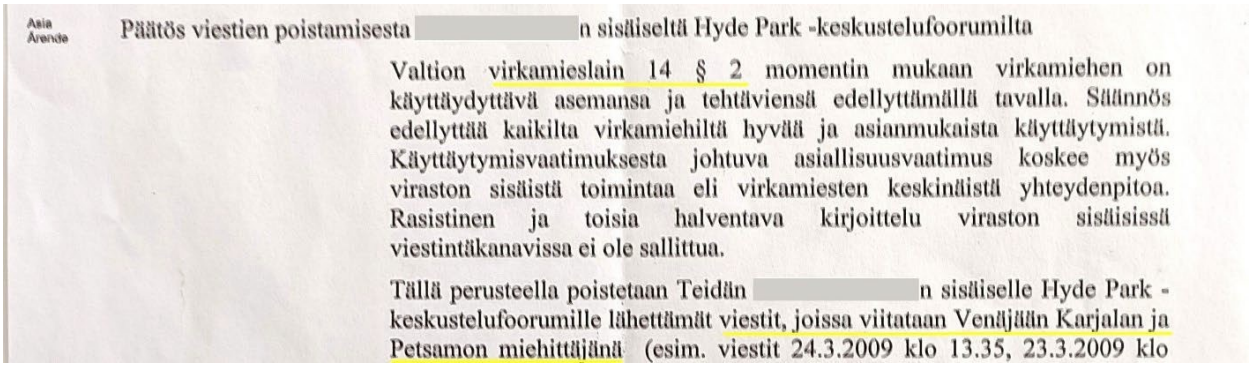
Tarkasteluaineisto muodostuu Upin ym. tutkimuksen tavoin lähteistä, jotka on koottu ja analysoitu kvalitatiivisin keinoin. Se koostuu dokumenteista, haastatteluista, julkisista ja ei-julkisista asiakirja-aineistoista, mutta myös aihetodisteellisesti viitteellisistä medialähteistä: aikalaiskommentointia, anonyymia jälkipohdintaa, käytäväkeskusteluja, yksityisviestittelyä ja lehtileikkeitä. Tavanomaisesta poiketen tutkielmassa on lähdeviitteet sijoitettu lukijaystävällisesti tekstiin eikä alaviitteisiin, ja mukana on myös relevanttia kuvamateriaalia.

Arviointitoimitus päätyy dokumenttitarkastelun ja haastatteluiden purkamisen ja analyysin jälkeen valistuneeseen johtopäätösarvioon sensuurihankkeen alunperäisestä tarkoituksesta täsmentyneine motivaatio-oletuksineen, jotka esitetään loppulausunto-osiossa. Raportti julkaistaan uudella suomalaisella kommentoivan tutkimusjournalismin harrastajasivustolla Restingcase Reviews Suomi, joka julkaisee ajankohtaisia tutkimuksia kommentoivia ja täydentäviä kansalaisarvioita, vastineita ja muita erityisesti ruohonjuurinäkökulmia esiin tuovia ilmiöalueitaan valaisevia vähemmän tunnettuja tarkasteluita, joilla näyttäisi olevan yleisesti tiedettyä enemmän ilmeistä yhteiskunnallista merkitystä.

Huhtikuussa 2026
Restingcase Reviews Suomi
arviointi- ja palautetoimitus

1. ”Russofobinen historiankirjoitus” ja sen tuomittavuus

1.1 Katsaus sensuuripäätökseen 29.4.2009

Asia
Ärende

Päätös viestien poistamisesta [redacted] n sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta

Valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Säännös edellyttää kaikilta virkamiehiltä hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisvaatimuksesta johtuva asiallisuusvaatimus koskee myös viraston sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa. Rasistinen ja toisia halventava kirjoittelu viraston sisäisissä viestintäkanavissa ei ole sallittua.

Tällä perusteella poistetaan Teidän [redacted] n sisäiselle Hyde Park -keskustelufoorumille lähettämät viestit, joissa viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä (esim. viestit 24.3.2009 klo 13.35, 23.3.2009 klo

Kuvassa yllä nähdään olennainen tekstinosa käsiteltävästä virastopäätöksestä 29.4.2009. Siinä on nähtävissä ensisilmäyksellä joitain huomionarvoisia piirteitä asiakirjan kirjoittamisaikakauteen liittyen. Se on kirjoitettu viime vuosisadan jälkipuoliskolla vakiintuneen asettelumallin mukaisesti ja näyttäisi tulostetun mahdollisesti valmiiksi painetulle asiakirjapohjalle, jossa on ylätunnisteessa viraston logo ja ”*Dnro/Dnr*” sekä yhtä virastomaisesti tekstirivien vasemmalla puolella ”*Vastaanottaja/Mottagare*”, ”Viite/Ref.” ja ”*Asia/Ärende*”.

Kieli on lakitekstille ominaista, ja tyylin kankeus muistuttaa jollain tapaa viraston autonomianaikaisista vuosikymmenistä. Oman viraston rivivirkamiestä teititellään ”kunnioittavasti” oikein isolla T:llä. Virkamieslain pykälä ja momentti kerrotaan asiaankuuluvasti, joskin tämän funktio suhteessa langettavaan päätökseen perusteluineen jää ulkojuridisen tulkinnan varaan samoin kuin foorumin nimen *Hyde Park* (sic!)[1] suhde sensuuritoimenpiteiden esiintyvyyteen ylipäätään. Tästä sumean logiikan ennakkotapausluonteesta enemmän jäljempänä oikeudellisessa tarkastelussa.

Se ei jää epäselväksi, että asiakirjassa ollaan täysin vakavissaan paragrafillisen virallisesti, oikeuden vaaka ja miekka avoimesti esillä. Laki on puhunut ja nuija lyönyt pöytään, pulinat pois. Ja onhan eetoksen ja paatoksen vakuutena pääjohtajan ja yksikönjohtajan allekirjoituksetkin. Melkein voisi kuvitella, että asiakirjan on kirjoittanut joku henkilöstölakimiestä vanhemman polven vaikuttaja, jolle mekaaninen kirjoituskone olisi ollut tutumpi kuin rivit hassusti tasaava tekstinkäsittelyohjelma. – Pariin muuhunkin ajan rientoon liittyvään kontekstuaalisuuteen huomio kiinnittyy.

1. Sensuuriasiakirjassa puhutaan *Venäjästä*, kun tarkoitetaan *Neuvostoliittoon* viittaavaa historiallista toteamusta talvi- ja jatkosodan lopputulemia (1940 ja 1944) koskien.

[1] Hyde Park -käyttöliittymän ohjeessa mainitaan: "Keskustelua mistä vain, kysymyksiä niin johdolle kuin muillekin, kommentteja kaikkeen [Case-viraston] toimintaan liittyvään. Nimettömät viestit mahdollisia.”

Ehkä tämä on ymmärrettävä jonkinlaisena käänteisilmiönä sille, että vielä 1990-luvun loppupuolella monet asiantuntijatkin usein erehtyivät vanhasta tottumuksesta kutsumaan Venäjän federaatiota Neuvostoliitoksi (käytettiinhän pitkään virallisestikin ilmaisua *entinen Neuvostoliitto*). Toisaalta noinkin säntillisen kirjoittajan tekstiin ei uskoisi helposti jäävän väärää maannimeä, kun asiakirjan sanamuotoa oli sentään muotoiltu viitisen viikkoa. Viimeistään 2000-luvulla opittiin yleisesti puhumaan itäisestä naapurimaastamme Venäjänä. Kuulimmehan usein Venäjä-hokemia kuten ”*Venäjä ei ole mikään Neuvostoliitto*” ja ”*Venäjä ei ole uhka vaan mahdollisuus*”, mutta sitten myös riitasointuja kuten ”*Venäjä, Venäjä ja Venäjä!*”

Olisikohan tässä nimivalinnassa voinut ehkä olla jopa tarkoituksellinen piiloviesti, että Venäjää tulisikin tästä lähin taas ajatella samanlaisena suurvaltana kuin Neuvostoliitto oli? Venäjä oli halunnut ja saanut kansainvälisessä yhteisössä Neuvostoliiton jatkajavaltion statuksen, ja ainakin Putinin intressiin tuo ajatus suurvallaksi paluusta olisi mitä ilmeisimmin sopinut.

Tässä case-päätöksen sanktioimassa lauseessa kyse ei siis ollut lainkaan Venäjä-kriittisyydestä, vaan ihan rehellisestä *neuvostovastaisuudesta*. Neuvostovastaisuus oli valtionvastainen rikos Neuvostoliitossa, mutta se oli suomalaisillekin tuttu asia YYA-aikoina. Meillä kyse oli virallisen ulkopoliittisen linjan ’räikeästä rikkomuksesta’ sanoin tai teoin.

Tästä ei koskaan ollut olemassa kirjoitettua lainkohtaa muutoin kuin vuonna 1948 solmitun YYA-sopimuksen sellaista käytännössä tarkoittaneet liturgia- ja salakieliset tulkinnat. Voitiin viitata esimerkiksi Suomen ulkosuhteiden tai rauhan ja turvallisuuden vaarantamiseen, joskus myös kaupallisten suhteiden haittavaikuttamiseen vähän keskinäisriippuvuususkon kauden 2000–2022 tapaan. Nyt neuvostovastaisuus esitettiin uudessa asussa ’venäjävastaisena rasismina’.

2. Ilmaus ”*rasistinen ja toisia halventava kirjoittelu*” on selkeästi oman aikalaisvuotensa tyylitietoista retoriikkaa, ko. tapauksessa asiasisällöllisesti perättömäksi osoittauduttuaan lähinnä ajanmukainen tapa vakuutella, että vakavissaan ollaan myös päätöksen oletetun yhteiskunnallisen merkityksen ja ’yleishumaanin’ painoarvon suhteen. Vihapuhe on kiistatta tuomittavaa.

Kun tuolla ”rasistinen”-sanalla tarkoitetaan äärivenäjämielisen yleisön mielestä epämieluisan historiallisen faktan toteamista, tämän voidaan katsoa edustavan Venäjän valtion diskurssin mukaista ”russofobisen historiankirjoituksen” tuomitsevaa ja jopa sen kriminalisointiin tähtäävää ”venäläisvastaiseksi rasistisuudeksi” leimaamista. – ”*Russofobia tarkoittaa venäläisvastaisuutta ja siitä syyttäminen on Venäjän informaatiovaikuttamisen tapa, jonka tavoitteena on leimata Venäjä-kriittisyyttä rasistiseksi ja epärationaaliseksi*” (Upi ym. s. 67).

Näyttäisi vahvasti siltä, että rasistiksi leimaamista käytettiin nyt paitsi epämiellyttävänä koetun historiallisen tiedon esiintuomisen hillitsemiseen yleensä, myös ensimmäisten joukossa seuraavalla vuosikymmenellä laajemmin tunnetuksi tulleen cancel-kulttuurin tyypillisenä toimintatapana – tässä tapauksessa kylläkin perusteita tarkistamatta kohteeksi valittua nimettyä ”väärinajattelijaa” vastaan.

3. Päätöstekstissä on ilmaus ”*toisia halventava*” ikään kuin ”rasistisuuden” tuomittavuutta ja sopimattomuutta vahvistavana vihapuhekeskustelun kontekstiin ja terminologiaan paaluttavana tarkentimena.

Sikäli kuin sillä tarkoitetaan jotain muutakin kuin Neuvostoliiton ’suurvaltakunnian halventamista’, on foorumikeskustelun dokumentaation perusteella todennäköistä, että halventamisella viitataan sensuroidun virkamiehen käyttämään reippaasti ’kohudosenttia’ pejoratiivisempaan epiteettiin ”desanttidosentti” Johan Bäckmanista ja lievästi ei-kunnioittavaan arvioon Silvio Berlusconista sekä Jutta Urpilaisen ”aivan aluksi haluan kiittää” -vaalitulosanalyysin pikkuivalliseen analyysiin. Lisäksi ja oletetusti vakavimpana halventamisena viitattanee putinististen äärijärjestöjen Naši, Yövartio ja Nuori kaarti mutupohjaiseen luonnehtimiseen fasistisiksi. Näitä loukkaavia vihapuhemainintoja käsitellään tarkemmin myöhemmässä poistettuja viestejä tarkastelevassa luvussa.

4. Sensuuripäätökseen johtaneena sen mukaan rasistisena ja halventavana pääsyntinä siis nostettiin esiin erityisesti lausuma, jossa itänaapuriimme viitataan Karjalan ja Petsamon *miehittäjänä*. Virastonsisäisellä keskustelufoorumilla esitetty käsitys, että Neuvostoliitto oli miehittänyt Suomen alueita talvi- ja jatkosodan päätteeksi 1940 ja 1944, oli siis merkittävän hallintoviranomaisen paikallisen laintulkitsijan ja pääjohtajan harkinnan mukaan paitsi epäasiallinen myös virkamieslain vastainen.

Vaikka likikään kaikki viime vuosikymmeninä uudella tavalla venyvän laintulkintansa vuoksi poliittisiksi väitetyt tuomiot eivät ole tarkemmin punnittuina olleet poliittisia tai puolueellisia, on vaikea pitää tätä lakiin nimellisesti nojaavaa virastopäätöstä 29.4.2009 puhtaasti ei-poliittisena sensuuripäätöksenä. Se on jossain määrin poliittinen riippumatta siitä, katsotaanko virastonsisäisen päätösprosessin olleen jossain määrin tai ei lainkaan jonkin ulkoisen – painostusluonteisen tai ystävällishenkisesti suostuttelevan – vaikuttamistoiminnan kohteena onnistuneesti tai ei.

Termit ’hybridivaikuttaminen’ ja ’laaja-alainen vaikuttaminen’ voivat molemmat sisältää painostuksellisten toimien lisäksi myös positiiviselta näyttävää toimintaa, ”*sillä venäläisessä ajattelussa keskeistä on nimenomaan vastuutahojen ja tarkoitusperien hämärtäminen ja harhautuksen elementit*” (Upi ym. s. 17).

Tämä tukisi sitä hypoteettista mahdollisuutta, että paikalliseen laintulkitsijaan on voitu olla ystävällishenkisessä kontaktissa tämän hyvinä ja kannatettavina pitämien pyrkimysten merkeissä. Sellaisten edistäjiksi tiedettyjen tahojen tapaan tai jopa hämäävästi väärällä identiteetillä esiintyen on kollegiaalinen suostuttelu voinut edetä ikään kuin huomaamattakin.

Näin historiallisen faktan (tunnustetun tai kiistanalaisen) esittäminen ”Hyde Parkissa” tulkittiin lainvastaiseksi ja siten sensuroinnin ansaitsevaksi rasismiksi mahdollisesti vedoten siviilioikeuden salliman analogiatulkinnan venytettyyn versioon, jossa ”russofobinen” historiamaininta rinnastetaan kansanryhmän vastaiseen kiihottamiseen ja holokaustin kieltämiseen. Toki laintulkitsija ja virastojohto olivat itse vastuullisia päätöksistään, ja lähtökohtaisesti heidän

voidaan olettaa tehneen ne omasta harkinnastaan ilman ulkoista tiedettyä tai tiedostamatonta vaikutusta.

On merkittävää, että viraston johto päätyi keväällä 2009 kerrasta poikki -tyyliin sensuroimaan ko. historiallisen maininnan ja asettamaan kirjoituskiellon sekä kieltämään lopulta syksyllä keskustelun koko aiheesta koko virastolta. Laintulkitsija ei siis lähtenyt kumoamaan itse fokukseen nostamaansa miehitysväitettä asia-argumentein. Siihen ja sensuroinnin tarkempaan taustoittamiseen olisi toki ollut hyvinkin johdonmukaisia perusteita eri näkökulmista asiallisen keskustelun osana.

Episodia seuranneiden yleisesti jakama käsitys oli, että selkeä linjanmuutos oli luultavasti lyöty lukkoon nimenomaan ko. historialausuman suullisesti ilmoitettua sensuuripäätöstä ja kirjoituskieltoa edeltävänä päivänä, eli viitisen viikkoa ennen sensuroidun pyynnöstä saatua kirjallista sensuuripäätöstä perusteluineen. Linjauksen oletetaan muotoutuneen Helsingin Sanomatalossa 23.3.2009 pidetyn Baltian maiden miehityshistoriaa 1940–1991 käsitelleen kirjan julkistustilaisuuden ja siihen liittyneen foorumikeskustelun jonkinlaisena sisäisenä jälkipuintina mahdollisesti pikaisen ulkoisen konsultaatiokierroksen avustuksella.

Sanomatalon tilaisuudesta ja siihen liittyneestä Putin-nuorten mielenosoituksesta oli keskusteltu foorumilla useampana päivänä. Viraston johto sekä viestintä- ja lakiosastot lienevät tehneet johtopäätöksiä tämän ja asiasta ehkä muutoin tietämänsä ja heille tietoon saatetun pohjalta, vaikkei aihe sinänsä erityisesti liittynyt laajalti ja tarkasti yhteiskunnan kaikkia osa-alueita seuraavan ja analysoivan asiantuntijaorganisaation toimialaan. Ulkopuolisen laintulkintamanipulaationkaan mahdollisuutta ei ole kaikissa arvioissa suljettu täysin pois ottaen huomioon suuren viraston monisyiset ja -ulotteiset sidosryhmät ja eritasoiset epävirallisemmat koti- ja ulkomaiset kontaktit.

Ko. miehitysväittämän oikeellisuutta ei siis päätöksessä tai ennen sitä sinällään kyseenalaistettu, vaan sen katsottiin perusteluja kysyttäessä olevan ”rasismia”. Näin ei ilmeisesti nähty olevan tarpeen yksilöidä uhripuolen asianosaisia tarkemmin eritellen kuin, että se on määritelmän mukaisesti jokin kansanryhmään tai etniskulttuuriseen taustaan verrattava kollektiivisesti yleistetty taho.

Johto tosin tarkensi kolmeen kertaan pyydettynä syytösnimikettä runsaan puolen vuoden harkinnan ja sovintopalaverin jälkeen syksyllä 2009 kertoen nyt sensurointisyyn olleen lausuman rasistisuuden sijasta keskustelussa käsitellyn aiheen poliittisuus. Haastattelujen mukaan viraston foorumeilla oli eri vuosikymmeninä käyty usein hyvinkin vapaasti poliittisia keskusteluja, joissa oli vilissyt muun muassa sellaisia ilmauksia kuin: taantumus, edistys, riisto, itäblokki, militarismi, vapaa maailma, länsimainen demokratia, ihmisoikeudet, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, tulonjako, velkasuhde, ilmastonmuutos ja kestävä kehitys.

Myös totuusarvoltaan kyseenalaistettuja väittämiä olisi ”vapaan keskustelufoorumin” oman alustaohjeen puitteissa voinut esittää muiden arvioitaviksi, ja sellaisia oli vuosien mittaan nähty kuulemma useita joskus kiivaissakin debateissa. Jos kyse olisi ollut väitelauseen tai toteamuksen olennaisesta asiavirheestä tai ilmaisun tulkinnallisesta erimielisyydestä, olisi

oikaisu tai tarkentava tietolähdepyyntö ollut kirjoituskieltoa ja rasismisyytöstä normaalimpi foorumin moderoijan ja ylläpitäjän reaktio.

Toteamuksen substanssistahan voidaan esittää kaikessa sovussa eriäviä tulkintoja liittyen vaikkapa termin ’miehittäjä’ tarkkaan merkitykseen ja sen mahdollisiin puolisynonyymeihin sekä ajankohtamääreisiin. Sekä käsite ’miehitys’ että ’vapautus’ olisivat useankin haastatellun mukaan kelvanneet vielä vähän aiemmin kuvaamaan samaa asiaa eri näkökulmista ilman moderointia ja sensuurin riskiä. Miksi sana *miehitys* sitten nyt jotenkin halvensi ja loukkasi? Tokihan termien käypäisyyttä ja tulkinnallista rajanvetoa voi kyseenalaistaa ja haastaa lakipykälillä tökkimättäkin.

Talvisodan lopussahan esimerkiksi vain vajaa puolet Viipurin lääniä oli miehittäjän hallussa ja loput luovutettiin rauhansopimuksen nojalla sodan jälkeen, jolloin neuvostojoukot miehittivät koko alueen, myös Viipurin kaupungin. Toki olisi voitu muistuttaa, että neuvostojoukot toisten tulkintojen mukaan ’vapauttivat’ maalleen uuden alueen tai palauttivat 1700-luvulla vallatun ns. Vanhan Suomen alueen, joka oli palautettu Suomen suuriruhtinaskunnalle autonomiamme alussa.

Samaten jatkosodan loppuvaiheissa neuvostojoukot venäläistulkinnan mukaan ’vapauttivat’ Viipurin läänin. Sehän oli joulukuussa 1941 palautettu/vapautettu eduskunnan laillisella päätöksellä takaisin Suomen valtion alueeseen, johon se oli kuulunut koko itsenäisyyden ja autonomian ajan. Neuvostoliitto ’vapautti’ myös sille 1944 luovutetun Petsamon, joka oli ollut osa Suomea Tarton rauhasta 1920 alkaen.

Viipurin lääni ja itä-Salla oli ollut Neuvostoliiton hallussa osana sen aluetta talvi- ja jatkosodan välisen ajan 1940–41 Suomen talvisodan rauhanehtojen pakkotilanteessa hyväksymänä alueluovutuksena, tosin vain Neuvostoliiton ja Saksan kansainvälisesti tunnustamana uusalueliitoksena.

Karjalan pakolaiset, jotka olivat palanneet koteihinsa 1941–44 eivät katsoneet tulleensa toistamiseen neuvostoarmeijan ”vapauttamiksi” 1944, mutta neuvostoliittolaisten ja Putinin Venäjän sekä tiettävästi useiden suomalaistenkin katsannossa venäläiset vapauttivat, eivät miehittäneet noita Suomelle kuuluneita alueita. Vapaassa keskustelussa voi yleensä käyttää sanoja ja termejä omista näkökulmistaan.

Ei ole yksiselitteisen ongelmatonta myöskään määritellä tarkasti, milloin jonkin alueen vieras miehitys muuttuu miehittäjän omistukseen laillisesti siirretyn alueen hallinnaksi. Sekä talvisodan että jatkosodan jälkeen oli ajanjaksot, jolloin uudet sodanjälkeiset rajat olivat vielä virallistamatta ja näin ollen ko. alueilla vallitsi osittainen neuvostomiehitys. Neuvostojoukot ottivat haltuunsa osia Viipurin läänistä ja Sallasta ennen talvi- ja jatkosotien rajojen virallistumisia, ja samaten ennen Petsamon luovutuksen virallistumista.

Lisäksi puhekielessä kuten vapailla keskustelufoorumeillakin jonkin toisen maan alueen miehittämisellä usein tarkoitetaan sekä alueen miehittämistä että anneksiota että sen liittämistä omaan alueeseen kansainvälisen yhteisön jälkikäteistunnustuksen siunauksella tai ilman sitä. Neuvostoliitto esimerkiksi

miehitti toisen maailmansodan jälkeen myös Japanin Kuriilien saaret, ja on liittänyt nekin itseensä, minkä toteaminen ei sekään erityisesti tähtää halventamaan Venäjää tai varsinkaan ketään suomalaisen viraston sisäistä keskustelua seuraavaa.

Suomikin toki miehitti 1941–44 Itä-Karjalaa, muttei kylläkään liittänyt sitä koskaan omaan alueeseensa. Mahdollisesti näin olisi kuitenkin saatettu tehdä jatkosodan jälkeen, jos sodan lopputulos olisi ollut tyystin toisenlainen. Suomi siis toimi toisin kuin Neuvostoliitto, joka liitti omaan alueeseensa miehittämiänsä alueita usein heti, esimerkiksi Saksan kanssa jakamansa Puolan itäisen puolikkaan syyskuussa 1939 ja Baltian maat 1940. Tämäkin on yhtä lailla neutraali historiatoteamus, vaikka asiaa kuvatessa on käytetty siinäkin miehityksen sijaan joskus myös sanaa vapautus.

Neuvostoliitto oli joulukuussa 1939 erotettu Kansainliitosta talvisodan aloittaneen https://fi.wikipedia.org/wiki/Kansainliitto#Kansainliitto_ja_Suomi laittoman hyökkäyksensä johdosta. Sodan jälkeistä alueannektointia ei juuri hyväksytty kansainvälisessä yhteisössä Stalinin tuon aikaista liittolaista natsi-Saksaa lukuun ottamatta. Talvisodan jälkeisten rajojen voidaan sanoa tulleen de facto voimaan aikaisintaan viikkoa välirauhan solmimispäivän 13.3.1940 jälkeen, kun osapuolet vaihtoivat rauhansopimuksen ratifioimisasiakirjat Moskovassa 20.3.1940.

Rauhansopimuksen mukainen Suomen de facto uusi itäraja saatiin merkityksi maastoon 16. lokakuuta 1940. Jatkosodan jälkeisten rajojen voidaan sanoa tulleen voimaan de facto aikaisintaan pari viikkoa 4.–5.9.1944 päättyneiden sotatoimien jälkeen, kun Moskovan välirauhansopimus allekirjoitettiin 19.9.1944. Tuohon asti Viipurin lääni oli ollut osa Suomea eduskunnan päätöksellä 6.12.1941 alkaen takaisin Suomen alueeseen liitettynä.

Sekä talvi- että jatkosodan jälkeisten rajamuutosten voidaan myös jossain määrin perustellusti katsoa tulleen virallisesti eli kv.-oikeudellisesti hyväksytysti lopullisesti voimaan vasta vuonna 1947, jolloin Pariisin rauhassa julistettiin nuo annektoidut alueet lopulta kansainvälisessä rauhansopimuksessa Neuvostoliitolle kuuluviksi. Tällöin uusittiin myös Suomen ja Neuvostoliiton välinen sopimus jokseenkin saman sisältöisenä kuin Moskovan 1944 välirauhansopimuskin. ”Välirauha” on suomenkielinen termi. Virallisessa englanninkielisessä tekstissä käytetty sana on ”armistice”, joka tarkoittaa aselepoa. *Aselepo on sodan tai muun aseellisen konfliktin tilapäinen keskeytys*.
https://fi.wikipedia.org/wiki/Moskovan_v%C3%A4lirauha#V%C3%A4lirauha_vai_v%C3%A4lirauhan_aika

Aselepo ei siis sinällään yleensä vielä tarkoita sodan avulla toteutettujen miehitysalueliitosten lopullisuutta de iure. Se, kuinka vahvaa kansainvälisoikeudellista hyväksymistä välirauhansopimuksen näkemiseksi lopullisena rauhansopimuksena edellytetään, on tulkintakysymys, ja eri näkökohtien perusteltu esittäminen on perinteisesti ollut sallittua varsinkin Hyde Park -tyylisessä vapaassa keskustelussa.

Vaikka Karjala ja muut luovutetut alueet luovutettiin Neuvostoliitolle tyhjänä niiden asukkaista, Neuvostoliitto siis kiistatta miehitti Suomen alueita ainakin jonkin

aikaa sekä 1940 että 1944 sotatoimien lakattua ennen niiden virallista kuulumista uusina alueina Neuvostoliittoon yhtä hyvin välirauhansopimusten tai Pariisin rauhan mukaisesti, ja myöhemmin 1991 alkaen osana sen jatkajavaltioon Venäjän federaatioon.

Vapaassa keskustelussa lähtökohtaisesti hyväksyttäisiin niin sanan miehitys kuin vapautuskin käyttö. Kuitenkin Case-viraston tapauksessa vaikuttaa olleen niin, että tämän itänaapurimme historiankirjoituksen vapauttajanarratiivin kannalta ehkä ei-kunniakkaan aiheen esille nousu ylipäätään ja keskustelun mahdollinen jatkuminen siitä millä termein tahansa jotenkin nyt kauhistutti sensuuripäätöksen alkuperäistä esittäjää maaliskuussa 2009, kuka hän lienee ollutkaan.

Case-viraston johto ilmoitti runsaan puolen vuoden harkinnan jälkeen marraskuussa 2009 kirjoituskiellon ja kommenttien poistopäätöksen taustaa kysyttäessä tarkentaen kyseessä olleen poliittisuuteen ja erityisesti ulkopoliittisuuteen liittyvä sensuurimotiivi. Miehityslausuman totuusarvoa tai sen termistöä ei siis alettu edelleenkään kiistää.

Tämän perusteella näyttää ilmeiseltä, että koetun sensurointitarpeen takana oli joko YYA-ajoilta tutun kansallisen itsesensuurin jälkijättöisesti tunnettuun velvoitteeseen liittyvän jälkisuomettuneisuuden piilevän paikallisen kulttuuri-ilmentymän aktivoituminen tai sen sukuinen samantyyppinen uudessa geopoliittisessa tilanteessa vaikuttanut voimakas tunneimpulssi tai itsenäisesti tai mahdollisesti ulkoapäin informaatiovaikuttamisen kautta sävyttynyt harkittu linjaus miellyttää Putinin Venäjän Kremlin historiapoliittista pyrkimystä kieltää ja kriminalisoida Neuvostoliiton asevoimien ja generalissimus Josif Stalinin ’kunniaa halventava’ eli ”russofobinen” historiankirjoitus.

Mutta miksi lainoppinut henkilöstölakimies ja arvostelukykyisinä tunnetut sensuuriasiakirjan allekirjoittaneet pääjohtaja ja yksikönjohtaja puhuivat sanktiotekstissään nimenomaan Venäjästä ja siihen liittyen jonkinlaisesta halventamisesta? Miksei siis Neuvostoliiton aluevaltauksien ’halventamisesta’ miehitys-termillä, mitä kuitenkin asiayhteyden mukaan arvioiden mitä luultavimmin tosiasiallisesti tarkoittivat?

Mainittakoon, että foorumikeskustelun arkistoiduista tulosteista on nähtävissä muidenkin kuin sensuurin kohteeksi joutuneen virkamiehen käyttäneen samana ja edellisinä päivinä hyvinkin sanaan ’miehitys’ rinnastuvia ilmauksia, esimerkiksi ’alueiden vieminen’ muilta mailta kuten itä-Puolan valtaamisesta 1939 ja muista Neuvostoliiton aseellisista alueliitoksista. Mutta sensuuripäätös jostain syystä kohdistettiin vain yhteen ilmeisesti sanan molemmissa merkityksissä sattuvan termin käyttäjään.

Ja miksi tosiaan tämä ’virkamieslain rikkomus’ nimettiin ensin rasismiksi ja myöhemmin *jollain väärällä tavalla poliittiseksi*? Olisiko jonkinlaisen ulkopuolisen hienovaraisen lobbaamisen tai jopa selkeästi painostavan laintulkinnan manipuloinnin (”yleiset syyt”) vaikutusta pidettävä varteenotettavana mahdollisuutena? Haudan takaa ei ”ylemmän tahon” myllykirje voinut tulla, joten jonkin bilateraalisesti elävänä sinnitelleen viestiyhteyden YYA-aikaisen isonveljen sanansaattajaan piti piillä talossa.

Yhdessä asiantuntevana pidettävässä aikalaispohdinnassa päädyttiin tietolähteen mukaan asian herkkä tunnetaso (halventaminen/loukkaantuminen) huomioon ottaen ehkä hieman kyyniseltä kuulostavaan arvioon: Toki mahdollisella ulkopuolisella vaikuttajataholla samaten kuin päätöstekstin laatijalla ja sen allekirjoittaneilla pääjohtajalla ja yksikönjohtajalla itsellääkin oli sen verran ajantasaista tyylitajua, ettei tosiasiallisen ’neuvostovastaisuuden’ sijasta voitu käyttää nyt myöskään asiallisesti tarkempaa sanaa ’venäjävastainen’ (tai Venäjän-vastainen).

Nyt 2009 elettiin sentään jo 1980-luvun lopun *avoimuuden ajan* (glastnost) ja 1990-luvun riistokapitalismin *hajaannuskuohunnan* (smuta) jälkeistä selkiytynyttä Putinin *siloviki*-voimaryhmittymän valta-aikaa. Venäjä-vastaisuudesta puhuminen ääneen suomalaisesta suusta tai näppäimistöstä olisi näyttänyt ja kuulostanut aivan liiaksi menneen maailman *pysähtyneisyyden ajan* neuvostovastaisuudelta.

Valittiin siis syytösnimikkeen ’neuvostovastaisuus’ tilalle moderni venäläisperäinen päivityskäsite. Hienoltakin kalskahtava kreikkalaislatinalainen termi russofobinen rasismi oli uusi ’objektiivisen tieteellisen maailmankatsomuksen’ omaksuma käsite. Sen yhtä muotoa eli Kremlin linjausten vastaista sotahistorianäkemystä oli nyt jonkun nimettömäksi jääneen tahon havainnon tai tuntemuksen mukaan ilmennyt Case-virastossa. Sensuuripäätöstekstissä selvästi nimetään jollain tavoin Venäjää tai venäläisyyttä kohden suuntautunutta väitettyä ’halventamista’ ”rasismiksi”.

YYA-kaudella 1948–1992 neuvostovastaisuussyytösten motiivitaustana oli ”suomettuneisuus”. Keskinäisriippuvuususkon kaudella 2000–2022 vastaavien Kremlin-vastaisuussyytösten motiivitaustana voidaan sanoa useimmiten olleen asenneilmiöitä, joita kutsumme yhteisluonnehdintana jälkisuomettuneisuudeksi. Ajan riennossa tapahtuu joskus ilmiöiden come-backeja tyyliin liehuvat lahkeet, uusnatsionalismi ja mustat ja siniset paidat. Itäisen naapurimaamme faceliftatun internatsionalistisen intelligentisijan tarve ja kyky keksiä uusia up-to-date-syytösnimikkeitä ei muuta yleisliittolaisen motiivitaustan juurisyitä juurikaan.

1.2. Russofobia+rasismi poliittisena leimakirveenä

Ennen case-episodin seikkaperäisempää kronologista esitystä Sanomatalon kirjanjulkistustilaisuudesta 23.3.2009 sensuuriasiankirjan korjauspäätökseen 10.11.2009 vilkaistaan vielä yleisemmällä tasolla casessa keskeistä jälkisuomettuneisuusilmiötä. Tarkastellaan siihen liittyvää stigmanluontimetodia, ns. cancelointia ja maalitusta motiivitaustoineen kansallisesti ja paikallisesti.

Cancel-kulttuurin hyvässä ja pahassa sanotaan yleistyneen vasta 2010-luvulla, mutta voidaan hyvin väittää sitä olleen jo aiempina vuosikymmeninä, joskaan ei tuon nimikkeen alle luokiteltuna ilmiönä. Ja sekä ”esicancel-kaudella” että myöhemmin on ilmiöstä nähty parhaimmillaan hienosti onnistuen vastuullisuutta ja kestävää oikeudenmukaisuutta edistävää että tähän epäonnistuen tähtäävää kuin myös toimintatapaa hämäävän tietoisesti väärinkäyttävääkin versiota.

Russofobian eli venäläisvastaisuuden ja rasismin yhdistelmää omanlaisenaan väitetyn rasismin muotona nimenomaan myös ilman todellista perustetta termin toiselle tai kummallekaan termin osista alettiin käyttää Suomessa jo ennen 2000-lukua. Yleisimmin silloin ”russofobista rasismia” viljeltiin uusryssävihaa tarkoittavien ilmiöiden kiistatta aiheellisen tuomitsevan nimeämisen lisäksi myös poliittisluontoisena kohteelleen perusteetonta stigmaa kasaavana retorisen syyllistämisen ja mustamaalaavan leimaamisen luokittelevana haukkumasanana.

Ensimmäisiä tunnettuja tämän lyömäasetermin käyttäjiä julkisuudessa oli sittemmin kohudosenttina tunnettu Johan Bäckman. Moni otti hänet esicancel-kaudella vielä 2000-luvun alussa ihan vakavasti lupaavan lahjakkaana nuorena tutkijana. Esimerkiksi ulkoministeri Erkki Tuomioja kertoi vuonna 2012 MTV:n 45 minuuttia -ohjelmassa käyneensä keskustelua Johan Bäckmanin kanssa sähköpostin välityksellä.

”Tuomioja myöntää vaikuttuneensa lahjakkaaksi kokemastaan nuoresta tutkijasta monen muun suomalaisen tavoin 2000-luvun alussa. Bäckman lähestyi ministeriä sähköposteillaan ja Tuomioja vastasi. Syntyi keskustelua ja yhteydenpitoa. Sittemmin mielipiteenvaihto on tyrehtynyt.
– Hän lähettelee silloin tällöin sähköposteja, jotka merkitsen vain itselleni tiedoksi, Tuomioja sanoo illan 45 minuuttia -ohjelmassa.

Yhteydenpitonsa kiivaimpina vuosina Johan Bäckman syytti Suomen ulkoministeriötä Venäjän vastaisuudesta. MTV3 Uutisten haastattelussa Bäckman myöntää lähettäneensä Tuomiojalle sähköposteja.
– No kyllä tällaista kirjeenvaihtoa on ollut. Onkohan siinä ollut jotain tällaista kommentointia muistaakseni kansainvälisistä asioista. En muista enää kovin tarkkaan. Lähinnä minä olen kommentoinut asioita, Bäckman sanoo.”
https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tuomioja-ja-dosentti-backman-kavivat-sahkopostikeskustelua/1885094

Tuomioja oli Suomen ulkoministeri vuosina 2000–2007 ja 2011–2015. Hän kertoo jälkikäteen muistelmissaan mielenkiintoisen tiedon ensimmäisen ulkoministerikautensa alkuajoilta. Sen voisi tulkita tarkoittavan Tuomiojan olleen julkisten tietojen perusteella ehkä ensimmäinen ”russofobista rasismia” virassaan kaiketi bona fide eli tarkemmin harkitsematta tietolähteisiinsä luottaen syytösargumenttina käyttänyt valtionhallinnon päättäjä.

Tosin hänen ei tarvinnut peitellä syytöksiä virkamieslain tai muidenkaan tunnustettujen paragrafien verhoon, vaan rasistiksi leimaava arviointi oli reilusti poliittista kuten politiikan päivänvalossakin. Tuota varsinkin Johan Bäckmanin Suomessa tunnetuksi tekemää mustamaalaustermiä ’venäläisvastainen rasismi’ Tuomioja käytti kritisoidessaan vuonna 2000 ulkoministeriön pitkäaikaista Venäjä-tutkijaa tämän ’liian venäjäkriittisistä’ Karjala-kirjoituksista (Erkki Tuomioja 2018, Ei kai eilisestä jäänyt vammoja: Poliittiset päiväkirjat 1998–2000, s. 596, 657).

On selvää, ettei poliittista ohjausta tai muuta selkeää venäjämielistä vaikuttamista suuntaan tai toiseen ole tapahtunut ulkoministerin ja aloittelevan poliittisen vaikuttajademagogin Bäckmanin kesken. Samantyyppistä ehkä aikakauden vaihtumista indikoinutta retoriikkaa on siis kuitenkin käytetty ainakin pohdinnoissa

ulkoministerin jälkikäteisistä julkistetuista muistelmatiedoista päätellen jo vuosituhannen alussa.

Russofobisesta rasismista syytetty Venäjä-tutkija tulkitsi lopulta olevan parasta vaihtaa työpaikkaa, joten ihan kevyeltä ei syytös liene tuntunut. Myöhemmin Erkki Tuomioja samoin kuin useimmat kohudosentti Bäckmania jossain määrin ehkä myötäymmärtäneet tutkijat ja poliitikot presidenttiä myöden ovat sanoutuneet jyrkästi irti tämän ”naapurisuhteita häiritsevistä lausunnoista”[2]. Vuonna 2000 alkaneiden Putinin ja Halosen ensimmäisten presidenttikausien alkuvuosien keskustelu- ja asenneilmapiiristä sekä jälkisuomettuneisuuden ja keskinäisriippuvuususkon aikakaudesta enemmän jäljempänä.

1.3 Jälkisuomettuneisuus historiasensuurin motiivitaustana

Raju on ajan riento (Erkki Raatikainen, W&G 1982) on teos, joka kertoi eräästä suomettuneisuuden ja YYA:n ’viattomuuden ajan’ puoluekokouksesta Moskovassa ja väestä, joka *tiesi olevansa historian oikealla puolella*. Tuolloin elettiin juuri kenenkään aavistamatta suomettuneisuuden viimeistä täyttä vuosikymmentä. Eikä se koskaan mitään viattomuuden aikaa ollut.

Mielellämme unohtaisimme historiankirjoituksesta esimerkiksi presidentin valinnan poikkeuslailla vuonna 1973. Valitsijamiesvaalia ja presidentinvaalia ei järjestetty normaalisti vuonna 1974, koska Urho Kekkonen ei halunnut enää käydä niitä läpi ja katsoi ne turhiksi. Eikä tässä kaikki: koko YYA-kauden ajan meillä edellytettiin käytännössä paitsi valtionhallinnon, myös useiden elinkeinotoimialojen merkittäviltä virkaansa nimetyiltä ja pitkään moitteitta toimineilta johtajilta tietynlaista valtionjohdon tasolla määriteltyä virallisen ulkopolitiikan ja talousnaapuruussuhteiden mukaista perusvirettä.

Punaiset vuorineuvokset ja punaiset pääjohtajat kuuluivat totta kai punaiseen kultapossukerhoon, Suomi–Neuvostoliitto-seuraan. Ja se, mitä nykyisin sanomme stalinismiksi, oli joskus monelle suomalaiselle vain hieman virallista YYA-linjaustamme pidemmälle menevää käytännön rauhannaapuruusaatteellisuutta. Joskus tässä suomettuneisuushengessä YYA-vuosina 1948–1992 jopa langetettiin sotasyyllisyystuomioiden tapaan lakiin kirjaamattomiin ”sirppijavasarapykäliin” nojautuvia konkreettisia sanktioita, rangaistuksia 'neuvostovastaisuudesta'.

Tuomioissa luki vähintään rivien välissä rangaistuksenlangettajan ylemmältä taholta auktorisoitu suomettuneisuusmotiivi, joka syrjäytti lain kirjaimen. Nythän tuollaiset historiikkikukkaset toki naurattavat, niin itsestään selviä kuin joskus olivatkin. Kuitenkin nauraminenkin entisaikojen suomettuneisuudelle on luultavasti ollut helpompaa leimaamatta jääneille kuin vaikkapa professori Tauno Tiusaselle. Koska tulee aika nauraa myös jälkisuomettuneisuudelle, jota ei ole edes tutkittu tai ymmärretty riittävästi?

Miten sitä tulisi tutkia ja ymmärtää merkittävänä laaja-alaisen vieraan vaikuttamistoiminnan sujuvuuden takaajana? Ja miten esimerkiksi mitataan ja

[2] Sic!

suhteutetaan vieras vaikutus entuudestaan omaksuttuun nähden jo perinteisesti YYA-kulttuurin sävyttämillä näyttämöillä ja hallinnonaloilla? Onko 2000-luvun jälkisuomettuminen Kekkosen-aikaisen tavoin pääosin suomalaisvoimin ylhäältä päin kansalaisiin eri elämänaloille levitettyä uudelleensanoitetun liturgian sisäistämistä?

Entä miten selvitetään hallinnon ja liike-elämän jälkisuomettumisen mekanismia johtotasolta rivivirkahenkilöihin, joista tiedonsaanti lienee vielä epävirallisempaa ja mutkikkaampaa kuin kellokkaiden kokema ja myös toteuttama vaikutustoiminta alaisiin ja muihin sidosryhmiin päin. Entä muunlainen lukkarinrakkaus itänaapuria kohtaan suhteessa äsken päättyneeseen bisneshenkisesti transaktionaaliseen 'Venäjä ei ole uhka vaan mahdollisuus' -aikakauteen? Onkohan myös media-aloilla ollut omia myyriään säätämässä YYA2-intressejä hienovaraisine itse- ja kollektiivisensuureineen?

Voisiko Tauno Tiusasen ja Jessikka Aron raportoimista tapauksista löytyä jotain tutkimuksellisesti merkittävää uutta, ehkä systemaattisemminkin masinoituun ilmiantoverkostoon viittaavaa? Miten mahdollisen luonnollisen/myötäsyntyisen venäjämielisyyden ja säällisen jälkisuomettuneisuuden laatu ja taso suhteutetaan ulkoiseen vaikuttamiseen ja millaiset merkit indikoivat jotain relevanttia erilaisissa taustoissa?

Ottaako esimerkiksi suomalainen tiedustelujohtaja rintaansa kaksoiskotkatatuoinnin puhtaasti sotilasakatemian vaihto-oppilasriittinä, vai liittyykö tähän sisäistetympiä kuten etnis-maanmies-suurvaltahaikuisia tai ehkä ammatillisia Suomea palvelevia kaksoispeitevaikuttimia? Kartoittaako joku larppaamisesta tai geokätkeilystä kiinnostunut kriittisiä tunneliverkostoja pokemonmaisesta keräilyvimmasta vai onko mukana myös saadun sotilaskoulutuksen ja geopolitiikankin sävyjä, kun imperialistinen naapurikin näyttäisi juuri samaan aikaan olevan kiinnostunut tuollaisista tiedoista?

Kuten sanottu, 2000-luvun alkuvuosina suuressa naapurimaassamme tapahtui kulttuurinen taantuma, joka ilmeni neuvostoaikojen haikailuna. Yhtenä ilmentymänä tästä on nähty historiamainintojen toleranssia kaventanut valtiollisen ja kaiketi myös sitä myötäilevän kansan näkemyksen käänne, joka on ilmeisesti heijastunut Suomenkin Venäjä-henkisten piirien näkemyksissä.

Äärimmäinen tieto julkistettiin meillä keväällä 2009: Valmisteilla oli lakiesitys, joka oli suunnattu erityisesti Baltian maita ja Ukrainaa vastaan, mutta sen nojalla *myös suomalaiset voisivat joutua vankilaan Venäjällä*. Lain perusteella esimerkiksi ’väitteet’, joiden mukaan Neuvostoliitto miehitti Baltian maat sodan aikana, voisivat johtaa tuomioon. Myös neuvostotulkinnasta eriäviä tulkintoja sotahistoriasta tekevät historiantutkijat voisivat joutua Venäjällä syytteeseen. (Turun Sanomat 24.4.2009, Kalle Schönberg)

Ulkopoliittisen instituutin tutkija Sirke Mäkinen arvioi kesäkuussa 2009 kansalaisten Venäjällä katsovan, ”*että neuvostoarmeijan aikaansaamat* ***vapautukset*** *toivat mukanaan positiivisia seurauksia ja mahdollistivat vapautettujen maiden kehittymisen*.”
https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004662016.html

Jos ja kun jonkun noiden linjausten mukaisesti ajattelevan tai niitä muusta syystä myötäilevän tietoon tulee Venäjän ”lähiulkomaan” valtionvirastossa julkaistuja lauseita, joissa todetaan Neuvostoarmeijan miehittäneen Suomen aluetta jopa Neuvostoliiton itsensä aloittamaksi väitetyn sodan päätteeksi ja Neuvostoliiton olleen toisen maailmansodan alkuvuosina natsi-Saksan liittolainen, saattaa mieleen tulla yrittää soveltaa noita lakiluonnoslinjauksia tuohon virastoon ja mainitunlaisten lauseiden kirjoittajaan kohdistuen.

Kysehän noissa lausumissa onkin selvästi vakavammasta ’neuvostoarmeijan aikaansaaman vapautuksen positiivisen seurauksen halventamisesta’ kuin vaikkapa suurlähettiläs Kovalevin vuonna 1968 protestoima alun perin Sortavalan Panimon 1932–44, sittemmin Hartwallin Karjala-oluen uudistettu historialliseen maakuntavaakunaan pohjautuva etiketti.

Jo 1950-luvulla oli Suomessa laulettu julkisesti ”*Muistatko Monrepos’n?*”. Niinkään loukkaavina ei YYA-vuosina oltu pidetty eräitä populaarikulttuurin ’neulanpistoja’ kuten väitettä, että ’vapautetun’ alueen alkuperäisväestöön kuuluneelle ei olisi jäänyt muuta omaisuutta kuin ”*viisi pientä lasta sekä kahvipannu uus*” (Evakon laulu, Veikko Lavi 1984). Seuraavan vuosikymmenen kuulimme itänaapurista lähinnä vain gangstereihin ja ryöstökapitalismiin liittyviä uutisia, joita kukaan ei meillä liene pikkurikollisia lukuun ottamatta omaksunut isovelineuvoston yleisliittolaistoveriuden ohjeistuksina.

Naapuruussuhteet sitä vastoin alkoivat olla 1990-luvulla rehellisemmässä kunnossa. Jeltsin jopa pyysi anteeksi talvisotaa vielä Gorbaakin selvemmin. Vielä kesällä 1999 saattoi viipurilaissyntyinen tasavallan presidentti Ahtisaari täysin laillisesti ja noottikriisiä aiheuttamatta julistaa puheessaan, että *"Karjalasta tulee käydä kansalaiskeskustelua. Se on oikeutemme ja myös velvollisuutemme".*
https://www.presidentti.fi/ahtisaari/puheet-1999/p990619.karsu.html

Sitten tuli tieto Venäjän uusimman *smutan* selkiytymisestä: että pohjamutien kovalinjainen KGB-johtoinen *siloviki*-voimaliittouma oli vienyt voiton valtakamppailussa demokraatteja (eli *dermokraatteja,* suom. ”paskavaltaisia”) ja muita kilpailevia aatetaustaryhmittymiä vastaan. Venäjällä alkoi Groznyin kaupungin tuhon määränneen Vladimir Putinin ja Suomessa maamiinat kieltämään pyrkivän Tarja Halosen kausi. Keskinäisriippuvuutta mainostettiin yhä lujemmin sekä pasifismihengen että uusimperialismihengen puolella, kukin omista lähtökohdistaan.

Esimerkiksi Jukka Tarkan mukaan turvallisuuspolitiikkaa hallitsi 2000-luvun alussa Nato-vastaisuudella terästetty (uus-)suomettuminen, ja presidentti Halonen halusi lopettaa puheet Suomen Nato-jäsenyydestä pitäen sitä jopa presidenttikautensa parhaana saavutuksena. Myös presidentti Niinistön "kuormaan kasautui taakkaa Halosen edustamasta poliittisesta kulttuurista ja sitä myötäilleestä kansalaismielipiteestä".
https://www.verkkouutiset.fi/a/nain-niiniston-stubbin-linja-katkaisi-suomettumisen/#4d110f60

Uskoaksemme myös Halosen edeltäjistään monin tavoin (myös geopoliitiikan ja idänkaupan tasoilla) poikenneen kauden ilmapiiri vaikutti. Se toteutui paljolti

vahvistaen ja muotoillen menneitten aikojen tuolloin virallista ja velvoittavaa maan tapa -perinnettä uuteen businesslike-uskoon. Vähän samaan tapaan Venäjälläkin oli viehätytty Putinin uudelleen käyttöön ottamista vanhoista turvallisista neuvostoaikaisiin perinteisiin viittaavista maneereista ja yleisliittolaisista laintulkinnoista (jotka sittemmin ovat osoittautuneet hyödyllisiksi myös paluumatkalla kohti täyttä totalitarismia).

Tutkijat ovat yleensä analysoineet jälkisuomettumisen aihealuetta lähinnä valtion, poliitikkojen, kuntien, puolueiden, järjestöjen ja elinkeinoelämän johdon tai muiden julkkisten julkisina taipumuksina tai tuottamusilmiöinä. Suurelliset bisneshankkeet laajoinekin kiinteistökauppoineen kiinnostavat mediaa eri tavoin kuin aiemmin. Osin tapaukset ovat olleet EU:n itälinjaustenkin mukaisia, usein myös osin tietynlaisiin aatetaustoihinkin liittyviä.

Aatteellisen kansalais- ja järjestötoiminnan uussuomettumista kuvaa ääriesimerkkinä Venäjän-tuntija ja Pen-klubin ex-puheenjohtaja Jukka Mallisen lausuma vuodelta 2014. Hänen mukaansa Heikki Talvitie palautti Suomi-Venäjä-seuran kansalaisjärjestöstä Kremlin käsikassaraksi. Kuten tiedämme, nyt vain Kallio-Vallilan SV-osasto pitää kiinni Kremlin-mielisestä linjastaan, ja myös Talvitie on nähty sen tilaisuuksissa yhdessä suurlähettiläs Pavel Kuznetsovin kanssa.

On selvää, että Halosen linjauksia myötäilleellä kansalaismielipiteellä oli hänen kaudellaan takanaan hyvin perusteltavissa olleita reaalisyitä ja tukenaan tuolloin hyvinkin todennäköiseltä näyttänyt kehitysskenaario itänaapurimme suhteen. Kremlin toimien kritiikistä kieltäytymisen katsottiin melko yleisesti vahvistavan myönteistä suuntaa naapurisuhteissa ja win–win-intressiä erityisesti kauppavaihdossa.

Harvoja Nord Stream -kaasuputkihanketta vastustaneita nimihenkilöitä pidettiin lähinnä vainoharhaisina eksentrikkoina vähän samaan tapaan kuin Tuure Junnilaa ja Georg C. Ehrnroothia aikoinaan. Siinä missä Martti Ahtisaari vielä 1999 kehotti kansaa Karjala-keskusteluun, oli seuraavan demaripresidentin Tarja Halosen kausi varovaisempi. Esimerkiksi Suna Kymäläinen (sdp) on kertonut, että hänet leimattiin 'russofobiseksi rasistiksi' omassa puolueessaankin hänen vastustaessaan julkisia ja yksityisiä kiinteistökauppoja itärajalla.

Dosentti Bäckmanin laajalle lanseeraamaa leimakirvestermiä ’venäläisvastainen rasismi’ käytti myös Erkki Tuomioja arvostellessaan vuonna 2000 ulkoministeriön Venäjä-tutkija Ilmari Susiluotoa tämän Karjala-kirjoituksista, joissa presidentti Ahtisaari ei ollut nähnyt moitteen sijaa.

Tuomioja muistelee jälkikäteen vuonna 2012 yhteisen aallonpituuden ja yhteisen kirjanjulkistustilaisuudenkin aikojaan nuoren maisteri Bäckmanin kanssa MTV3:n dokumentissa *Bäckman hurmasi ulkoministerin*, jossa muuten kerrotaan myös ehkä asiaan löyhästi linkittyvästä Aleksanteri-instituutissa tuolloin ilmenneestä poliittisesta diskriminaatiosta.
https://www.youtube.com/watch?v=QNsBvDqae6Q

Alla on katkelmia Erkki Tuomiojan 2018 julkaistusta päiväkirjasta:
[Vuosi 2000] *”Otan UM:n porukan kanssa esille Ilmari Susiluodon puheista ja kirjoittelusta tulleen palautteen … myös UM:n virkamiehille menee raja siinä, jos heidän esiintymisensä antaa aihetta syytöksille rasismista. Sillä sanalla Susiluodon vauhdikkaimpia näkemyksiä venäläisistä on luonnehdittu, eikä kokonaan syyttä … Susiluodon erityisasema Ahtisaaren suojeluksessa TP:lle suoraan raportteja laativana tutkijana kun on ollut ilmeisen kiusallinen" (s. 596). "Puhumme … mm. ongelma Susiluodosta, jonka venäläisvastaisesta rasismista on nyt tulossa julkinen juttu…*" (s. 657). (Tuomioja 2018, Ei kai eilisestä jäänyt vammoja: Poliittiset päiväkirjat 1998–2000, s. 596, 657) https://www.tammi.fi/kirjat/ei-kai-eilisesta-jaanyt-vammoja/

Venäjä-tutkija Ilmari Susiluoto, jota tuskin kukaan epäpoliittinen henkilö olisi koskaan luonnehtinut laajan tuotantonsa ja persoonansa perusteella vakavissaan rasistiksi, teki lopulta ilmeisesti ’ylemmän tahon’ painostuksen viitoittaman ns. oman johtopäätöksen ja jätti tehtävänsä ulkoministeriössä.

Edellinen tai seuraava ulkoministeri olisikin varmaan harkinnut russofobiasyytösten ja työyhteisönäkökulman suhdetta syvällisemmin, ovat useammatkin kommentoijat todenneet jälkikäteen. Kukin ratkaisu ja asennetilanne ovat kuitenkin yleensäkin sidoksissa omaan ajankohtaansa ja aikakautensa yhteiskuntadynamiikan ja geopolitiikankin erilaisten virtausten keskinäiskilvoittelun kulloisiinkin konstellaatioihin.

Ja Tuomioja on todellakin moneen kertaan sanoutunut irti noista vuosisadanvaihteen erheyhteyksistään sittemmin myös ”desanttidosenttina” tunnettuun häirikköön ja uusvenäläiseen agitaattoriin. Useinkin politiikassa on lähdetty väärin arvioidun momentumin mukaan painavasti asiansa esittävien tuoreelta kuulostaviin virtauksiin ikään kuin ajopuuna. Myöhemmin tätä on selitelty jälkiviisaille rannaltahuutelijoille jonkinlaisena erillisharhautumana yhteisesti sovitulta vakaalta rauhanomaiselta ulkopoliitiselta linjalta.

Sinisilmäisyys on useinkin helpommin hyväksikäytettävissä idealisteja kuin kyynikkoja lähestyttäessä. Hyvä lobbari voi saada asiansa kuulostamaan siinä määrin maailmojaparantavalta, että harkitsevakin harhautuu hetkeksi.

Lasse Lehtinen (sdp) on kommentoinut Susiluodon virastasavustamista jälkikäteen varsin suorasanaisesti ja hän vaikuttaisi nähneen tässä jopa merkkejä Tuomiojan ja Bäckmanin jonkinasteisesta yhteisvaikutuksesta ”russofobisen rasismin” vastaisessa kotirintamatyössään tuolloin vuosituhannen vaihteessa. https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006515289.html

Vääräleukaisempiakin kommentteja asiasta on kuultu. Susiluoto oli erästä myöhempää anonyymia pakinoitsijaa luvalla siteeraten ”käräytetty ilman tulta tai savua russofobisesta rasismista, mutta riittävän palavasti eläytyen eräälle rinnassaan hehkuvaa peace-merkkiä kantavalle vakaumusidealistille, joka katselee maailmaa välillä viattomin sinisilmin, välillä taas tulisesti verestävin punasilmin”. Ehkä tuossa kuvastuu myös yksi demaripuolueen sisäinen jakolinja, joka ylitettiin myös presidentinvirkojen vaihtuessa vuosisadan vaihteessa.

Yksityisissä yrityksissä puolestaan ja talouspiireissä ylipäätään toisin kuin hallinnossa ei 'toisinajattelijoiden' kohtelua ole tarvinnut perustella enempää lakipykälillä kuin rauhanpolitiikallakaan. Viidennen kolonnan riskiä tai totuudenpuhujan naiiviuttakaan ei ole tarvinnut paljastaa perusteiksi. Työnantajan liiketoiminnan jonkin tyyppinen haittaaminen on selittelemättä tuomittavaa ja työsuhteen eettisesti kestävä purkamisperuste.

Toimittaja Martti Valkonen, joka oli Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimittajana 1982–1991 ja lehden kirjeenvaihtajana Moskovassa 1991–1995 sekä sunnuntaiosaston toimittaja 1996–1998, irtisanottiin lojaliteettisyistä hänen julkaistuaan kirjan *Suomettaminen jatkuu yhä*. Siinä hän arvosteli voimakkaasti työnantajansa toimintaa. Sanomalla oli ajan hengen mukaisesti voimakas keskinäisriippuvuushenkinen taloudellinen intressi varmistaa omalta osaltaan itäsuhteittemme pysyminen ja kehittyminen maalle ja konsernille tuottoisina.

Case-viraston vuoden 2009 episodissa ”russofobisen rasismin” erikoisluokan ”russofobinen historiankirjoitus”-syytöksen motiivitaustassa hämmästyttävää on erityisesti sen nimenomainen pukeminen kirjallisesti kvasijuridiseen muotoon. Laillisuusnäkökulma jostain syystä haluttiin tuoda esiin. Sensuroidulle rivivirkamiehelle olisi hänen mukaansa riittänyt, että olisi vain ilmoitettu kommenttien poistamisesta, koska fooruminpitäjillä on siihen aina subjektiivinen moderointioikeus ja -velvollisuuskin täysin oman harkintansa perusteella.

Kuitenkin nyt oli heti alussa kerrottu (ehkä vakavamman vaikutuksen tekemiseksi) poistoaloitteen ja kirjoituskiellon tulleen 'lakiosaston puolelta', mikä ei voinut olla herättämättä sensuroidun uteliaisuutta, ja sai kysymään perusteita tarkemmin. Kun myöhemmin oli kerrottu syynä olleen ”rasistisuus”, oli järkyttyneen rivivirkamiehen mielestä luonnollista saada tietää tarkemmin väitettyä rasismia kontekstissaan määrittelevistä kriteereistä. Niissä sitten 'nojattiin' virkamieslakiin ja osoitettiin neuvostoarmeijan miehitysalueita 1940 ja 1944 koskeviin lausumiin.

Tämä herättää jälkikäteistarkastelussa kysymyksen: oliko kyseessä ehkä tarkoituksellinen kokeellinen operaatio ”russofobisen historiankirjoituksen” kieltämisen lobbaamiseksi suomalaiseen valtionhallintoon mahdollisesti siivu siivulta[3] laajenevana esimerkkinä toimien aina virallistuvaan kriminalisointiin asti – vai pikemminkin jonkun yksittäisen vastuuhenkilön yksityisajattelullista reagoimista eteen tuleviin tilanteisiin kuten yllättävään pyyntöön saada päätökselle tarkemmat juridiset perustelut?

Jäljemmässä tapauksessa olisi mahdollisesti tilannekohtaisesti joiltain verkon lakisivustoilta ehkä löydetyn taustaltaan tarkistamattoman lakiehdotuksen silmiin sattuessa sen voitu mahdollisesti kokea olleen kaivattu ratkaisu yllättäneeseen tarpeeseen. Siis kun piti saada jokin säälliseltä vaikuttava vakuuttavan vakavahenkinen vastaus rivivirkamiehelle 'ylhäältä päin' lisäkysymysten ja auktoriteettia haastavan keskustelun päättämiseksi/ehkäisemiseksi.

Suomettuneisuutta ei usein tunnusteta oikeasti koskaan olleenkaan, ja 2000-luvun jälkisuomettuneisuuskeskusteluun liittyy usein ilmiön vielä raivokkaampi

[3] kuin Mátyás Rákosi salamimakkaraa

kiistäminen. Kiistämisen oikeutukseen on helppo uskoa, kun tutkimusta ja diagnoosia on nähty siitä vielä vähemmän kuin YYA-aikaisesta suomettuneisuudesta. Se miten Nato-keskusteluun, Venäjän demokratisoitumisoptimismiin ja idänkauppaintresseihin liittyvät jälkisuomettuneisuuslinjaukset näkyivät ja kuuluivat tavallisen kansalaisen elämässä, on jäänyt vähemmälle huomiolle.

Marjo Vilkon ja Jari Tervon muutaman vuoden takaisen osin viihteellisen tv-sarjan Kylmän sodan Suomi loppujakso käsittelee 2000-luvun jälkisuomettuneisuutta, mutta sekin pääosin päättäjätason ja julkisuuden henkilöitten näkökulmista. Professori Henrik Meinander vertasi suomettuneisuutta hometaloon, jonka pitkäaikaiset asukkaat itse eivät tunne hajuhaittaa vielä diagnoosin nähtyäänkään.

Mutta miksi siis tuossa nimenomaisessa Suomen valtionhallinnon valtiovarainministeriön alaisessa kansallisesti ja kansainvälisestikin merkittävässä suurehkossa virastossa palattiin virallisestikin jonkinasteiseen jopa virastonsisäistä yksilötasoista ilmaisua kontrolloivaan itsesensuurikulttuuriin, vaikka mikään virallinen ulkopoliittinen linja ei ainakaan valtiosopimustasolla ollut siihen velvoittanut enää vuosikymmeniin?

Ainakaan fyysisesti ei hometalosta ollut kyse, ja vaikka yhden siiven lasikatto kuulemma joskus vuosikin vettä, ei ratkaisu ollut venäläinen sinkkiämpäri vaan suosittu kotimainen jonotustuote.

1.4 Kansallinen ja paikallinen motiivitaustamaisema

Suuressa naapurimaassamme oli siis tapahtunut 2000-luvun alkuvuosina myös historiamainintojen hetkeksi väljähtänyttä toleranssia tiukentava käänne. Käsite ”russofobinen historiankirjoitus” alkoi tulla tutuksi meilläkin aluksi ehkä neutraaliksi tarkoitetuksi luultuna, mutta pian enemmänkin venäjämielisen välyksettömästi arvoarvotettuna.

Sitä kuultiin niin ns. hyödyttömien idioottien kuin hard core -aatedemagogienkin levittämänä, eräänlaisena sekoituksena ahtaasta YYA-ohjeistuksesta naapurisovun säilyttämiseksi, putinistisesta etupiiriajattelusta taloudellisine molemminpuolisine energiahyötynäkökohtineen sekä häikäilemättä väärinkäytetystä rasisminvastaisesta retoriikasta.

Jälkisuomettuneisuus voidaan todeta eräänlaiseksi yleiseksi motiivitaustaksi suomalaisten tahojen esittäessä Kremliä myötäileviä kantoja ja joskus vaatimuksiakin historiankirjoituksemme saattamiseksi oikeille linjoilleen ja ”pääkonttorin” määrittelemään ruotuun. Julkisuudessa esiintyneiden koulutettujen totuudentorvien on aiheellisestikin arveltu olleen jossain määrin venäläisosapuolen suuntaviittojen mukaan ns. *kultivoituneita yhteistyötahoja*. Tämä on esimerkiksi Venäjän presidentinhallinnolle työskennelleen dosentti Bäckmanin tapauksessa käynyt vuosien mittaan yleisen käsityksen mukaan kutakuinkin ilmeiseksi.

Myös esimerkiksi ex-kansanedustaja Ano Turtiaisen jonkinasteinen Venäjä-vaikutteinen toimintamotivaatio näyttää hyvinkin mahdolliselta, vaikkakin hänen

kansalaisuushakemuksensa taustalla ovatkin ehkä merkittävimmässä määrin taloudelliset syyt. Joka tapauksessa molemmat ovat toimineet omanaan kokemansa kotimaisen aatetaustan velvoittamina, mikä on normaalia laillisissa järjestöissä ja myös eduskunnassa.

Todennäköisesti molemmissa tapauksissa kumpainenkin on tehnyt vaikuttamistoimintaansa Suomen tai Suomen kansan uskomaansa etua ajatellen ja pyrkien pysymään laillisuuden puitteissa. Esimerkiksi kosto yhteiskunnallemme olisi motiivina arveluttava ja taloudellisen edun tavoittelu tietoisesta haitanteosta olisi jo laitonta varsinkin ulkovallan toimeksiannosta.

Ulkoasiainvaliokunnassa tai tiedustelunvalvontavaliokunnassa toimiminen toki edellyttää luotettavuutta ja riippumattomuutta ulkovalloista. Turtiaisen tai Kimmo Kiljusen valiokuntajäsenyyksiä on arvioitu jälkikäteen hieman eri valossa kuin heidän tullessaan valituiksi. Periaatteessa molemmat tai jompikumpi on saattanut toimia osin myös välillisesti tai suoraan Venäjän vaikuttamistoiminnankin kultivoimana, mutta Turtiaisen kohdalla aihetodisteet näyttäisivät edes jossain määrin vakavasti otettavilta.

Eduskunnan ja järjestöjen lisäksi on monenlaisia muita paikallisia organisaatioita, joissa voi esiintyä myös ulkomaista tahoa mainostaen propagoivaa tai sen edun ajamiselta vaikuttavaa poliittisluontoista tai kulttuurihenkistä vaikuttamista, joka voi saada ajoittain myös selkeän lobbytoiminnan luonteen. Paikallisesti kuten erilaisten työyhteisöjen piirissä ilmennyt venäjämielinen propagointi ja/tai muu vaikuttaminen on hyvin voinut olla kytköksissä lähinnä vain henkilöstön perinteiseen myönteiseksi katsottuun yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja muuhun aktiviteetti- ja harrastuneisuustaustaan.

Venäjän kannalta ajateltuna mukana on voinut olla tietysti myös ns. *hyödyllisiä idiootteja*, joiden edesottamuksia voi ohjailla huomaamatta vedellen kulloinkin toimivia viestinnällisiä naruja vaikkapa toimiviksi testattujen julkisten kampanjasloganeiden ja laajemmillekin kohderyhmille suunnattujen yleishyvältä vaikuttavien tietoiskujen muodossa alkuperältään hämärretyltä lähettäjältä. Case-episodiin liittyvässä Case-virastossa tosin henkilöstö on aina ollut asiantuntijaorganisaation oletusarvona hyvin koulutettua ja lähtökohtaisesti arvostelukykyistä, sanotaanko pahimmillaankin joitain hyödyllisiä intelligenttejä.

Useimmiten vieraan informaatiovaikutustoiminnan vaikutusta arkielämässä on vaikeata arvioida, koska vaikutuksen tulos yksilön toiminnassa yleisimmin vaikuttaa aivan tavalliselta mielipidevivahteelta tai ajatussuuntaussiirtymältä, joka voisi olla lähtöisin täysin kotimaisen mielipidevaikuttajan kuulemisesta enemmänkin kuin venäläislähtöisestä disinformaatiosta tai propagandasta. Tällaista voi ilmetä niin *bona fide* kuin varsinaisena hyväntahtoisena yhteistyötoimijanakin toteutuneissa tapauksissa.

Paikallisista organisaatioiden sisäisistä tai niihin kohdistaen ulkopuolelta suunnatuista vaikuttamistapauksista tai niiden epäilyistäkään ei ei-julkisina ole lähtökohtaisesti juurikaan esimerkkejä Upin ym. tutkimuksessa mainitun Yleisradioon epäillysti mahdollisesti tehdyn vaikuttamisyrityksen ja tässä raportissa

käsiteltävän vuoden 2009 case-episodin lisäksi. Otetaan siis nyt esimerkin vuoksi harjoitussyyniin jokin hypoteettisteoreettisesti mahdollinen tapaus julkisuudesta.

Helpoiten viime aikojen julkisia potentiaalisia harjoitusepäilykohteita löytyy mediasta. Jos vaikkapa Venäjältä tulee uskottavan tuntuista uutismateriaalia varsinkin epäpoliittisesta ja sotaan suoraan liittymättömästä aihepiiristä, se voidaan valtamediassakin hyvin uutisoida Suomessa, vaikka lähde ei aina kaikissa tapauksissa juuri herättäisikään luottamusta.

Jos ilmassa näyttäisi väreilevän mahdollisesti laajenevaa mielenkiintoa tyyliin breaking news ja skuuppilööppi, voi faktantarkistuksen lisäksi taustaharkintakin joskus jäädä kiireessä ohueksi. Hyvässä muistissa on tapaus, jossa valtakunnan pääsanomalehti Helsingin Sanomat uutisoi digipalvelussaan tekoälypohjaisesti venäläisen droonin pudonneen Suomen alueelle. Uutisankka korjattiin hetimiten oikeaan muotoonsa ja mokaa luonnollisesti pyydettiin anteeksi – mutta ajatellaanpa mahdollisuutta, että vastaavanlainen uutinen olisi saatu aikaan tarkoituksellisesti ja jollain tasolla Venäjää hyödyttävään muotoon.

Viimeaikaisesta uutistarjonnasta löytyy joitain mahdollisesti tästä näkökulmasta käsiteltäviä tapauksia. Tarkastellaan esimerkkinä toista tuoreehkoa verkkolehtiuutista ja punnitaan siinä mahdollisesti mukana olevia joko omalähtöisen arvion ja harkinnan herpaantumisen tai jonkintasoisen vieraan tiedostamattoman tai tietoisenkin vaikutuksen mahdollisuuksia.

Iltalehti.fi hätkäytti suomalaisia 20.2.2026 klo 7:34 kertomalla *suuren amerikkalaisen lentokoneen lentäneen tunnistamattomana Grönlannin, Norjan ja Suomen kautta syvälle Venäjän ilmatilaan*. Venäjän ilmatilaan tunnistamattomana tunkeutuneen suuren ”amerikkalaiskoneen” lento uutisoitiin Suomessa vain puolisen tuntia sen jälkeen, kun venäläisen sotilaskonelaivueen oli uutisoitu lentäneen Alaskan läheisyydessä USA:n ilmapuolustuksen tunnistusvyöhykkeellä.

Venäjän ilmatilan loukkaamisesta olivat kertoneet Telegram-kanava Shot ja Venäjän valtiollinen uutismedia Ria Novosti. Kyse saattoi siis olla periaatteessa jopa disinformatiivisesta uutisjulkistuksesta huomion kiinnittämiseksi toisaalle. Jutun korjaaminen tuntien viipeellähän sopii usein venäläisen disinfon ja valeuutisoinnin konseptiin, sillä ensivaikutus on lähtökohtaisesti jo saatu aikaan.
https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/e919ffb6-4422-45fe-9bc2-ca5150dbb3cd

Nyt korjaus saatiin lopulta suomalaiselta viranomaiselta, ei Venäjältä. Venäjän valtiollinen uutistoimisto taatusti sekin tiesi asian oikean laidan tai ainakin painavan syyn tiedottaa asiasta ensin viranomaisia kuullakseen kyseessä olevan liittolaismaan presidentin lento. Venäjä ei ilmeisestikään pitänyt tarpeellisena kiirehtiä laannuttamaan mahdollista kansainvälistä uutishypetystä.

Suomalainen toimittaja olisi tietysti voinut ennen uutisen julkaisuenteriä varmistaa kaikessa rauhassa venäläisen uutisen tason yleisen elämänkokemuksensa perusteella tietolähteen luotettavuutta harkiten. Väliotsikkona olisi voinut ehkä tulla mieleen myös kysymys, eikö Venäjän ilmapuolustus ole iskukunnossa Nato-koneen tunkeuduttua syvyyteen tärkeiden Kuolan ja Murmanskin tukikohtien

läheisyydessä ja vielä etelämpäänkin suunnaten. Mikäänhän ei kuitenkaan velvoita viivyttelemään ja odottelemaan kilpailijamedian ehtimistä samoille skuuppiapajille.

Toisaalta merkittävä uutinenhan on oikeasti jo se, että venäläinen uutistoimisto on kertonut kovan uutisen. Kun lähde tuodaan esiin otsikossa tai ingressissä tai leipätekstin alkupuolella, vastuu faktantarkistuksesta ja lähdekritiikistä jää yleisen käytännön mukaan lukijalle, joka koukutetaan vilkuilemaan päivän mittaan päivittyvää seurataan-ketjua. Tällöin ei lopussa tule vastaan ahaa-elämys median uutisankasta, vaan hienoinen itsesyytös halpaan menosta.

Sama Iltalehden toimittaja on aiemmin kirjoittanut myös jossain määrin subjektiivisesti kantaaottavia juttuja uutismuodossa. Joissain niistä on viitteitä historiakäsityksistä, jotka kylläkin ovat melko yleisiä Suomessa, mutta tietyllä tapaa myös äärimmäisnäkökulmaa edustavia. On jopa tuomittu asioita toisin näkevä ministeri *roskanpuhujaksi*.

Esimerkki: "*Suomen ulkoministeri Elina Valtonen (kok) sanoi yhdysvaltalaistelevision haastattelussa, ettei yksikään naapurimaa ole hyökännyt Venäjälle sataan vuoteen - Väite on tietenkin* ***täyttä roskaa*** *... Jos pienemmät ja jo historiassa unohduksiin jääneet selkkaukset Venäjän Kaukoidässä jätetään huomiotta, lienee silti suurin osa aikuisikäisistä suomalaisista nähnyt elokuvan Tuntematon sotilas. Vanha raja. Tähän loppui sitten meitin oikeutemme. Meinaan tästä lähtien ollaan rosvoretkellä. Että sen tiedätte*."
https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/11bf9015-ab94-49ec-9ab4-46ab7f6feda4

Toimittajan ammattitaitoa tai -etiikkaa kyseenalaistamatta herää kysymys, eikö hän ole havainnut, että suomenkielisessä kontekstissa 'hyökkäys johonkin maahan' tarkoittaa pääsääntöisesti sodan aloittavaa hyökkäystä, ja näin myös Valtosen lausumassa. Vakiintuneen suomalaiskäsityksen mukaan sekä talvisodan että jatkosodan varsinaiset sotatoimet aloitti rajan ylittävästi Neuvostoliitto pommittamalla Suomea.

Suomi aloitti sotatoimet selvästi myöhemmin, myös jatkosodassa, todettuaan joutuneensa sotaan. Lainaus Tuntemattomasta sotilaasta ja maininta ajopuuteorian 1970-luvulla todetusta vanhentuneisuudesta eivät todellakaan riitä tekemään Suomesta yksiselitteisesti jatkosodan aloitushyökkääjää.

(Esimerkiksi: "*Ohto Mannisen teos Miten Suomi valloitetaan (2008) valottaa tilannetta jatkosodan alla myös pääosin salattujen Venäjän arkistolähteiden pohjalta. Kirjassa Manninen toteaa Neuvostoliiton laatineen yksityiskohtaiset operatiiviset suunnitelmat Suomen miehittämiseksi vuonna 1940 kahdessa mahdollisessa tilanteessa: Suomi on yksin tai yhdessä Saksan kanssa. Suunnitelmat johtivat myös joukkojen keskityksiin ja sodan aloittanut ilmahyökkäys Suomeen 25.6. ei ollut Mannisen mukaan defensiivinen vaan operatiivisiin suunnitelmiin perustuva oman hyökkäystoiminnan aloitus.*

Koskiveneteoria on nykyisin kaikkein suosituin selitysmalli jatkosodan synnystä. Tosin siinäkin on olemassa kaksi koulukuntaa: Mauno Jokipiin esittämä käsitys, että Suomi hakeutui Saksan suuntaan historiallisten yhteyksien ja pitkäjännitteisen politiikan myötä, ja Ohto Mannisen esittämä käsitys siitä, että

Suomi selvitti juurta jaksain kaikki muut vaihtoehdot ennen Saksaan kiinnittymistä." https://fi.wikipedia.org/wiki/Ajopuuteoria)

Erilaisia näkemyksiä asiasta siis on, ja ne ovat totta kai hyväksyttäviä. Edellä mainittu niinkin kärkevä kritiikki ulkoministeri Valtosen historialausumaan voidaan kuitenkin nähdä myös eräässä mielessä Venäjän narratiivia Ukrainan ”erikoisoperaatiossa” tukevana ehkä tiedostamattomana vaikuttamisena tähän hetkeen peilaten. Suomen tilanteessa 1941 ja Ukrainan tilanteessa 2022 on runsaasti erilaisuutta, mutta myös olennaisia samanlaisia piirteitä.

Jos ajatellaan, että vasta Viipurin läänin takaisinvaltaus tai Itä-Karjalan miehitys aloittivat jatkosodan ja tämä teki Suomesta hyökkääjän, silloinhan myös Ukrainan tulisi katsoa nyt olevan nykyisen sodan hyökkääjävaltio sen miehitettyä puolustussotansa aikana vapauttamiensa omien alueitten lisäksi myös Venäjän Kurskin aluetta. Noin voidaan tietysti ajatella, mutta ajatuksen julistamista rivien välissä esiintuoden yhtymäkohtia kuin huomaamatta nyt Ukrainan sodan aikana voisi kenties pitää myös indoktrinaationa.

Toisaaltahan kuitenkin on totta, että koko ”erikoisoperaation” ajan Ukrainallakin on ollut puolustussotansa oikeutettuna pyrkimyksenä saada myös Venäjän 2014 miehittämä Krim takaisin hallintaansa (vrt. Viipurin läänin vapautus ja palautus Suomeen 1941. Sen liittäminen Neuvostoliittoon 1940 oli tapahtunut Kansainliiton laittomaksi julistaman sodan ja pakkorauhan avulla, eikä anneksiota hyväksynyt kansainvälisesti tiettävästi muut maat kuin Kansainliitosta laittoman hyökkäyksen vuoksi erotettu Neuvostoliitto ja sen liittolainen natsi-Saksa).

Tuskin toimittaja kuitenkaan oli tuossakaan tietoisesti tai tietämättään ’venäläiskultivoitunut’, eikä tuo osin subjektiivinen tulkinta sinällään muiden joukossa ole edes venäjämielisyyteen kallistuva rajatapauskaan. Juttu onkin sellaisenaan vain yksi kuvaava osoitus siitä, miten vaikeaa useinkin on tunnistaa hyväntahtoisen ja laatuunkäyvän lievän Venäjän-ymmärtämisen ja toisaalta ilmeisen venäjämielisen informaatiovaikuttamisen sävyttämiä kirjoittamattomia kriteerejä median uutisoinnissa, aivan kuten Upin ym. tutkimuksessa on todettu informaatiovaikuttamisen ulkomaislähtöisyyden tunnistamisesta yleisemminkin.

Ja lopuksi on muistutettava erityisestä riskistä, joka saattaa helposti vinouttaa edellisen esimerkin tyylisessä vaikuttamispotentiaalin tunnistamisen harjoitussyynissä harjaantuneempaakin mutuanalysoijaa: johtopäätösten tekeminen ei-relevanttien aihetodistehavaintojen perusteella on nykytilanteessa varsin houkuttelevaa.

Esimerkiksi syntyperään tai etnisyyteen liittyvät signaalit saattavat hyvinkin vaikuttaa vastaanotettujen viestien tulkintaan, jolloin se saattaa pahimmillaan olla itse asiassa tiedostamaton mutta selkeä ilmentymä tulkitsijan omasta rasistissävytteisestäkin odotusarvoasenteesta. Verrataanpa kahta erilaista tapausta: dosentti Bäckmanin aloittelevia julkisia esiintymisiä 2000-luvun alussa ja toisaalta edellä käsitellyn Iltalehden esimerkkitapauksen toimittajan kirjoituksia.

Bäckmanin sukunimi viittaa oletusarvoisen alitajuisesti suomenruotsalaistaustaan, ja siellä tiedetään olevankin ns. bättre folk -stereotypian elinkeinoelämään

viittaavia piirteitä. Iltalehden toimittajan slaavilaistaustaiselta vaikuttava sukunimi herättää tässä ajassamme helposti mielikuvan joko venäläisestä tai ukrainalaisesta taustasta.

Se ei selviä varsinkaan noita kieliä ja niiden translitterointeja tuntemattomille nimen kirjoitusasusta, eikä edes se ole yleisessä tiedossa, että vanhempien venäläisperäisten suomalaissukujen nimien š-kirjain on korvattu yleensä sh:lla tai sch:lla, kun taas tuoreempien maahanmuuttajien nimissä käytetään suhuässän merkkinä š:ää sikäli kuin kirjasin- tai fonttivalinta ja näppäilyohje ovat käytössä.

Olennaista on havaita, että äkkivilkaisulla nimensä perusteella ehkä ’herraskaiseksi poroporvariksi’ uumoiltu Bäckman onkin osoittautunut sangen hyvin sekä entisten vallankumouskommunistien että nykyisten (mm. STP-puolueen ehdokkuus) kuin myös jyrkimpien Kremlin-henkisten natsionalistikaadereiden kanssa toimeen tulevaksi uusvenäläiseksi.

Tuo mainittu Iltalehden toimittaja puolestaan on kirjoittanut kaikkien arvioidemme mukaan ylivoimaisen pääosan artikkeleistaan ansiokkaasti ja objektiivisesti noudattaen kiistattomassa laatujournalismissaan selvästi suomalaisen valtavirtaisen vastuullisen median näkemyksiä edustavaa linjaa sekä myös Ukrainan sodan suhteen korostanut hyökkääjän faktantarkistettuja julmuuksia ja esittänyt hyökkäyssodan vastaisia kantoja sekä puolustajan toimia esille tuovia ja tukevia näkökulmia.

Itse asiassa tuo toimittaja on saattanut olla ollut jopa merkittävä esimerkki niille Kremlin tiedustelulonkeroiden julistamaa ns. maanmiesvelvoitetta ehkä pelkääville venäläistaustaisille, jotka ovat arastelleet esiintyä omilla nimillään hyökkäyssotaa tuomiten. Myöskään pahimmassa tapauksessa lievästi tai jonkin verran venäjämieliseksi tulkittu mutta asiallinen ja hyväksyttävä yksittäinen tai toistuvakaan kiireessä osin taustatarkistamaton uutisteksti tai muu näkökulmakommentoivakaan lehtijuttu uutisoinnin lomassa ei todellakaan ole vaikuttavuudeltaan millään tavoin merkittävää luokkaa varsinkaan verrattaessa dosentti Bäckmanin monivuotisen julkean viha-agitaation vakavuuteen.

Kaiken kaikkiaan on siis vaikeaa erottaa useimpien jollain tapaa erityisen venäjämielisesti asioita tulkitsemaan taipuvaisten yksityisinä pidettävien toimijoiden mahdollisia propagandistisia pyrkimyksiä ihan normaalista vapaasta mielipiteenilmaisusta heidän aidosti omien käsitystensä mukaisin perustein. Esimerkiksi liioittelu ja kärjistäminen ovat aina olleet normaalin keskustelun ilmaisuun kuuluvia tehokeinoja, ja mainonnan kielikuviakin käytetään yleisesti puhekielessä ja myös journalismissa.

Varsinaiset vieraan vallan yhteistyörekrytoidut eivät lähtökohtaisesti paljasta kultivoitumissuhdettaan, eivätkä useimmat agitaattoritkaan ole Bäckmanin tai Turtiaisen tavoin riittävän avoimin kortein pelaavia tullakseen todennäköisin syin arvioiduiksi hyödyllisiksi idiooteiksi tai piirua paria vielä selvemmiksi tapauksiksi.

Yhtään helpompaa ei toisaalta ole tunnistaa ja erottaa myöskään tietoisesti indoktrinoimaan ja lobbaamaan tähtäävää hienovaraisempaa esiintymistä disinformaation ja muun informaatiovaikuttamisen keinona oman aate- tai

kulttuuritaustan henkisestä velvoitteesta yksityisesti ja ’omaan laskuun’ sellaisesta jäsentyneestä toiminnasta, joka tehdään toimeksiannosta osana jotain kotimaista tai vierasta organisoitua vaikuttamistahoa.

Ulkovallan vaikuttamistoiminnan ja sitä tukevan yhteistyöhalukkuuden selvittämiseksi on yleisellä tasolla syyniharjoituksia jatkaaksemme arvioitava sen taustapotentiaalin laajan yhteiskunnallisen ja kansainvälisen motivaatiomaiseman lisäksi paikallisesti tapauskohtaisen ulkopuolisen vaikuttamisviestin uppoamisalttiuden anatomiaa.

1.5 Sensurointimotivaation taustapotentiaalin paikallisanatomia

Minkälainen henkilö, ryhmä, lobby tai muu taho oli sitten tarkastelussamme käsiteltävän kevään 2009 nimettömän ja lopulta perättömäksi osoittautuneen kiistatta ja kirkkaasti venäjämielisen ”venäläisvastaisen rasismi”-ilmiannon takana ja millaisin motiivein? Pääjohtaja mainitsi syksyisessä sovittelukokouksessa tietolähteen mukaan vain, että Karjala-lausuma oli saattanut loukata joidenkuiden 'keskuudessamme’ tms. viraston viestinnän piirissä jollain tavoin olevien tunteita. Hän itse on syntynyt puoliksi Neuvostoliitolle luovutetun kunnan alueella nyky-Suomen puolella, ja epäilemättä tullut tutuksi alueen tosiasioitten kanssa.

On vaikea kuvitella pääjohtajan itse olleen sensuuri- ja irtisanomisvaatimuksen primus motor. Vapaan keskustelufoorumin tai muun ilmiantokanavan lähdesuoja siis käsitti tässä tapauksessa perättömäksikin todetun ilmiannon lähteen – ja ilman eri vastatoimenpiteitä myös sen asiasisällön, jolle olisi täten jäänyt työyhteisössä hyväksytyn totuuskäsityksen status rasismiväitteen osalta ja jäikin historiallisen faktalausuman tuomittavuuden osalta. Tosin eräänlaisten jäljempänä käsiteltävien aihetodisteiden voidaan katsoa viittaavan ehkä myös itse pääjohtajan oman harkinnan pettämiseen.

Useammatkin ’aihetodisteet’ kuitenkin viittaavat muihin Case-viraston ja henkilöstön vaikuttajiin ja heihin kytkeytyviin sidosryhmiin. Venäjämielisiäkin yksittäishenkilöitä talossa varmasti oli. Sensuroitu virkamies kertoo saaneensa sensuuripäätöksessä viitatun foorumikeskustelun aikana syksyllä 2008 tai keväällä 2009 tietää myös Case-virastossa YYA-vuosikymmeninä toimineesta ja aikoinaan näkyvästikin esiintyneestä Suomi–Neuvostoliitto-seuran työpaikkaosastosta.

Foorumilla keskustelua seurannut saman yksikön virkamies oli kysynyt häneltä käytävällä, eikö yhtään mietitytä ärsyttää talon Venäjä-aktivisteja. Sensuroitu vastasi, ettei tiedä keitä tuo tarkoittaa, kun kukaan ei ole kertonut loukkaantuneensa, ja kysyi mahdollisia nimiä asian selvittämistä ja tarvittaessa anteeksipyyntöä varten. Kuulemma jotkut seuran vanhat jäärät vaikuttivat yhä eivätkä ole kääntäneet takkiaan, vaikka seuran nimi on muuttunut ja toiminta muille näkymätöntä epäpoliittista matkailu- ja kulttuurityötä.

Tämän 2000-luvulla varsin harvinaisen ystävyysseuran työpaikkaosaston aiempaa merkitystä ja ehkäpä menneitten vuosikymmenten harmaa eminenssi -asemaakin saattoi kuvastaa erään sen aktiivin suositus, että muidenkin naapurimaiden

ystävyysseuroja saa kyllä virastoon perustaa, mutta ensin on hyvä liittyä tähän perinteiseen Venäjä-seuraan.

Sensuroitu virkamies kertoo tämän tiedon tuoneen uuden näkökulman myös uudesta sanktiosta syksyllä kertomaan tulleen yksikönjohtajan kryptiseen reaktioon ja vastaukseen hänen kysyttyään tältä, mistä tuo outo sensuuripäätös on peräisin, ja lisättyään leikkisään sävyyn ”Tehtaankadulta vai pääkonttorilta?” Yksikönjohtaja oli yllättäen näyttänyt ensin purskahtavan nauruun, mutta sitten äkkiä vakavoituen perustellut keskustelun lopettamista jotenkin niin, että talossa on ulkopoliittisesti herkkiä ihmisiä ja "se nyt vaan on niin, kuten tiedät, tämä on heidän aluettaan".

Vakuudeksi yksikönjohtaja oli ääntään korottaen muistuttanut esimiesasemastaan ja julistanut erittäin kuuluvasti välittömän irtisanomisen. Sensuroitu nyt potkut saanut virkamies on kertonut tilanteen jättäneen vaikutelman jonkinlaisesta esiintymisestä, aivan kuin olisi haluttu varmistaa ilmoituksen kuuluminen raollaan olleesta ovesta käytävälle. Myöhemmin yksikönjohtaja oli selittänyt toimineensa jälleen ylemmän tahon lähettämänä, ristipaineissa ja pikaistuksissaan.

Suomi–Venäjä-seuran Case-viraston paikallisosaston vuoden 2009 jäsenistöstä on hiljakkoin paljastunut merkitsevä kellokastasoinen päällekkäisyys viime vuosina julkiputinistiseksi osoittautuneen Kallio–Vallilan SVS-osaston, sittemmin Kallio–Vallilan Venäjä-seuran kanssa. Tämä ei sinällään tarkoita minkäänlaista raskauttavaa epäilystä erityisesti ystävyysseuran jäsenistöä kohtaan, ja kuten todettu sen virallinen toiminta oli ollut 2000-luvulla epäpoliittista matkailu- ja kulttuuriyhteistyötä.

Kukaan paikallisen SV-seuran tuolloisista jäsenistä tai muistakaan ei ilmaissut sensuroidun virkamiehen tai muiden lähteiden mukaan tunteneensa tulleensa halvennetuiksi tai loukatuiksi tai mitenkään osallistuneensa sensuurin aikaansaamiseen tai muihin sanktiovaatimuksiin. Samalla tavoin lievästi äärimmäisiä näkökulmia oli tietolähteiden mukaan havaittu joskus myös viraston kahden henkilöstöjärjestön lukuisten luottamusaktiivien esiintymisissä.

Itse pääjohtajallakin oli mediatietojen mukaan poliittinen tausta ja aiemmilla vuosikymmenillä hän oli osallistunut joskus kiivaaseenkin sävyyn myös talon ay-toimintaan, tarkemmin jäljempänä. Useammallakin talon johtoon ylenneistä tiedettiin olleen yhtenä vahvuutena aiempi kokemus henkilöstöjärjestön toiminnasta. On mahdollista, että sensuurihankkeen motivaatiotausta täyttyi ylimmän johdon, hallinnon, viestinnän ja lakiosaston piirissä itsenäisestikin ilman minkään tahon lobbausta tai muunlaista kuin jonkinlaisen eettisaatteellisen tai kulttuurisen sisäisen äänen vaikutusta.

Tätä ajatusta puoltaa myös se, että kukaan haastatelluista ei ole paljastanut muunlaista tietoa tai perusteltua osastokohtaista tarkempaa arvaustakaan. Tosin on selvää, että mahdollisen mutta epätodennäköisen vieraan vallan suomalaisen yhteistyövaikuttajan tapauksessa tieto asiasta olisi vain tällä taholla itsellään (mahdollisen salaiseksi jääneen supo-seurannan lisäksi), eikä sen vapaaehtoista vuotamista muille olisi tietenkään ollut odotettavissakaan. Erilaisia

aihetodisteellisia kuriositeetteja paikallisen motiivitaustan potentiaalisesta anatomiasta esitetään jäljempänä tarkastelun muihin kohtiin liittyen.

Vaikkei kansallisesti merkittävässä valtionhallinnon virastossa ja liki 900-hengen asiantuntijaorganisaatiossa käytykään foorumikeskustelua välttämättä päivittäin ja kommentit olivat tyypillisesti lyhyitä, hahmottuu niidenkin perusteella jossain määrin heterogeeninen kirjoittajajoukko. Keskusteluissa esitettiin pääsääntöisesti sulassa sovussa erilaisia poliittisiakin näkökantoja, joista heijastelee samanlaisia aatesuuntauksia kuin yhteiskunnassa yleisemminkin.

Jonkinasteista yliedustusta saattoi ilmeisesti henkilöstön ikäjakaumaan liittyen olla 1970-luvulle tyypillisistä ja niistä ajanmukaistetuista virtauksista, mutta toisaalta nuoremman väen keskuudessa tutut luontoarvot, eettinen ja muu kestävyysajattelu sekä keskinäisriippuvuususko näyttivät yhdistävän ainakin virallisluontoisemmissa julistuksissa kaikkia.

Esimerkiksi Savuton konttori ja Paperiton konttori -tyyppisiä työhyvinvointikampanjoita ja kestävän kehityksen tietoiskuja toki protestoitiin tietolähteitten mukaan suusanallisesti kärkevästikin jopa virallisten puoltajien epävirallisissa lausunnoissa, mutta foorumilla harvemmin. Huumorimielellä toki kuulemma lanseerattiin myös Fossiiliton virasto -hanke, jolla kuulemma viitattiin rivien välissä pyrkimykseen korjata ehkä silmin nähdenkin ns. menneen maailman arvoja yliedustavaa ikäpolvijakaumaa mahdollisesti poliittisestikin edistyksellisempään kestävämmän energian suuntaan.

Historia-aiheistakin siis joskus keskusteltiin, ja talossa tiedettiin vierailleen myös tuon alan asiantuntijoita. Esimerkiksi sotahistorioitsija Ohto Manninen nähtiin joskus myös Case-virastossa sen muillekin kuin viraston väelle tarkoitetun henkilöstöravintolan pöydässä keskustelemassa mahdollisesti aiheesta, joka julistettiin keväällä 2009 kielletyksi. Hienoa, ettei hänelle kaiketi ole määrätty porttikieltoa taloon ”russofobisen historiankirjoituksen” takia.

Nimittäin esimerkiksi Mannisen 2008 ilmestyneessä teoksessa *Miten Suomi valloitetaan* selvitetään tilannetta jatkosodan alla myös pääosin salattujen Venäjän arkistolähteiden pohjalta. Sodan aloittanut Neuvostoliiton ilmahyökkäys Suomeen 25.6.1941 ei ollut Mannisen mukaan puolustuksellinen vaan operatiivisiin suunnitelmiin perustuva hyökkäystoiminnan aloitus. Tämä ’koskiveneteoria’ lienee nykyisin kaikkein suosituin selitysmalli jatkosodan synnystä, ei tosin Venäjällä. https://fi.wikipedia.org/wiki/Ajopuuteoria

Useimmiten keskustelu ei lähteitten mukaan liittynyt historiaan tai ainakaan sotahistoriaan. Yhteiskunnalliset ja moninaiset muut viraston toimialaan liittyvät aiheet puhuttivat säännöllisesti. Jotkut puolueettoman ja porvarillisen maailmankatsomuksen omaksuneet haastatellut virkailijat kertoivat yksityisesti joutuneensa huomaamaan, ettei ajatuksiaan aina kannattanut erityisemmin tuoda esiin. Tämä saattoi johtua 1970-luvulla uransa aloittaneiden perinteisesti vahvahkosta asemasta virastossa ja heidän nuorempien kanssa luontevan epävirallisesti toimineesta ajanmukaisesta punavihreästä solidaarisuudesta.

Poliittisen edistysliikkeen ja ympäristöliikkeen yhteishenki toi jonkinlaista ymmärryslisää myös vanhojen taistolaisveteraanien kulttuuri-, luokkakanta- ja laululiiketaustaisenkin hiljaisen ikäluokkakunnioituksen muodossa. Pääjohtaja oli aloittanut pitkän uransa opiskelijavallankumouksen vuonna 1968. Autonomian ajalla perustetun viraston kerrottiin suu mutrussa saaneen lievää poliittista väritystä myös kansalaissodan 1918 jälkeen itään loikanneilta vallankumousveteraaneilta, joista osa kuuluu olleen yhteyksissä entisiin tovereihinsa sittemminkin. Muitakin irtonaisempia letkautuksia ja vain löyhästi asiaan liittyviä monitulkintaisia lausumia käsitellään aihetodisteellisen haastatteluaineiston mutuanalyysissa ja jälkipohdintaosuudessa.

Case-episodin siis käynnisti 23.3.2009 Sanomatalossa pidetyn kirjanjulkistustilaisuuden kommentointi tuona ja seuraavana päivänä, mistä seurasi 24.3.2009 aluksi suullinen ilmoitus kirjoituskiellosta ja kommenttien poistosta. Sanomatalon tilaisuudessa oli paikalla yleisössä yksityishenkilöinä ehkä useampikin Case-viraston virkahenkilö. Siellä oli myös sadoittain muita tunnettuja ja vähemmän tunnettuja ihmisiä, joista joillain jälkikäteen arvioiden todennäköisesti saattoi olla myös kontakteja ja suhteita piireihin, joilla olisi hyvinkin voinut olla sekä tietoa että sympatisoivaakin ymmärrystä Venäjän historiakomission lakiluonnosten taustoista ja esivalmisteluiden aikaisesta venäläisestä nationalistishenkisestä diskurssista.

Mahdollisesti joillakuilla oli ennakkotietojakin lakiluonnoshankkeista jopa ennen presidentti Medvedevin tammikuun 2009 julkisia ulostuloja ”russofobisen historiankirjoituksen” sanktioivasta lainsäädäntötarpeesta. Hanketta kaavailtiin koskemaan myös ulkomailla asuvien ns. maanmiesten velvoitteita ja suojelua. Suomessakin jo aiemmin kuulluissa äärimmäisissä kannoissa ’historiaväitteillä loukkaamisen’ kriminalisoinnin tarve olisi ollut polttava muissakin Venäjän ”fasistisissa” lähiulkomaissa, kuten myös meillä Suomessa.

Luvun lopuksi: On väläytetty myös potentiaalista mutta juonikkuutensa vuoksi varsin epätodennäköistä mahdollisuutta Suomen poliittisen johdon salaisesta osallisuudesta sensuuripäätökseen puhtaasti ulkomaista vaikuttamispyrkimystä torjuvassa tarkoituksessa, eikä niinkään jälkisuomettuneesti venäjämielisesti motivoituneena. Päättäjien keskuudessahan ei luonnollisesti haluttu provosoida Venäjän korkeimman valtiollisen johdon esittämää ”russofobisen historiankirjoituksen” tuomitsevaa aloitteellisuutta poliittiseen keskusteluun meille.

Juuri tuossa herkässä vaiheessa, jolloin dosentti Bäckmanin sinällään laillisesti käyttämä venäjämielinen sananvalta julkisuudessa oli aiheuttanut tilanteen, jossa Venäjän lapsiasiamiehen toimivallan laillisuuden vahvistusvaatimusten alan kiistoissa Suomessa pelättiin nousevan meillä vakavaan poliittiseen keskusteluun, ei varmaan kaivattu valtionhallinnon julkista punnintaa Venäjän rikoslain pykälien toimimisesta Suomessa historiankirjoitukseemme soveltaen. Tätä spekulatiivisen jälkiskenaarion logiikkaa avataan tarkemmin kappaleessa 2.5.

2 Case-episodi maaliskuu–marraskuu 2009, lyhyt kronologia

'Neuvostovastaiset ja russofobisesti rasistiset' historiafaktat, jotka laukaisivat tähänastisen tiedon mukaan nimettömänä Case-viraston hallintoon tehdyn "ilmiannon" ja sensuurivaatimuksen, kirjoitettiin kommentteina 23.3.2009 Helsingin Sanomatalossa pidetyn Sofi Oksasen ja Imbi Pajun kirjan julkistamistilaisuudesta ja siihen liittyneestä Naši-järjestön mielenosoituksesta.

Naši-nuoret maahantuonut dosentti Johan Bäckman oli jo kevääseen 2009 mennessä tullut tunnetuksi paitsi suomalais-venäläisistä lastensuojelukiistoista, myös mm. Pronssisoturi-kirjastaan 2008 sekä Venäjän historiakomission ulkomaillakin voimaantuleviksi tarkoitettujen lakiluonnosten ennaltaesittelijänä "fasismiin taipuvaisille" suomalaisille.

Bäckman oli mitä todennäköisimmin jo ennen Sanomatalon Naši-mielenosoitusta ja sen aikoihin maaliskuussa 2009 ollut venäläisen Našin ja vironvenäläisen Yövartion lisäksi erinäisissä yhteyksissä muihinkin venäläisnationalistisiin ja propagandistisiin tahoihin, kuten Venäjän kulttuuri- ja tiedekeskukseen.

Bäckman oli jo aiemmin julkaissut useita Suomen-vastaisia kirjoja, joista yhden julkistustilaisuutta Pietarissa 2000-luvun alussa olivat kunnioittaneet läsnäolollaan myös ulkoministeri Tuomioja ja Aleksanteri-instituuttia johtava professori Markku Kivinen, https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tuomioja-backman-hairioksi-suomen-ja-venajan-suhteille/1883506.

Bäckman julkaisi vuonna 2007 Venäjällä vaikuttaneen juristin Jon Hellevigin kustantaman poliittisen "dokumenttifiktioromaanin" Saatana saapuu Helsinkiin https://fi.wikipedia.org/wiki/Saatana_saapuu_Helsinkiin, jonka katsottiin yleisesti olevan Putinin imagonkiillotuspropagandaa.

Bäckmanin toiminta SVR-kytköksistään tunnetussa Venäjän strategisen tutkimuksen instituutissa (Rossijski institut strategitšeskih issledovanij, RISI, kansainvälisen politiikan ja talouden tutkimukseen keskittyvä Venäjän presidentinhallinnon alaisuudessa toimiva ajatuspaja) on rajoittunut hänen oman todistuksensa mukaan vuoteen 2013. Toimittaja Arja Paanasen mukaan "*Venäjän ulkomaantiedusteluun kytkeytyvän instituutin julkisilta sivuilta löytyy kuitenkin merkintöjä Bäckmanista vuosilta 2010–2016*". https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006286131.html

Oletettavasti myötäsukaisia kontakteja Kremlin hallintoon on uskoaksemme ollut jo aiempinakin vuosina. Kevään 2009 aikana "russofobisen historiankirjoituksen" rangaistavuuden hanketta ja sen kansainvälisesti velvoittavaa 'ihmisoikeustaisteluluonnetta' tekivät tutuiksi Suomessakin huomionarvoisen leimallisesti juuri Venäjän informaatiosotalinjauksista lähes sisäpiiritasoisen hyvin perillä ollut dosentti Johan Bäckman ja toimittaja Leena Hietanen sekä Bäckmanin johtama Suomen antifasistinen komitea SAFKA.

Johan Bäckman ilmensi asiansa vakavuutta enemmän kuin akateemisena juristeriakuriositeettina useinkin. Sanomatalon Naši-mielenosoituksen

lähestyessä ja sen aikoihin hänet nähtiin tuon tuosta myös televisiossa. Esimerkiksi A-Talk-lähetyksen 26.3.2009 https://yle.fi/a/20-102035 päätteeksi hän kertoo ratkaisuksi historiankirjoituksen erimielisyyksiin sen, että *nyt tulee kuunnella Venäjää*.

Hieman uhkaavampiakin sävyjä kuultiin jo ennen mielenosoitusta, ja esimerkiksi Ajankohtaisen Kakkosen lähetyksessä 24.3.2009 Bismarckia siteeraten: "*Viron ja Venäjän tämänhetkiset historiankäsitykset...niiden välille on mahdotonta koskaan löytää minkäänlaista ratkaisua tähän kiistaan. Ei ole oikeastaan muuta mahdollisuutta kuin että toinen luovuttaa tai sitten se ratkaistaan raudalla ja verellä*." Hietanen puolestaan ilmoitti selvästi pitävänsä legitiiminä, jos Putin olisi vienyt tankit Viroon vastauksena Tallinnan Pronssisotilaan siirrosta aiheutuneeseen väestöryhmien konfliktitilanteeseen.

Myös jotkut Case-viraston henkilöstön jäsenet olivat haastattelujen mukaan kertoneet olleensa sattumalta Tallinnassa keväällä 2007 todistamassa vironvenäläisten Pronssisoturi-mellakointia. Useimmat kuvaukset olivat järkyttyneitä, jokunen oli ollut ehkä innostunutkin kohdalle sattuneesta rohkean kansannousun todistamismahdollisuudesta. Kirjanjulkistus kiinnosti siis joitakuita myös tämän tuoreessa muistissa olleen omakohtaisen kokemuksen ansiosta.

Nykyiselle uusvenäläiselle dosentti Bäckmanille näyttäisi Venäjän strategisten tutkimusten instituutti RISI olevan oikeussosiologian ja kriminologian opinahjona merkittävä siinä missä Helsingin yliopistokin. Bäckman lienee toimittaja Leena Hietasen kanssa lanseerannut suomalaisen yleisön laajaan tietoisuuteen myös käsitteen russofobinen rasismi sen lähes ainoassa tunnetussa eli äärikansallismielisessä geopoliittis-imperialistislähtöisessä tarkoituksessa myös historiankirjoitukseen liittyen. Tämän valistustyön ja Sanomatalon tilaisuuden merkitys case-episodin käynnistymiselle ja kululle oli keskeinen.

2.1 SAFKA, Naši ja Yövartio Sanomatalossa 23.3.2009

Rajattu kuvakaappauskooste verkkolehdistä 24.3.2009, vas. ja alh. Uusi Suomi, ylh. Kansan Uutiset. Sanomatalossa oli noin 300 kirjastakin kiinnostunutta ja 15 mielenosoittajaa 23.3.2009.

Sanomatalossa siis julkistettiin 23.3.2009 kirja *Kaiken takana oli pelko*, joka kertoo Viron neuvostomiehityksestä 1940–41 sekä 1944–1991. Seminaarin järjestivät Viron Helsingin suurlähetystö, Kansallinen audiovisuaalinen arkisto (KAVA), Latvian Helsingin suurlähetystö ja Liettuan Helsingin suurlähetystö sekä WSOY. Tilaisuutta juonsi toimittaja Tuomas Enbuske, ja se keräsi Sanomataloon

noin kolmen sadan hengen yleisön. Yhtenä syynä suureen kiinnostukseen oli oletettavasti etukäteisilmoitus dosentti Johan Bäckmanin maahan tuottaman Naši-järjestön mielenosoituksesta kirjan aihepiiriä vastaan.

Kansan Uutisten 24.3.09 mukaan WSOY julkaisi Sofi Oksasen ja Imbi Pajun toimittaman *Kaiken takana oli pelko* -kirjan juuri, kun tuli kuluneeksi 60 vuotta siitä, kun neuvostovalta kyyditsi 20 000 ihmistä Siperiaan. Baltteja joutui ”neuvostovallalle haitallisena aineksena" Siperiaan kaikkiaan 95 000. Yövartijat-järjestön Maksim Reva piti julkaistua kirjaa yhtenä yrityksenä hyväksyttää ”myytti” Viron venäläismiehityksestä. Miehitysmyytti kehitettiin hänen mukaansa 1990-luvun alussa. Saman järjestön Mark Sirykin mukaan Viro ja Latvia yrittivät vetää Suomen mukaan kylmään sotaan Venäjää vastaan.
https://www.ku.fi/artikkeli/1820907-taistelu-viron-historiasta-siirtyi-paivaksi-helsinkiin

Alle on koottu tapahtumasta muuta alustavasti faktantarkistettua tietoa
Wikiuutisista:

Kremlin tukema "antifasistinen" nuorisojärjestö Naši osoitti ensimmäisen kerran mieltä Helsingissä 23.3.2009. Muina osallistujina olivat *Suomen antifasistinen komitea*-toimintaryhmä SAFKA ja Viron Yövartijat-kansanliike. Tilaisuuden järjestäjät olivat Johan Bäckman ja Leena Hietanen Suomesta, Naši-komissaari Mark Siryk Venäjältä sekä Viron Yövartijat-liikkeen johtajat Dmitri Linter ja Maksim Reva Virosta. Mielenosoittajat kutsuivat Viroa "epädemokraattiseksi valtioksi, joka harjoittaa apartheid-politiikkaa Viron venäläisiä kohtaan.

Dosentti Bäckmanin mukaan julkistettu kirja on rasistinen ja syrjivä, koska siinä ei ole lainkaan otettu huomioon venäläisten historioitsijoiden mielipiteitä. Virallisen ilmoituksensa mukaan Naši osoitti mieltä ”*Baltian maiden lähetystöjen ja erikoispalvelujen*” järjestämiä Venäjä-vastaisia konferensseja vastaan. Našin mukaan konferensseissa esiintyi ”*natsimielisiä pseudohistorioitsijoita*” [mm. professori Seppo Zetterberg].

Venäjän television ykköskanava ilmoitti virheellisesti Helsingin mielenosoituksiin osallistuneen ”*tuhansia ihmisiä*”. Venäjän valtapuolue Yhtenäinen Venäjä tuomitsi Viron lähetystön järjestämät tilaisuudet *laittomiksi ja venäläisvastaisiksi*. Kansanedustaja Irina Jarovaja sanoi, että Venäjän on reagoitava seminaariin ja puolustettava valtionsa *kunniaa ja saavutuksia, historiallisia totuuksia* ja oikeudenmukaisuutta. Jarovajan mielestä Viron lähetystön levittämät materiaalit tähtäävät ”*kansojen välisen vihanpidon lietsontaan*”. Mielenosoitukseen osallistui myös joukko tuntemattomia venäläisiä, jotka heiluttivat suurta Venäjän lippua Sanomatalon edessä.

Sanomatalossa tummatukkainen eläkeikäinen naishenkilö repäisi ja varasti Mark Sirykin käsistä Našin punalipun. Eläkeikäinen suomalaismies repäisi Naši-tyttö Polinan kasvoilta hengityssuojaimen, jossa luki ”STOP FASCIZM”.
https://fi.wikinews.org/wiki/Tausta:_Na%C5%A1i-mielenosoitus_Helsingiss%C3%A4

Pikku provokaatioitakin siis sattui, spontaanisti tai tilattuna. Muissakin medioissa kommentoitiin toisaalta tapahtuman rauhallisuutta ja toisaalta ilmapiirin pientä konfliktinkäryä. Esimerkiksi Uuden Suomen päätoimittaja Markku Huusko kirjoitti blogissaan tilaisuuden sujuneen *”rauhallisesti, poikkeuksina Naši-ryhmä ja yksi keskisormeaan heille näyttänyt ’häirikkö’”*.[4]

Myös seuraavana päivänä sensuurin kouriin joutunut Case-viraston rivivirkamies oli osan aikaa tilaisuuden yleisön joukossa, samaten tiettävästi joitain muita saman viraston henkilöstöön kuuluneita. Jäljempänä tarkastelussa todetaan kyseisessä valtionvirastossa olleen Venäjän suuntaan useitakin suhdetasoja, joista osa periaatteessa vaikuttamiskanavinakin potentiaalisia kontaktipintoja viraston toiminnan ja henkilöstön varsinkin ei-virallisen verkostoitumisen kautta. Näitä oli ylläpidetty hyvinkin pitkään ja eriluontoisina työ- ja yksityisasioissa.

Myös eri tavoin Venäjään ja/tai Neuvostoliittoon aktiivisen myötämielisesti suhtautuneita aate- ja ex-aatetaustoja tiedettiin olleen organisaation eri tasoilla ylintä johtoa myöden. Pääosaa Venäjä-myönteisyystaustoista on luonnehdittu taloudelliskulttuurisesta keskinäisriippuvuudesta tuon ajan hengen mukaisesti motivoituneiksi (*Venäjä ei ole uhka vaan mahdollisuus*).

Toisaalta on myös hienoisia viitteitä selvistäkin linkityksistä esimerkiksi Suomi–Venäjä-seuran työpaikkaosaston jäsenistön osan ja dosentti Bäckmanin äärimmäisten näkemysten välillä. Myös Bäckmanin vaalipuolueen STP:n kannattajina esiintyneitä tiettävästi oli suuressa työyhteisössä samaten kuin joitain muita tuon suunnan laita-aineksia.

Olipa venäjämielistä informaatiovaikuttamista tapauskuvausvirastossa testannut taho sitten suomalainen tai ulkomainen, pelkän ’neuvostovastaisten’ lauseiden sopivuuden ja laillisuuden virallisluontoisen kyseenalaistamisen voisi sellaisenaankin arvella olleen vanhaa neuvostoperinnettä (mutta myös vanhaa supisuomalaista poliittisesti korrektia suomettuneisuusperinnettä) noudattaneen nimettömän ilmiannon tarkoituksena.

Vaikkei toivottua maksimivaikutusta eli laajempaa kriminalisointikäytäntöä ehkä olisi uskottu koskaan tulevaksikaan, olisi minimitavoitteena jo laintulkitsijan avustuksella saatu huomio asialle toiminut ikään kuin muistutuksena siitä, että naapuruston wanna-be-suurvalta halusi Suomen vähintäänkin palaavan YYA-aikaista itsesensuuria muistuttavaan ylisensitiiviseen viestintään. Ja lopultahan tuo sensuurivaatimus myös toteutettiin ko. Case-virastoa paikallisesti koskien.

Ensisijaisen minimitavoitteen ehkä jäätyä saavuttamatta olisi sen toissijainen odotusarvo voinut olla julkishallinnon mustamaalaus suomalaisten silmissä, mikäli asia nousisi keskusteluun vihamieliselle vaikuttajataholle kielteisessä mielessä. Tällöin olisi ehkä disinformaation keinoin voitu kiinnittää julkinen huomio hallintoviranomaisten moitittavaan toimintaan lähes ”maanpetoksellisuuteen viittaavan” laintulkinta-aloitteen päästyä ylipäätään käsittelyyn, mikä olisi toiminut kohdemaan yhteiskunnan sisäistä yhtenäisyyttä ja luotettavuutta hajottavasti.

[4] Asiasta on sittemmin esitetty myös lisäspekulaatioita.

Maksimitavoite puolestaan olisi hyvinkin voinut olla jopa oikeasti konkreettinen kehitys Venäjän näkökulmia myötäilevään laintulkintakäytäntöön Suomessa. Maan tapaa ei aina luoda suurilla julistuksilla, vaan pienet vaivihkaisetkin askeleet näkemyksellisen sinisilmäisyyden sokeista kulmista voivat viedä pikkuhiljaa edistyvään läpimurtoon ohi disinformaatioresilienssin palomuurien.

Myöhemminkin on valtionhallinnollemme toimitettu tämän tyyppistä syyllistävää historiankirjoituksen suositusmateriaalia. Vähemmän vakavasti otettavassa muodossa käsityksiään ovat esittäneet muitten muassa Putinin uudelleen perustama Venäjän historiallinen seura (Rossijskoe istoričeskoe obštšestvo) ja Venäjän sotahistoriallinen seura (Rossijskoe vojenno-istoričeskoe obštšestvo). Ne ovat tuoreempia ja tunnetumpia historiankontrollielimiä kuin vuosina 2009–2012 toiminut Venäjän historiakomissio. Sotahistoriallinen seura kunnostautui äskettäin lahjoittamalla Suomen ulkoministeriölle propagandateoksen *Musta kirja – Ruotsalaisen ja suomalaisen russofobian lyhyt historiikki*.

Case-episodin kannalta ajallisesti relevantti on 2009–12 toiminut Venäjän historiakomissio sekä sen mahdollisia vaikutus- ja sovelluttamismahdollisuuksia vaivihkaa Suomeen lobanneet ja testanneet koto- ja ehkä vierasperäisetkin yhteistyötahot. Dosentti Johan Bäckman oli kertonut jo ennen kevättä 2009 suomalaisille heidän ”russofobisen fasisminsa ja venäläisvastaisesti historiaa vääristelevien” Baltian maiden ”vapautuksen ja vapaaehtoisen Neuvostoliittoon liittymisen” kieltämisen sekä talvi- ja jatkosotia koskevien suomalaistulkintojen rinnastumisesta pian holokaustin kieltämisen rangaistavuusperusteisiin.

Lakiluonnosta valmisteleva Venäjän historiakomissio oli viitoittanut jo tuolloin osaltaan myös talvi- ja jatkosodan päätöstilanteita koskevan perusprinsiipin, jonka mukaan on väärin ja rikollista todeta jopa Venäjän ulkopuolella jokin sen 'suuren isänmaallisen sodan' ja Stalinin kunniaa "halventava" historiallinen fakta, esimerkiksi Neuvostoliitosta hyökkääjänä ja Baltian maiden tai Suomen itsenäisyyden ajan alkuperäisten alueiden miehittäjänä.

”Russofobisen rasismin ja historiankirjoituksen” rangaistavuuden katsottiin käsittävän paitsi Venäjän kansalaisia ja sen ns. maanmiehiä ulkomailla, myös vaatimuksenomaisesti muiden maiden kansalaisia sanktioiden kaikkialla samaan tapaan kuin holokaustin kieltämistä ja kansanryhmänvastaista kiihotusta oli noina vuosina kaavailtu kriminalisoitaviksi kaikkialla. Aseistariisuva katteeton sanahelinä rasisminvastaisuudesta ja ihmisoikeuksista toimii joskus heikentäen oikeusopillistakin kriittisyyttä harkinnan läpäisevänä haloefektisignaalina kuin väärä vitonen Käkisalmen markkinoilla ennen sotia (Veikko Lavi).

Upin ym. tutkimuksessa haastatellun asiantuntijan mukaan [Venäjän median] Suomeen kohdistuva propaganda alkoi tosiasiallisesti vuonna 2009 (lasten huoltajuuskiistat) ja on jatkunut eri vaihein siitä asti (Upi ym. s. 162). *”Poliittinen tausta tälle muutokselle löytyy Venäjän ja lännen vähitellen kiristyneissä suhteissa 2000-luvun alusta alkaen. Käytännössä Kremlin maanmiespolitiikka on tähdännyt Venäjän vaikutusvallan lisäämiseen erityisesti entisen Neuvostoliiton alueella ja vaikutuspiirissä. Venäjän konkreettisten vetovoimatekijöiden puuttuessa maanmiespolitiikan keskeinen painopiste on ollut ulkovenäläisten asuinmaiden mustamaalaamisessa.”* (Upi ym. s. 166)

"Linja muuttui silmiinpistävän propagandistiseksi saman vuoden elokuussa kun useampi Venäjän valtakunnallinen media kirjoitti "Rimma Salosen pidätyksestä Suomessa" Silmiinpistävintä näissä jutuissa on se, että käytännöissä kaikissa lähteenä oli "suomalainen ihmisoikeusaktivisti" Johan Bäckman. Bäckmanin rooli … Kremlin näkökulmia myötäilevänä tai avoimesti toistavana länsimaisena lähteenä on hyvä esimerkki Venäjän propagandan ja disinformaation kipeästi kaipaamista "mustista ritareista". Kyse on ilmiöstä, jossa Venäjän valtiomedia hyödyntää läntisen yleisön perusoletusta demokraattisesta kansalaisyhteiskunnasta, ja sen mukaisesti käyttää riippumattomina auktoriteetteina esiintyviä tahoja, jotka kritisoivat kotimaidensa käytäntöjä ja myötäilevät ja toistavat Kremlin näkökantoja.

Helmi-maaliskuussa 2010 lapsikiistat huipentuivat perhe-Rantalan tapaukseen Turussa, jonka seurauksena Venäjän lapsiasianvaltuutettu Pavel Astahov saapui Suomeen päällikön elkein ja esitti saaneensa omalla ja Venäjän arvovallalla tilanteeseen ratkaisun. Samalla hän esitti vaatimuksen venäjänkielentaitoisista sosiaalityöntekijöistä Suomessa, koska maassa asuu merkittävä venäjänkielinen vähemmistö … Yle uutisoi Astahovin toimintatavoista kriittiseen sävyyn. Jutussa tuotiin aiheellisesti esille Suomen viranomaisten vaitiolovelvollisuuden toimimattomuus ulkopoliittisessa kiistassa, jossa toinen osapuoli toimii estoitta vääristelevien ja poliittiseen vaikuttamiseen tähtäävien toimien kautta. Turun lastensuojeluviranomaiset eivät esimerkiksi valaisseet Suomen vastuuministereitä tilanteessa, jossa Venäjän painostus oli ilmeistä, mikä heikensi Suomen asemaa entisestään." (Upi ym. s.167)

– Painostettiinko ehkä myös Case-virastoa jo 2009? Olisiko kenties joku Kremlin valtuuttama *historianvalvontakomissaari* voinut saapua Suomeen päällikön elkein ja esittää saaneensa omalla ja Venäjän arvovallalla tilanteeseen ratkaisun, ellei konfliktia olisi saatu sovituksi tyydyttävästi virastonsisäisin neuvonpidoin?

On muistettava, että itse ko. historiamaininta jäi edelleen sensuroiduksi ja miehitysaihe kielletyksi vielä rasisminimikkeen poistamisen jälkeenkin viraston sisäisessä viestinnässä, vaikkakaan ei laajemmin koko valtionhallintoa koskien. (Vaatimus Case-viraston vuosijulkaisujen kääntämisestä ruotsin lisäksi myös venäjäksi oli muuten esitetty toistuvasti jo aiemmin ainakin vuosisadanvaihteen aikaisen pääluottamusmiehen foorumikirjoituksissa, koska maassa asuu merkittävä venäjänkielinen vähemmistö.)

Dosentti Johan Bäckmanin maininnat Venäjän mediassa vuosina 2004–2023 olivat lukumäärässään ylivoimaisesti korkeimmillaan juuri vuonna 2009. (Upi ym. s. 169)

Bäckmanin 'kansalaisjärjestö' SAFKA alettiin piankin kokea Suomessa tietyllä tapaa maanvaivaksi, esimerkiksi vuoden 2010 lehtijutun mukaan: "*Suomalaiset Venäjä-tuntijat ovat saaneet tarpeekseen Venäjän mediassa asiantuntijoina esiintyvän Suomen Antifasistisen komitean SAFKA:n toiminnasta. Venäläisvastaisuudella eli russofobialla leimaaminen on kasvanut jo sellaisiin mittasuhteisiin, että Suomessa professorit ja aktivistit ovat hermostuneet*."
http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/94699-vaara-suomi-kuva-raivo-herasi-%E2%80%9Drussofobiasta%E2%80%9D

Ainakin pari SAFKAn vähälukuisesta jäsenkunnasta ja kannattajasta on saanut myös vainoamis- ja kunnianloukkaussyytteitä, aiheestakin. Bäckman itse tuomittiin myöhemmin toimittaja Jessikka Aron vainoamisesta ehdolliseen vankeuteen – KKO 18.02.2022: *”[Bäckman]:n ilmeisenä vaikuttimena on ollut estää julkista keskustelua Venäjän informaatiovaikuttamisesta. Hänen [Aro]:lle lähettämistään viesteistä ilmenee, että [Bäckman] on tietoisesti pyrkinyt kirjoituksillaan vaikuttamaan [Aro]:n päätöksentekoon ja toimintaan. [Bäckman] on itse luonnehtinut toimintaansa informaatiosodaksi*.”
https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/kko20228.html

SAFKA et consortes ym. suomenkieliset ’mustat ritarit’ eivät ole ainoita venäjämielisiä vaikuttajia Suomessa. *”Yleisesti ottaen Venäjän median seuraaminen diasporayhteisössä on luultavasti vaikutusvaltaisin Kremlin pehmeän vallan väline. Suomessa monet pitkään asuneet Venäjä-taustaiset henkilöt kuluttavat edelleen Venäjän valtiollista televisiota ja toistavat usein Kremlin narratiiveja … Venäjä on myös tuonut omia mediatoimijoitaan diasporaan paikallisaloitteiden verukkeella. Haastateltu asiantuntija kertoi, kuinka alun perin myönteinen kansainvälinen venäläisten diaspora-toimittajien verkosto joutui Kremlin vaikutuspiiriin. Vuoden 2008–2009 tienoilla ’alkoi tulemaan enemmän ja enemmän tämmöisiä mukamas medioita ja näin sen luonne muuttui*.’”
(Upi ym. s. 179, 180)

– On varmaan mahdollista, että myös joku Case-virastossa tuolloin toiminut johtoon ja/tai lakiosastoon nähden vaikutusvaltainen taho joutui jotain kautta tällaisen vaarattoman oloisen uskottavan venäläistoimittajan disinformoimaksi? Olisi jopa ymmärrettävää, jos puhutunlainen *etniskulttuurisen turvallisen tilan vaatimus* ja *rasisminvastainen vetoomus* olisi tällöin otettu vakavasti, olihan Venäjän duumassakin jyrähdetty Sanomatalon tapahtumiin liittyen. Toisaalta kukaan mahdollisesti virastossa työskennellyt venäläistaustainen tai kukaan ylipäätään ei ole kertonut tunteneensa omaa oloaan loukatuksi tai halvennetuksi ko. miehityslausuman ym. intranetfoorumilta sensuroitujen viestien vuoksi.

Sinällään venäjänkielisten asema myös informaation kohteena ja median kuluttajina on saanut aiheellista huolta osakseen myös Case-virastossa. Sen luottamushenkilö esimerkiksi on ehdottanut toistuvasti talon vuosijulkaisun kääntämistä venäjäksi, ja kulttuurintutkija ehdotti vihreiden puoluelehdessä Rauhanliiton puheenjohtajan Tarja Cronbergin kanssa venäjänkielisen median vahvistamista Suomessa idästä tulevan propagandistisen uutisoinnin vastapainoksi. Molemmat tiesivät mistä puhuivat, ja esimerkiksi YLEn venäjänkielinen uutispalvelu on osoittautunut paitsi tuiki tarpeelliseksi myös laadukkaaksi. (Cronbergiahan ei muuten vielä tuolloin 2009 epäilty venäjämieliseksi, mistä on kyllä saatu viitteitä sittemmin erikoisoperaation vuosina, ja epäilemättä hänkin oli tuolloin vetoomuksessaan vilpitön.)

2.2 Kirjoituskielto suullisesti 24.3.2009

Sanomatalon maaliskuun 2009 kirjanjulkistus/mielenosoitustilaisuuden päivänä ja sitä seuraavana päivänä keskusteluun osallistuneen Case-viraston virkamiehen Hyde Park -foorumilla kirjoitetut 'sopimattomat' viestit tuomittiin poistettaviksi. Sensuroitu virkamies (johon viitataan jäljempänä tekstissä nimellä *Rivivirkamies*) oli siis saanut kuulla sensurointipäätöksestä ja kommenttiensa poistamisesta ehdottomine kirjoituskieltoineen suullisesti jo hänen erityisen tuomittavana pidettyä 23.3.2009 kirjoittamaansa miehityskommenttia seuraavana päivänä.

Viestinviejäksi oli omien sanojensa mukaan 'lähetetty' Rivivirkamiehen yksikönjohtaja, jolta hän oli hämmästyneenä pyytänyt saada tietää sensuroinnin tarkemman syyn. Yksikönjohtajan suullisen ilmoituksen mukaan viestit oli todettu joitakuita henkilöitä kuulemma 'vakavasti loukkaaviksi'. Tämän perusteella oli päädytty "ylemmän tahon" langettamaan kirjoituskieltoon, minkä perusteluita hallinnon juristit yksikönjohtajan mukaan piakkoin kertoisivat.

Yksikönjohtaja oli myös varoittanut loukkaamasta loukattuja jatkossa mumisten jostain, 'mitä he pitävät omana maaperänään'. Sensuroitu virkamies kertoo, ettei ollut pitänyt varoitusta tuolloin tai myöhemminkään samantyyppisenä uhka-asetelmana kuin Upin ym. uudessa tutkimuksessa mainittu Ylen Novostin tilanne, jossa Yle oli joutunut tekemään sensuuripäätöksen varmistaakseen työntekijänsä turvallisuuden mahdollisen venäläisen sanktion uhatessa (Upi ym. 179).

Sensuroidun mukaan juttu "alkoi tarkempia sensuuriperusteita odotellessa vaikuttaa jotenkin ennalta päätetyltä", eikä laillista todistustaakkaa siten kai ollut asianomistajalla tai edes käännettyä todistustaakkaa syytöksen kohteellakaan. Poliittinen päätöskö?

2.3 Kirjallinen syytös "rasismista" ja uutinen Venäjältä 24.4.2009

Kuultuaan aloitteen tulleen 'laki-ihmisten puolelta' Rivivirkamies pyysi saada tietää tarkemmin sensuurin juridisista perusteista. Yksikönjohtajan mukaan he kyllä laatisivat pyydettäessä seikkaperäisemmänkin vastauksen myös pyyntöön saada selvästi ymmärrettävät yleiset moderointiohjeet, joita muutkin keskustelijat voisivat noudattaa.

Vastaus kerrottiin tasan kuukauden kuluttua 24.4.2009 koko viraston seuraamalla Hyde Park -foorumilla: sensuroidut kirjoitukset olivat kuulemma olleet henkilöstölakimiehen mukaan "rasistisia". (Lähtökohtaisesti sattumana on kai pidettävä sitä, että Turun Sanomat oli uutisoinut samana päivänä 24.4.2009 Nezavisimaja Gazetaa referoiden, että myös suomalaiset voisivat joutua vankilaan Venäjällä sen uuden "russofobisen rasisminvastaisen" lakiesityksen nojalla ja presidentti Medvedev oli vieraillut Helsingissä 20–21.4.) Rivivirkamies kysyi millä tavoin rasistisuus oli havaittu ja todennettu, ja sai vajaan viikon kuluttua 29.4.2009 kirjallisen päätöksen, jossa mainittiin virkamieslain pykälä ja momentti.

Huomionarvoista case-episodissa on erityisesti, että ilmeisestikin alkuperäisessä 29.4.2009 päivätyssä sensuuriasiakirjassa mainittu historiallinen fakta yhä

tänäänkin on ”virkamieslain mukaan” asiaton ja siis sopimaton kirjoitettavaksi. Näin ollen se on poistettu vapaalta keskustelufoorumilta lopullisesti virkamieslakiin perustuen, tietoa 10.11.2009 korjattua versiota uudemmista päätösversioista kun ei ole kuulunut.

Sensuroitu Rivivirkamies ei vaatinut missään vaiheessa kirjoittamiensa historiallisten faktojen ja muiden kommenttiensa palauttamista näkyville, vaan piti sensurointia sinänsä fooruminhaltijan subjektiivisena oikeutena ilman selityksiäkin. Mutta kun selitys eli sensuurin kvasijuridiset perusteet kerran kerrottiin virallisessa virastopäätöksessä, ne herättivät väistämättä tyrmistyksen koko päätöksen laillisuustaustasta Case-virastossa yleisemminkin. Lisäksi henkilökohtaisesti loukkaavan oloinen ja ilmeisen aiheeton virallinen rasistiksi leimaaminen huoletti Rivivirkamiestä.

Ei ehkä ole kovin hedelmällistä spekuloida sen yhteensattuman merkityksellä, että virasto ilmoitti keskustelufoorumilla rasismin olleen sensuuriperuste juuri samana päivänä, kun Turun Sanomissa oli ehkä ensimmäisenä Suomessa uutisoitu ”russofobisen historiankirjoituksen” kieltävän lakiluonnoksen koskevan myös suomalaisia (TS 24.4.2009).

Jätämme myöhemmäksi myös sen pohtimisen, vaikuttiko päätöksen muotoutumiseen ehkä jo muutamaa päivää aiemmin 20.4.2009 presidentti Medvedevin esiintyminen Suomi-Venäjä-Seuran ja Ulkopoliittisen instituutin järjestämässä yleisötilaisuudessa Helsingin yliopistolla ja mahdolliset epäviralliset briiffaukset tutkijadosenttien ja kansalaisjärjestöjen piiriin ja ehkä hallinnonkin eri tasoille. Tästä enemmän tutkielman osassa 4 Venäjän historiakomissio ja Case-viraston russofobiahälytys keväällä 2009.

2.4 Päätös viestien poistamisesta Hyde Park -foorumilta 29.4.2009

Sanomatalon tapahtumat 23.3.2009 siis olivat seuraavina päivinä kuten muutamana aiempanakin yhtenä keskusteluaiheena Case-viraston intranetissä. Myös Tallinnan Pronssisoturi-mellakat keväällä 2007 oli noihin aikoihin otettu esille Sofi Oksasen ja Imbi Pajun kirjanjulkistukseen ja Našin maahantuloon liittyen.

Samoin foorumilla oli muistutettu mm. siitä, että presidentti Halonen oli pitänyt puolustusministeri Jyri Häkämiehen "Venäjä, Venäjä, Venäjä" -puhetta kumarteluna Yhdysvalloille. Myös ulkoministeri Stubbin 080808-kommentti Venäjän hyökkäyksestä Georgiaan puhutti yhä useiden sisäpoliittisten ja epäpoliittisten ajankohtaisaiheiden lisäksi. Politiikkaa puhuttiin ja myös ajankohtaista miehitysaihetta käsiteltiin useidenkin kirjoittajien viesteissä normaaliin tapaan pahaa aavistamatta.

Yleisesti tunnetun ja Suomessa laajalti hyväksytyn historiallisen faktan mainitseminen vapaaksi mainitulla Hyde Park -keskustelufoorumilla Sanomatalon tilaisuutta seuraavana päivänä 24.3.2009 johti aluksi Rivivirkamiehelle suullisesti esitettyyn kirjoituskieltoon. Tarkemman syyn kysymisen jälkeen kuukauden kuluttua 24.4.2009 ilmoitettiin foorumilla sieltä poistetun viestin olleen rasistinen. Termin avaamista ja relevanssia peräänkuuluttaneelle Rivivirkamiehelle toimitettiin 29.4.2009 sisäisessä postissa diarioitu kirjallinen sensuuripäätös, jossa jälleen

sallittiin ’asiallinen ja ei-rasistinen’ kirjoittaminen viraston sisäisissä kanavissa, mutta aiemmin kielletyn kaltainen ”rasistinen ja muita halventava” kirjoittelu eli mm. ko. historiamaininta edelleen kiellettiin.

Rivivirkamies pyysi sensuuripäätöksen perusteena mainitun lainkohdan soveltamisen ja tulkinnan ja syytöstermin ’rasismi’ juridisen relevanssin ja validiteetin avaamista myös muiden kirjoittajien tiedoksi, ja peräänkuulutti tarkempaa ohjeistusta keskustelufoorumin rajatusta käytöstä ja uudesta moderointilinjasta. Tämä johti kuukausien mietinnän jälkeen syksyllä uusittuna vielä saman päivän 22.9.2009 aikana päätöksen toisen allekirjoittajan esittämään suulliseen irtisanomiseen.

Irtisanominen peruttiin toisen henkilöstöjärjestön pääluottamusmiehen todettua sen laittomaksi, ja yksikönjohtaja perusteli pikaistumistaan tilanteeseen ’lähetettynä’ kokemillaan ristipaineilla. Tästä seurasi tietolähteiden mukaan yleisempi mutta myös entistä varovaisempi keskustelu epämääräisistä ei-julkisista sensuuriperusteista. Foorumikirjoittelulle olisi haluttu tarkempia ohjeita kaikkien nähtäviksi ja noudatettaviksi.

Lähin hyvin tunnettu rinnastuskohta sensuuritoimista ns. yleisten syiden nojalla YYA-ajan jälkeen taitaa olla aiemmin mainittu ulkoministeriön tutkija Ilmari Susiluodon ’toteaminen’ russofobisen rasismin kriminalisoivan lakiin kirjoittamattoman pykälän ja momentin rikkojaksi vuonna 2000. Tosin UM:ssä ei tuolloin kai puhuttu lainsäädännöstä lainkaan, joten edelliset viralliset taannehtivat eli länsimaisen oikeuskäsityksen *nulla poena* -periaatteen vastaiset tunnetut viranomaistason tuomiot Suomessa saattoivat hyvinkin olla niin sanottuihin sotasyyllisyysoikeudenkäynteihin liittyviä, arvioi eräs pakinoitsijahenkinen kommentoija irtonaisen epävirallisesti.

Jälkikäteispohdinnassa edellä mainittu heitto on herättänyt myös ajatuksen, olisiko viraston johto kenties halunnutkin viestittää kirjoittamattomaan lakiin perustuvalla mutta vakavahenkisellä päätöksellään henkilöstölle oman asemansa ristiriitaisuutta ja ahdasta liikkumatilaa yksikönjohtajan ilmaisemaa ’ylempien tahojen asialle lähettämänä’ viestiä laajemminkin. Kuten tiedämme, ns. sotasyyllisyysoikeudenkäyntien 1945–46 välttämättömyyttä aiemmin kirjoittamattomien mutta takautuvien lainkohtien nojalla perusteltiin onnistuneesti painostaen mm. antamalla ymmärtää, että nuo Kremlin vaatimat tuomiot on luettava joko Helsingissä tai sitten Moskovassa (mm. Lasse Lehtinen: Sotien syyllisyys, https://otava.fi/kirjat/sotien-syyllisyys/)

On epäselvää, oliko tuo ajatus Valvontakomission Ždanovin tai yleensä venäläisosapuolen vihjaama vai ehkä oikeusministeri Kekkosen tai muun siperianopettaman suomalaistahon keksimä, mutta jokainen ymmärsi kumpi vaihtoehto olisi parempi valinta. Takautuvana perustuslain vastainenkin tuomio Suomessa kuulosti tietysti paremmalta kuin ”oikeudenkäynti” Kremlin lakituvassa. Tuon mielikuvan jostain ääneen lausumattomasta ”yleisestä syystä” ehkä arveltiin vaikuttavan henkilöstön näkyvää uteliaisuutta vaimentavasti myös Case-virastossa 2009, vaikkakaan 24.4.2009 Suomessa ilmeisesti ensi kertaa uutisoituun (Turun Sanomat) mahdollisuuteen myös suomalaisten joutumisesta vankilaan Venäjällä ”russofobisen” historiankäsityksen levittämisestä ei liene uskottu vakavasti.

Juuri tuona samana päivänä sattumoisin fooruminpitäjän tai viestintäosaston omaan harkintaan perustuen kerrottiin miehitysaiheisen viestin poistamisen syyn olleen ’venäläisvastainen rasismi’. Jälkikäteen herää rinnastava kysymys, pyrkikö Case-virasto samaan tapaan kuin Yleisradio aiemmin mainitussa esimerkissä varmistamaan henkilöstönsä turvallisuuden sen liikkuessa Venäjän lain kouran ulottuvissa? Kaukaa haettu ajatus, mutta useammatkin viraston virkahenkilöt liikuskelivat työtehtäviinsä liittyen aika ajoin ulkomailla, EU-maiden lisäksi myös ns. IVY-maissa, Venäjälläkin joissain vaiheissa myös pysyvämmin oleskellen.

Riskin toteutumisen mahdollisuus tässä tapauksessa lienee ollut minimaalinen tai olematon siinä missä Ylen tapauksessa erikoisoperaatiota sodaksi sanoneen toimittajan ehkä todellinenkin henkilöriski oli helpommin kuviteltavissa. Kuitenkin on mahdollista, että esimerkiksi joku viraston IVY-maissa noina vuosina kehitysyhteistyökonsultointia tehnyt olisi esittänyt huolensa jossain paikallisessa tilanneympäristössä, tai viraston johto olisi arvioinut sellaisen potentiaalin siinä määrin varteenotettavaksi, että Kremlin uutta historiankirjoituslinjaa mahdollisesti provosoivia kantoja ei olisi varmuuden vuoksi haluttu nähdä viraston sisäisillä kanavilla. Niihinhän myös ulkomaisilla vierailla saattoi periaatteessa olla jossain poikkeustilanteessa käytännön pääsy, olkoonkin lievästi vastoin ohjeistuksia.

Noihin riskeihin viittaaminen olisi työssään tunnollisena pidetyn Rivivirkamiehen mielestä kuulemma ollut ymmärrettävä ja tyydyttävä perustelu sensuroinnille. Se olisi toki ollut luvallista ilman perusteluakin, mutta Suomen virkamieslakiin viittaavien ”juridisten perustelujen” kyhääminen ei mennyt sellaisenaan alkuunkaan läpi. Ja mikäli kyse olisi ollut epäillystä valtion ulkosuhteiden mahdollisesta vahingoittumisriskistä, ei puheena olevan kaltaisen valtionviraston johdon kompetenssi olisi riittänyt sitä arvioimaan ilman ulkopuolista apua.

Tuossa tapauksessa olisi tietenkin ollut ehdottoman välttämätöntä myös rikkoa virastossa tuolloin noudatettu periaate hallintoasioiden käsittelemisestä paikallisen sopimismallin mukaisesti piilossa ulkopuoliselta yhteiskunnalta. Tiedossa ei myöskään ole, että esimerkiksi lainsäätäjän tai minkään oikeusasteen tai ulkopoliittisen johdon piiristä tai silloisten tai edeltäneiden ministereiden suunnalta tai niihin päin olisi ollut asiassa konsultoivia kontakteja. Tuollaiset kontaktit enempää kuin suojelupoliisinkaan mahdolliset eivät lähtökohtaisesti olisi julkisia.

Keskustelua hillitsevä vaikutus ja omaehtoinen itsesensuuriefekti saattoivat oikeastikin toteutua riippumatta siitä, oliko ”isoveli valvoo” -ajatusta oikeasti nostettu esiin tietoisesti. Julkiset tutkimustulokset tai medialähteet eivät kerro ainakaan tuona vuonna Suomen Venäjältä saamasta asiaa koskeneesta nootista tai muusta itänaapurin virallisemmasta yhteydenpidosta. Myöskin esimerkiksi kohudosentti Bäckman ja hänen SAFKA-järjestönsä näyttäisivät keskittyneen noina vuosina suullisiin ja kaunokirjallisiin ”russofobisen historiankirjoituksen” vastaisiin julkilausumiin ja juridisella tasolla lähinnä vain Suomen ja Venäjän suhteita ravistellessaan enemmänkin ns. lapsikiistoihin puolustaen raivokkaasti venäläisen lapsiasiavaltuutetun toimivaltaa Suomessa.

Tosin on myös merkkejä safkalaisten kaavailemista oikeustoimista mm. Sofi Oksasen näkemyksiä puoltavia ja SAFKAn historiatietoja kiistäviä vastaan. Heillä

samaten kuin useilla venäläistahoilla on tietysti voinut olla toimivia yhteyksiä Case-viraston moninaisiin sidosryhmiin ja henkilöstön yksittäisjäseniin, myös ehkä Suomi–Venäjä-seuran äärimmäiseenkin aktivistiainekseen. Joka tapauksessa ainoat Rivivirkamiehen tietämät sensuuripäätöksestä ja siihen sisältyneestä rasismisyytöksestä vastuullisten nimet olivat asiakirjan allekirjoittajat ja henkilöstölakimies sen oletettuna laatijana.

2.4.1 Sensuroidun virkamiehen vastine lakiosastolle 3.5.2009

Rivivirkamies esitti 6.4.2009 viestissään Hyde Park -foorumin ylläpidolle pyynnön, että se julkaisisi foorumin uudet sensuurikriteerit. Hän lisäsi arvioitavaksi ja vertailuaineistoksi kaksi linkkiä kahdesta eri historiakäsityksestä, toinen Suomen Kuvalehteen Seppo Zetterberg virolais-venäläisestä historiakiistasta: "Viro oli miehitetty maa" - Suomenkuvalehti.fi, ja toinen Uuden Suomen verkkosivuille dosentti Johan Bäckmanin tuolloiseen eurovaaliblogiin, jossa oli luettavissa ”russofobisesti rasistisen historiankirjoituksen” kriminalisointia vaativia kantoja, joita Hyde Parkin uusi linja Rivivirkamiehen mielestä muistutti.

Kun sensuroidun virkamiehen kirjoituskielto oli kestänyt tasan kuukauden päivät ja edellisellä viikolla tulleessa päätöksessä lopetettu ehdollisesti, hän päätti palata foorumille näkyvästi. Tarkoituksena oli puuttua siihen, että häntä häiritsevästi loukkaava rasismisyytös oli yhä nähtävillä talon keskustelufoorumilla ja nyt myös virallisesti diarioidussa asiakirjassa. Rivivirkamies kertoo harkinneensa ensin jopa juristin apuun turvautumista, mutta luopuneensa ajatuksesta löydettyään mielestään riittävästi asiaan liittyvää tietoa julkisista lähteistä. Hän pyysi rasismimaininnan poistamista alle kopioidussa viestissään 3.5.2009.

"*Kompromissiehdotus*

Voitte kiistää nämä tosiasiat halutessanne, kirjoitanhan tätä kansainvälisenä sananvapauden päivänä. Kaikesta muusta saatte olla mitä mieltä tahdotte, mutta neuvon saamieni vastaus- ja päätöstekstin laatijoita hyvän sään aikaan harkitsemaan itsekritiikin hengessä henkilöstölakimiehen foorumiviestin 24.4.09 ja asiakirjan 29.4. kohtia, joissa viitataan aiheettomin ja loukkaavin rasistisuussyytöksin minuun (yhdenvertaisuusL 6§ [häirintä], 8§; RL 47/3§ [työsyrjintä mielipiteen perusteella], 24/9-10§ [kunnianloukkaus]). En ole syyllistynyt Suomen lain mukaan esimerkiksi kiihotukseen kansanryhmää vastaan tai muuhun sellaiseen, että rasistin leiman lyömistä minuun voitaisiin pitää aiheellisena ja hyväksyttävänä.

Olen myös arvostellut nimeltä mainiten tai muuten tunnistettavasti eräitä Neuvostoliiton ja Venäjän johtajia sekä lisäksi muitakin politiikassa tai vastaavassa julkisessa tehtävässä toimivia. En ole mielestäni ainakaan tarkoituksellisesti halventanut ketään. Päätöksessä 29.4. esimerkeiksi nostetuissa kirjoituksissani olen edellä mainittujen lisäksi arvostellut toimintansa ja esiintymisensä perusteella seuraavia henkilöitä nimeltä mainiten:

1. Silvio Berlusconi, pääministeri, Italia. Tästä usein julkisuudessa totalitaristisuuteen viittaavista arvoista kritisoidusta henkilöstä olen sanonut:

"...armoton Putin-fani ja muutenkin vähän outo tyyppi länsimaalaiseksi. Toivottavasti sellaisia ei ole täällä kansanvaltaisessa Pohjolassa."

2. Jutta Urpilainen, puheenjohtaja, sdp. Tästä kannattamani puolueen keulakuvasta lausuin mm. ”...karkotti tarkoin määriteltävässä hetkessä parikymmentä tuhatta demarien äänestäjää, ilmeisistä ulkonäköeduista huolimatta..." ja "...haukuttuaan yleisön gallup-suosikkia huonotapaisin sanakääntein..." sekä että hän Uutisvuoto-ohjelmassa kertoi, ettei ollut lapsena ollut kovin kaunis.

3. Johan Bäckman, dosentti, eurovaaliehdokas. Olen käyttänyt tästä mediapersoonasta hänen poliittisten kannanottojensa vuoksi mm. lehdistöstä tuttua hauskaa epiteettiä "desanttidosentti" ja maininnut mm. "... huolestuttavaa on, että noita Stalin-faneja on Suomessakin ..." sekä "... Bäckmanin johtama Suomen viides kolonna ..."

Pysyn pääosin sanassani enkä katso halventaneeni tai arvostelleeni ketään aiheettomasti. Berlusconin osalta totean, että pidän Italiaa edelleen suhteellisen kansanvaltaisena maana hänen hallinnostaan huolimatta. Muun muassa USA:n presidenttiä on foorumilla arvosteltu reippaammin sanakääntein. Urpilaisen osalta pahoittelen, että esitin hänestä asiattoman seksistisen huomautuksen kauniiseen ulkonäköön viitaten ja totean hänen sittemmin parantaneen huomattavasti otettaan ja esiintymistään politiikassa.

Bäckmania, Nashia ja Yövartiota koskien totean, että toistaiseksi pysyn esittämissäni mielipiteissä koskien mm. nashien fasistisuutta ja järjestön tunnustamaa laajaa palvelunestohyökkäystä Virossa 2007. En voi todistaa, että Bäckman olisi Suomen viidennen kolonnan johtaja (enkä ole niin tarkkaan ottaen väittänytkään) eikä kai kukaan tiedä mitä tuo kolonna tarkoittaa tai onko sellaista. Puhuin muutoin kuin kunnianloukkauksen tunnusmerkistön täyttäen tms. laittomasti tästä politiikassa toimivasta julkisuuden henkilöstä.

Olen mielestäni esittänyt fasisti-termin yhteydessä aina selvästi ymmärrettävän rajauksen, jonka mukaan fasisteja ovat mielestäni fasistisiin aatteisiin ja tekoihin syyllistyneet - sekä venäläiset että muunmaalaiset - ääriryhmät kannattajineen.

Fasismin määrittelystä tiedetään aivan yleisesti, että käsite tarkoitti aluksi sosialistijohtaja Benito Mussolinin luoman puolueen aate- ja toimintapolitiikkaa, mutta on myöhemmin laajentunut yleisesti varsinkin väkivaltaisia totalitaristisia aatteita ja järjestelmiä, kuten kansallissosialismi, rasistiviharyhmät, Pol Potin hirmuhallinto ja linkolalainen ekofasismi, tarkoitavaksi. Stalinismi ja mielestäni myös uusstalinismi ja putinismi ovat myös paljolti tällaisia fasistisuuntauksia. Sen sijaan en yhdy dosentti Johan Bäckmanin käsitykseen, jonka mukaan lähes kaikki Baltian maiden ja Suomen kansalaiset ja näiden valtiot olisivat fasistisia.

Olen esittänyt viesteissäni kärjekkäitä mielipiteitä, mutta olen aina antanut arvon muidenkin kannoille. Kritisoin sotahulluja ja rikollisia ym., mutta en syyllistänyt ketään ulkopuolisia: en yksityisiä, kansoja, etnisiä ryhmiä, yrityksiä tai yhteisöjä muualla tai täällä keskuudessamme.

Pyydän siis saamieni vastauksen ja päätöksen laatijoita korjaamaan niitä tekstikohtia, joissa viitataan aiheettomin ja loukkaavin rasistisuussyytöksin minuun. Ehdotan kompromissina, että kirjoitatte tekstit uudelleen korvaten sanan 'rasistinen' ilmauksella "monien venäläiskansallismielisten mieltä pahoittava". Näin saamme kaikille kiusallisen kysymyksen pois päiväjärjestyksestä. Jättäisin kovin mielelläni tämän asian jo taakse.

PS. Muuten, mitä huomautettavaa on ollut esim. asiantuntevampienkin kirjoittajien viesteistä kuten [Kollega A]*n 24.3. kirjoittama Neuvostoliiton lyhyt syntilista (osakopio alla). Onko siis jokin muukin kuin pakkoluovutetun Karjalan mainitseminen tabu?*

[Kollega A] *kirjoitti 24.3.09:* (alla viestiin kopioitu osa toisen kirjoittajan viestistä samassa keskustelussa)

"Toisen maailmansodan aikana Neuvostoliitto vei alueita ainakin yhdeksältä eri maalta :
Viro, Latvia, Liettua - kokonaisuudessaan
Suomi - osia
Puola - taisi olla 40% kun Puolaa siirrettin länteen Saksalta otetuille alueille.
Aseveljet Saksa ja Neuvostoliitto jakoivat syskuussa 1939 Puolan.
Hitlerin ja Stalinin joukot pitivät yhteisen voitonparaatin 25.9.1939 Puolan Brest-Litovskissa Puolan vapauttamisen kunniaksi
http://fi.wikipedia.org/wiki/Puolan_offensiivi
Tästä sankarillisesta sotaretekestä ei paljoa puhuta tai kirjoiteta - taitaa olla tämä yhteistyö aika rankka pala sekä tämän päivän kommunisteille että fasisteille.
Saksa - osa meni Puolalle. Vuonnna 1990 edesmennyt DDR syntyi Neuvostoliiton miehitysvyöhykkeestä.
Tsekkoslovakia - itäisin kärki, jonka taisi Unkari ensin viedä
Japani - saaria ja Pohjois-Korea syntyi Neuvostoliiton miehitysvyöhykkeestä.
Neuvostiliitto julsti sodan 8.8.1945 - vajaata kuukautta myöhemmin koko sota Japanissa oli jo ohi.
Romania ... "" (Kollega A:n viestin lainaus loppuu)

Case-viraston lakiosasto, johto tai viestintä eivät vastanneet tähän suhteellisen asialliseen kompromissivetoomukseen ainakaan samalla alustalla ennen syksyä. Voi olla mahdollista, että sovintoehdotusviestissä henkilöstölakimiehelle osoitetut lainkohtamaininnat yhdenvertaisuusL 6§ [häirintä], 8§; RL 47/3§ [työsyrjintä mielipiteen perusteella] sekä 24/9-10§ [kunnianloukkaus] olisi koettu jonkinlaisena uhmakasta vastarintaa osoittavana mahdollisesti jopa uhkaavanakin haastamisena, jonka tarkoituksen olisi voitu olettaa olleen ehkä saada aikaan reaktio vastatoimena suhtautumisessa Rivivirkamiehen viestiin laittomana uhkauksena perusteettoman oikeusjutun nostamisella tai ainakin kunniaa loukkaavan aiheettoman lainrikkomussyytöksen esittämisenä.

Koska vastatoimia tai muutakaan palautetta ei kuulunut, voidaan olettaa henkilöstölakimiehen päätyneen näyttämään vahvemman osapuolen ’cool attitudea’, eli että viesti ei saanut häntä ns. nousemaan varpailleen. Silti kuukausien hiljaisuus vastauksena oli ihmetyttänyt Rivivirkamiehen tapaan joitain muitakin Case-virastossa. Ilmeisesti tuon kompromissiviestin voidaan katsoa

vastaamattomanakin vahvistavan käsitystä, että sekä foorumin rasismisyytöksen 24.4.2009 että sensuuripäätöksen 29.4.2009 laatija oli nimenomaan Case-viraston tuolloinen henkilöstölakimies.

Siinä tapauksessa, että kompromissiehdotus käräjille lähtövihjeineen olisi mennyt väärään osoitteeseen, vastaamisen tarvetta olisi varmaan koettu johdossa laajemminkin – ellei sitten juuri tuota asiaa haluttukin salailla jostain vaikeasti kuviteltavissa olevasta ehkä kollektiiviseen (toivottavasti ei ulkoistettuun) vastuuseen liittyvästä syystä jonkin eksoottisemman konsultaatiokontaktin osuutta jälkikäteen punnittaessa. Oikeampi osoite Rivivirkamiehen viestille olisi tietysti ollut päätöksen tekstin sekä toimeenpanon vastuulliset, sen omakätisesti allekirjoittaneet pääjohtaja ja yksikönjohtaja.

Kompromissiehdotusviestistä käy ilmi, että Rivivirkamiehen sensuroitu maininta ja suurin ’synti’ ”russofobista rasismia” ilmentäen ei ollut juurikaan enemmän tai edes yhtä vakavaa laatua kuin muiden foorumikirjoittajien, ei ainakaan viestissä kopioituna esitettyyn Kollega A:n viestiesimerkkiin verraten. Mitä taas tulee muunlaiseen muitten halventamiseen, voidaan olettaa, että ”desanttidosentti” olisi kestänyt tuon humoristisen solvauksen mikäli olisi sen foorumilta lukenut samoin kuin muut mainitut kovaksikeitetyt julkkikset.

Ainoana esimerkkinä ehkä oikeastikin vakavassa hengessä esitetty ja kohteen korviin kantautuessaan kenties ilkeämielisenäkin pidettävänä on mainittu ilmeisesti tuolloin tuoreisiin vaalituloksiin liittynyt maininta Jutta ”aivan aluksi haluaisin kiittää” Urpilaisesta, jonka lievä ’halventaminen’ oli kuitenkin korkeintaan samaa vakavuusluokkaa kuin Erkki Tuomiojan hiukan aiemmin Urpilaisen osin epärealistisina pidettyihin puheisiin kohdistama ”*unelmahöttöä*”-kritiikki. Myös demareissa sallittiin erilaisia sisäisiä arvosteleviakin näkemyksiä ilman sensuuria.

Kompromissiehdotus siis jäi ilman asiallista huomiota, vaikka Rivivirkamies oli selvästi arvioinut perustelleensa asiansa riittävän painokkaasti vilauttaessaan jopa mahdollisten vastasyytösten juridista pohjaa, kaikessa ystävyydessä toki. Toisaalta vilautettaville arvioillekin täytyy olla perustelunsa. Yhtäkään, varsinkaan poliittista, syytöstä ei voida kumota ilman päteviä vasta-argumentteja, sillä myös todistustaakka on niiden suhteen käytännössä aina nimettömänkin syytöksen kohteella.

Miten sitten Rivivirkamies oli ’halventanut tai loukannut’ jonkun kunniaa tai tuntemuksia alkuperäisessä ja myös sanamuodoltaan korjatussa sensuuripäätöksessä esiin nostetun ”russofobisena historiankirjoituksena” tuomitun esimerkkilausuman lisäksi? Vastauksen ja vasta-argumenttien saamiseksi on selvitettävä, millaisia olivat nuo muutkin sensuurin foorumilta poistamat ja yksilöityinä nimeämät yhteensä yhdeksän viestiä seitsemän kuukauden ajalta syyskuusta 2008 – maaliskuuhun 2009.

2.4.2 Poistettujen viestien 2.9.2008–24.3.2009 lähitarkastelu

Sensuuripäätös 29.4.2009 oli otsikkonsa mukaan nimenomaan päätös poistaa vapaalta Hyde Park -keskustelufoorumilta sinne ne edellisen syyskuun alun jälkeen kirjoitetut viestit, joiden oli sensuuriviranomaisena toimineen hallintoviranomaisen mukaan todettu maaliskuussa olevan jollain tapaa sopimattomia ja huhtikuussa peräti ”rasistisia”.

Poistotuomio tuli siis takautuvasti ilmeisesti siitäkin syystä, ettei viraston kaiketi ad hoc -pohjainen ’sensuurineuvosto’ vielä kirjoituskiellon langettaessaankaan maaliskuussa todennäköisesti tiennyt tai ollut yksimielinen siitä, mitä lakia ko. viestit oikeastaan olivat rikkoneet ja millä tavoin tarkemmin. Ehkä jonkinlaista vihiä saatiin oman aktiivisen mediaseurannan ansiosta.

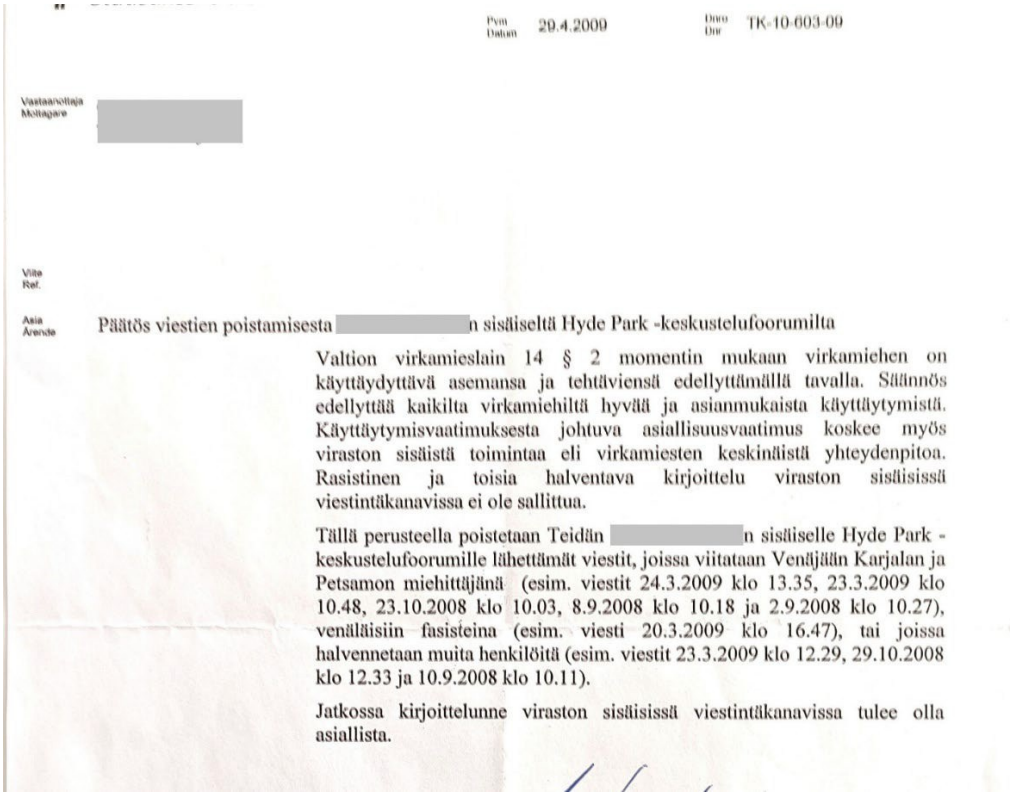
Turun Sanomien 24.4.2009 julkaiseman artikkelin mukaan Venäjän historiakomission lakiehdotuksen ”russofobisen historiankirjoituksen” kieltämiseksi oli tarkoitus tulla voimaan myös Suomea koskien. Samana päivänä kerrottiin Hyde Park -foorumilla henkilöstölakimiehen kanta, että Rivivirkamiehen kirjoitukset olivat rasistisia, ja viittä päivää myöhemmin voitiin lukea sensuuripäätöksestä myös Suomen virkamieslain kohta, jota tuomiossa sovellettiin lähtökohtaisen oletusarvoisesti puhtaasti suomalaistulkintana.

Kaikki mainitut Rivivirkamiehen poistetut foorumiviestit mahdollisesti yhtä sensuuripäätöksissä esiin nostettua Karjalan ja Petsamon miehittämistä koskenutta lausumaa lukuun ottamatta ehdittiin kopioida ennen niiden poistamista. Tietolähteet vahvistavat, että alkuperäisessä sensuurimenettelyn laukaisseessa viestissä puhuttiin nimenomaan Neuvostoliitosta eikä Venäjästä miehittäjänä. Se oli vakavimpana ”rasismiviestinä” ilmeisesti poistettu ensimmäiseksi syyniin joutuneena jo ennen muiden takautuvaa läpikäyntiä ja poistoa.

Viestitulosteiden lähemmässä tarkastelussa sensuuriperustelut osoittautuivat kaikilta osin aiheettomiksi ja/tai absurdeiksi ja vähintäänkin kestämättömällä tavalla ylireagoiden liioitteleviksi. Toteamus, että Neuvostoliitto aloitti sodan ja miehitti Suomelle kuuluneita alueita talvisodan ja jatkosodan jälkeen, on toki historiallinen fakta. Se ei muutu rasismiksi, vaikka sana Neuvostoliitto muutettaisiin Venäjäksi, niin kuin sensuuriasiakirjan laatija on luvatta tehnyt.

Faktana esitetyn lausuman totuusarvosta voidaan olla ja ainakin Venäjällä ollaankin eri mieltä, mutta vapaalla kirjoitusalustalla tämä Suomessa valtavirtainen näkemyskin on lähtökohtaisesti hyväksyttävä. Mikä ko. viesteissä siis itse asiassa voisi olla ’rasismia’, kun esimerkiksi eräiden muiden keskustelijoiden venäläisistä joskus käyttämää *r-sanaa* ei niistä löydy, eikä miehitystä tarkoittava sana Neuvostoliiton alueanneksioista muiden käyttämänä edes samassa keskusteluketjussa ollut herättänyt rasismisyytöksiä?

Virallisesti diarioitu sensuuripäätös on siis pääjohtajan ja yksikönjohtajan allekirjoittama ja lähtökohtaisesti kaiketi julkinen asiakirja. Tässä raportissa näytettävistä kopioista on noudatetun anonymiteetin mukaisesti peitetty henkilönimet. Tarkastellaan nyt päätöksen tekstiosaa kokonaisuudessaan.

Pvm 29.4.2009 Dnro TK-10-603-09

Vastaanottaja [redacted]

Viite

Asia Päätös viestien poistamisesta [redacted]n sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta

Valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Säännös edellyttää kaikilta virkamiehiltä hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisvaatimuksesta johtuva asiallisuusvaatimus koskee myös viraston sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa. Rasistinen ja toisia halventava kirjoittelu viraston sisäisissä viestintäkanavissa ei ole sallittua.

Tällä perusteella poistetaan Teidän [redacted]n sisäiselle Hyde Park -keskustelufoorumille lähettämät viestit, joissa viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä (esim. viestit 24.3.2009 klo 13.35, 23.3.2009 klo 10.48, 23.10.2008 klo 10.03, 8.9.2008 klo 10.18 ja 2.9.2008 klo 10.27), venäläisiin fasisteina (esim. viesti 20.3.2009 klo 16.47), tai joissa halvennetaan muita henkilöitä (esim. viestit 23.3.2009 klo 12.29, 29.10.2008 klo 12.33 ja 10.9.2008 klo 10.11).

Jatkossa kirjoittelunne viraston sisäisissä viestintäkanavissa tulee olla asiallista.

Sensuuripäätöksessä mainittujen 'syytekohtien' ja viime hetkellä dokumentoitujen poistettujen foorumiviestien tarkempaa **vertailevaa sisältötarkastelua** on koottu alle ”syytekohdittain”.

Syytekohta 1: *viestit, joissa "viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä"*

24.3.2009 klo 13.35. Tämä viesti on kommentti toisen virkamiehen samana päivänä julkaisemaan viestiin, jossa Kollega A oli luetellut yhdeksän eri maata mukaan lukien Suomi, joilta Neuvostoliitto oli ’vienyt alueita’ toisen maailmansodan aikana. Rivivirkamies kommentoi viestiä mm. näillä sanoilla: "*Ehkäpä se myös vaikutti Hitlerin ja Stalinin yhteiselon päättymiseen… kun sai miehitetyksi vain Karjalan ja Hankoniemen eikä koko Suomea… Tämä kiukutti Josifin jatkosodan aloitusvimmaan jo 1940, mutta eipä lupaa tullutkaan…*"

Rivivirkamies on lisäksi muistuttanut, että ns. Putin-nuoret ovat vaatineet historiankirjoituksen muuttamista Kremlin isovenäläisten näkemysten mukaiseksi, niin että esimerkiksi Baltian maat eivät olisi olleet Neuvostoliiton miehittämiä. Tämä tarkoittaisi, että myös Suomen tulisi muuttaa joitain omia Case-virastonkin tuottamia historiallisia vuosien 1939–47 demografia-aikasarjojaan ja nimistöä Viipurin lääniä, Sallaa, Petsamoa ja Suomenlahden saaria koskien. (Tokkopa Case-virastossa olisi oltu halukkaita sellaiseen urakkaan, eli historiakäsitystä ei varmaan muutettaisi, vaikka sensuuri kieltäisi näkyvän muistelemisen kaikilta.)

23.3.2009 klo 10.48. Viestillä tarkoitetaan luultavasti miehityslausumaa Našin mielenosoituspäivänä Helsingin Sanomatalossa. Viesti on

kirjoitettu kommenttina toisen kirjoittajakollegan viestiin, jossa oli sanottu: *”Nashi-nuorilla on jäänyt huomaamatta, että olemme olleet yli 90 vuotta vapaita”*- Rivivirkamies on tätä kommentoidessaan puhunut nimenomaan *miehityksestä* aloittaen lauseella: *”Tuo vapaus on vaan ollut vuodesta 1939 lähtien vaikeammin nautittavissa niiden 430 000 suomalaisen mielessä, jotka joutuivat pakolaisiksi kotiseuduiltaan Suomen itäosista Neuvostoliiton ja natsi-Saksan liittouman aloitettua toisen maailmansodan hyökkäyksillä Puolaan ja Suomeen.”*

Lisäksi Rivivirkamies on käyttänyt Viipurin lääniin ja Petsamoon 1939–44 tunkeutuneista ja Baltian maat 1940 ja 1944 miehittäneistä neuvostoarmeijan miehityssotilaista tunteenomaista ja kiistatta halventavaa ilmausta *”stalinistisiat”* sekä Putin-nuorten äärijärjestöistä sanaa *”fasistit”*. Kukaan heistä tai heidän edunvalvojistaan ei ole kuitenkaan tiettävästi ilmoittanut tulleensa halvennetuksi tai loukatuksi Case-viraston sisäisten foorumikeskustelujen vuoksi. Toisaalta Rivivirkamies on kertomansa mukaan kohdannut tuon saman päivän aikana Putin-ekstremistejä silmästä silmään Sanomatalon mielenosoitusta seuratessaan, mikä on herättänyt puoliepävirallisia spekulaatioita suoremmasta palautehankkeesta.

Lisäksi pääjohtaja on marraskuisessa sovintopalaverissa vihjannut lähteitten mukaan siihen suuntaan, että joku ’keskuudessamme tai viestittelymme ulottuvissa ollut’ on saattanut loukkaantua, kertomatta tarkemmin olisiko kyse ollut ehkä vierailevasta Puna-armeijan sotilaasta tai sellaisen jälkeläisestä tai muusta etnisestä venäläisestä Stalinin kunniaa kipeästi vaalivasta salaa Case-viraston intranetfoorumia seuranneesta. Heilläkin on kaikki oikeus mielipiteenilmaisuun, mutta kenelläkään ei ole oikeutta kieltää sitä suomalaisilta.

23.10.2008 klo 10.03. Viestin otsikko on Hajasijoitus ja reilu kauppa. Ainoat siinä mainitut nimet ovat kahvin ja banaanin tuotemerkkejä hintavertailukontekstissa sekä tv:n MOT-ohjelma. Venäjää tai Karjalaa ei mainita, mutta yhdessä virkkeessä Rivivirkamies puhuu puutulleista ja kahvikaupan trendeistä keventäen lopuksi kaksimielisesti: *Juhla-Mokka saa vaihtua, mutta Presidenttiä tai pääministeriä en vaihtaisi naapurimaan kanssa*. – Hän siis julisti ilmeisen provosoivasti pitävänsä Halosesta ja Vanhasesta enemmän kuin Medvedevistä ja Putinista. Tiukkalakkinen ilmiantaja on saattanut pahastua.

8.9.2008 klo 10.18. Viestissä todetaan Neuvostoliiton aloittaneen natsi-Saksan liittolaisena toisen maailmansodan ja talvisodan liittoutumatonta Suomea vastaan ja muistutetaan, ettei stalinilainen etupiiriajattelu ole nyky-Euroopassakaan hyväksyttävä ilmiö. Lisäksi Georgian sotaan viitaten julkaistaan Suomalais-venäläisen kansalaisfoorumin nettiosoite *Finrosforum.fi*. – Saattaa olla, että tuo Venäjä-kriittinen sivusto oli jollekulle tiukkalakille punainen vaate.

2.9.2008 klo 10.27. Viestissä ei puhuta Karjalasta, mutta ehdotetaan, että Case-viraston venäläiseltä kehitysapukohdevirastolta pyydettäisiin seikkaperäistä raporttia ja selvitystä sen saaman avun käytöstä ja tuloksellisuudesta laatunsa ja luotettavuutensa kehittämiseen tiedonjakajana Tshetshenian paikallisvaalien tulosjulkistuksia laadukkaammin mm. Tallinnan Pronssisoturi-mellakoiden ja Georgian tapahtumien sävyttämässä tilanteessa.

Syytekohta 2: *viestit, joissa "viitataan venäläisiin fasisteina"*

20.3.2009 klo 16.47. Viestissä puhutaan "Putin-fasisteista". Alussa linkit Vihreän Langan ja Uuden Suomen artikkeleihin Našin Helsinkiin tulosta ja Supon uhka-arvioista. Venäläisistä yleensä ei puhuta, mutta fasisti-sana esiintyy ääriryhmiä Naši ja Yövartio kuvattaessa: "*Dosentti Bäckman ja joku oudohko kirkonmies ovat kutsuneet Suomeen oman ilmoituksensakin mukaan rikoksiin syyllistyneen väkivaltaisen fasistisen ryhmittymän … koemme epämiellyttävänä tuulahduksena syvältä totalitarismin ja väkivaltaisen imperialismin ilmapiiristä. Ehdotan, että tuomitsemme julkisesti Putin-fasistien kaavaillun mellakoinnin ja pyrkimyksen kieltää Neuvostoliiton ihmiskunnanvastaiset… toivoisin olevani Suomi-Venäjä-seuran jäsen, mutta haluan uskoa sen nykyistenkin jäsentensä kautta olevan asiassa yhteydessä Venäjän suurlähetystöön…*".

Tuon kolme päivää ennen Sanomatalon tilaisuutta kirjoitetun viestin viimeinen lause saattaa olla keskeisen merkityksellinen (sen lisäksi, että ilmaisu *koemme epämiellyttävänä tuulahduksena syvältä,* oli tullut tutuksi myös dosentti Bäckmanin lausunnoista). Sensuroitu virkamies, joka oli tullut virastoon vuosikymmenen alkupuolella, on kertonut saaneensa Venäjä-keskusteluaiheen alkuvaiheissa loppuvuonna 2008 tietää, että virastossa oli edelleen toiminut kaikessa hiljaisuudessa SV-seuran työpaikkaosasto, joka oli ollut YYA-aikoina näkyvästi esillä viestinnässä. Tuon aikakauden mukaisesti se oli ennen nauttinut virallisen ulkopoliittisen linjan mukaisesti merkittävän ystävyys- ja rauhanseuran statuksesta kaikille kätevän ei-poliittisen matkanjärjestäjäfunktionsa lisäksi.

On mahdollista, että tuon viestin kirjoittanut Rivivirkamies oli tietämättään sohaissut piilevään muurahaispesään jonkun yksittäisen aktivistin tai tällaista reaktiota pelkäävän ulkopuolisen mielestä. On ymmärrettävää, jos joku jälki-YYA-henkinen ei olisi vähääkään lämmennyt ajatukselle itänaapurin menneitten tai nykyisten toimien esittämisestä huonossa valossa tai sen edustajien rinnastamisesta imperialisteihin ja fasisteihin.

Varmasti tuo oli joitakuita ärsyttävä viesti, mutta Case-virastossa Rivivirkamiehen tietämättä ilmeisesti pitkään vaikuttaneen entisen Radanvarsi-ryhmäläisen osuuteen sensuurihankkeessa hän ei usko vähääkään, vaikka tämä olisikin sattumoisin ollut juuri Moskovan-junassa vuosikymmeniä aiemmin SN-seuran matkalla tavattu toimittaja. Nimikään ei varmaan tuolloin ollut jäänyt juttelun kummankaan osapuolen mieleen enempää kuin naamataulu, kun poliittista yhteisymmärrystä ei ollut lopulta löytynyt.

Mitään laitonta tuossakaan foorumiviestissä ei siis kuitenkaan liene ollut, ja joka siitä loukkaantui putinististen ääriryhmien tai SAFKAn aktivistien puolesta, olisi voinut perustella reaktionsa omalla nimellään. Suomi–Venäjä-seuraa Rivivirkamies ei missään vaiheessa katso halventaneensa saati nimittäneensä fasistiseksi. Kukaan sen paikallisosaston jäsenistä ei kertonut hänen myöhemmin kysyttyään loukkaantuneensa, vaan he pikemminkin osoittivat jutellen ystävällisessä hengessä kannatuksensa sananvapauden puolustamiselle.

Syytekohta 3: *viestit, joissa "halvennetaan muita henkilöitä"*

23.3.2009 klo 12.29. Kommentoidaan Ylen uutista ja toisen virkamiehen kommenttia: *"Noinkohan tämä neuvostoystävä Bäckmanin johtama Suomen viides kolonna organisoi seuraavaksi Putin-jugendin suurimman ylpeilynaiheen Suomeenkin: maamme hallintoa vastaan suunnatun laajan palvelunestohyökkäyksen… Pronssimiehittäjä-mellakoiden aikainen, joka ip-tietojen mukaan oli peräisin Venäjän presidentinkansliasta ja jonka Natshit tunnustivat toissaviikolla."* – Tässä viestissä on siis käytetty kaunokirjallisesti arveluttavana tehokeinona ääriryhmää Naši halventavaa nimimuotoa ”Natshit”.

29.10.2008 klo 12.33. Viestissä pohditaan leikkisään sävyyn sdp:n vaalimenestystä ja mainitaan nimeltä Jutta Urpilainen. Alussa on sitaatti "*Aivan aluksi haluaisin kiittää*". Sisäpolitiikkaan kohdistuvat lievähköt kritiikkilausumat *"…poliittisesti korrekti ajatus kabinettien esitelmiin ja sisäpiirikeskusteluihin… ei pidä koskaan mennä rätkäyttämään päin veronmaksajan naamaa taantuman oloissa – ellei sitten tieten tahtoen tähtää veretseisauttavaan pyrrhoksen torjuntavoittoon. Kiittelyhöveliydestä päätellen se taisi kyllä olla tarkoituskin*" ovat halventavuudessaan korkeintaan samaa luokkaa kuin Urpilaisen Erkki Tuomiojalta aiemmin saama **unelmahöttöä**-kritiikki.

Siis irtonaista pakinatyyliä, jota ei katsottu aiheelliseksi sensuroida vielä julkaisuaikoihinsa syksyllä 2008 (vrt. esim. sensuurin läpäissyt Samizdat-vitsiketju vielä maaliskuussa 2010, luku 5 Oikeudellinen tarkastelu.)

10.9.2008 klo 10.11. Viestissä kerrotaan, että Ajankohtaisessa kakkosessa 9.9.08 esiintynyt Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitoksen majuri Juha Mäkelä sanoi Etelä-Ossetian venäläiskapinallisten tulittaneen kolmen päivän ajan ennen Georgian vastaiskua Tskhinvalin kasarmialueelle. Lisäksi mainitaan kolme muuta henkilöä: "*Italian presidentti Georgio Napolitano sanoi eilen Tarja Haloselle, että uskoo EU:n ja lännen yhteisen tuomion hillitsevän Venäjän lebensraum-pyrkimyksiä jatkossa. Valitettavasti vaan valtaapitävä pääministeri Berlusconi on armoton Putin-fani ja muutenkin vähän outo tyyppi länsieurooppalaiseksi. Toivottavasti sellaisia ei ole täällä kansanvaltaisessa pohjolassa.*"

Siis: ’syytekohdalle’ muiden henkilöiden halventamisesta ei niin ikään löydy dokumentoidun foorumikeskusteluaineiston lähemmässä tarkastelussa juurikaan relevanttia raskauttavaa lakiin nojaavaa näyttöä kirjoituskiellon ja epävilpittömän rasismisyytöksen tueksi. Toisaalta minkäänlaista merkkiä näiden puolen vuoden aikana kirjoitettujen viestien moitittavuudesta ei oltu annettu johdon puolelta ennen Sanomatalon tilaisuutta 23.3.2009 ja sen kommentointikeskustelua foorumilla. Kukaan mainituista julkkiksista tai kukaan muukaan ei tietolähteen mukaan ilmoittautunut millään tapaa loukkaantuneeksi Rivivirkamiehen kirjoituksista, kun foorumilla ja käytäväkeskusteluissa kyseltiin asiasta.

Foorumin oman ohjeen mukaan *aihe oli vapaa* ja kysymyksiä voi esittää mistä vain johdolle ja muille, ja lisänä oli maininta "*nimettömät viestit mahdollisia*". Mahdollisesti nimettömän ilmiannon tehneen mielensäpahoittajan arveltiinkin tietolähteen mukaan epävirallisesti olleen kenties talon ulkopuolinen intranetin

salatarkkailija, jota hallinto tai tietopalvelujohto eivät itsekään pystyneet jäljittämään. Tuo olisi tietenkin ollut siinä määrin noloa, että vaatimusta asian pysymiseksi talon sisäisenä voi pitää varsin ymmärrettävänäkin.

Viraston yhteisökulttuuriin liittyvä aihetodisteaineisto nousikin tietolähteen mukaan tässä vaiheessa keskeiseksi pohdittaessa tapahtumien todellisia taustoja. Itse kukin voi tehdä siitä mieleisiänsä johtopäätöksiä ja spekulaatioita.

2.4.3 Henkilöstön reaktioita sensuurilinjaukseen

Suuri osa viraston henkilöstöä seurasi case-episodin kulkua ja monet ottivat kantaa keskustelun tukahduttamiskehitykseen yleisemminkin. Eräs tunnettu virkahenkilö jopa mainitsi puolileikillään tapauksen jättävän lopulta historian sivuille sensuurin paluuta ja ilmaisunrajoittamista symboloivan kirjauksen ”*Lex Rivivirkamies*”.

Vaikka syksyllä 2009 korjatussa uudessa sanktioasiakirjaversiossa ei enää ole syyksiluettua termiä *rasismi,* on päätösteksti perusteluineen siinä yhtä lisälausetta lukuunottamatta muuten samansisältöinen. Neuvostokriittinen historialausuma senkin mukaan siis edelleen rikkoo virkamieslakia.

Näiden kahden asiakirjan, alkuperäisen 29.4.2009 päivätyn, ja samalla diarinumerolla kirjatun 10.11.2009 päivätyn korjatun päätöksen sanamuotojen vertailu tuottaa mielenkiintoisia huomioita ja herättää myös kysymyksiä sanktioivien päätösperusteiden hienoisen muutoksen motiiveista. Kun rasismi-sana poistettiin syyksiluettavuudesta, oli ilmeisesti loogista tuoda mukaan jotain muuta, millä sotahistoriallisen faktan toteaminen voitaisiin edelleenkin tulkita virkamieslain vastaiseksi moitittavaksi käytökseksi.

Sen lisäksi siis, että sen kaiketi muistettiin olevan vanhastaan ”neuvostovastaista” ja ilmeisesti nyt taas uudelleenheränneenä tuomittavuusluokituksena Venäjän-vastaista. Mutta miten ajatus sovitettaisiin Suomen virkamieslakiin? Syksyllä 2009 korjattuun versioon poistetun ”rasistisen kirjoittelun” tilalle lisätyssä lauseessa langettavan sanktiopäätöksen perusteena mainitaan aiempien lisäksi ”*poliittinen keskustelu*”. Tästä herää muitten muassa kysymys, oliko Rivivirkamies keskustellutkin foorumilla yksin vai kenties sittenkin muiden kanssa, ja oliko poliittista keskustelua ehkä esiintynyt jo pidempäänkin.

Foorumikirjoituksille olisi haluttu Case-virastossa selkeitä ohjeita kaikkien nähtäviksi ja noudatettaviksi. Riittävänä ei pidetty myöskään syksyllä tulleen korjatun päätösasiakirjan 10.11.2009 sanamuotoa, jonka mukaan ’poliittinen kirjoittelu’ ei ole sallittua edelleen epämääräisesti virkamieslain mainitun kohdan vastaisena ja halventavana. Nyt ymmärrettiin, että sensuroidun yksittäisvirkamiehen lisäksi uusi ”poliittisuudenvastainen” sensuurilinjaus todellakin saattoi koskea koko henkilöstöä tulkinnasta riippuen. Enää ei riittänyt, että ymmärsi olla kirjoittamatta ”rasistisesti”, vaan uusi linjaus toi jo ihan todellista haastetta yhteiskunnan tarkkailun ja tutkimuksen asiantuntijoille.

Ei nimittäin ollut pitkääkään aikaa siitä, kun saman johdonkin ulostuloissa kuuli

näkemyksiä, että itse asiassa kaikki on tavallaan politiikkaa, myös se data ja info, mitä virasto käsitteli ja tuotti sekä se, millä lähtökohtaisesti kansanvaltaa tukevilla perusteilla tietoa kansakunnalle jaettiin. Ilmapiiriä henkilöstön keskuudessa kuvasi ehkä parhaiten aiemmin mainitun laajempia yhteyksiä oivaltavana seuratun kirjoittajan Kollega B:n heitto historiallisesti käänteentekevästä Rivivirkamiestä nimellä 'kunnioittavasta' sensuurilaista.

Käytäväkeskusteluissa pohdittiin mm. sitä, olisiko vastuukysymysten valossa osuvampi lain nimi ollut Lex Pääjohtaja tai Lex Yksikönjohtaja tai Lex Lakihenkilö, mutta kun tuon "konklaavin" keskinäisestä kollektiivisen tai sanelutyyppisen vaikuttamisen asetelmasta varsinkaan mahdollisten ulkopuolisten ulottuvuuksien tasolla ei tiedetty, nimi jäi epävirallisesti voimaan ilman vahvaa vastaehdotusta. Ja tähän asti saadun tiedon perusteella tätä ns. Lex Rivivirkamiestä ei ole Case-virastossa vieläkään kumottu.

Korjatun sensuuripäätöksen mukaan siis lausuma, että Neuvostoliitto miehitti Suomen Karjalan ja Petsamon sotien jälkeen, oli tuossa vaiheessa halventavaa ja ei-sallittua venäläisvastaisena rasismina ja myöhemmässä korjaavassa päätöksessä poliittisesti epäasiallisena. Virkamieslaissa ei mainita russofobista rasismia, eikä valtionvirastoja koskevasta poikkeuksesta ole ainakaan virallisesti säädetty erikseen. Poliittinen ja ulkopoliittinen asiattomuus on vaikeasti yhdistettävissä virkamieslakiin, mutta poliittiseen päätöksentekoon se on useinkin kuulunut vaihtelevin merkityksin ja taustamotiivein.

Puolueettoman asiantuntijaviraston työntekijöiden ei tietenkään sopinut harrastaa ulospäin näkyvää politikointia viraston nimissä. Sisäisessä keskustelussa omia ja oman suunnan kantoja oli esitetty useinkin, joskus räiskyvälläkin retoriikalla. Jotkut näkyvät asiantuntijat esiintyivät aika ajoin myös poliittisten julkaisujen sivuilla selvästi niiden linjaa mukaillen jopa viraston asiantuntijoina, vaikkapa vaalien alla.

Toisaalta vain joidenkin suuntien poliittisten mielipiteiden asiallisen esittämisen hyväksyminen toisten kustannuksella ei vaikuttaisi virallisesti puolueettoman asiantuntijaorganisaation oletetunlaiselta puolueettomuudelta, vaan enemmänkin kaksoisstandardeilta. Asiattomuudeksi toki voitiin hyvällä syyllä lukea mahdolliset rasistiset mielipiteet ja siten loukkaava kielenkäyttö, mutta jos rasistisuutta ei lähemmin tarkasteltuna selvästikään ollut, jouduttiin syyksilukeminen sanoittamaan uudelleen.

Pääjohtaja sanoikin case-episodin loppuvaiheessa järjestetyssä selvitys- ja sovintopalaverissa, jossa hän määräsi yksikönjohtajan, henkilöstölakimiehen, pääluottamusmiehen, työsuojeluvaltuutetun ja Rivivirkamiehen läsnäollessa sensuuripäätöksen sanamuotoa korjattavaksi, ettei muista talossa koskaan tehdyn poliittista päätöstä eikä halua politiikasta edes puhuttavan jatkossa. Paikallaolijat katselivat kuulemma toisiaan nyökkäillen monitulkintaisesti tälle viralliselle totuudelle.

Korjattuun sensuuripäätösversioon tuli *rasismista* syyllistämisen tilalle samoista foorumikommenteista syyksiluettuna teonkuvauksena sensuurimotiivin itsensä mahdollista poliittisuuden luonnetta harkitusti paljastamatta *"sisä- tai ulkopoliittinen keskustelu".* Sic! – Sisäpolitiikkanäkökulmia ko. keskeisimmästä

» sisällysluetteloon

sensuroidusta historiakommentista saa hakea. Ehkä se siis voitaisiin lukea jotenkin geopolitiikan alaan kuuluvaksi ja sitä kautta selkeämmin ulkopolitiikkaan, mutta olisiko *geopolitiikan* mainitseminen tässä asiakirjassa paljastanut jotain liikaa siitä, millaisiin sfääreihin jokin nimetön primus motor -taho oli onnistunut lobbaaman laintulkitsijamme arkinäkymistään?

Toinen, todennäköisesti merkityksetön, yksityiskohta erottuu myös: päätösasiakirjan jakelu on merkitty alkuperäisversiossa Hyde Park -foorumia kaiketi ylläpitäneelle viestintäosastolle, mutta korjatussa päätöksessä Rivivirkamiehelle ja kirjaamoon. Viestinnässä toki saattoi myös olla erilaisia mielipidesuuntauksia rasismin ja sen nollatoleranssin tulkintatrendien suhteen.

Ainakin siellä usein oltiin aktiivisia erilaisia trendikkäitä yleishyödyllisiä kampanjoita lanseerattaessa, ja periaatteessa lievän ylitulkinnan mahdollisuus jopa ylireagointina epäiltyä rasismia kohtaan olisi voinut ainakin määrätietoisen lobbaajan ruokkimana olla kuviteltavissa. Mutta sensuurialoitteen nimettömäksi jäänyt tekijä ei ole vieläkään selvinnyt, joten jatkospekulaatiot on syytä jättää omaan kategoriaansa tutkielman loppuosiin.

Päätös viestien poistamisesta viraston sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta on päivätty alun perin 29.4.2009. Uusi, edellisen korvaava sanamuodoltaan korjattu päätös on päivätty runsas puoli vuotta myöhemmin 10.11.2009.

Koko tuonkin ajan Hyde Park oli ollut virallisesti nimensä mukaisesti vapaa keskustelufoorumi, jossa sen käyttöliittymän ohjeessakin erikseen mainitaan aiheen olevan vapaa: "*Keskustelua mistä vain, kysymyksiä niin johdolle kuin muillekin, kommentteja kaikkeen [Case-viraston] toimintaan liittyvään. Nimettömät viestit mahdollisia*." – Ei ole tiedossa, oliko foorumia itseään käytetty nimettömän ”rasismi”-ilmiannon kanavana viraston henkilöstöön kuuluvan tai mahdollisen ulkopuolisen ehkä vastoin ohjeistusta sinne teknisesti kirjautuneen vaikuttajatahon näppäimistön kautta.

Koska Case-viraston toiminta on liittynyt tavalla tai toisella autonomian ajoista asti kutakuinkin kaikkeen Suomessa ja osin entisessä emomaassa tapahtuvaan ja nykyisin EU:ssakin, ei tuo rajaus ole mitenkään kaventanut vuosikymmenten aikaista sisäistä keskustelua. Ainakin muita suurvaltoja ja sotia käsitteleviä kärkeviäkin kirjoituksia ja debatteja on julkaistu foorumilla useinkin myös sisäpoliittisten keskustelujen lisäksi.

Aihe oli perinteisesti koettu oikeasti vapaaksi. Erittäin harvoina poikkeuksina mainittiin lähteen mukaan joidenkin erityisen omapäisten aiempien pääjohtajakausien tapaukset, jolloin keskustelua paperijulkaisuissa ja sähköisilläkin kanavilla oli jossain määrin suitsettu niiden äidyttyä henkilökohtaisiksi tai käsiteltyä jotain erityisen kuumaa esimerkiksi talous- tai sosiaalipoliittista resurssikysymystä, jolla oli talon toimintaa säätelevää päiväkohtaista merkitystä. – Nyt ei tätä vapaata keskustelufoorumia vielä pitkään ironisesti säilyneestä nimestään Hyde Park huolimatta näyttänyt enää ”Lex Rivivirkamiehen” nojalla olevan.

2.5 Uusi vastine lakiosastolle 22.9.2009 ja laiton irtisanominen

Syksyyn 2009 mennessä aiheesta oli käyty virastonsisäistä hiljaista keskustelua. Jo toukokuussa merkittävä osa foorumin vakiokeskustelijoista kaipasi käytäväkeskustelujen mukaan kipeästi tarkempia ohjeistuksia foorumin uutta moderointi- ja sensuurilinjausta noudattaakseen. Toki kukaan ei olisi halunnut leimautua rasistiksi kirjoittaessaan entiseen tapaansa täysin asiallisesti bona fide.

Rivivirkamiehen palattua syyskuussa toistamaan foorumilla keväällä 3.5.2009 esittämänsä kysymyksen, missä mielessä talvi- ja jatkosodan lopputilanteisiin viittaaminen oli ollut rasismia, hänelle ilmoitettiin 22.9.2009 suullisesti irtisanomisprosessin käynnistämisestä heti. Tämä peruttiin seuraavana päivänä viraston toisen henkilöstöjärjestön pääluottamusmiehen puututtua irtisanomisen laittomaan perusteeseen, mikä taisi herättää muitakin asiasta kuulleita huomaamaan myös koko asetelman hienoisen laillisuusongelman. Aloitteet-foorumilla julkaistun Rivivirkamiehen uusintavetoomuksen tulostekopio nähdään alla.

Foorumi

Teamware Office™

Aloitteet: Keskustelukulttuuri ja puheeksiottaminen

Kirjoittaja:
Päiväys: 22.9.2009 8:51

Olen pyrkinyt aiheesta käydyssä dialogissa asiallisuuteen ja myös kärsivällisyyteen vastapuolen taktisen autismin suhteen (ks. Hyde Park 6.4.09 alkaen "Vastine...") Kukaan ei ole koskaan löytänyt kirjoituksistani minkäänmuotoista rasismia tai viha-aatteita. Kukaan entuudestaan häiriintymätön ei voine oikeasti loukkaantua parista henkilökritiikistäni, vaikka niiden on väitetty "halventavan" kolmea poliitikkoa (Berlusconi, Bäckman, Urpilainen). Silti olen pyytänyt anteeksi mikäli joku on tuntenut tulleensa loukatuksi.

Sitä vastoin minun otsaani lyöty aiheeton virallinen rasistinleima (Hyde Park 24.4.09, TK-10-603-09) on sinänsä epäasiallista kohtelua ja ehtinyt herättää helveksuvaa suhtautumista muissa. Eräs asiaan perehtymätön kirjoitti luottamushenkilöille tiedoksi menneessä viestissä, että minulla on ruuvi löysällä eikä itse asia kiinnosta häntä. Toinen huuteli käytävällä, että taitaa housut tutista kun liika rehellisyys vei lakimiesten ja Kgb:n hampaisiin. Kolmas tuli epäilemään ylikiihtyneessä tilassa minun mielenterveydellistä tilaani. Rauhoituttuaan viestintuoja myönsi, ettei ollut lukenut yhtään kirjoitustani eikä ollut itse laatimassa niiden tuomitsemisjulkilausumaa. Nootti oli peräisin joltain ylemmältä taholta, ja korkeimman neuvoston tarjouksistahan ei kieltäydytä.

Kolme ylipäätään eniten inhoa herättävää ihmisluonnehdintaa ovat ehkä "terroristi", "pedofiili" ja "rasisti". Täysin perustelemattomina, järjenvastaisesti perusteltuina tai tekaistuin perustein syyttömästä käytettyinä niitä voinee pitää sangen matalamielisinä loukkauksina. Mietipä niitä omalle kohdallesi. Miltä tuntuisi kuulla työnantajan edustajalta, että "olet" jotain noista? Miksi minun kohdalleni valikoitui juuri viimeksimainittu leimakirves, vaikka minun tiedetään olevan vakaumuksellinen rasismin vastustaja?

Suomessa kuitenkaan syytös tai aitokaan epäilys eivät vielä riittäisi tuomioon. Jos henkilöstölakimiehellä tai sillä tuntemattomalla taholla on hallussaan tähän asti salattua tietoa, olisi korkea aika kertoa se ainakin asianosaisille. Ummetuksenomaisesti sisälläpidetty todistusaineisto kun vaikuttaa ajan mittaan ilmapiiriin epäsuotuisasti.

Nyt on talossa opittava sivistynyt kuunteleva keskustelu ja asiallinen puheeksiottaminen, tarvittaessa omat virheetkin tunnistaen. Toivon, että kaksoisstandardeista luovutaan ja omaksutaan avoin ja reilu menettelymeininki puolin ja toisin. Kulttuurin muutosta ei tehdä äkillisellä sanahelinävallankumouksella, vaan yhteisvastuullisesti mielivaltaista nonchalancea vastaan puurtaen. First they ignore you, then they ridicule you, then they fight you, then you win.

Kyseessä oleva case tulee pohtia perusteellisesti hyödyntäen tilaisuuksien Näkökulmia työpaikalla jne. tarjoamat ajankohtaiset opit. Hienossa työyhteisössämme on uskoakseni ja toivoakseni riittävät resurssit ja vastuuntuntoa selvittää asia loppuun asti omin voimin - lähiviikkoina.

Mielenkiintoinen yksityiskohta on alleviivattu termi ’kulttuurin muutos’, joka olikin seuraavan pääjohtajan ajama virastonlaajuinen kehitysprojekti, valitettavasti ainakin osittain jotenkin kuulemma keskeneräiseksi jäänyt. Viestin otsikko on selvästikin tarkoitettu vetoamaan viraston tuonhetkisiä viestintäkampanjoita seuraavien mielenkiintoon. Lokakuussahan talon työsuojeluvaltuutettu ottikin aloitteesta ns. kopin siinä missä johdon ensivastereaktio oli ollut potkut samana päivänä. Viestin tyyli vaikuttaa kieltämättä liki päällekäyvältä, muttei sentään vain riitaa haastavalta.

Suullinen irtisanominen oli tuohon ehkä provosoivan oloiseenkin tekstiin nähden ylimitoitettu reaktio kaikkien haastateltujen mielestä. Se selitettiin seuraavana päivänä täysin uskottavasti pikaistuksissaan tehdyksi, yksikönjohtajan oman harkinnan hetkelliseksi herpaantumiseksi hänen esimies- ja alaisrooleissaan kokemissaan ristipaineissa ’ylemmän tahon’ viestinviejänä ja -tuojana. Inhimillistä, ja jopa vilpitöntä empatiaa herättävää. Ehkä suullisen, alun alkaenkin peruttavaksi tiedetyn, irtisanomisen oikea funktio olikin olla vain ns. viimeinen varoitus?

Mutta entäpä, jos koetuissa ristipaineissa olisi ollutkin jotain vakavampaakin kuin vain tuo periaatteessa kaikkien johtajien työssään ajoittain kokema ja odotusarvoisesti aina myös kestämä henkilökohtainen taakka? Jospa kaikkea asiassa olennaista ei voinut kertoa kenellekään. Salaisen olennaisen tiedon kantaminen voi rasittaa vielä enemmän kuin kaikkien arvaaman ylemmän tahon kantojen edustaminen viran puolesta.

Oliko foorumiviestittely ehkä osunut johonkin Case-virastoa ylempään arkaan paikkaan? Mikä ihme pakotti pitämään kiinni irrelevantista rasismisyytöksestä ja ennen kaikkea ”russofobisen historiankirjoituksen” tuomitsemisesta virkamieslain vastaiseksi? Oliko tietoa ulkosuhteittemme vaarantumisesta miehityslausuman vuoksi – ehkä jopa valtiojohdon hiljaisten signaalien viestittämänä?

Tiedossa ei ole, että vuonna 2009 olisi ollut ns. lapsikaappauskiistojen lisäksi muita naapurisuhteisiin haitallisesti vaikuttavia julkisia keskusteluja. Presidentti Medvedevin vierailukin huhtikuussa meni tiettävästi sopuisasti. Nimenomaan sotahistoriallisten tulkintakiistojen ei tiedetä aiheuttaneen valtiotasolla tai diplomaattikunnan epävirallisemmissakaan yhteydenpidoissa suhteiden merkittävää kiristymistä indikoivia reaktioita, ei ainakaan siinä määrin vakavina pidettäviä, että esimerkiksi ns. nootinvaihto olisi ollut huomionarvoisen vakavahenkistä.

On tietysti mahdollista, että jotain epävirallista kanavaa (vrt. YYA-aikainen ”puoluelinja”) käyty keskustelu olisi viitannut tähän suuntaan, ja jopa voinut periaatteessa aiheuttaa tilanteen, jossa poliittinen johto olisi kertonut luottamuksellisesti, että Case-viraston sisäinen keskustelu on huomattu negatiivisessa mielessä suuren itäisen (ei uhkaa vaan mahdollisuutta edustavan) kauppa- ja kehityskulttuurikumppanuutemme vastuullisissa hallinnointipiireissä.

Sekin on periaatteessa kai mahdollista, että kansainvälisen keskinäisen toisistamme riippuvaisesti edistyvän kanssakäynnin myönteinen jatkuminen siirtymätalouksien tervehdyttämisohjelmineen ja normalisoituvien yhteiskuntien demokratisoitumiskehitys olisi voinut jonkun päättäjämme mielestä vaarantua. Siis

mikäli valtionhallinnossa edes rivivirkamiestasolla provosoitaisiin Venäjän korkeinta valtiollista johtoa sen esittämän ”russofobisen historiankirjoituksen” tuomitsevan linjauksen vuoksi. Herkässä vaiheessa, jolloin dosentti Bäckmanin vastenmielisenäkin laillinen infosota oli nostamassa kysymyksen Venäjän lapsiasiamiehen toimivallan laillisuudesta Suomessa poliittiseen keskusteluun, ei kaivattu julkista punnintaa Venäjän rikoslain pykälien toimimisesta meillä.

Olisiko siis virastonsisäisen ei-julkisen ”Lex Rivivirkamiehen” säätäminen paikallisesti kaikessa hiljaisuudessa ollutkin valtiovallan salainen Case-viraston johdon kanssa luottamuksellisesti masinoima täysin suomalaislähtöinen vaikuttamisoperaatio Venäjän vaikuttamisen uhan torjumiseksi lainsoveltamisessa? Kun vaiennetaan yksi potentiaalinen naapurisuhdeprovokaattori, ehkäistään muiden ehkä äänekkäämpienkin esiinnousu häiritsemään valtiosuhteiden kehitystä epävirallisen ei-julkisen toiminnan avulla. Tästähän kuitenkin voitiin olettaa kiirivän virkakunnan viidakkorumpuverkoston kautta hiljaisia ehkä toivon mukaan ennaltaehkäiseviä signaaleja muidenkin uraansa enemmän kuin rettelöintiä arvostavien tietoon.

Tuo kaunis ja isänmaalliseltakin vivahtava jälkiskenaario kuulostaa melkein liian hyvältä voidakseen olla ollut totta, mutta varmuutta asiasta ei tietenkään ole yksin julkisiin lähteisiin tukeutuessamme. Tässä vaihtoehtoskenaariossa siis Rivivirkamies olisi toiminutkin tietämättään pikemminkin vieraan vaikuttamisen vastavaikuttamisen jarruttajana kuin sen sinnikkäähkönä puolustajana. Jälkikäteen on sanottava, että ennen kenties tuota teoriaa tukevien arkistotietojen avautumista emme siihen mahdollisuuteen juurikaan usko, muttemme sulje sitä täysin poiskaan.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaisi siltä, että sensuuripäätös on tehty todennäköisimmin puhtaasti talon sisällä omista ilmeisesti jonkinlaisista aatteellisuuteen liittyvistä lähtökohdista viraston ja ehkä yhteiskunnankin etua oletetusti laajemminkin ajatellen mahdollisesti jonkin viraston ulkopuolisen suomalaisen ’maailmanparannushenkisen’ konsultaation vahvistamana. Tuon konsultaatio-osapuolen kontakteista ulkomaisiin vaikuttajiin voi vain spekuloida.

Lisäksi voidaan todeta painokkaasti, että jo tyytyminen noinkin ilmeisen laittoman irtisanomisen (olkoonkin pikaistuksissa huudettu) perusteen oikaisemiseen ja potkujen perumiseen talon sisäisen, onneksi henkilöstöjärjestön puuttumisen kautta toimineen, mekanismin kautta osoittaa tietynasteista omahyväisyyttä Rivivirkamieheltä. On toki ymmärrettävää ja tutkimuksiin viittaamattakin selvää, että työpaikan jatkuminen niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla on useimmille henkilökohtaisesti tärkeydessään jopa samaa luokkaa sananvapauden ja kansallisen lain puolustamisen periaatekysymyksiin verrattaessa.

Tämä saattaa kyllä olla kirkkaasti priorisoivakin tekijä ainakin, jos on kokemusta molemmilta sektoreilta. Joka tapauksessa jälkiviisauden riski on suuri yleensäkin niillä, jotka vasta vuosikymmenten kuluttua tunnistavat tai tunnustavat tarpeen tehdä tutkimusta yhteiskuntaan laaja-alaisesti vaikuttavan sisäisesti tai ulkopuolelta motivoituneen pyrkimyksen ilmiöalueesta.

Sovintokokousta puuhannut kehittämispäällikkö työskenteli Case-viraston henkilöstö- ja lakipalveluissa, ja sensuuripäätöksen oletetusti laatinut henkilöstölakimies hallintopalveluissa. Tämä herätti lähteiden mukaan hienokseltaan vaikutelman osastojen mahdollisesta keskinäisestä ristiriidasta suhtautumisessa päätöstekstin perusteisiin ja Rivivirkamiehen ehdottamaan mutta vastaamatta jääneeseen kompromissiehdotukseen sekä siinä esitettyyn pyyntöön poistaa alkuperäisestä sensuuripäätöksestä henkilökohtaisesti loukkaavaksi koettu perusteeton rasismisyytös.

Sovintokokouskutsua odotellessaan Rivivirkamies kirjoitti Aloitteet-foorumille alla nähtävän Lopputäsmennys-otsikoidun vetoomuksen.

Teamware Office™ Foorumi

Aloitteet: Lopputäsmennys

Kirjoittaja:
Päiväys: 12.10.2009 16:27

Koska tarkoitusperiäni ko. asiassa on pähkäilty vaihtelevansävyisesti, haluan lopuksi selvittää kiteyttäen olennaisimman. Korostan, etten halua syyttää ketään mistään lainvastaisuuksista, vaikka olenkin viitannut eri lainkohtiin. En halua myöskään arvostella ketään henkilönä ja pahoittelen ehkä provokatiiviseksi miellettyä tabuaiheen esilleottoa. En aio jauhaa juttua tarpeettomasti. Otin sen esiin tällä foorumilla, kun muut yhteyskanavat eivät toimineet puolen vuoden odotuksen jälkeen.

Haluan vain virastolta huhtikuussa saamani epäoikeudenmukaiset "rasistinpaperit" kumottavan ja tietää ko. asiakirjassa julkituodun normaalista poikkeavan rasismikriteerin perustelun. Se kun tuo asialle yleistä merkitystä periaatteessa lähes koko kansaa syyllistäessään.

Asiakirjan olennaisen sisällön pohjana on olettamusluonteinen arvoarvostelma, jonka mukaan jokin kirjoitus on rasistinen, jos siinä viitataan Suomen Karjalan ja Petsamon venäläismiehitykseen toisen maailmansodan alussa ja lopussa. Tällainen rasismikäsitys on suomalaisen ja länsimaisen perinteisen tulkinnan vastainen ja muistuttaa analogisesti hämmästyttävän tarkoin mm. Venäjän historiakomission viime aikoina esittämiä neuvostotyylisiä näkemyksiä. Niiden perusteella puolestaan pyritään palauttamaan Josif Stalinin kunnia ja kriminalisoimaan hänen arvosteluaan Venäjällä ja myös sen lähinaapureissa. Tällainen intressitausta on kulttuurillemme ja yhteiskuntajärjestyksellemme vieras.

Vertailu: Baltian maiden venäläismiehityksestä toisen maailmansodan alussa ja lopussa kirjoittaneet Sofi Oksanen ja Heidi Hautala syyllistettiin rasismista aggressiivisena pidetyn yksityisjuristin toimesta, jota tuskin palkitaan rauhannobelilla. Minut on syyllistetty rasismista valtionhallinnossa, kun olen viitannut Suomen Karjalan ja Petsamon venäläismiehitykseen toisen maailmansodan alussa ja lopussa. Myös esimerkiksi elossaolevat tasavallan presidentit voitaisiin syyllistää samoin "perustein". Voiko olla millekään suomalaiselle virastolle eduksi tulla tuossa mielessä rinnastetuksi dosentti Bäckmanin edesottamuksiin?

Haluan selvityksen taustoista ja syistä, miksi tämä suomalaisessa valtionvirastossa tehty päätös (TK-10-603-09) pohjautuu vahvasti kiistanalaiseen rasismitulkintaan ja sitä kautta mahdollisesti lähihistorianäkemyksiin, jotka poikkeavat EU:n ja Suomen yleisestä linjasta olennaisesti vieraan vallan linjauksien lobbaajien suuntaisesti - vrt. SAFKA ry, Venäjän historiakomissio
http://fi.wikipedia.org/wiki/Historiakomissio

Ulkopuolisia laintulkitsijoita ei näillä vilpittömässä mielessä "erikoishöylätyillä" noottiasiakirjoilla ole todellakaan tarvetta vaivata. Myöskään poliittisten toimintavapauksien loukkaamista ei juridisessa mielessä ole tapahtunut, koska Hyde Parkia ei nimestään ja sisällönkuvauksestaan huolimatta voine pitää foorumina, jolla sen vakiintuneiden käytäntöjen mukaisesti olisi tapana vapaasti ilmaista mielipiteensä aivan kaikista yleisistä asioista. Pahoittelen, että tulin ymmärtämättömyyttäni kokeilleeksi taburajoja ja siten ehkä provosoineeksi ko. ylilyönninkin. Mitään syytä oikeusprosesseille tai henkilösuhteita tulehduttavalle debatille ei siis ole.

Jutun näkyvä pohdinta myös foorumilla päättyy tähän sen siirtyessä asianmukaisempaan rakentavaan käsittelyyn. Kiitän ymmärryksestä.

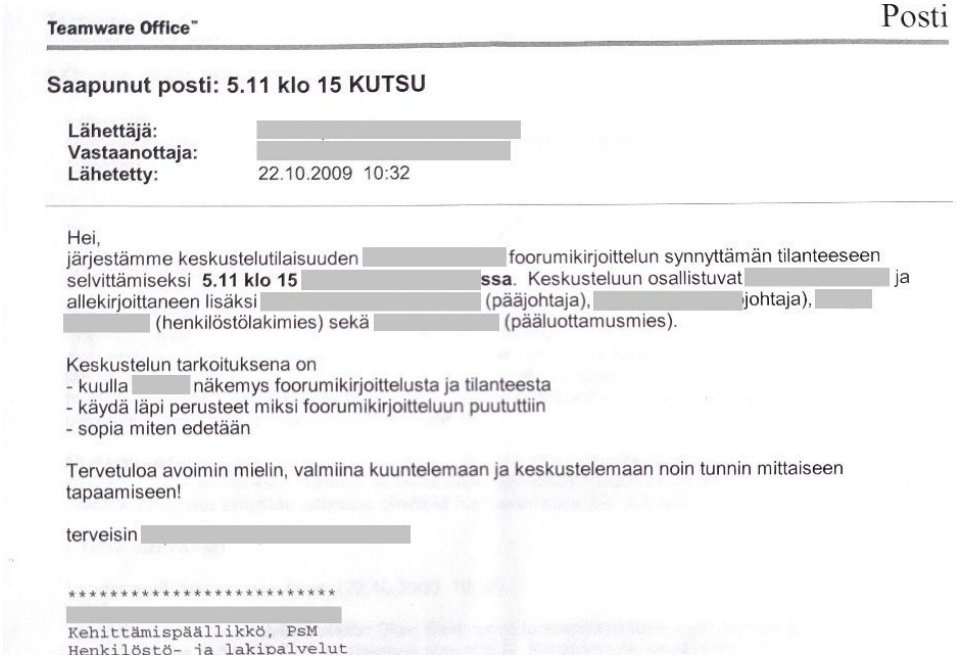
Tuossa hän näyttäisi tyytyvän siihen, että rasismisyytös poistetaan sensuuriasiakirjasta ja hänelle kerrotaan päätösperusteet. Siis historiafaktan kielto virkamieslain nojalla voisi jäädä koskemattomaksi ”ennakkopäätökseksi”. Tuo taisi olla henkilökohtainen tuulimyllyjä vastaan sotineen väsähtänyt loppulausunto, johon ihan koko kansakunta ei varmaankaan lisäisi yhteen ääneen *I rest my case*.

Rivivirkamiehen vastausviestissä irtisanomisjupakan jälkeen ilmenee siis entistä enemmän sovitteluhenkeä ja valmiutta ymmärtää vastapuolen näkemyksiä. Ehkä tämä on osoitus myös jonkinlaisesta neuvottelutaktisesta asemiin sovittautumisesta, kun viraston työsuojeluvaltuutettuna toiminut kehittämispäällikkö oli ollut yhteydessä ja viitannut tukea osoittaen kaavailemansa sovittelutilaisuuden järjestämiseen. Tässä diplomaattisuuspuuskassaan Rivivirkamies näyttää tavallaan itse toimineen case-episodin 2009 paikallisena pysymiseksi eli hän käytännössä tuki periaatteessa merkittävän ”ennakkotapauksen” piilottamispyrkimystä muulta yhteiskunnalta.

Näin Rivivirkamiehen sovittelevat ja osin anteeksipyytelevät sanavalinnat antavat hyvän syyn osoittaa ymmärtämystä ja hyväksyntääkin myös niille jälkisuomettuneisuudesta käydyssä keskustelussa viime aikoina esitetyille käsityksille, joita on esitetty venäjämielisten itsesensuurivaatimusten, leimaavan canceloinnin ym. epäasiallisen kohtelun ilmentymiä ja poliittisen irtisanomisenkin kokeneita mutta niistä julkisuuteen nöyrästi vaienneita takarivin kansalaisia kohtaan. *Mitäs vaikenitte!*

2.6 Sovintokokouskutsu 22.10.2009 ja sovintokokous 5.11.2009

Case-viraston sisältä siis löytyi muutakin aikalaistukea aluksi toisen eli maltillisempana pidetyn ja myöhemmin toisenkin henkilöstöjärjestön lisäksi. Tasan kuukauden kuluttua yksikönjohtajan itkupotkupikaistumisesta Case-viraston työsuojeluvaltuutettuna tuolloin toiminut kehittämispäällikkö lähetti kutsun.

Teamware Office™ Posti

Saapunut posti: 5.11 klo 15 KUTSU

Lähettäjä: [redacted]
Vastaanottaja: [redacted]
Lähetetty: 22.10.2009 10:32

Hei,
järjestämme keskustelutilaisuuden [redacted] foorumikirjoittelun synnyttämän tilanteeseen selvittämiseksi **5.11 klo 15** [redacted] **ssa**. Keskusteluun osallistuvat [redacted] ja allekirjoittaneen lisäksi [redacted] (pääjohtaja), [redacted] johtaja), [redacted] (henkilöstölakimies) sekä [redacted] (pääluottamusmies).

Keskustelun tarkoituksena on
- kuulla [redacted] näkemys foorumikirjoittelusta ja tilanteesta
- käydä läpi perusteet miksi foorumikirjoitteluun puututtiin
- sopia miten edetään

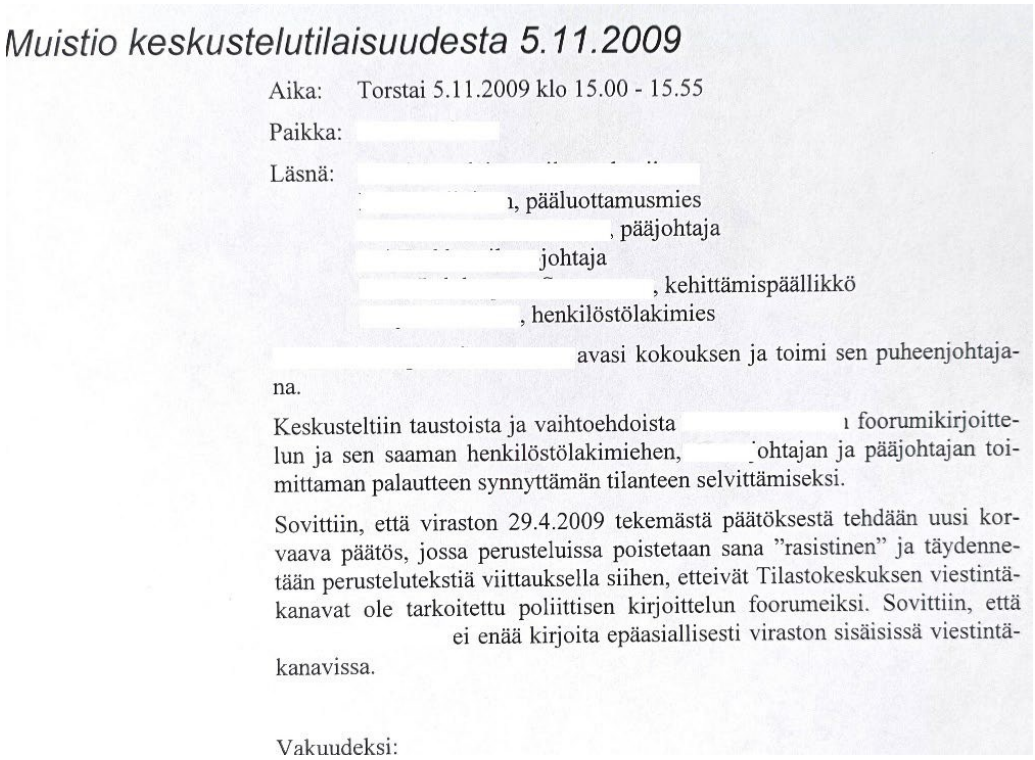
Tervetuloa avoimin mielin, valmiina kuuntelemaan ja keskustelemaan noin tunnin mittaiseen tapaamiseen!

terveisin [redacted]

****
[redacted]
Kehittämispäällikkö, PsM
Henkilöstö- ja lakipalvelut

Kutsu ’tilannetta selventävään keskustelutilaisuuteen’ oli muistutus osapuolille siitä, että ainakin hänen nähdäkseen tässä laittomaan irtisanomiseenkin johtaneessa konfliktissa näytti kyse olevan irtisanomispykälien lisäksi muustakin. Selventävässä keskustelutilaisuudessa käsiteltäisiin oletusarvoisesti sensuuriperusteiden lisäksi myös ilmaisunvapauden rajoittamiseen liittyvää asiakokonaisuutta sekä talossa jo jonkin aikaa viestintäkampanjoitua varhaista puuttumista edellyttävää mahdollista epäasiallista kohtelua.

Sovintokeskustelutilaisuuden 5.11.2009 kerrotaan sujuneen yhtä pientä voimasanaa lukuun ottamatta hyvässä hengessä. Henkilöstölakimies oli jossain vaiheessa muuten hiljaisen sivustaseuraajaroolinsa vastaisesti todennut ärsyyntyneen oloisesti, että jos Rivivirkamiehellä on jotain valittamista viraston päätöksestä, tämän sopii haastaa hänet oikeuteen eikä vain uhkailla mikäli vaan kantti kestää. Session päätteeksi pääjohtaja määräsi kokouspöytäkirjan mukaan muuttamaan päätöstekstiä. Sopuun päästiin, kun Rivivirkamies oli kertonut asian käsittelyn mahdollisesta siirtämisestä muussa tapauksessa talon ulkopuolelle jopa julkisuuteenkin, ja vastapuoli lupasi olla syyttämättä Rivivirkamiestä lakipykälillä pelottelusta eli rikossyytösuhkailusta.

Muistio keskustelutilaisuudesta 5.11.2009

Aika: Torstai 5.11.2009 klo 15.00 - 15.55

Paikka:

Läsnä:

, pääluottamusmies

, pääjohtaja

johtaja

, kehittämispäällikkö

, henkilöstölakimies

avasi kokouksen ja toimi sen puheenjohtajana.

Keskusteltiin taustoista ja vaihtoehdoista foorumikirjoittelun ja sen saaman henkilöstölakimiehen, ohtajan ja pääjohtajan toimittaman palautteen synnyttämän tilanteen selvittämiseksi.

Sovittiin, että viraston 29.4.2009 tekemästä päätöksestä tehdään uusi korvaava päätös, jossa perusteluissa poistetaan sana ”rasistinen” ja täydennetään perustelutekstiä viittauksella siihen, etteivät Tilastokeskuksen viestintäkanavat ole tarkoitettu poliittisen kirjoittelun foorumeiksi. Sovittiin, että ei enää kirjoita epäasiallisesti viraston sisäisissä viestintäkanavissa.

Vakuudeksi:

Rasismi-sanasta luovuttiin sen osoittauduttua Rivivirkamiestä loukkaavaksi samaan tapaan kuin pääjohtajan mukaan keskustelufoorumilta sensuroitu Karjalamaininta oli kuulemma saattanut loukata joitakin viraston toiminnan ja/tai tiedotuksen piirissä jotenkin mukana olevia ehkä venäläisiä tai venäläistaustaisia karjalaisia. Sanamuotoja arvaillen tulkiten Putin-nuorten ekstremistien halventamisesta ei voinut luultavasti olla kysymys. Pääjohtaja ei Rivivirkamiehen mukaan tarkentanut keitä tai missä tehtävissä olevia tai millaisia ulkoisia sidosryhmiä tällä oli tarkoittanut. Pääjohtajan omat juuret olivat tiettävästi jaetussa pitäjässä nykyitärajan Suomen puolella.

Kokouksessa 5.11.2009 mukana ollut henkilöstölakimies vaikutti kuulemma silminnähden pettyneeltä kuultuaan tekstin muuttamisesta rasismi-termi poistamalla. Henkilöstölakimies vaihtoi sittemmin työpaikkaa samoin kuin myöhemmin myös kehityspäällikkö/työsuojeluvaltuutettu. Mahdollinen nimetön ilmiantaja tai muu sensuurihankkeen primus motor ei selvinnyt, ja toisaalta historiallisen faktan toteaminen katsottiin näin edelleen loukkaavaksi ja tuomittavaksi 'virkamieslakiin perustuen'.

YT-toimikunnassa aloitettiin dokumenttien mukaan "asian jatkopuinti koko taloa koskien" 10.11. eli korjatun päätösversion päiväyspäivänä. Case-viraston maltillisempana pidetyn henkilöstöjärjestön pääluottamusmies kertoi dokumentoidussa viestissä lähtevänsä yleisellä tasolla siitä, että "*on päivänselvää, että samat säännöt tulee koskea kaikkia*". Hän oli myös vaikuttanut aktiivisella väliintulollaan syyskuussa laittoman poliittisen irtisanomisen peruuttamiseen.

Toisen henkilöstöjärjestön piirissä ilmeni jonkin verran ymmärrystä myös sensuuritoimille ja rasismisyytöksille. Vaikuttaa siltä, että vähemmän maltilliseksi luonnehditussa henkilöstöjärjestössä oli mukana jäsenistössä ja luottamusmiestasolla jonkin verran politiikkaankin osallistuvia mielipiteiltään radikaalimpiakin ay-aktiiveja. Ainakin yhden mukaan *koettu* rasismi on aina *todellista* rasismia, ja erään aiemman pääluottamusmiehen kärkevästi esittämän kannan mukaan esimerkiksi poliittisen ammattiliittojäsenyyden puute tarkoitti työnhakijan olevan "porvarien kätyri" ja talon vuosijulkaisujen kääntäminen kotimaisten kielten lisäksi venäjäksi olisi ollut hyvin perusteltua.

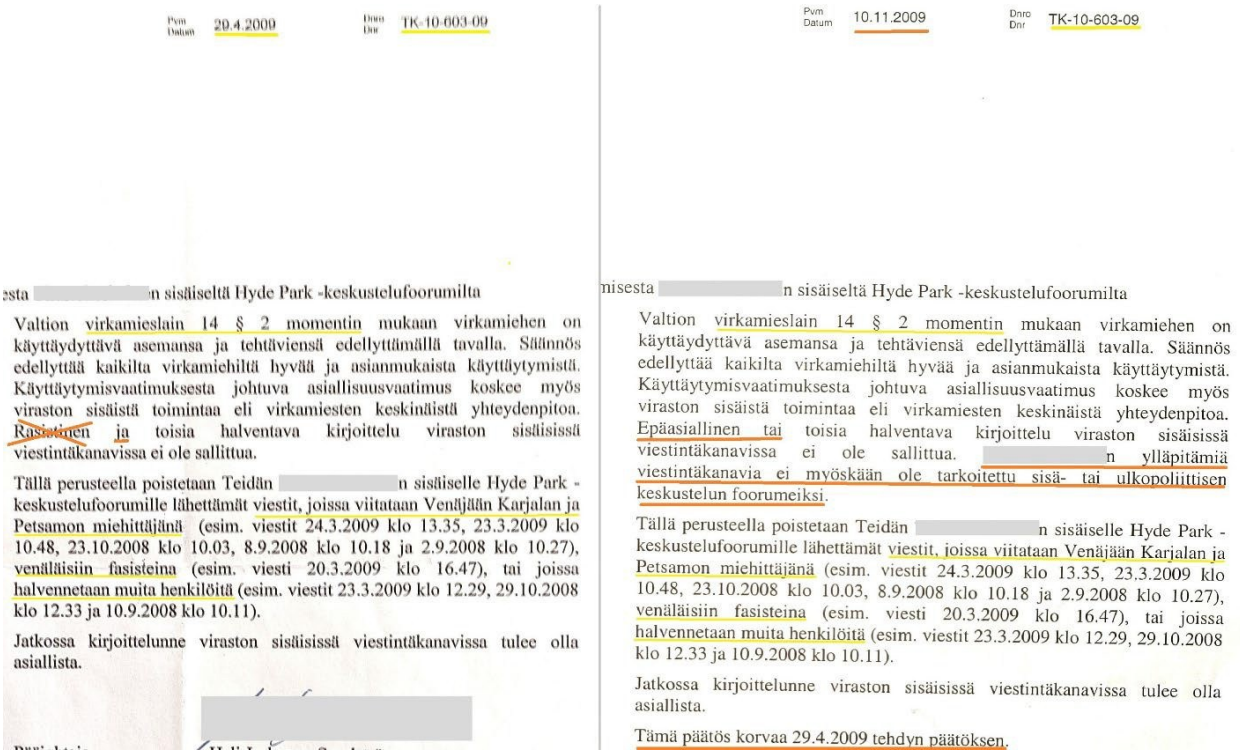
2.7 Korjattu sensuuripäätös 10.11.2009 ja vertailu alkuperäiseen

Marraskuussa saatu sanamuodoltaan korjattu sensuuripäätös 10.11.2009 poikkesi alkuperäisestä olennaisimmin syyksiluetun rasismimaininnan osalta, jota ei enää ollut. Sitä vastoin itse asiassa yhteiskunnallisesti merkittävämpi kohta säilyi entisellään, eli "russofobisen" historiallisen faktan mainitseminen katsottiin korjatussakin päätöksessä virkamieslain vastaiseksi ja näin muodoin kielletyksi, ja poistettujen viestien sensurointi jäi tämän nojalla ennalleen.

Rivivirkamies ei noita poistettuja viestejään ollut missään vaiheessa kaivannut takaisin näkyviin eikä enää halunnut puolustella tuulimyllyjä vastaan keskeisen miehitysväittämän oikeellisuuttakaan ymmärtäessään, ettei sen asiasisällössä oltu nähtykään vikaa, vaan asian itsessään olevan Case-virastossa tabu. Kaikki poistetut kommentit oli ehditty tulostaa tai muuten tuoreeltaan tarkastella ja arvioida, eikä niissä ole havaittu olleen mitään aiheellisesti erityisen moitittavaa sisältöä tai tyyliä paria lievähköä ylilyönti-ilmausta lukuun ottamatta. Kustakin niistä tarkempi erittely omassa luvussaan.

Jopa stalinistisikaa pahempiakin kielikukkasia foorumilla on näkynyt aiempina vuosina haastattelujen perusteella. Nyt sanktioidun poliittisen keskustelun perinne oli ollut vahva Case-virastossa vuosikymmeniä, ja sisäisen keskustelun kerrotaan siirtyneen paino- ja monistejulkaisuista osittain intranetin puolelle heti uuden tekniikan tultua käyttöön.

Alla kuvassa nähdään päätöstekstien 29.4.2009 ja 10.11.2009 vertailu. Alkuperäinen on vasemmalla ja korjattu versio oikealla. Olennaiset muuttumattomina pysyneet tekstikohdat on merkitty keltaisella ja muuttuneet kohdat oranssilla.

Pvm 29.4.2009 Dnro TK-10-603-09

esta [redacted] n sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta

Valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Säännös edellyttää kaikilta virkamiehiltä hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisvaatimuksesta johtuva asiallisuusvaatimus koskee myös viraston sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa. Rasistinen ja toisia halventava kirjoittelu viraston sisäisissä viestintäkanavissa ei ole sallittua.

Tällä perusteella poistetaan Teidän [redacted] n sisäiselle Hyde Park -keskustelufoorumille lähettämät viestit, joissa viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä (esim. viestit 24.3.2009 klo 13.35, 23.3.2009 klo 10.48, 23.10.2008 klo 10.03, 8.9.2008 klo 10.18 ja 2.9.2008 klo 10.27), venäläisiin fasisteina (esim. viesti 20.3.2009 klo 16.47), tai joissa halvennetaan muita henkilöitä (esim. viestit 23.3.2009 klo 12.29, 29.10.2008 klo 12.33 ja 10.9.2008 klo 10.11).

Jatkossa kirjoittelunne viraston sisäisissä viestintäkanavissa tulee olla asiallista.

[redacted]

Pvm 10.11.2009 Dnro TK-10-603-09

misesta [redacted] n sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta

Valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Säännös edellyttää kaikilta virkamiehiltä hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisvaatimuksesta johtuva asiallisuusvaatimus koskee myös viraston sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa. Epäasiallinen tai toisia halventava kirjoittelu viraston sisäisissä viestintäkanavissa ei ole sallittua. [redacted] n ylläpitämiä viestintäkanavia ei myöskään ole tarkoitettu sisä- tai ulkopoliittisen keskustelun foorumeiksi.

Tällä perusteella poistetaan Teidän [redacted] n sisäiselle Hyde Park -keskustelufoorumille lähettämät viestit, joissa viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä (esim. viestit 24.3.2009 klo 13.35, 23.3.2009 klo 10.48, 23.10.2008 klo 10.03, 8.9.2008 klo 10.18 ja 2.9.2008 klo 10.27), venäläisiin fasisteina (esim. viesti 20.3.2009 klo 16.47), tai joissa halvennetaan muita henkilöitä (esim. viestit 23.3.2009 klo 12.29, 29.10.2008 klo 12.33 ja 10.9.2008 klo 10.11).

Jatkossa kirjoittelunne viraston sisäisissä viestintäkanavissa tulee olla asiallista.

Tämä päätös korvaa 29.4.2009 tehdyn päätöksen.

Erilaisia aikakausia poliittisessa keskustelukulttuurissa oli ollut yleisempienkin trendien mukaan esimerkiksi 1960-70-lukujen radikalismisuuntausten ja muiden yhteiskuntavaiheiden mukaan, mutta yleensä ottaen vahvojakin mielipiteitä oli esitelty. Jätämme myöhemmin pohdittavaksi erilaisten aihetodisteellisten linkkien merkityksen esimerkiksi nimettömän ilmiannon lähdettä ja työyhteisön henkilöstökulttuurillista taustavaikutusta selvitettäessä.

Työyhteisössä oli perinteisesti ollut politiikastakin tunnettuja virkahenkilöitä, aika ajoin jopa pienpuoluejohtotasolla. Sensuurivaatimuksia ymmärtäviä aatteellisluontoisia suuntauksia toki voidaan ajatella esiintyneen yleisemminkin erilaisten järjestöjen keskuudessa myös kansainvälisesti. Vaikkapa Demokraattiset lakimiehet, Rasmus, Antifa, Varisverkosto ja Suomi–Venäjä-seura ym. edistyksellishumaaneihin rauhanpuolustusarvoihin ja rasisminvastaisuuteen toimintansa pohjaavat kansalaisjärjestöt voivat pitää sisällään erilaisia venyviäkin tulkintoja rauhan ja rasismin käsitteiden määrittelyssä erilaisissa konteksteissa.

Case-viraston pääjohtajan poliittinen tausta oli Helsingin Sanomien nimityksiä-uutisen 14.10.2001 mukaan yksi tekijä hänen valinnassaan virkaan, ja hänet sanottiin myös tunnetun aiemmin talon kiivana henkilöstöjärjestöaktiivina. Myös Legal Adviser, Personnel -tittelinhaltija saattoi olla ajan hermolla osittain myös yleishumaaniutta, sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja rasisminvastaisuutta korostaneen kansainvälisen ammattikuntaverkoston kautta.

Työmatkoja tehtiin runsaasti EU:n kohteisiin. Useimmin henkilöstö jakoi haastattelulähteen mukaan sisäisessä keskustelussa aika ajoin hallintoalaan liittyviä matkakokemuksiaan lähinnä Länsi-Euroopassa, mutta lisäksi myös tuolloisten IVY-maiden yhteistyövirastoihin suuntautuen.

Eräs jälkikäteen arvioiden tietoturvamielessä hämmentävä sattumuskin on raportoitu hieman nolona sinisilmäisyytenä, kun viraston delegaatio oli luovuttanut jossain itämaisessa kulttuuripalatsiseminaarissa läppärinsä ”turvatarkastukseen”. Tällainen ilmiö voisi ehkä jollain tapaa selittää osittain myös mahdollisesti viraston ulkopuolisten saataville vuotaneen tiedon talon sisäisen intranetin foorumikeskustelujen sisällöstä.

2.8 Jälkipuintia ja tiimiviestejä marras–joulukuussa 2009

Yleisradion vuoden 2022 lievässä ”sensuuritapauksessa” Venäjän viestintävalvontavirasto Roskomnadzor siis varoitti Yleä, että sotaa käsittelevä Yle Novostin artikkeli rikkoi Venäjän lakia, joka kieltää sodan nimeämisen sodaksi (Upi ym. 179). Varoittajatoimija on ollut selkeästi nimetty, omalla nimellään tunnettuna viranomaisena esiintynyt ja ihan oikean toimialan laillisesti toimivaltainen viranomainen. Valtakunta vaan oli väärä, ja sen myötä tuolta venäläisvirastolta puuttui laillinen toimivalta Suomessa. Sellaisenkin suosituksia toki voidaan kuulla ja tarvittaessa harkinnan mukaan ottaa vakavasti ja noudattaakin.

Harkinnanvarainen valtapyrkimyksen kohteen hyväksymä tai hylkäämä *moraalinen toimivalta* puolestaan on asia, jossa on aina erotettava yksityinen ja julkinen moraaliharkinta. Ylen reaktio ei uskoaksemme ollut refleksinomaista tiedostamatontakaan alamaisperinnettä ilmentävä, vaan käytännön ratkaisu tuolloin ymmärrettävästi ilmeisen potentiaalisena pidetyn henkilöön kohdistuneen turvallisuusriskin välttämiseksi.

Useinkin käytännön elämässä joudutaan tilanteeseen, jossa laillisen oikeuden ja ilmaisunvapauden käyttämisestä pidättäytyminen on tilapäisesti fiksumpaa kuin esimerkiksi painokkaan kannan esittäminen ja perusteleminen vaikkapa siitä oletettavasti silmittömästi raivostuvalle päihtyneelle tai muuten tolaltaan poissaolevalle vihapuhujalle tai mielipuolelle.

Toinen taso asiassa on, että eri kulttuurien lakeja ja yhteiskunnallisen ja yksityisenkin toiminnan perinnekäytänteitä usein ikään kuin tarjotaan sovellettaviksi naapurikulttuureissakin.

Vieraan maan koodistoihin vetoaminen on astetta voimakkaampaa vaikuttamista ja jossain mielessä myös ystävällisessä mutta vaativassa hengessä esitettynä aggressiivistakin viestintää. Sellainen edellyttää oletetulta sopeutujaosapuolelta aina jonkinmoista harkintaa jopa vain tapakulttuuriluonteisissa kuten kättelysäännöstöjen tai vaikkapa ystävänpäivän juhlimisen kieltotapauksissa, ks. "Kremlin päätös: Tätä saa juhlia, tätä ei" https://www.hs.fi/kirjeenvaihtajat/art-2000011826449.html).

Vieraiden lakipykälien tasolle mentäessä vaaditaan ehdottomasti äärimmäistä oikeudellista vertailevaa tarkastelua omiin vastaaviin lainkohtiimme ja oikeuskäytäntöömme. Tästä enemmän luvussa Oikeudellinen tarkastelu.

Käsiteltävässä vuoden 2009 case-episodissa ei ole missään vaiheessa pyynnöstäkään kerrottu, tuliko ensin jonkinlainen varoitus kielletyn ”russofobisen historiankirjoituksen” havaitsemisesta ehkä joltain venäläiseltä viranomaistaholta suoraan tai jonkun oman virkahenkilön saaman ulkopuolisen vinkkauksen kautta, vai oliko venäläisnäkökulman suoraan tai harhauttavasti ’ainoana oikeana’ tarjoaja puhtaasti kotimainen talon sisäinen keskinäisinformantti.

Case-virasto ei toimi viestintäalalla kuten Yle. Sen tietopalvelujulkaisut ovat kuitenkin erittäin luettuja ja siteerattuja, ja sen oma toimialatoiminta on jatkuvissa yhteyksissä EU-maihin ja Case-virasto on vuoden 2009 episodia ympäröivinä vuosina tehnyt konsultointiyhteistyötä myös Venäjän vastaavan viraston kanssa tavoitteenaan auttaa sitä parantamaan toimintaansa ja luotettavuuttaan aina EU-tasolle yltäen.

On vaikea uskoa, että Moskovasta olisi nyt puututtu Suomen virastonsisäiseen viestintään tai sen laintulkintaan, joskaan minkäänlaista mahdollisuutta todentaa tätä oletusarvoa konkreettisesti ei tarkastelun puitteissa ole ollut. Johto on kieltäytynyt kategorisesti paljastamasta sensurointiajatuksen ideoijaa enempää kuin avaamasta sen perusteluiden sanoittamista nimenomaan Venäjän tuolloin ajankohtaisten lakiluonnosten pohjalta tai erehdyttävässä määrin siltä vaikuttaen.

Pääjohtajan kerrotaan käyttäneen sovittelukokouksessa 5.11.2009 ilmaisua ”päätin puhaltaa pelin poikki” ja jatkaneen epämääräisesti viitaten sensuurin perusteluna huomioon, että viestintäkanavien ”piirissä” tai ”joukossamme” saattoi olla henkilöitä, jotka olivat loukkaantuneet Rivivirkamiehen kirjoittelusta ja muidenkin keskustelusta nyt kielletyistä aiheista. Enää tuota keskustelun sopimattomuutta ei luokiteltu rasismiksi, vaan nyt kielletyksi julistettiin poliittisuus.

Sekä sisä- että ulkopolitiikasta kirjoittaminen oli siitä lähin kiellettyä väitetysti virkamieslain nojalla. Ja olihan virasto ollut aina autonomian ajoista luotettava ehdottoman puolueeton tutkimus- ja tietolähdetoimija, jolle politikointi ei sovi. Näinpä sensuuripäätöskin tehtiin lopulta epäpoliittisen tasapuolisesti kaikkia koskevaksi, jolloin kenellekään ei pitänyt jäädä valittamista.

Pääjohtajan ilmaisut ”piirissä” tai ”joukossamme” saattoivat tarkoittaa yhtä hyvin virastoa, työyhteisöä henkilöstöineen tai mahdollisesti kaikkine sidosryhmineen. Mahdollisesti vain joku henkilöstöstä oli kokenut huolta keskustelun kantautumisriskistä vaikkapa Venäjän historiakomission edustajien kautta jopa Kremliin asti, mistä oli pelännyt ehkä seuraavan jonkinmoisia hankaluuksia. Myöskään keskustelusta väärän koivun tms. epävirallisen tai tuntemattoman teknisen metodin kautta tietoisen venäläistahon aloitteellinen väliintulo ei liene teoriassa täysin poissuljettu mahdollisuus.

Täten tässä raportissa puhutaan yleensä hieman epämääräisesti nimettömästä tai tuntemattomaksi jääneestä ’ilmiannosta’ ja toisaalta erikseen laintulkitsijan eli todennäköisesti tuolloisen henkilöstölakimiehen lobbaaja- tai johdattelijatahosta.

Nuo tahot voivat olla yksi ja sama tai kaksi eri tahoa. Myös viraston ’laintulkitsija’ voi tarkoittaa yhtä hyvin päätöksen oletettua tekstinlaatijaa kuin yhtä tai useampaa mainituista tahoista kollektiivisestikin. Nimet ja henkilöllisyydet eivät ole kiinnostavia. Asiat, organisatoriset tehtävät ja valtuudet, vastuut ja periaatteelliset eritasoiset vaikutusmekanismit motiiveineen ovat, koska niillä on laajempaa yhteiskunnallista ja institutionaalista merkitystä.

Alunperäisen suullisesti kerrotun sensuroinnin ja kirjoituskiellon 24.3.2009 ja pyynnöstä saadun ensimmäisen kirjallisen juridisesti rasismisyytöstä perustelevan päätöksen välissä oli laintulkitsijalla noin viideksi viikoksi venynyt ilmeisen kuumeinen oikeudellinen harkinta- ja *tuumaustauko*. Etymologinen yhteys ’duumaan’ harkinnan rinnakkaistoimintona ei millään tavoin vihjaa talon ulkopuolisten konsultaatioiden suuntaan, joskaan niitä ei ole pystytty varmuudella sulkemaan poiskaan.

Saattaa näet periaatteessa olla jopa niinkin, että päätöksessä 29.4.2009 kerrottuihin lainkohtiin saatiin sopiviksi uskottuja rasismiteemaan viittaavia apuja vasta tuumaustauon viimeisellä viikolla, kun mm. Turun Sanomat kertoi ”russofobisen historiankirjoituksen” kieltävän lakiluonnoksen koskevan myös suomalaisia (TS 24.4.2009). Tämä on kylläkin karkeanpuoleista spekulointia, kun puhutaan suomalaisista harkintakykyisistä lainoppineista. Kuitenkin sattumalta viraston foorumilla kerrottiin ”rasismin” olleen historiamaininnan sensuurin peruste juuri samana päivänä.

Kuitenkin tässä vähemmän potentiaalisena pitämässämme tapauksessa olisi järeäsanaisen sensuuripäätöksen motiiviselityksenä voinut olla eräänlainen talonsisäinen säikäyttämistoimi ruodussa pysymiseksi tms. muistuttaminen, että merkittävä osa henkilöstöstä pitää tärkeänä esiintyä kaikin tavoin provosoimattomasti myös vanhempaa perinteisesti YYA-vuosikymmeninä virallista ulkopoliittista linjaa valtavirtaiseen tapaan vaalinutta virkakuntaa ja nuorempiakin enemmän keskinäisriippuvuus- ja taloussiteitä painottavia kollegoja kohtaan.

Henkilöstön tunnelmia uudessa ilmaisunvapaustilanteessa joulukuussa 2009 kuvastanee osaltaan dokumentoitu osin sarkastinenkin tiimiviestittely, ks. luku 5 Oikeudellinen tarkastelu ja loppulausunto: ”Lex Rivivirkamies”. Johto myöntyi lopulta yleisön pyynnöstä palauttamaan ei-poliittiseksi mielletyn Vitsit-foorumin, mutta vapaa keskustelufoorumi Hyde Park oli nyt lopullisesti mennyttä.

3 Venäjän kulttuurinen ja historiapoliittinen vaikuttaminen vuonna 2009

Tässä tarkastelussa pyrimme noudattamaan historiasensitiivisyyttä Upin ym. tutkimuksen Venäjän laaja-alaisesta vaikuttamisesta tapaan. Pyrimme siis sijoittamaan case-episodin yhteiskuntaan sen pienenä osasena silloin elettyä aikaa, ja tulkitsemme tehtyjä päätöksiä tuon aikakauden omista lähtökohdista näin toivon mukaan välttäen anakronistista tulkintaa. (Upi ym. s. 13)

Sisäministeriön verkkosivun mukaan hybridivaikuttamisen keinovalikoimaan voi kuulua poliittisten, diplomaattisten, taloudellisten ja sotilaallisten keinojen lisäksi *informaatio- ja kybervaikuttamista*. Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen ja Euroopan komission Joint Research Centren yhteisjulkaisun mukaan hybridivaikuttamisen tavoitteena on saada kohdemaa tekemään *vihamielistä toimijaa hyödyttäviä päätöksiä*. "*Hybridivaikuttamisen erityisenä piirteenä voidaan pitää vastuutahojen ja tarkoitusperien hämärtämistä ja manipulaation ja harhautuksen elementtejä.*" (Upi ym. s. 15, 16)

– Näyttäisi ilmeiseltä, että ns. russofobisen historiankirjoituksen kieltäminen valtionhallinnossa paikallisesti tai jopa kriminalisointi valtakunnallisesti olisi hyödyttänyt oletettua tuolloista mahdollisesti vihamielistä toimijaa.

Lisäksi huomio tarkoitusperien hämärtämisestä ja harhautuselementeistä kävisi hyvinkin yhteen sen sensuuripäätöksestä 29.4.2009 tehdyn huomion kanssa, että "russofobisen historiankirjoituksen" tosiasiallista kriminalisointikehitystä näyttivät case-episodin päätöstekstin sanamuodoista päätellen puoltavan näennäisesti ihmisoikeuksia sekä rasismin- ja vihapuheenvastaisuutta ajavat yleishumaanit tahot ja niiden juuri tuolloin trendaavat retoriset diskurssit.

Tämä herättää muistumia myös eräiden kylmän sodan aikaisten ei-pasifististen "rauhanvoimien" suuntaan niiden tuomitessa ”militaristisen taantumuksen”, jota ”länsimainen rappeutunut demokratiakin” edusti. Termit ’hybridivaikuttaminen’ ja ’laaja-alainen vaikuttaminen’ voivat molemmat sisältää painostuksellisten toimien lisäksi myös positiiviselta näyttävää toimintaa, *”sillä venäläisessä ajattelussa keskeistä on nimenomaan vastuutahojen ja tarkoitusperien hämärtäminen ja harhautuksen elementit*” (Upi ym. s. 17).

Näin aikoinaan erittäin myönteiseltä vaikuttanut ihmisoikeus/edistys/solidaarisuus-linja olisi hyvinkin saattanut jatkua entisen Neuvostoliiton ”rasisminvastaisessa” ystävällisessä vetoomuksessa, jonka peitetty tarkoitus olisi ollut vaikuttaa Case-viraston kautta Suomen laintulkintakäytäntöön ensi alkuun ko. viraston kautta. Periaatteessa asia ansaitsee syvällisemmän tarkastelun.

"Venäjän harjoittama hybridivaikuttaminen asettuu siis osaksi laajempaa poliittista, taloudellista ja yhteiskunnallista vaikuttamista, joka kokonaisuutena tähtää Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärien saavuttamiseen." (Upi ym. s. 18) – Tämä case-episodin tarkastelu rajoittuu kahteen neljästä temaattisesta kokonaisuudesta: informaatiovaikuttamisen teemoihin sekä kulttuuriseen vaikuttamiseen.

Upi ym. toteaa: "On kuitenkin käytännössä hyvin vaikeaa arvioida, missä määrin Venäjän intressejä vastaavakin politiikka on johtunut Suomen omien kansallisten intressien Venäjän vaikutuksesta riippumattomasta tulkinnasta ja missä määrin Venäjän vaikuttamistoiminnasta."

Lisäksi lienee yhtä vaikeaa arvioida, missä määrin suomalaisen vaikuttajaosallisen toimintaa ovat motivoineet Suomen oletetut kansalliset intressit ja missä määrin vieraan vallan oletetut intressit ja niiden omaehtoinen tai ulkoa ohjailtu tulkinta. Esimerkiksi dosentti Johan Bäckmanin on todettu työskennelleen venäläisviraston lukuun jo ennen uutta kansalaisuuttaan, mutta Suomen tunneliverkostoja harrastusmielessä kartoittava taho voi todellakin olla vain salaliittoteorioidensa ajama viaton harrastajaryhmä sotilasasiantuntemuksestaan ja kansainvälisestäkin vaikuttajatasoisesta tuttavaverkostostaan huolimatta.

"Tutkimuskirjallisuudessa viitataan usein venäläiseen ”refleksiivisen kontrollin” käsitteeseen, millä tarkoitetaan tiedon tai menettelytavan manipulaatiota tavalla, jonka avulla saadaan kohde tekemään vaikuttajan toivomia päätöksiä näennäisen itsenäisesti." (Upi ym. s. 19)

– Case-episodin tapauksessa voitaisiin ajatella, että esimerkiksi Suomen Demokraattiset Lakimiehet (nyk. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla) ry:n viestintätyylin kautta olisi voitu lähestyä talon lakimiehiä (nyk. juristeja). Myös kunkin virkamiehen lähipiiriin useinkin kuuluvat ns. vanhat toverit ovat voineet esittää viraston johdolle ehkä motiiveiltaan peiteltyäkin asiaansa/agendaansa.

Upin ym. tutkimuksessa on hyödynnetty Hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen yhdessä Euroopan komission Joint Research Centren kanssa vuonna 2021 kehittämää hybridiuhkien maisema-analyysia. Hybridiuhkatoiminnan maisemamallissa laaja-alaisen vaikuttamisen kokonaisuus on jaettu toimijoihin, keinoihin, väyliin, toimintavaiheisiin ja tavoitevaikutukseen. (Upi ym. s. 20–22)

”… *hybridiuhkamaiseman käsitemallissa (2021) toimijat toteuttavat suunnitelmallista ja laaja-alaista vaikuttamista kohdemaassa ja voivat olla valtiollisia tai ei-valtiollisia tahoja. Sijaistoimijoiden motiivit voivat olla taloudellisia, aatteellisia tai perustua harhautukseen tai manipulaation*.”

– Ja kuten todettu, kyseessä voivat olla yhtä hyvin ns. hyödylliset idiootit, jotka eivät tietoisesti palvele vierasta valtaa tai edes edistä sen intressiä. Case-virastossa kyseessä ovat mieluimminkin olleet pääosin ymmärtämättään ehkä haitallisestikin hyödylliset intelligentit ja mahdollisesti liian innokkaat keskinäisriippuvuussuuntautuneet tai aatteelliset ystävyysaktivistit.

Hybridiuhkamaiseman käsitemallissa ei näyttäisi olevan keino-sarakkeessa case-episodiin sinällään suoraan sopivaa termiä. Lähinnä se olisi voinut olla oikeudellisen järjestelmän aukkojen hyväksikäyttö lobbaamalla henkilöstölakimiehen laintulkintarepertoaariin vierasta ennakkotapausainesta ja saada sille pääjohtajan hyväksyntä. Julkishallinnon mustamaalaus voisi tulla kyseeseen lähinnä minimitavoitteellisena b-vaihtoehtona siinä tapauksessa, että asiasta olisi noussut julkinen haloo ja mahdollinen vieras vaikutus paljastunut.

Väylinä voisi case-episodissa nähdä ehkä vähän suurellisesti kulttuurin, yhteiskunnan, hallinnon, oikeuden ja informaation, ja kaikki tuohan on myös politiikkaa. Käsitemallissa tunnistetaan neljä erilaista hybridivaikuttamisen toimintavaihetta (Upi ym. s. 20–22), joista 1) vaikuttaminen ja 2) puuttuminen olisivat voineet todennäköisimmin olla käytössä Case-viraston tapauskuvauksessa sikäli kuin episodi ei olisi ollut yksin kotoperäistä aktivismia.

Toiminnan tavoitteet ovat hybridiuhkamaiseman käsitemallissa toivottuja laajoja ja pitkäaikaisia vaikutuksia kohdemaassa (ja erillään yksittäisen operaation rajatummista päämääristä). Päätöksentekoon vaikuttaminen vaikuttaa ilmeisimmältä mahdolliselta tässä tapauskuvauksessa.

Ei liene liian rohkeaa olettaa, että mikäli kyseessä olisi ollut vieraan vallan intressien edistäminen joko suoraan toimeksisaatuna tai omaan aatteelliseen tms. motiiviin perustuen, olisi toiminnan laajempi tavoite ollut yhden yksittäisen liki banaalin asiakirjatekstin pienen muotoiluseikan kertaluontoisen aikaansaamisen sijasta sen mahdollisesti pitempiaikainen vaikutus ensin yhteen ja kohta toiseen ja hiljakseen ehkä useampaan virastoonkin leviävänä, uutena maan tapana suuren keskeisen oman alansa viranomaisen keväällä 2009 tekemän ennakkopäätöksen mallin mukaan.

Historiankirjoituksellinen ”russofobinen rasismi” eli Kremlille epämieluisan historiallisen faktan kirjoittaminen voisikin äärimmäisessä skenaariossa ehkä nyt olla rangaistavaa Suomessa, ellei Case-viraston ennakkopäätöstä olisi tuolloin kyseenalaistettu ja osin peruttu viraston sisäisen käsittelyn kautta. Diarioitu päätös kirjoitettiin sanamuodoltaan hieman uusiksi. Se tehtiin poissa julkisuudesta, mikä tarkoittaa, että vieraan vallan intressiä hyödyttävän tavoitteen onnistuminen oli ehkä kiinni sattumalta ’turhantarkaksi heittäytyneen sananselittäjän’ sinnikkyydestä. Korjatussakin sensuuripäätösasiakirjassa mainitaan sama virkamieslain kohta, mutta ei enää raskauttavaa ”rasismia”.

Case-viraston mukaan siis ko. historiallisen faktan mainitseminen ei edelleenkään ole jostain lainvastaisuussyystä tapaa hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä, mitä on kai pidettävä normaalin suomalaisen laintulkinnan venymärajoihin mahtuvana toisin kuin poliittisen leimakirveen tavoin russofobiseen rasismiin viittaamista. Pakotetun itsesensuurin kohteeksi joutunut Rivivirkamies ei tohtinut jatkaa tuulimyllyjenvastaista ilmaisunvapaustaisteluaan pidemmälle päästyään eroon virastopäätöksellä lyödystä rasistinleimastaan ja laittoman irtisanomisen tultua perutuksi. Näin ”russofobinen historiankirjoitus” ainakin miehitys-sanaa käyttäen jäi Case-virastossa edelleen kielletyksi.

Jarno Limnellin mukaan "autoritaarinen valta käyttää kognitiivista sodankäyntiä pakottaakseen toiset nielemään sen oman todellisuuden." https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/jarno-limnell/sota-ilman-aseita-suomi-ja-kognitiivinen-puolustus/

Priming eli virittäminen (pohjustus/herättely) on psykologinen ja kognitiivinen ilmiö, jossa altistuminen yhdelle ärsykkeelle vaikuttaa alitajuisesti reaktioon seuraavaan, liittyvään ärsykkeeseen. Se ohjaa ajattelua, havaintoja ja käyttäytymistä aktivoimalla muistiverkostoja ilman tietoisia ponnisteluja.

Huoltovarmuuskeskuksen tuoreehkossa raportissa Venäjän ja Kiinan mediaan kohdistamasta informaatiovaikuttamisesta ja häirinnästä todetaan: "*Hybridivaikuttamisen yhteydessä puhutaan sen kolmesta tasosta: vaikuttamisen valmistelusta tai pohjustamisesta (engl. priming), epävakauden luomisesta (destabilization) ja pakottamisesta (coercion)*" (HVK s. 7) https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/files/807928a49fe931af50b384675b8e829838ef98ee/hvk-informaatiovaikuttaminen-raportti-final.pdf

Sikäli kuin case-episodissa oli mukana ulkoista vaikuttamista, oli se lähinnä valmistelevan ja pohjustavan vaiheen toimintaa, mutta saattoi toimia myös priming-vaiheeseen kuuluvana epävakauden luomisena. Pakottamiseen viittaavaa painostusta ei tiedetä tapahtuneen, vaikka informaatiovaikuttaminen on voinut olla periaatteessa myös jonkinlaiseen pakonomaiseen sisäistettyyn kulttuuriseen velvoitteeseen vetoavaa suggestiivistakin taivuttelua.

Jos tavoitteena oli vaikuttaa Suomen laintulkintakäytäntöön, valmisteleva vaihe olisi näin kohdistunut suunnatusti yhteen ehkä aatteellisesti otollista maaperää edustavan valtionviraston heikkoon lenkkiin tarkoituksena edetä sitä kautta laajemmalle hallintoon. Minimitavoitteena olisi tällöin voinut olla epävakauden luominen siinä tapauksessa, että tapaus olisi paljastunut laajempaan tietoon, ja näin selitetty disinformaation keinoin vieraan vaikutuksen altistaman suomalaisen hallinnon ja viranomaisten epäluotettavuutena ja heikkoutena.

Huoltovarmuuskeskus: "*Venäjän informaatiovaikuttaminen liittyy maan strategiseen tavoitteeseen palauttaa Neuvostoliiton romahduksessa 1990-luvun alussa menetetty status. Venäjä on ollut satojen vuosien ajan imperialistinen suurvalta, joka on laajentunut maantieteellisesti ja alistanut muita valtioita ja kansoja Moskovan määräysvaltaan … Vuonna 2005 Vladimir Putin luonnehti Neuvostoliiton romahdusta ”vuosisadan suurimmaksi geopoliittiseksi onnettomuudeksi”, jonka seurauksena 25 miljoonaa venäläistä jäi asumaan maan ulkopuolelle.*

Putin myös muistutti, että ”hajoaminen levisi epidemian tavoin Venäjän omalle alueelle” ... Venäjän strategia perustuu etupiiriajatteluun. Välittömänä tavoitteena on liittää takaisin Venäjän yhteyteen entisen Neuvostoliiton alueen maista etenkin Valko-Venäjä ja Ukraina ja vaikuttaa voimakkaasti myös muiden ”lähiulkomaiden”, kuten Georgian, Armenian, Baltian maiden ja Moldovan politiikkaan.

Esimerkiksi Markku Mantila ja Jouni Mölsä arvioivat, että Venäjän valtiaat lukevat imperiumin vanhana osana myös Suomen edelleen Venäjän laajempaan etupiiriin ... Informaation käyttö on Venäjälle välineellistä: sen avulla maan poliittinen eliitti ja turvallisuuskoneisto manipuloivat sekä oman väestön että ulkomaisen yleisön käsityksiä tapahtumista oman asemansa ja maan suurvaltatavoitteiden vahvistamiseksi." (HVK s. 9)

Jos oletetaan ’Venäjän valtiaiden’ lukeneen vielä/jo 2009 Suomenkin Venäjän laajempaan etupiiriin, voitaneen olettaa myös, että heidän näkökulmastaan toimivan informaation viestissä on sopimatonta, jos Suomessa muistutetaan Viipurin läänin ja Petsamon olleen itsenäisen Suomen osia ja niiden liittämisen

Neuvostoliittoon tapahtuneen maahantunkeutumisen ja sotilaallisen miehityksen ja väestön uusasutuksen kautta.

"*Ukrainan tapahtumien jälkeen Venäjän presidentinhallinnon keskeinen neuvonantaja Vladislav Surkov kokosi Naši-nuorisojärjestön iskostamaan kansallismielisiä arvoja venäläisnuoriin. Liike esiintyi antifasistisena, mutta keskittyi mustamaalaamaan poliittisia vastustajia, kuten Georgian presidentti Mikheil Saakašvilia tai Ukrainan Viktor Juštšenkoa. Keväällä 2007 Naši-nuoret saartoivat viikon ajan Viron suurlähetystöä Moskovassa. Levittämissään julisteissa Naši-nuoret esittelivät Viron presidentin Toomas Hendrik Ilveksen SS-upseerin puvussa*." (HVK s. 12)

”Antifasistisia” Naši-nuoria kävi myös Helsingin Sanomatalossa 23.3.2009, mitä ’rauhantapahtumaa’ ja sen vastaanottoa on seurattu myös Moskovassa.

HVK: "*Venäjän informaatiovaikuttamisen keinovalikoimaan kuuluu suoraan toimittajiin kohdistuva häirintä ja pelottelu. Tyypillisesti häirintään osallistuvat Venäjää tukevat kotimaiset toimijat, somevaikuttajat ja -kanavat, jolloin jää epäselväksi, onko ahdistelijoilla kytköksiä esimerkiksi Venäjän turvallisuuspalveluihin. Häirintä voi olla pitkäkestoista ja monikanavaista, jolloin siihen yhdistyvät verkkohäirintä trollaamisen, somen valeprofiilien ja bottien avulla, mustamaalaaminen ja kunnianloukkaukset sekä pelottelu … Häirinnän tavoitteita ovat toimittajien pelottelu ja vaientaminen itsesensuurin avulla, uskottavuuden heikentäminen ja yleisen medialuottamuksen murentaminen.*

Kansainvälisesti tunnetuimpia tapauksia on Ylen toimittajaan Jessikka Aroon kohdistunut häirintä vuosina 2014–2018. Aroon kohdistui mustamaalaamista, uhkauksia, joukkoistettua maalittamista, doksaamista ja tekaistujen väitteiden levittämistä. Ensi vaiheessa vuonna 2014 Johan Bäckman väitti venäläisellä uutissivustolla Aron avustavan länsimaiden salaisia palveluita. Korkein oikeus tuomitsi Bäckmanin vuonna 2022 Aron toistuvasta ja pitkäaikaisesta vainoamisesta sekä yksityiselämän ja toimittajan työn häirinnästä. Tapauksessa tuomittiin huomattaviin korvauksiin myös MV-lehden päätoimittaja Ilja Janitskin ja teologian tohtori Juha Molari.

Aron vainoaminen nousi kansainväliseksi uutisaiheeksi esimerkkinä Putinin Venäjän informaatiosodan ulottumisesta ulkomaille. Suomessa se vaikutti valtioneuvoston selvitystyöhön järjestelmällisestä häirinnästä ja maalittamisesta. Lisäksi se nosti esiin viranomaistoimien tarpeen uhrien suojaamiseksi sekä maalittamista koskevan ohjeistuksen kehittämiseksi. Maaliskuussa 2024 Ylen toimittajat Annvi Gardberg ja Petri Jääskeläinen altistuivat verkkohäirinnälle kirjoitettuaan Telegramin Uutishuone-kanavasta."
(HVK s. 15)

Tarkasteltavassa case-episodissa vuonna 2009 esiintyi jotain samantapaista häirintäpainostusta kuin mainituissa toimittajiin kohdistuneissa julkisuuteen päätyneissä infovaikuttamisissa. Pelotteluna voitaneen ei-julkitulleessa case-episodissa pitää jo sitä, että esitetään vakavissaan sanktioivaa toimenpidettä 'lain rikkomisesta' ja lisätään tähän vielä vakavasti leimaava perätön syytös rasistisuudesta. Erityisen pelote-efektin ei-julkiselle perättömälle syytökselle ja sen

pohjalta toteutuneelle viranomaispäätökselle tuo se, että 'juurisyypelottelija' jää tuntemattomaksi. Nimetön ilmianto vie ajatukset helposti Josif Stalinin valtioon.

Rivivirkamies sattui olemaan yleisön joukossa Sanomatalossa 23.3.2009, kun myös dosentti Johan Bäckman oli siellä Naši-nuorten Suomeen tuojana ja mielenosoituksen järjestäjänä. Mainittu Karjala-lausunto todettiin seuraavana päivänä Case-viraston johdon ilmoituksen mukaan joitain tahoja halventaviksi ja myöhemmin Rivivirkamiehen foorumikirjoitukset seitsemältä edelliseltä kuukaudelta peräti ”rasistisiksi” Suomen Karjalaan ja Petsamoon 1940 ja 1944 viitanneen termin neuvostomiehitys vuoksi. Mahdollisella nimettömällä pelottelijalla on kuitenkin voinut olla periaatteessa sattumaa johdonmukaisempikin yhteys SAFKA-järjestöön ja Venäjän edustustoihin tai tiedusteluun.

Kyseessä olisi siis voinut olla itse asiassa neuvostoperinteen terrorikoneistosta tuttu nimetön ilmianto -ilmiö, jossa todisteeksi riitti itse syytös. Tällä kertaa vaan ilmiantaja lienee ollut supisuomalainen taho. Tämä tapahtui liki 900 hengen virastossa, jonka henkilöstön keskinäistä intranetfoorumia ei lähtökohtaisesti voinut seurata saati hallinnoida ulkopuolelta. Lisäksi huomattavaa on, että pelottelun ja loukkaavan leimaamisen ja tuomion kohde oli ei-julkisuuden henkilö, tavallinen rivivirkamies ja työpaikkansa ja yksityisyytensä puolesta huolestunut työntekijä. – Rasistiksi leimaaminen valtionhallinnon virallisella päätöksellä ei merkinne hyvää kenenkään urakehitykselle, vaikka kaikki osapuolet vakuuttivatkin, ettei Rivivirkamiehen työpanoksessa ollut moitteen sijaa.

Venäjän vaikutustoiminnan tunnistamista vaikeuttaa yleensäkin sen käyttämien kohde- tai muunmaalaisten avustajien ja bulvaanien intressi salata toiminnan yhteys vieraaseen valtaan sekä se, etteivät esimerkiksi sabotaaseihin ja muihin aktiivitoimiin paikallisten yhteistyötahojen palkkaamat tai houkuttelemat lopputoimijat useimmiten itsekään tiedä alkuperäistä toimeksiantajaansa. Yleensäkään varsinkin ulkomailta maksettujen sabotaasien selvittely ei käy hetkessä, kuten Suomessakin on tänä keväänä havaittu. Erään eurooppalaisen tiedusteluviranomaisen Financial Timesille kertoman tiedon mukaan Venäjän tiedustelupalvelut pyrkivät yleensä saamaan ainakin kaksi kerrosta heidän ja heidän käskyjään toteuttavien agenttien väliin.
https://www.ft.com/content/dbd1d803-ab37-43f1-920f-fce74952313a

Venäläisen laaja-alaisen vaikuttamisen traditio ja mahdolliset toimet Euroopassa eivät suinkaan rajoittuneet Suomeen. Suomen ”huseeraaminen” kansainvälisellä näyttämöllä ei näyttänyt olleen juurikaan mieleen Putinin hallinnolle silloin, kun pieni ”rauhansuurvalta” ei toiminut pääkonttorin käsikirjoituksen mukaan (toki myös sen mukaan toimiminen Etyk-asiakirjaa 1975 laadittaessa on myöhemmin saanut kritiikkiä sekin Helsingin hengen rautaesirippua kaataneiden tulkintojen vuoksi). Kun *presidentti Ahtisaari suositteli raportissaan Kosovolle kansainvälisesti avustettua itsenäisyyttä, Venäjä protestoi, kutsui vuoden 2008 alussa julistettua itsenäisyyttä laittomaksi ja uhosi maksavansa samalla mitalla* (Upi ym. s. 31).

– Sattumoisin Case-virastossakin kuulemma oli yksittäisiä henkilöitä, joiden mielestä Ahtisaari ei olisi ansainnut Nobeliaan. Oli myös muita keskustelunaiheita, joiden seuraamisen lisäksi niihin puuttuminenkin vuoden 2009 molemmin puolin oli todennäköisesti jossain määrin Venäjän informaatiovaikuttamiseen

valtuutettujen ja/tai sitä ymmärtämättään tukevien hyödyllisten intelligenttien agendalla.

Upi ym. kertoo, että Venäjän suurvalta-ambitioiden myötä kasvanut itsetunto heijastui myös kahdenvälisiin suhteisiin. Vuosina 2007–8 närää kahdenvälisissä suhteissa aiheuttivat mm. Venäjän yksipuolisesti asettamat puutullit.

”Lisäksi Pietarin pääkonsulaatin virkamies salakuljetti äidin kaappaaman pojan ja hänen isänsä takakontissaan rajan yli vuonna 2009 – episodi, jota pääministerinä toiminut Putin myös julkisesti kritisoi. 2010-lukua lähestyttäessä keskustelu Suomen Nato-jäsenyydestä voimistui. Georgian sodan ja Venäjän itsevarmemman toiminnan ohella tähän vaikuttivat myös sisäpoliittiset muutokset Suomessa. Samalla Suomen mahdollinen Natojäsenyys alkoi saada aiempaa enemmän huomiota suomalaisvenäläisissä suhteissa. Vuonna 2007 Nato-keskustelu sai lisäkierroksia, kun Nato-myönteisen kannan vuonna 2006 ottanut kokoomus sai Matti Vanhasen toisen hallituksen muodostamisen yhteydessä sekä ulko- että puolustusministerin salkut. Hallitusohjelmaan kirjattiin ensimmäistä kertaa 1990-luvun puolivälissä syntynyt Nato-optio: ”Sotilasliittoon kuulumaton Suomi… säilyttää mahdollisuuden hakea Naton jäsenyyttä. (Upi ym. s. 77)

Vaikka Case-virastossa ei sen pääjohtajan mukaan juuri politiikkaa puhuttu tai kirjoitettu, vilahtelivat kaikki nuo aihepiirit aika ajoin dokumenttien mukaan sekä foorumikirjoituksissa että puheissa. Rivivirkamies kertoo jonkun kysyneen häneltä suoraankin, ettei kai hän kannattanut Natoa.

Kuten todettu, lähihistoriallistakaan tutkimusta tehtäessä ei tutkittavaa asiaa pidä katsoa vain nykyajan näkökulmasta, vaan asettua taustoja ja syitä tarkasteltaessa tutkittavien toimijoiden aikalaisasemaan. Anakronismeja välttääksemme tukeudumme paljolti Case-virastossa tehtyihin aitoihin aikalaishaastatteluihin ja osin tuolloin mukana olleiden jälkilausuntoihin, joista tarkemmin raportin jäljemmissä osissa. Toisaalta, aikalaisanalyysissa huomio kiinnittyy tyypillisesti ajankohtaisiin tapahtumiin ja konkreettisiin päivänpoliittisiin kysymyksiin, kun taas laajemmat yhteydet ja strateginen konteksti hahmottuvat usein vasta jälkikäteen (Upi ym. s. 259).

Laajempaa kontekstia tarkasteltaessa sijoitamme case-episodin Upin ym. tutkimuksen ajallisiin pääosin vuosien 2006–10 kehyksiin ynnä muuhun. ko. kauden ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsitelleisiin taustatapahtumiin ja mediatietoihin viitaten (mm. Venäjän ja lännen suhde: aikajana 2000–2024, Kuvio 2, Upi ym. s. 38).

2006: Venäjän laki ulkomailla asuvista maanmiehistä päivitetään ja politiikka aktivoituu. 2007: Pronssisoturi-patsaskiista ja venäläisten mellakat Tallinnassa; Fortum ostaa 26,66 % osuuden TGC-1:stä, jonka kautta se on mukana Pietarin, Murmanskin ja Karjalan sähkön tuotannossa. Venäjän viralliset koulukirjat muutettiin siten, että Stalin esitetään virallisesti suurena johtajana.

Vuosi 2008: Rossotrudnitšestvo-virasto perustettiin, tarkoituksena ylläpitää Venäjän vaikutusvaltaa IVY:ssä ja edistää ystävällisiä siteitä Venäjän poliittisen ja taloudellisen kehityksen edistämiseksi sekä etuja ulkomailla. (Virasto organisoi

lehtitietojen mukaan Venäjä-myönteisiä mielenosoituksia Euroopan eri suurkaupungeissa Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022, erityisesti huhtikuussa Dublinissa, Hannoverissa, Frankfurtissa, Limassolissa, Ateenassa ja Berliinissä. Suomessa Rossotrudnitšestvon alaisuudessa toimii Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus, jolla on lisäksi toimipiste muun muassa Helsingin Töölössä ja eri kaupungeissa ympäri Suomea. – Wikipedia)

– Ei liene mahdoton ajatus, että tuon venäläisviraston (lähetystöväkeä tuntemattomampaa) henkilöstöä tai heidän valtuuttamiaan olisi ollut keväällä 2009 seuraamassa Sanomatalon venäläisnationalistisen mielenosoituksen sujumista ”natsistis-fasistisen” kirjan julkistusta vastaan…

2008: Medvedev nousee Venäjän presidentiksi, Putin pääministeriksi, johtajuus ei vaihtune; Venäjä aloittaa Georgian sodan jälkeen asevoimiensa modernisaation, ja Puolustusministeri Serdjukov ehdottaa Suomen ja Venäjän yhteisiä sotaharjoituksia; East Office of Finnish Industries aloittaa toimintansa. Vuosi 2008 oli keskeinen käännekohta, jossa Venäjän valtio alkoi vahvemmin määritellä, mitä menneisyydestä saa sanoa ja miten.

– Ehkäpä jotkut diplomaatti- tai järjestöpiirit katsoivat maansa presidentinvaihdoksen olevan sopiva ajankohta alkaa toimia aktiivisemmin myös edistääkseen uuden johtajan hanketta ”russofobista historiankirjoitusta” vastaan?

Vuosi 2009: Venäjän historiakomissio perustetaan toukokuussa. Presidentti Dmitri Medvedevin tarkoituksena oli suojella Venäjän etuja ja torjua Venäjän historian tulkintoja, joita pidettiin haitallisina tai vääristelevinä. Komissio keskittyi erityisesti toiseen maailmansotaan ja neuvostoaikaan. Komission tehtävänä oli valmistella lakiesitys historian vääristelyä vastaan. Lakiehdotuksessa olisi esitetty Venäjän historian vääristäjille enimmillään viiden vuoden tuomioita. Laki olisi ulottunut myös ulkomaalaisiin henkilöihin. Laki olisi antanut Venäjän viranomaisille oikeudet *karkottaa suurlähettiläs*, *katkaista diplomaattisuhteet tai asettaa talouspakotteita yksittäistä valtiota kohtaan*. (Wikipedia)

– Olisikohan mahdollista, että jokin suomalainen diplomatian tai valtionhallinnon yksittäistaho olisi pelännyt tässä kohtaa jopa realisoitumisen potentiaalia Case-virastossa ilmenneen ”russofobisen historiankirjoituksen ja rasismin” vuoksi?

Dosentti Johan Bäckman toimi Venäjän strategisten tutkimusten instituutti RISIn edustajana tiettävästi ainakin vuosina 2010–2016. RISI (Rossiiskij institut strategitsheskih issledovanij) on perustettu keräämään ja analysoimaan tietoa Venäjän presidentin ja koko korkeimman valtionhallinnon tarpeisiin. Oliko siis mahdollista, että jotakuta olisi briiffattu peräti Kremlin korkeimman johdon edustajan suulla tai paimenukaasilla?
https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006286131.html
https://www.hs.fi/feature/art-2000008893252.html

Upi ym. jatkaa huomioita vuodesta 2009 eteenpäin: Venäjälle kaapatun suomalaispojan palautus Suomeen aiheutti selkkauksen; Huoltajuuskiistoja politisoitiin Venäjän mediassa; Venäjä aloittaa strategisen tason sotaharjoitusten

järjestämisen; USA-Venäjä reset-politiikka. 2010: Allegrojunayhteys aloittaa Helsingin ja Pietarin välillä; Venäjä sijoittaa Iskander-ohjuksia Ylä-Laukaalle.

Tutkimuskirjallisuudessa viitataan usein venäläiseen "refleksiivisen kontrollin" käsitteeseen, millä tarkoitettaan tiedon tai menettelytavan manipulaatiota tavalla, jonka avulla saadaan kohde tekemään vaikuttajan toivomia päätöksiä näennäisen itsenäisesti (Upi ym. s.19).

Kuten Upi ym. (s. 23) mekin pyrimme ymmärtämään, millaisten prosessien kautta poliittiset tai epäpoliittiset päätökset suhteessa Venäjään syntyivät Case-virastossa ja/tai siihen mahdollisesti vaikuttaneissa ulkopuolisissa tahoissa. Tulkinnallisen politiikka-analyysin kautta pyrimme hahmottamaan, miten Venäjään liittyvät oletukset ja ongelmat kehystettiin ja esitettiin ja pyrimme myös pohtimaan, mitkä tekijät mahdollisesti vaikuttivat näihin oletuksiin. Kuten tulkinnalliseen otteeseen kuuluu, emme esitä johtopäätelmiä lopullisena totuutena vaan parhaaseen saatavilla olevaan tietoon ja huolelliseen analyysiin pohjautuvana arviona.

”Ukrainalaisen politologin Volodymyr Polokhalon näkemyksen mukaan poliittiset teknologit eivät olleet kiinnostuneita vain rahasta vaan toimivat samanaikaisesti Venäjän ”vaikuttaja-agentteina" ja Venäjän kansallisten intressien edustajina entisissä neuvostotasavalloissa. Neuvostoliitosta tutut aktiiviset toimet siis käytännössä päivitettiin uuteen aikaan ja kontekstiin.” (Upi ym. s. 29)
– Olisiko myös Suomessa toiminut uudelleen aktivoituja ’poliittisia teknologeja’?

”Suomessa alettiin keskustella venäläisen kiinteistöomistuksen rajoittamisesta. Vuonna 2009 media uutisoi ensimmäistä kertaa omistukseen mahdollisesti liittyvistä riskeistä … Harjoittamalla Venäjän ulkopolitiikan mittapuulla rakentavaa ja yhteistyöhakuista linjaa sekä erityisesti 2010-luvun alusta alkaen muistuttamalla Suomea retorisesti ja ajoittaisilla painostustoimilla Venäjälle epäystävällisen linjan riskeistä Moskova pyrki signaloimaan sotilasliittoon kuulumattomuuden hyötyjä ja siitä luopumisen haittoja suomalaisille, mukaan lukien maan poliittisille päättäjille.” (Upi ym. s. 109, 110)

– Olisiko aiemmin mainittuja ’poliittisia teknologeja’ voinut olla vanhastaan uinumassa myös Case-viraston sidosryhmissä siellä aiempaa perinteistä itsesensuurikulttuuria noudattaneessa ulkoisessa ja sisäisessä viestintäkontekstissa? Olisiko sellainen voinut toimia jo vuonna 2009 muistuttamalla Venäjälle epäystävällisen linjan riskeistä, jos ”russofobinen historiankirjoitus” sallitaan jatkossa? Rivivirkamiestä kuulemma oli case-episodin aikoihin epäilty jopa Nato-intoilusta, vaikkei hän ollut ilmaissut sellaista kantaa. Keskinäisriippuvuusnarratiivia hän kyllä oli epäillyt, mikä on voinut herättää muittenkin kuin jälkisuomettuneiden ilmiantajien vastarinnan.

”*Pohjoisen ulottuvuuden politiikka oli Venäjälle väylä pyrkiä taloudellisen yhteistyön kautta kannustamaan Suomea pysymään yhteistyötä ja taloudellista keskinäisriippuvuutta painottavassa linjassaan sekä edistämään itselleen hyödyllisiä energia- ja infrastruktuurihankkeita esimerkiksi luomalla ’hyvä naapuri’ -puheella painetta Suomelle pitää kiinni luottamuksellisesta suhteesta. Suomi pitäytyikin ’vastuullisessa’ politiikassaan ja vältteli Venäjän kritisoimista*.” (Upi ym. s. 127)

Putinin vuoden 2007 Münchenin turvallisuuskonferenssin puhe, jossa hän syytti länttä Venäjän turvallisuuden vaarantamisesta ja Venäjän käymä sota Georgiaa vastaan elokuussa 2008 herättivät myös realistisoituvia kantoja Suomessa, esimerkiksi ulkoministeri Stubbin 080808-lausuma ja puolustusministeri Häkämiehen Venäjä, Venäjä ja Venäjä -uhka-arvio.

”Vaikuttamisen tunnistaminen oli sitäkin vaikeampaa, koska eurooppalaisen idänpolitiikan keskeinen lähtökohta – keskinäisriippuvuuden logiikka – perustui oletukseen, että voimme altistaa itsemme riippuvuuksille ja niiden kautta tapahtuvalle vaikuttamiselle, koska uskoimme vaikuttavamme samalla tavoin Venäjään” (Upi ym. s. 132). ”Suomessa jo 2007–2011 todettiin, ettei haluta maakaasulla viherryttää kivihiiltä, koska se johtaa Venäjä-riippuvuuden kasvuun. Siksi Suomi selvisi vuonna 2022 Keski-Eurooppaa vähemmällä (Upi ym. s. 134).

– Case-virastossa kuuli myös kaiketi puhtaasti ympäristömotivoituneita kantoja ”miksi ihmeessä tuoda kivihiiltä, kaasua mieluummin”. Jotakuta noin ajatellutta saattoi ärsyttää, että Rivivirkamies näytti vastustavan Nord Stream -hanketta.

Upin tutkimuksessa Suomea koskeva Venäjän informaatiovaikuttaminen 2000-luvulla rajataan verkko- ja printtimedian piirissä tapahtuvaan, ja sosiaalisen median alustoilla tapahtuvan vaikuttamisen analyysi on jätetty jatkotutkimuksen selvitettäväksi (Case-viraston sisäisen viestinnän intranetalustan foorumikeskustelu on meidän vaatimaton lisäkontribuutiomme tässä vaiheessa).

”*Valtiollisen vaikuttamisen onnistumisen keskeinen edellytys on vastaanottajien alttius sisäistää sekä potentiaalisesti myötäillä heihin kohdistuvaa viestintää*.” (Upi ym. s. 162)

Case-virastossa on ollut osittain historiallisistakin syistä ja henkilöstön aatetaustoihin perustuen jossain määrin mahdollisesti muuta yhteiskuntaa enemmän alttiutta myötäillä heihin kohdistuvaa venäjämielistä viestintää oletetusti suomalaistahoilta mutta myös ehkä venäläislähteistäkin suoraan tai viattomien maskien takaa.

Eräs useita vuosikymmeniä virastossa toiminut virkamies on ennen eläköitymistään 2010-luvulla kertonut, että Kekkonen ja Suopo olisivat aikoinaan päättäneet ohjata 1960-luvun akateemisen nuorison vasemmistoradikaaliaallon Case-virastoon integroidakseen heidät yhteiskuntaan pois vallankumouksen valmistelusta, ja että siellä heistä oletettavasti on vähemmän haittaa kuin missään muualla valtionhallinnossa (yksityispuoli ei heitä kuulemma kiinnostanutkaan). Vaikka virastossa on paljon tietoa yhteiskunnan kaikista osa-alueista, sitä ei juurikaan olisi voinut käyttää merkittävien valtiosalaisuuksien paljastamiseen.

”Oma lukunsa Venäjää koskevassa tiedottamisessa on ollut ajoittain suomalaisten poliitikkojen taholta esiintynyt paheksunta ”liian kriittisestä” Venäjä-uutisoinnista … Näiden esimerkkien valossa voidaan todeta, että *Venäjän vaikuttamisen edellytykset ovat pitkälti riippuvaisia siitä, tahtooko Suomi omasta tahdostaan myöntyä kokemaansa Venäjän vaikuttamiseen*. (Upi ym. s. 164)

– Case-virastossa suomalaisen hallintovirkamiespäätöksen laintulkinnasta vastaavat ja viraston johto päätyivät myöntyä jonkin tahon lobbaamaan tai oman päättelynsä perusteella käytännössä kriminalisoimaan ”russofobisen historiankirjoituksen” nimenomaan sanan venäjämielisessä tarkoituksessa.

"*Venäjän Suomeen kohdistamassa vaikuttamisessa Venäjän valtiojohtoisella historiapolitiikalla on ollut erityinen rooli. Se muodostaa selvän poikkeuksen tiede- ja korkeakouluyhteistyön kentällä, sillä sen päämääränä on ollut Suomea koskevan historiakuvan muuttaminen Venäjän poliittisia tarkoitusperiä ja itseymmärrystä vastaavaksi. Venäjän Suomeen liittyvästä historiapoliittisesta vaikuttamisesta on toistaiseksi tehty varsin vähän tieteellistä tutkimusta.*

Keskeisiltä osin tähän raporttiin kootut tiedot pohjautuvat Venäjän historiapolitiikan kanssa tekemisissä olleiden suomalaisten arkistoviranomaisten ja historiantutkijoiden kokemuksiin, Venäjää pitkäaikaisesti seuranneiden toimittajien julkaisemiin kirjoituksiin sekä muuhun asiaan liittyvään uutisointiin ja julkisiin lähteisiin. Suomea Venäjän historiapolitiikan kohdemaana ei ole tutkittu laajalti, ainakaan kansainvälisten suhteiden ulkopuolisessa viitekehyksessä. Jatkotutkimuksen tarve on aihepiirin osalta ilmeinen." (Upi ym. s. 217)

– Tämä paikallisesti rajattu case-tutkielmamme tarjoaa kansalaiskontribuutiona osaltaan aineistoa ja näkökulmia tälle jatkotutkimukselle. Lisädokumentteja ja tarkempaa tietoa on saatavissa luottamuksellisesti.

”Venäjän konservatiivinen käänne näkyi myös historiapolitiikassa. Presidentti Putinin puheissaan esittämissä historiatulkinnoissa alkoivat 2000-luvun lopussa korostua sekä nationalistiset Venäjän suuruuden palauttamiseen liittyvät että eskatologiset, jopa apokalyptiset näkemykset Venäjän historiallisesta missiosta koko maailman mitassa. Suuren patrioottisen sodan glorifiointi ja Venäjän – Neuvostoliiton – omien väärinkäytösten vähättely ja torjuminen yleistyivät. Aluksi nämä historiantulkinnat eivät kuitenkaan erikseen liittyneet Suomeen ja sen suhteisiin Venäjän kanssa.”

– Keskustelu Baltian maiden neuvostomiehityksestä toi lisänsä myös Suomea koskien, kun (Hyde Park -foorumillakin) alettiin muistaa, että Suomenkin alueita oli siirtynyt Neuvostoliitolle hyökkäyssodan ja sotilaallisen miehityksen kautta.

”Joitakin historiapoliittisia vaikutusyrityksiä ilmeni 2000-luvun lopulta alkaen diplomatian ja Venäjän valtiollisten instituutioiden väittämien muodossa. Joulukuussa 2009 Venäjän puolustusministeriö julkaisi nettisivuillaan Suomea jatkosodasta syyllistävän artikkelin.” - Samanlaista sanomaa oli kuultu jo aiempina vuosina ja alkuvuonna 2009 mm. dosentti Bäckmanin julistuksissa suomalaisille sekä Kommunistiseen Työväenpuolueeseen kytkeytyvässä Kansan ääni-julkaisussa ja Myös Suomi–Venäjä-seuran kilpailijaksi vuonna 2022 perustettuun Naapuriseuraan kytkeytyvien toimijoiden tulkinnoissa. (Upi ym. s. 221–226)

”Venäjän Suomeen kohdistuvan historiapoliittisen vaikuttamisen onnistumista on kuitenkin rajoittanut suomalaisten kansallisten historiantulkintojen lähtökohtaisesti epäluuloinen suhtautuminen Venäjään sekä vaikeudet sovittaa yhteen historiantulkintojen perustana olevia kansallisia näkökulmia.” (Upi ym. s. 229)

– Silloin, kun vaikuttamiskohdeorganisaation kansallisten historiantulkintojen luonne ei lähtökohtaisesti ole välttämättä kauttaaltaan epäluuloinen tai on jopa merkittävältä osaltaan myötämielinen suhtautumisessaan Venäjään, tilanne on mahdollisesti jossain määrin erilainen.

Upin ym. raportin analyysin pohjalta voidaan todeta, että Venäjän laaja-alainen vaikuttaminen Suomeen on pääosin tapahtunut laillisten ja avointen kanavien kautta, ja toiminta on ollut enimmäkseen korkean tason diplomaattista vaikuttamista, verkottumista liike-elämän ja poliittisten toimijoiden kanssa sekä ajatustenvaihtoa ja yhteistyötä useilla eri tasoilla. *”Suoraa painostusta on käytetty vain harvoin, ja Suomeen kohdistuneet painostukselliset hybridioperaatiotkin ovat olleet luonteeltaan epäsuoraa ’maiseman muokkausta’* pikemminkin kuin suoran sotilaallisen tai yhteiskunnan elintärkeitä tehtäviä vaarantavan uhkan rakentamista.”

– Case-virastoon mahdollisesti kohdistettu vaikuttaminen lienee ollut pääosin juuri tuon laatuista laillista epäsuoraa maisemanmuokkausta.

”... *Venäjän vaikuttaminen Suomessa on tyypillisesti ollut rohkaisua ja kannustamista tietyntyyppiseen toimintaan, pikemminkin kuin uhkailua ja painostamista. Tällaista latenttia tai epäsuoraa vaikuttamista ei aina olla päätöksentekijöiden parissa tunnistettu vaikuttamiseksi eikä turvallisuusnäkökulmaa ole erityisesti tuotu esiin. Esimerkiksi liike-elämässä Venäjän vaikutusverkostojen merkitystä ei useinkaan osattu tarkastella turvallisuuden näkökulmasta, ja tämä keskustelu oli julkisuudessakin rajattua*.” (Upi ym. s. 254)

– On mahdollista, että case-episodissa Case-viraston henkilökunta, sikäli kuin kyse on ehkä ollut jonkinasteisesta ulkoisesta vaikuttamisesta, ei ole tunnistanut/kokenut vaikuttamiseksi esimerkiksi yleishumaaniin kuoreen verhoiltua konsultoivaa rohkaisua ’edistykselliseen ja humaaniin rasisminvastaiseen’ laintulkintaan.

”*Usein julkinen huomio lehdistön, tutkimuksen tai kansalaisaktivismin kautta ovat – mahdollisesta aikalaisarvostelusta huolimatta – nostaneet tietoisuutta Venäjään liittyvistä riskeistä ja tuoneet päätöksentekijöiden ”hiljaisen tiedon” yleiseen keskusteluun ja lopulta johtanut parempaan yleiseen varautumiseen. Esimerkiksi venäläisten toimijoiden kiinteistökaupoista vallitsi erilaisia arvioita eri toimijoiden keskuudessa ja vasta toimittajien ja kansalaisten aktiivinen raportointi julkisuudessa yhtenäisti tilannekuvan yhteiskunnan ja päätöksenteon kaikilla tasoilla*.” (Upi ym. s. 255)

– Tässä suhteessa Upin ym. raportti on omiaan nostamaan tietoisuutta Venäjään liittyvistä riskeistä, ja samaten tämä kansalaiskontribuutiona kommentoiva ja tarkentava tapaustarkastelu pyrkii tuomaan oman ”hiljaisen tiedon” lisänsä yleiseen keskusteluun parempaan yleiseen varautumiseen pyrittäessä. Rajattu tapausraporttimme pyrkii osaltaan osallistumaan tähän keskusteluun tuomalla esiin tarpeen arvioida myös latenttia, epäsuoraa vaikuttamista sekä positiiviselta näyttävän yhteistyökehyksen kriittisen ja historiasensitiivisen tarkastelun keskeisyyttä.

"Venäjän laaja-alainen vaikuttamisen kenttään kuuluvat myös kulttuurisuhteet laajasti ymmärrettynä ... Yleensä kulttuurialan yhteistyöhön suhtaudutaan positiivisesti, sillä se edistää ymmärrystä ja rikastuttaa myös kohdemaata. Sen keskeinen poliittinen ulottuvuus on myönteisen maakuvan sekä siihen kytkeytyvän niin sanotun "pehmeän vallan" vahvistaminen, mutta kulttuurisuhteiden kautta voidaan myös luoda erilaisia verkostoja ja vaikutusvallan kanavia suoremman poliittisen vaikutusvallan aikaansaamiseksi

… Suomi ja Venäjä sopivat kulttuuriyhteistyön edistämisestä vuoden 1992 naapurisopimuksessa. Eri kulttuurialoilla suorat kontaktit ja yhteistyö lisääntyi nopeasti verrattuna neuvostoaikaan, jolloin yhteydet olivat tarkasti valvottuja ja rajattuja … Suomi ja Venäjä sopivat kulttuuriyhteistyön edistämisestä vuoden 1992 naapurisopimuksessa. Eri kulttuurialoilla suorat kontaktit ja yhteistyö lisääntyi nopeasti verrattuna neuvostoaikaan, jolloin yhteydet olivat tarkasti valvottuja ja rajattuja.

– Case-virastossa tiedetään lukuisten muiden tutkijoiden ohella toimineen myös oma kulttuurintutkijansa, joka on tehnyt monia ansiokkaita tutkimuksia myös Venäjän alueisiin liittyen, itärajamme läheisyydessäkin oleviin. Historiankirjoitukseen liittyvistä kulttuurisista kontakteista tai muista yhteydenpidoista ei hänen ilmiöalueellaan ole tietoa. Jossain koulutusseminaarissa kuultu maininta, että Venäjän kieli on monikulttuurisen suuren maan kätevä eri osia yhdistävä tekijä ja perinteistä kansojen keskinäistä ymmärrystä edistävä *lingua franca*, lienee ollut hänen oma neutraalina pidettävä arvionsa ilman minkäänlaista isovenäläisen imperialismin hyväksyvää vivahdetta.

Venäjän hallinnon kulttuurin avulla tehtävää vaikuttamista on tarkasteltu … vaikuttamisen keskeisin päämäärä on ollut perinteisen maakuvatyön mukaisesti luoda sekä poliittisten päättäjien että äänestäjien parissa positiivinen mielikuva Venäjästä "kulttuurin suurvaltana", mikä lisäisi kiinnostusta ja väyliä yhteistyöhön myös muilla osa-alueilla ja mahdollisesti jopa sitoisi Suomen ja suomalaiset venäläiseen valtapiiriin ja sen arvoihin … Suomessakaan Venäjän kulttuuri-imperialismille ei oltu immuuneja. Esimerkiksi vuoden 2021 suurnäyttelyssä kuvataiteilija Ilja Repin esiteltiin Ateneumissa venäläiseksi, vaikka hänen taustansa ja taiteensa viittaavat vahvaan ukrainalaiseen identiteettiin." (Upi ym. s. 196–201)

– Case-episodin kannalta mielenkiintoinen tieto on Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksen tiedusteluyhteistyön lisäksi, että Suomi–Venäjä-seura teki sekin ison mittaluokan yhteistyötä suomalaisten valtiollisten toimijoiden kanssa. *"Se esimerkiksi toteutti vuodesta 2005 lähtien opetusministeriön aloitteesta syntynyttä Suomalaisvenäläistä kulttuurifoorumia*." (Upi ym. s. 208)

– Olisikohan Rivivirkamiehen kevään 2009 Hyde Park -keskustelufoorumilla julkaistu linkki Venäjä-kriittisen *Suomalais-venäläisen kansalaisfoorumin* sivustolle koettu provosoivaksi? Finrosforum on vuonna 2007 perustettu järjestö, jonka tavoitteena on tukea Venäjän kansalaisyhteiskuntaa, ihmisoikeusaktivisteja ja demokraattista oppositiota. Se perustettiin Heidi Hautalan aloitteesta vastauksena Venäjän tiukentuneeseen kansalaisjärjestöjen asemaan. https://heidihautala.com/fi/suomalais-venalainen-kansalaisfoorumi-perustettu/

Case-viraston SV-seuran paikallisosastossa saattoi toimia myös ääriaktivisteja vuonna 2009. Viime aikoina on mm. *kansanaani.org* julkaissut kuvan Kallio–Vallilan Venäjä-seuran ryhmämatkalaisten yhteisposeerauksesta Venäjän miehittämällä Krimillä ”ennen pandemiaa”, minkä perusteella on voitu todeta selkeän kasvotunnistuksen pohjalta päällekkäisyyttä Case-viraston työpaikkaosaston vuoden 2009 jäsenistön kanssa.

Venäjän tiedetään pyrkineen Upin ym. mukaan vaikuttamaan myös suomalaisiin tiedepiireihin ja tutkijoihin, myös muihin kuin varsinaisiin Venäjä-tutkijoihin, joskin tästä on vähän konkreettista näyttöä."
(Upi ym. s. 214)
– Case-virastossakin toimi lukuisia tutkijoita vuonna 2009. On mahdollista, että Case-virastoa asiantuntijaorganisaationa on lähestytty eri tavoin, mistä enemmän myöhemmässä luvussa.

"*Konkreettisen akateemisen yhteistyön kautta vaikuttamisen lisäksi on huomioitava myös käsitteet ja narratiivit, jotka vaikuttavat suomalaisen Venäjä-tutkimuksen tapoihin kuvailla Venäjän toimintaa. Tutkimuksessa käytetyt käsitteet itsessään voivat olla kiistanalaisia ja käsitteet sekä kielenkäyttö voidaan nähdä yhteiskunnallisen valtakamppailun osa-alueena ja pyrkimyksenä vaikuttaa mielipiteisiin*." (Upi ym. s. 216)

– Esimerkkinä Upi ym. mainitsee viittaukset Ukrainan tapahtumista ennen Venäjän ns. erikoisoperaatiota toisaalta ”kriisinä” ja ”konfliktina” ja toisaalta jopa ”sisällissotana”. Venäjä ei edelleenkään tunnusta käyvänsä Ukrainassa sotaa. Sanat *miehitys* ja *vapautus* ovat niin ikään eri näkökulmaiset termit samalle asialle Karjalaan ja Petsamoon 1940 ja 1944 liitettyinä.

"*Venäjän Suomeen kohdistamassa vaikuttamisessa Venäjän valtiojohtoisella historiapolitiikalla on ollut erityinen rooli. Se muodostaa selvän poikkeuksen tiede- ja korkeakouluyhteistyön kentällä, sillä sen päämääränä on ollut Suomea koskevan historiakuvan muuttaminen Venäjän poliittisia tarkoitusperiä ja itseymmärrystä vastaavaksi. Venäjän Suomeen liittyvästä historiapoliittisesta vaikuttamisesta on toistaiseksi tehty varsin vähän tieteellistä tutkimusta ... Jatkotutkimuksen tarve on aihepiirin osalta ilmeinen*." (Upi ym. s. 217)

- Tähän tarpeeseen tämä case-tutkimuksemme pyrkii tuomaan yhden pienen tapauskuvauksen pohjalta kapean mutta mahdollisesti kohderajauskokoaan suuremmankin kontribuution, sikäli kuin sen pohjalta voidaan tehdä yleistäviä johtopäätöksiä esimerkiksi yhteisökulttuuristen reliikkisten maantapojen suhteen niiden vieraan vaikuttamisen tunnistamista vaikeuttavasta luonteesta laajemminkin vastaavanlaisissa organisaatioissa.

Erityisen kuriositeettihuomion ansainnee selkeä ajallinen yhtymäkohta: case-episodin keskeinen sensuuriasiakirja 29.4.2009 paljasti sensuroinnin selkeän ”russofobista historiankirjoitusta” kriminalisoivan luonteensa viisi päivää sen jälkeen, kun Turun Sanomat oli uutisoinut Venäjän samansuuntaisesta lakihankkeesta ja yhdeksän päivää sen jälkeen, kun Venäjän historiakomission taustahahmo presidentti Dmitri Medvedev oli pitänyt yleisötilaisuuden Helsingin yliopistossa 20.4.2009. Kerrotaan, ettei KGB tai liioin FSB, SVR tai GRU usko sattumiin.

"… Venäjällä historian käyttö on nähty ainakin armeijan ja tiedustelupalvelujen parissa jo pitkään osana laajempaa ideologisen sodan käsitettä, jolla on propagandan kannalta tärkeä funktio. Myöskään Suomeen kohdistuva historiallinen revansismi ei ole uusi ilmiö. 2010-luvun jälkipuoliskolla valtion kontrolli historiakeskustelusta kiristyi." (Upi ym. s. 217, 218)

Venäjän presidentti Dmitri Medvedev asetti toukokuussa 2009 komission, jonka tehtävänä oli "taistella Venäjän etujen vastaista historian vääristelyä vastaan" Medvedev oli nostanut asian esille jo tammikuussa. – HS 27.6.2009: Viekö historiakomissio Venäjän taas neuvostoajan käytäntöihin? (Sirke Mäkinen, Upi) https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004662016.html

4 Venäjän historiakomissio ja Case-viraston russofobiahälytys keväällä 2009

Neuvostovastaisuuspykäliä ei ollut koskaan kirjoitettu Suomen lakiin, mutta niitä oli silti ”noudatettu” YYA-aikoina harkitun epävirallisesti. Se oli vapaaehtoinen ennaltaehkäisevä ja vaihtelevasti velvoittava maan tapa myös neuvostovastaisina pidettyjen tai pikemminkin itänaapurin tulkitsemina sellaisiksi pelättyjen sinällään faktisten historiamainintojen osalta. Kieli keskellä suuta vaikeneminen oli kultaa.

Vuonna 2009 samantyyppisiä selkeäsanaisia sensuuria ja sanktioita merkitseviä lakipykäliä siis kaavailtiin kirjattaviksi näkyviin meille monin tavoin tärkeän itäisen kumppaninaapurimaamme lakiin, ja toden totta suomalaisiinkin ulottuen. Mistä tuon lakiluonnoksen tyyppisen sanktiointirakennelman soveltuvuuden testaaminen suomalaisen valtionviraston henkilöstöhallinnolliseen ilmaisunvapauspäätökseen keväällä 2009 saattoi tulla jonkun viraston hallintoon ja lakiosastoon riittävän vaikutussuhteen saavuttaneen toimijan mieleen? Ja miksi hanke puettiin ulkoisesti rasisminvastaisuudeksi?

Ehkä jonkun virassaan innokkaan urallaan nousujohteisessa mielessä liikkui ajatuksia myös avantgardistisesta pioneeritoiminnasta koko yhteiskunnallemme kestävämpään rauhaarakastavaan oikeudenmukaisuuteen tietä näyttävänä rasisminvastaisena säännöstöintelligenttinä? Sellainen normityönkaruus vaan ei nyt kuitenkaan ollut tuon viraston toimialaa. Talon juristien tehtävänä ei ollut valmistella lainsäädäntöä tai ratkaista vaativaa tulkintaa edellyttäviä ongelmia, vaan tuntea laki erityisesti viraston omaan toimintaan liittyen henkilöstöhallinto mukaan lukien ja tarvittaessa oletettavasti konsultoida esiin tulevissa poikkeuskysymyksissä ym. niitä tuntevia asiantuntijoita.

Jotenkin tuo sisäisessä laintulkinnassa esiin putkahtanut uudenlainen virkamieslain soveltamisajatus kuitenkin tuli Case-viraston harkintaan, kun väljähkösti foorumilla koko henkilöstön nähtäväksi 24.4.2009 heitetylle rasismisyytökselle piti löytää teonkuvauksiin sopivia juridisia perusteita yksilöityine lainkohtineen. Ilmeisesti ei haluttu mennä siitä, missä aita olisi ollut matalin mutta jälkikäteen ajatellen ainut oikea kohta: 29.4.2009 päivätyn syytöspäätöksen sijaan olisi tullut mieluummin kertoa vaikkapa vaivihkaa käytäväkeskustelussa, että *anteeksi, tuli valittua väärä sana, eihän siinä rasismista ollut kyse.*

Jatkoksi olisi Rivivirkamiehen mielestä kelvannut esimerkiksi: *kun se rasismi on ollut niin kovasti muualla tapetilla, että anteeksi vaan – ethän enää kuitenkaan kirjoittele sellaista mitä nämä vanhat jäärät ja niiden toverit eivät haluaisi enää kuullakaan.* Ikuista kirjoituskieltoakaan ei kuulemma olisi pantu pahakseen, kunhan sitä ei olisi perusteltu Suomen lakia venäjämielisesti karnevalisoiden.

Olettakaamme kohtuuhengessä, että laintulkitsija tai mahdollinen lobbaaja tai pääjohtaja itse eivät katsoneet Venäjällä kaavailtujen uusien lakipykälien rikkomisen oikeasti olevan sinällään moitittavaa saati rikollista. Tapaus voisi kuitenkin olla jossain määrin verrannollinen Ylen Novostin ”sensuuripäätökseen” (Upi ym. s. 179) mahdollisen käytännön henkilöriskin välttämiseksi. Case-viraston liki 900 virkahenkilön tai vierailijoiden joukossa saattoi toki olla venäläistaustaisia tai muita omasta mielestään Venäjän puolesta loukkaantuneita tai ehkä

loukkaantuvia, jotka olisivat voineet vuotaa Hyde Park -keskustelufoorumin sisältöä ulkopuolelle, ehkä Venäjälle asti. ”Mitäpä syytä meidän alamme virastolla olisi keikuttaa valtiovenettä, jos taivaanrannassa voisi kärytä jopa hienoinen noottikriisin mahdollisuus…”, saatettiin ajatella.

Joku tuntematon taho oli siis tehnyt maaliskuussa 2009 *russofobiahälytyksen* eli ilmiannon mielestään poliittisesti epäkorrektista historiafaktasta Case-viraston sisäisessä keskustelussa. Enemmän tai vähemmän venäjämielisiä yksittäishenkilöitä virastossa varmastikin oli niin yksityishenkilöinä kuin järjestöllisinäkin jäseninä poliittisten puolueiden lisäksikin.

Osan Venäjä-myönteisyys oli lievää ja ehkä lähinnä käytännön keskinäisriippuvuususkoon perustuvaa, mitä ilmeni tuolloin puoluekartalla kokoomuksesta ja perussuomalaisista vasemmistoliittoon ja kommunisteihin. Osalla varmaan oli mukana äärimmäisempääkin itäsitoutumista päätellen mm. 2024 paljastuneista putinistihenkisen ystävyysseuraosaston yksittäisistä jäsenyyksistä.

Sensuroitu Rivivirkamies on kertonut saaneensa jo syksyllä 2008 jonkinlaista vihiä ja tarkentuen keväällä 2009 mainitun viiden viikon päätöstekstimuotoilun odottelun aikana tietää enemmänkin myös talossa pitkään toimineesta, tosin viime aikoina vähemmän näkyvästi vaikuttaneesta entisestä Suomi–Neuvostoliitto-seuran ja sittemmin Suomi–Venäjä-seuran työpaikkaosastosta.

Pienen puolueettoman lähinnä matkailuun ja kulttuuriin keskittyneen järjestöosaston piirissä samoin kuin suuren puolueettoman asiantuntijaorganisaation henkilöstössä yleensä oli varmaan myös niitä, jotka tiesivät ja seurasivat naapurimaankin yhteiskuntapoliittisia linjauksia ehkä jopa päivälehdistöä syvällisemmin. Kuten seurasi ehkä myös Rivivirkamies.

Case-episodin ajallisesta geopoliittisesta kontekstista on hyvä muistuttaa aluksi mieliin muutama taustaseikka: Vuonna 2006 Venäjän laki ulkomailla asuvista maanmiehistä päivitettiin ja politiikka aktivoitui. Keväällä 2007 suomalaisiakin järkytti Pronssisoturi-patsaskiista ja venäläisten mellakat Tallinnassa. Vuonna 2007 Venäjän viralliset koulukirjat muutettiin siten, että Stalin esitetään virallisesti suurena johtajana. Vuosi 2008 oli keskeinen käännekohta, jossa Venäjän valtio alkoi vahvemmin määritellä, mitä menneisyydestä saa sanoa ja miten. Loppuvuodesta 2008 presidentti Dmitri Medvedev aktivoitui ajamaan lakihanketta "russofobisen historiankirjoituksen" kieltämiseksi.

Georgian sota elokuussa 2008 oli monille suomalaisille tietynlainen Venäjä-näkemystä realistisoiva käännekohta (mm. ulkoministeri Stubbin 080808-lausunto). Venäjän historiakomissio perustettiin toukokuussa 2009. Tarkoituksena oli "suojella" Venäjän etuja ja torjua Venäjän historian tulkintoja, joita pidettiin haitallisina tai vääristelevinä. Komissio keskittyi erityisesti toiseen maailmansotaan ja neuvostoaikaan.

Komission tehtävänä oli valmistella lakiesitys ’historian vääristelyä vastaan’. Lakiehdotuksessa olisi esitetty Venäjän historian ’vääristäjille’ enimmillään viiden

vuoden tuomioita. Laki olisi ulottunut myös ulkomaalaisiin henkilöihin ja antanut Venäjän viranomaisille laajat oikeudet kv. pakotetoimiin.

Putinin hallinnon lainsäädännön tasolle loppuun viemän ”russofobisen historiankirjoituksen” kriminalisoinnin valmistelun voidaan katsoa mediatietojen perusteella alkaneen vuoden 2008 lopulla, ja virallisesti tammikuussa 2009 tuolloisen presidentti Dmitri Medvedevin otettua koetun tarpeen esille julkisissa ulostuloissaan. Oletettavasti myös tuolloinen pääministeri Vladimir Putin on ollut kartalla suurvaltakunnian rajojen loukkaamattomuushankkeesta mahdollisuuksien mukaan aina kansainväliseen oikeuskäytäntöönkin ulottuvasti peräti holokaustin kieltämisen rangaistavuuteen rinnastuen.

Itse lakihankkeen isä presidentti Medvedev puhui 20.4.2009 Suomi-Venäjä-Seuran ja Ulkopoliittisen instituutin järjestämässä yleisötilaisuudessa Helsingin yliopiston juhlasalissa. Tämä on voinut tarjota virallisempien aiheiden lisäksi seurueelle epävirallisia briiffausmahdollisuuksia myös lainvalmistelun kuulumisista.

Toukokuussa 2009 virallisesti perustettua Venäjän Historiakomissiota (Komissio torjumaan pyrkimyksiä vääristää Venäjän historiaa, Комиссия по противодействию попыткам фальсификации истории в ущерб интересам России, *Komissija po protivodeistviju popytkam falsifikatsii istorii v uštšerb interesam Rossii*) johti presidentinhallinnon johtaja, Putinin KGB- ja FSB-kollega Sergei Naryškin, joka on mukana myös myöhemmin Putinin perustamassa historiankontrollointielimessä.

Hallinto- ja tiedusteluhenkilöstön silmiinpistävä osuus ja toisaalta ammattihistorioitsijoiden näkyvä vähäisyys leimasivat Venäjän historiakomission miehitystä samaten kuin Putinin myöhempiä tieteenalan erikoisoperaatioita. Ulkopoliittisen instituutin tutkija Sirke Mäkinen kirjoitti Helsingin Sanomien Vieraskynä-pääkirjoituksessa 27.6.2009 otsikolla *Viekö historiakomissio Venäjän taas neuvostoajan käytäntöihin*?

"*Venäjän presidentti Dmitri Medvedev asetti toukokuussa komission, jonka tehtävänä on "taistella Venäjän etujen vastaista historian vääristelyä vastaan" ... Medvedev nosti asian esiin jo tammikuussa ja palasi siihen videoblogissaan toukokuussa voitonpäivän aattona, jolloin tuli kuluneeksi 65 vuotta fasismin kukistumisesta, kuten asia Venäjällä ilmaistaan. Historiakomissiota johtaa presidentinhallinnon johtaja Sergei Naryshkin, ja sihteerinä toimii Ivan Demidov, joka on aiemmin johtanut Yhtenäinen Venäjä -puolueen nuorisoliikettä Nuorta Kaartia. Nuori Kaarti oli aktiivinen esimerkiksi Venäjän ja Viron välisessä niin sanotussa Pronssisoturi-kiistassa ...*

…Yhtenäinen Venäjä -puolue teki jo huhtikuussa lakialoitteen, jolla pyritään taistelemaan ’natsismin, natsirikollisten ja heidän avustajiensa rehabilitaatiota’ vastaan entisen Neuvostoliiton alueen maissa. Rangaistavaa olisi esimerkiksi Nürnbergin tuomioistuimen päätösten kieltäminen, natsismin rehabilitointi tai suuren isänmaallisen sodan (toinen maailmansota) uhrien muiston loukkaaminen. Toukokuussa rikoslakiin ehdotettiin uutta kohtaa, joka tekisi rangaistavaksi ’neuvostokansan saavutusten kieltämisen toisen maailmansodan voitossa’.”
https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004662016.html

Nämä lait olisivat Mäkisen mukaan mahdollistaneet suurlähettiläiden karkottamisia ja vankeusrangaistuksia ja ääritapauksissa jopa katkaista diplomaattisia suhteita. Tuolloin keväällä ja kesällä 2009 aloitteiden uskottiin yleisesti johtavan konkreettisiin vaikutuksiin ehkä vain opposition järjestöjen toimintaa rajoittaen, mutta ei esimerkiksi todellisiin toimiin Baltian maiden tai Ukrainan poliitikkoja tai diplomaatteja vastaan.

Mäkinen arvioi kansalaisten Venäjällä suhtautuneen tuolloin lakiehdotuksiin ja komission asettamiseen erittäin myötämielisesti ja enemmistön myös katsovan, *”että neuvostoarmeijan aikaansaamat vapautukset toivat mukanaan positiivisia seurauksia ja mahdollistivat vapautettujen maiden kehittymisen*.”

Se, että myös suomalaiset voisivat joutua vankilaan Venäjällä sen uuden lakiesityksen nojalla tuli meillä laajempaan tietoon viimeistään huhtikuussa 2009. Esimerkiksi Turun Sanomat uutisoi 24.4.2009 otsikolla *Natsismin kunnian palauttaminen julistetaan laittomaksi – Venäjä aikoo rangaista Neuvostoliiton toisen maailmansodan arvostelijoita*:

"*Venäläisen Nezavisimaja Gazetan mukaan Venäjän parlamentin alahuonetta Valtion duumaa hallitseva Yhtenäinen Venäjä -puolue on valmistellut lakiesitystä jo kuusi kuukautta. Se on tarkoitus tuoda duumaan Venäjällä vietettävän toisen maailmansodan voiton päivänä 9. toukokuuta.*

Lakiesityksessä todetaan suoraan, että sen kohteena ovat itsenäistyneet entiset neuvostotasavallat. Lakiesityksen nimi on Laki vastatoimista natsismin, natsirikollisten ja heidän avustajiensa kunnian palauttamiselle entisten Neuvostoliiton tasavaltojen alueella. Laki tekisi rangaistavaksi Neuvostoliiton ja sen sodan aikaisten liittolaisten toiminnan väittämisen rikolliseksi.

Lakiesitys on suunnattu erityisesti Baltian maita ja Ukrainaa vastaan, mutta ***myös suomalaiset voisivat joutua vankilaan Venäjällä****. Vankilaa voisi saada esimerkiksi väitteestä, että Neuvostoliitto miehitti Baltian maat toisen maailmansodan aikana.*

Tämän perusteella siis esimerkiksi väitteet, joiden mukaan Neuvostoliitto miehitti Baltian maat sodan aikana voisivat johtaa tuomioon. Myös neuvostotulkinnasta eriäviä tulkintoja sotahistoriasta tekevät historiantutkijat voisivat joutua Venäjällä syytteeseen." (TS 24.4.2009, Kalle Schönberg, lihavointi tämän kirjoittajan)

Nyt siis Venäjän lähiulkomaan Suomen valtionvirastossa oli julkaistu ”laittomia” lauseita, joissa todettiin Neuvostoarmeijan miehittäneen Suomen alueita Neuvostoliiton itsensä aloittaman sodan päätteeksi ja Neuvostoliiton olleen toisen maailmansodan alkuvuosina natsi-Saksan liittolainen.

Ilmeisesti 2000-luvun alkuvuosina suuressa naapurimaassamme tapahtunut historiamainintojen toleranssia kaventava käänne oli saattanut toimia taustamotiivina sensuurivaateelle niin täysin kotoperäiselle esimerkiksi aatteellisesti tai kulttuurisesti neuvosto- tai venäjämielisyyteen suuntautuneelle ääriainekselle kuin osin tai täysin venäläistaustaisesti ”kultivoidullekin” yhteistyötoimijalle. Toimiva yhteys tapauskuvausviraston hallintoon tällä taholla on

kuitenkin täytynyt olla asian valmistelijoihin ja esittelijöihin ja ehkä pääjohtajaankin ulottuen, uskottavasti ja riittävään luottamukseen perustuvalla tavalla. – Mitä muuta sitten voidaan olettaa uudenlaisen kriminalisointilinjauksen lobbaamisen primus motorista?

Juurikaan todennäköisenä ei case-tarkastelussa nähdä suoraan Venäjän itsensä omin henkilöresurssein toimeenpanemaa vaikuttamisyritystä käsiteltävässä case-episodissa sen käynnistyttyä maaliskuussa 2009. Pohdinnassa päädytään kantaan, että on vaikea kuvitella, että tapauskuvausviraston liki 900-päisessä henkilöstössä sen toimiala ja henkilöstörekrytointihistoriakin huomioon ottaen olisi ollut Venäjän tiedustelun tai muun vaikuttamiselimen suoranaista omaa venäläistä asiahenkilöä/virkailijaa/resurssia/agenttia.

Sitä vastoin tapauskuvausvirastossa jopa todennäköisesti saattoi olla henkilöitä, joilla oli kontakteja ja suhteita piireihin, joilla olisi hyvinkin voinut olla tietoa Venäjän historiakomission lakiluonnosten taustoista ja esivalmisteluiden aikaisesta venäläisestä nationalistishenkisestä keskustelusta. Mahdollisesti oli ennakkotietojakin lakiluonnoshankkeista jopa ennen 2008 presidenttikautensa aloittaneen Dmitri Medvedevin tammikuun 2009 julkisia ulostuloja ”russofobisen historiankirjoituksen” sanktioivasta lainsäädäntötarpeesta koskien myös ns. maanmiesten suojeluvelvoitteita entisissä neuvostotasavalloissa.

”*Venäjän konservatiivinen käänne näkyi historiapolitiikassakin jo Putinin ensimmäisillä presidenttikausilla 2000–2008. Putinin puheissaan esittämissä historiatulkinnoissa alkoivat 2000-luvun lopussa korostua sekä nationalistiset Venäjän suuruuden palauttamiseen liittyvät että eskatologiset, jopa apokalyptiset näkemykset Venäjän historiallisesta missiosta koko maailman mitassa. Suuren patrioottisen sodan glorifiointi ja Venäjän – Neuvostoliiton – omien väärinkäytösten vähättely ja torjuminen yleistyivät*.” (Upi ym s. 221)

Suomessakin kuulluissa äärimmäisissä kannoissa *’historiaväitteillä loukkaamisen’* kriminalisoinnin tarve olisi ollut polttava muissakin ”fasistisissa” lähiulkomaissa, siis myös meillä Suomessa. Lievempiä jossain määrin venäjämielisinä pidettäviä kantoja esitettiin jatkuvasti, ja niitä pidettiin 2000–10-luvuilla kutakuinkin valtavirtaisina. SAFKA-järjestön lisäksi venäläistulokulmia levittivät omilla tahoillaan diplomaattisemmatkin toimijat.

Venäjän ulkoministeriön alaiseen Rossotrudnitšestvo-viraston alaisuudessa toimivan Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksen keskeinen tehtävä Suomessa on edistää Helsingissä ja muissa kaupungeissa ympäri maata Kremlin maanmiespolitiikkaa ja vahvistaa Venäjän vaikutusvaltaa erityisesti entisen Neuvostoliiton alueella ja vaikutuspiirissä (Rossotrudnitšestvo – Wikipedia).

– Tuon viraston tyylikkääseen logoon on valittu asiaankuuluvasti YK:n värit, joissa rauhankyyhky tuo suussaan maapallolle laakerinlehteä. Tämä sopisi hyvin siihen, että Case-virastoa keväällä 2009 lähestynyt taho käytti ns. edistyksellisille rauhanvoimille tyypillistä retoriikka pukiessaan sensuurivaateen rasismin ja halventavan vihapuheen vastustamiseksi.

Myös suomalaisiin tiedepiireihin ja tutkijoihin Venäjän tiedetään pyrkineen vaikuttamaan: "*2000-luvun alussa suurlähetystön virkamiehet pyrkivät vaikuttamaan Tšetšenian sotaa koskevaan keskusteluun ja muutamia kertoja Venäjän edustajat esittivät tavallista voimakkaampia puheenvuoroja avoimissa tieteellisissä seminaareissa tai olivat paikalla hyvin suppeissa tilaisuuksissa, joihin heidän läsnäoloaan ei odotettu. 2000-luvun alkupuolella Venäjän suurlähetystössä diplomaattipeitteellä työskentelevät tiedustelijat saattoivat myös lähestyä esimerkiksi seminaarien yhteydessä tutkijoita. Toisinaan kontakteja luotiin nimenomaisesti muihin kuin varsinaisiin Venäjä-tutkijoihin, joskin tästäkin on vähän konkreettista näyttöä*." (Upi ym. s. 214)

– Alansa ylimmän viranomaisen ja kansallisen tason käytännön parhaan osaajan, Case-viraston, monet asiantuntijat mielletään usein syystäkin soveltavan tieteenalansa johtaviksi tiedemiehiksi ja -naisiksi. On luontevaa olettaa, että heitäkin olisi saatettu lähestyä muutenkin kuin Case-viraston itäyhteistyöhön liittyvissä asioissa sen toteuttaessa 2000- ja 2010-luvuilla esimerkiksi kehitysapuyhteistyörahoitteista konsultointiohjelmaa IVY-maissa, erityisesti Venäjän "veljesviraston" luotettavuuden parantamiseksi EU-standardien tasolle.

On ehkä mahdollista, että Case-virastoa asiantuntijaorganisaationa – vaikkakin millään tavoin historiatieteisiin liittymättömänä aikasarjoja lukuun ottamatta – saatettiin joissain rajatylittävissä kontaktiosapuolten yhteydenpidoissa pitää laitoksena, jossa olisi jonkin osapuolen mukaan syytä noudattaa jonkinlaista "virallisen hyväntahtoisen rauhaarakastavan ulkopoliittisen linjan" perinnettä venäläisen osapuolen oletetusti kulloinkin hienovaraisesti määrittelemin ehdoin.

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä oli Stalinin kunnianpalautus tehty tiettäväksi, ja vuoden 2009 keväällä tuli julkisuuteen tieto Venäjän historiakomission lakialoitteista, joista oli saatu jo ennakoiden vihiä mm. dosentti Bäckmanin äänekkäissä ulostuloissa ja kirjoituksissa. Häntä lienee hyvissä ajoin briiffattu esimerkiksi Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksen ja ehkä myös RISIn toimesta, jossa hänen tiedetään itsekin toimineen virallisesti viimeistään 2010 alkaen. https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006286131.html

Venäjän revisionistisia tulkintoja puolustavat näkökannat pääsivät 2000-luvun alussa läpi myös joihinkin Suomen tieteellisiin julkaisuihin eikä niitä aina tunnistettu propagandistisiksi (Upi ym. s. 220). – Ehkäpä keväällä 2009 häämötti samanlainen tahaton tai muuten mahdollistuva tunnistamattomuusskenaario myös Venäjän historiakomission propagandistisen laintulkinnan läpimenosta merkittävässä valtionvirastossa, arvostetun asiantuntijaorganisaation johdossa.

Venäjän historiakomissio oli viitoittanut jo tuolloin talvi- ja jatkosodan päätösnäytöksiä koskevan perusprinsiipin, että on väärin ja rikollista todeta jopa Venäjän ulkopuolella jokin sen Suuren isänmaallisen sodan ja Stalinin kunniaa "loukkaava" historiallinen fakta esimerkiksi Neuvostoliiton miehittämiin naapurimaiden alueisiin liittyen.

Presidentti Medvedev siis oli aloittanut ”russofobisen historiankirjoituksen” kriminalisoivan lain valmisteluun tähtäävän prosessin jo loppuvuodesta 2008 ja ottanut asian esiin näkyvämmin julkisuudessa tammikuussa 2009. Medvedev

saapui kaksipäiväiselle valtiovierailulle Suomeen 20.-21. huhtikuuta. Se oli ensimmäinen vierailu, jonka Medvedev teki Suomeen Venäjän presidenttinä. Presidentti Tarja Halonen ja Medvedev olivat tavanneet aikaisemmin kesällä 2008 Venäjän Hanti-Mansiassa järjestetyssä suomalais-ugrilaisten kansojen maailmankongressissa, johon molemmat osallistuivat.

Halosen erityissuhde naapurin presidenttiin näytti jatkuvan samassa keskinäisriippuvuususkon hengessä kuin jo Putinin ensimmäisellä kaudella, jolloin myös silloinen ulkoministeri Tuomioja jakoi samoja näkemyksiä uusimmissa muistelmissa esittämistään lautaskiistaerimielisyyksistä huolimatta.

Venäjän uuteen presidenttiin kohdistui myös kansalaisyhteiskuntakehitykseen liittyviä odotuksia, joita uuden ulkoministerimme Stubbin 080808-lausuma Georgian sodan opettamana ei kariuttanut enempää kuin puolustusministeri Häkämiehen linjaus syyskuussa 2007 Yhdysvalloissa, että ”Suomen tämän päivän kolme pääasiallista turvallisuushaastetta ovat Venäjä, Venäjä ja Venäjä”. Tuota tosin Erkki Tuomioja ja Ilkka Kanerva olivat kritisoineet ulkopolitiikkamme epämääräistämisestä.

Nordstream-hankkeen puhdasta ympäristökysymysluonnetta korostettiin ajan hengen mukaisesti, ja liki kaikilla päättäjillämme oli perustellun hyvä syy uskoa siihen. Presidentti Medvedev puhui 20.4.2009 Suomi-Venäjä-Seuran ja Ulkopoliittisen instituutin järjestämässä yleisötilaisuudessa Helsingin yliopistolla.

Voi olla, että myös lainvalmistelun kuulumisista on tuolloin kuultu eritasoisissa kontakteissa ja evästyksiä olisi välittynyt myös tutkijoiden, kansalaisjärjestöjen ja hallinnonkin eri tasoille – sen lisäksi, että virallisesti Medvedev esitti uutta eurooppalaista turvallisuussopimusta. Siinähän kyse oli jo ehkä etupiireistä? https://yle.fi/a/3-5240457

Hieman kaukokatseisesti ennakoivaan sävyyn muuten Kimmo Kiljunen antoi tuolloisessa kommentissaan ymmärtää Venäjää myötäillen, että Suomen Nato-jäsenyys olisi helpompi toteuttaa, mikäli Venäjä olisi liiton jäsen. https://yle.fi/a/3-5240496.

Vaikkei Suomi–Venäjä-seuran jäsenyyteen enää viime vuosikymmeninä ole liittynyt SN-seuran YYA-aikaista ’kultapossukerhon’ statusta, se lienee kuitenkin mahdollistanut matkailun ja kulttuuritarjonnan lisäksi myös kadunhenkilötasoista tai sellaisena ylhäältäpäin esitettyä ohjatumpaa missä mennään -skannailua naapurimaamme geopoliittisesta väreilystä myös naapurin itsensä näkökulmasta.

Case-virastossa saattoi hyvinkin olla yksittäisiä kontaktipintoja kaikkiin edellä mainittuihin henkilöihin ja järjestöihin täysin luonnollisin tavoin diplomatian ja yksityistasoisena ilman, että kukaan olisi kokenut mahdollisesti tulleensa ulkopuolisen laaja-alaisen vaikuttamisen osakohteeksi. Sikäli kuin sellaista on ilmennyt, se on voinut ’upota’ kohteesta riippuen esimerkiksi vanhojen hyvien aikojen ystävyyssuunnan lukkarinrakkaudella YYA- ja rauhanhenkisestä vasemmistoretoriikasta muistuttavana tai toiminut talousteknokraattisena businessrationalismina markkinataloushenkisiin kohdistuen.

Medvedevin yleisötilaisuuden toisella järjestäjällä Suomi–Venäjä-seuralla oli paikallisosasto yliopistolla niin kuin oli vielä noihin aikoihin monissa muissakin organisaatioissa ja työpaikoilla paikkakuntaosastojensa lisäksi.

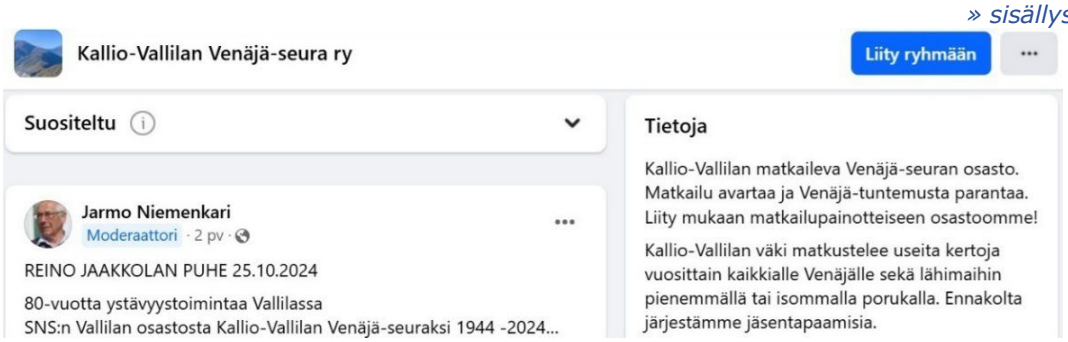
Alempana olevassa kuvassa nähdään sekä Venäjän ulkoministeriön alaisen Rossotrudnitšestvo-viraston että Suomi–Venäjä-seuran vilpitöntä rauhanasiaa viestivät logot ja lisäksi SV-seuran vuoden 2017 weblomake, jossa tarjotaan liittymistä ’hyvään seuraan’ kahdenkin merkittävän valtiosektorin organisaation osastojäsenyyden kautta. Ensin mainittu osasto näyttäisi toimivan edelleen, toisen osaston aktiiveja lienee sittemmin siirtynyt sen kaupunginosaosastoihin. Osa on varmaan lopettanut seuran jäsenyyden rauhanaatteen saatua erikoisoperaatioluonteen.

Suomi–Venäjä-seuran puheenjohtajana toimi vuosina 2002–2014 konkaridiplomaatti ja moninkertainen suurlähettiläs Heikki Talvitie, joka sai ansioistaan Putinin Ystävyyden kunniamerkin ystävyyden ja yhteistyön vahvistamisesta Venäjän kanssa. Hän oli myös *Historian Ystäväin liiton* puheenjohtaja vuosina 2001–2010, mikä antaa olettaa myös hänen ehkä tienneen "russofobisen historiankirjoituksen" kriminalisointihankkeesta Venäjällä ja sille suosiollisen vastaanoton toivottavuudesta Suomessa.

Vuonna 2024 Helsingin Sanomat totesi Talvitien antaneen "arvovaltansa Putinin sylttytehtaan käyttöön" tämän esitettyä Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksessa Putinia myötäileviä kantoja (mm. Ukrainan sota johtuisi siitä, että länsi ei ottanut huomioon Venäjän turvallisuushuolia. https://fi.wikipedia.org/wiki/Heikki_Talvitie)

SV-seuran toimintaa vielä Putinin ”erikoisoperaation” alettuakin Talvitien hengessä venäjämielisenä jatkanut Kallio–Vallilan Venäjä-seura juhli 80-vuotisjuhliaan loppuvuonna 2024.

Kuva Kallio–Vallilan Venäjä-seuran websivulta loppuvuodesta 2024.

Venäjän tälläkin vuosituhannella annektoimilla alueilla matkailleen Kallio–Vallilan osaston kerrotaan olevan seuran suurin, ja myös Case-viraston ex-osastosta tiedetään siirrytyn osin sen jäsenyyteen.
https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomi%E2%80%93Ven%C3%A4j%C3%A4-Seura

Osaston toimesta on harrastettu vuosikymmenten ajan Venäjän matkailua. Ikimuistettava matka muiden ikimuistettavien ohella oli ennen pandemiaa tehty matka Krimille. Kuvassa ryhmän jäsenet ovat kokoontuneina Livadian palatsille, jossa pidettiin liittoutuneiden Jaltan konferenssi. Taustalla silloisia kokoukseen osallistuneita maailmanhistorian merkkihenkilöitä (Roosevelt, Churchill ja Stalin) kuvaavava monumentti.

Matkailevan Venäjä-seuran viattomasta poseerauksesta miehitetyllä Krimillä taitaa olla turha etsiä mahdollisia vieraan vallan laaja-alaisen vaikuttamistoiminnan kollaboraattoreita tai edes sympatisantteja, mutta alemman kuvan juhlapotretista ei voitane olla yhtä varmoja (kuvat kansanaani.org).

Heikki Talvitie on joidenkin arvioiden mukaan paitsi edustanut Suomea itänaapurissamme myös jossain määrin pyrkinyt edistämään naapurin etua Suomessa ”russofobisen rasismin ja historiankirjoituksen” vastaisessa internatsionalistisessa rauhantyössäkin vielä eläkepäivillään. On tietenkin muistettava, että mainittujen laillisten kansalaisjärjestöjen toiminnassa ei ole todettu mitään kiellettyä tai ainakaan laitonta, eikä esimerkiksi Venäjän miehittämillä alueilla matkustelu liene myöskään pakotemääräysten vastaista.

Toki kaikki suurlähettiläät ja diplomaatit altistuvat kohdemaissaan työhönsä kuuluvalle ja muunkinlaiselle viestintätulvalle, eikä ole mahdotonta, että jotain siitä myös läpäisee ammattisuodatuksen ja tekee jonkintasoisen laaja-alaisen vaikuttamisvaikutuksen.

Suomen Moskovan suurlähettiläänä toimi vuosina 2008–12 Matti Anttonen, ja Venäjän suurlähettiläs Helsingissä oli 2006–2017 Aleksandr Rumjantsev, joilla molemmilla lienee ollut jonkintasoista vihiä myös Historiakomission työstä. Joka tapauksessa tuntuu luonnolliselta olettaa, että Venäjän ajankohtaisia lainvalmisteluhankkeita on saattanut olla mahdollista seurata case-episodivuonna 2009 Venäjän Tiede- ja kulttuurikeskuksen tiedotuksen ja SAFKAn agitaatioiden lisäksi myös ystävyysseuran epävirallisemman viestinnän tasolla julkishallinnossakin kuten Case-virastossa niin Aleksanteri-instituutin kuin yksityisempiinkin mielenkiintotarpeisiin liittyen.

Myös eri ikäisiä on voitu puhutella eri sanastolla. Pääjohtaja oli aloittanut 1960-luvulla uransa ja syntynyt samalla 1940-luvulla kuin Tarja Halonen ja Erkki Tuomioja, yksikönjohtaja oli jonkin verran nuorempi ja henkilöstölakimies selvästi nuorempi. Yliopistolla nuorekas Medvedev saattoi smalltalkata yhtä elegantisti kuin Putin aiemmin suomalaiset hurmatessaan. Tuolloin vielä Medvedev ei juurikaan näkyvästi esiintynyt sosiaalisessa mediassa tai ainakin hän teki sen tyypillisesti selvin päin ja mielipuolisen äärinationalistisista viha-agendaa meuhkaamatta.

Varmaan myös jo tuolloin joskus kuullut länsieurooppalaisia äärioikeistolaisia piirejä puhuttelevat perinteiseen arvokonservatismiin viittaavat putinismin piirteet ovat löytäneet maaperää, joskaan haastatteluiden perusteella Case-virastossa ei varsinaisia uusnatsistisia tai uusfasistisia äänenpainoja juuri kuultu. Vaikka liki 900-päisessä henkilöstössä voi olettaa olleen etnistä venäläisyyttäkin, ei mikään merkki kuulemma ole viitannut siihen, että verenperintöön pohjaava etnofasismi tai maanmiesideologia olisi yhdistynyt velvoittavana tekijänä tässä tapauksessa ilmenneeseen laintulkinnan venäjämielisyyteen.

Jonkinlainen etnofasismin vivahde kuulemma kuulsi harvahkoissa lievästi ns. hurrivihaa ilmentäneissä lausahduksissa, joiden mukaan viraston julkaisujen kääntäminen ruotsiksi oli turhanaikaista hyysäystä ja hidasti venäjän kielen faktuaalisen aseman oikeudenmukaista tunnustamista viralliseksi vähemmistökieleksi. Toisaalta venäjän lingua franca -etu nähtiin IVY-maissa.

Monillakin Case-viraston henkilöstössä saattoi olla omia yksilökohtaisia perusteitaan tuntea itänaapurimme uuden presidentin vierailun aikoihin keväällä 2009 sisäistä tarvetta edistää jollain konkreettisella tavalla hyvien naapurisuhteiden ja rauhanomaisen rinnakkainelon bilateraalista lujittamista ja

kehittämistä ja laajentamista ja syventämistä teknistaloudellisen molempia osapuolia hyödyttävän kauppavaihdon korkean tason turvaamiseksi naapurisuhdeveteraanien viitoittamalla tiellä.

Kun tarjoutui mahdollisuus puuttua omassa työpaikassa sisäisen keskustelun ’kulttuurivaihdon alijäämään’ molemminpuolisia etunäkemyksiä tasapainottavasti eli canceloimalla ”russofobiseen historiankirjoitukseen” syyllistynyt, se sitten ehkäpä tehtiin.

On kuitenkin selvää, että nimettömän ilmiannonkin tapauksessa ainoat vastuullisina pidettävät nimet sensuuripäätökseen 29.4.2009 olivat sen allekirjoittajat ja laintulkinnasta vastannut laatija omine vastuuesihenkilöineen kaiketi hallinto- ja lakiosastolla. Viestintä ja tietopalvelu myös ovat yhteyksissä eri puolille, väistämättä myös hyvää tarkoittavan oloisiin lobbareihin, mutta laaja-alaisen ulkopuolisen vaikutuksen hienonhienoa jos lainkaan mahdollista täsmäosuutta russofobiahälytykseen 2009 tarkastellaan vielä erikseen jäljempänä.

5 Oikeudellinen tarkastelu ja loppulausunto: ”Lex Rivivirkamies”

Vilkaistaan aluksi mitä case-episodin keskeisistä päätöksistä ja muusta olennaisesta tapaukseen liittyen voidaan sanoa oikeudellisessa mielessä. Suomen kansallista oikeuskäytäntöä lienee pidettävä ainoana oikeuslähteenä, koska tapaukseen ei liittynyt oleellisia näkökulmia ei-kansallisen lainsäädännön tai tuomioistuinkäytännön suhteen.

Kaikki tiedossa olevat vakavasti potentiaaliset asianosaiset olivat tiettävästi oikeustoimikelpoisia Suomen kansalaisia tai suomalaisia yhteisöjä, ja esimerkiksi teonkuvauksen rinnastuminen holokaustin kieltämiseen tuli alun alkaen poissuljetuksi. Euroopan ihmisoikeussopimukseen puolestaan olisi voitu viitata lähinnä "syytetyn" sananvapautta puolustavassa mielessä, jos siinäkään.

Venäläisvastaisuuden ilmentymäksikään tulkittuna miehitys-termin sisältänyt sotahistoriallinen fakta ei edes kyseenalaistettuna olisi ollut myöskään diplomaattisia suhteita sääntelevän Wienin yleissopimuksen vastainen lausuma (jollaisesta rikkeestä Venäjän suurlähetystö ilmeisen heppoisin perustein syytti "*russofobista rasismia ja sotapsykoosia kiihottavaa*" **Charly Salonius-Pasternakia** tämän X-viestin johdosta lokakuussa 2024).

Valtion virkamieslaki ei ole rikoslaki, eikä sen 14 § 2 momentissa puhuta samassa mielessä rikoksista, mutta sensuuripäätöksessä 29.4.2009 samoin kuin 10.11.2009 puhutaan käytännössä lain nojalla kielletyiksi katsotuista eli lainvastaisista eli laittomista teoista, joista voidaan langettaa lakiin perustuva seuraamus tai sanktio. Lainvastaisista ajatuksista ei puhuta, mutta ääneen puhuminen ja kirjoittaminen voivat toki olla lainvastaisia myös virkamieslain nojalla.

Ollakseen lainvastaista puheen tai kirjoittamisen täytyy täyttää lainvastaisuuden kriteerit, joiden täytyy olla selkeästi nähtävissä kirjoitetussa laissa. Toisaalta myös irtisanomisiin ja hallintopäätösten perusteisiin liittyy joskus selkeitä vakavia oikeudellisia näkökulmia niihinkin. Ihan mistä tahansa ei voi lakiin nojaten syyttää ainakaan mielivaltaisin vähänsinnepäin-perustein.

Lisäksi länsimaisen oikeuskäsityksen *nulla poena* -laillisuusperiaate vaatii, että ihmisten on voitava ennalta selvästi tietää, mitkä teot ovat kiellettyjä. Tämä on myös keskeinen osa Suomen lakia – mikä tieto on julkinen ja kaikkien ulottuvilla niin virastoissa kuin yksityiskännyköissäkin, joita jo vuonna 2009 oli useimpien valtionvirkahenkilöiden käytössä. Alla on kopioituna osa alustavasti faktatarkistetusta helposta Google-hausta:

”

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on perustuslaissa (8 §) ja rikoslaissa säädetty oikeusperiaate, jonka mukaan ketään ei saa tuomita rangaistukseen teosta, jota ei ole tekohetkellä laissa nimenomaisesti säädetty rangaistavaksi. Se kieltää taannehtivan lainsäädännön, vaatii rangaistuksen perustuvan lakiin ja kieltää analogian käytön syytetyn vahingoksi. (Finlex)

Laillisuusperiaatteen osa-alueet:

- **Taannehtivan lainsäädännön kielto:** Rikoslakia ei voi soveltaa tekoon, joka on tapahtunut ennen lain voimaantuloa.
- **Kirjoitetun lain vaatimus (Lex scripta):** Rangaistavuuden on perustuttava eduskunnan[5] säätämään lakiin, ei esimerkiksi pelkkään tapaoikeuteen

.

- **Täsmällisyysvaatimus (Lex certa):** Rikoslaki on kirjoitettava niin tarkasti, että kansalainen voi ennakoida, mikä on rangaistavaa toimintaa.
- **Analogiakielto (Lex stricta):** Rikossäännöksiä ei saa tulkita laajentavasti syytetyn vahingoksi. Jos teko ei mahdu lain sanamuotoon, siitä ei voi tuomita.

”

Puheena olevat virastopäätökset eivät ole tuomioistuintuomioita, mutta keskeisen kansallisen hallintoviraston lakia soveltavina päätöksinä ne ovat merkittäviä laintulkintapäätöksiä. Kumoamattomina tai korjaamattomina tai muun lainsäädännällisen tai tapaoikeudellisen kehityksen mitätöimättöminä ne ovat myös toistaiseksi voimassa olevia.

Ko. sensuuripäätöksissä ei näytetä juurikaan vakavissaan yritettävänkään esittää päätöksen perustelujen sisältyvän ihan aikuisten oikeasti virkamieslain mainitun kohdan päätöksessä siteerattuun sanamuotoon, eivätkä ainakaan tähän asti konsultoimamme lainoppineet enempää kuin tavallisesti lainkuuliaisina pidetyt taviksetkaan ole voineet vahvistaa laista löytyvän niin selvästi sitä päätöksessä sovellettua tulkintaa tukevaa sanamuotoa, että päätöksen 29.4.2009 perusteluissa esiintyvä laintulkinta po. miehityslausumaa koskien voitaisiin kohtuudella riidattomasti hyväksyä oikeaksi.

Se herättää hienoista ihmetystä, että päätöksissä ei mitenkään vihjata käytettävissä olleeseen rikoslain kohtaan, jota siinä itse asiassa rasismi-termiä keskeisesti väläyttämällä oikeasti kaiketi tarkoitettiin: *Laki kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* siirrettiin lopullisesti rikoslain 11 luvun 10 §:ään vuoden 2008 uudistuksessa, jolloin myös rasistinen vaikutin tunnustettiin koventamisperusteeksi (Finlex). Tokikaan yleisesti hyväksytty historialausuma ei ole rikos myöskään tuon lainkohdan perusteella, vaikka sitä olisi jossain vaiheessa kyseenalaistettukin.

Laillisuusperiaate edellyttää tuomion perustuvan voimassa olevaan lakiin, ja lisäksi kieltää analogian käytön syytetyn vahingoksi pääosin rikosoikeudessa. Siviilioikeudessa taasen analogiaa voidaan käyttää ja usein käytetään menetelmänä ’täyttää laissa oleva aukko ja soveltaa lain tarkoitusta kattavammin’. Tällöin edellytyksenä on, että entuudestaan sääntelemättömän tapauksen on oltava riittävän samankaltainen säännellyn tapauksen kanssa. (Minilex).

Mahdollisesti viraston sisäinen ’sensuurineuvosto’ yksin tai ulkopuolisen konsultaatiokontaktoinnin harkintatuella on päätynyt siihen, että tässä tapauksessa voidaan virkamieslakia sovellettaessa yrittää käyttää sen 14 § 2.

[5] Huom! Suomen eduskunnan säätämään.

momentin sanamuodon ylittävää analogista tulkintaa rinnastamalla rikoslaissa tarkoitettu kansanryhmän vastainen kollektiivisesti halventava rasistinen vihapuhe ja ns. ”russofobista rasismia” väitetysti ilmentävä historiapoliittinen asialliseen sävyyn esitetty lausuma. – Mutta ihanko vaan siksi, että käsite ’rasismi’ on esiintynyt (joskin tyystin eri merkityksissä) molemmissa konteksteissa, sekä Suomen rikoslakia soveltaneissa lainvoimaisissa tulkinnoissa oikein käytettynä että vierasperäisessä vahvasti propagandistisessa disinformaatiossa ja valheuutisoinnissa karkeasti väärinkäytettynä?

Kuten sanottu, Case-virastossa toimi vuonna 2009 ainakin kaksi juristia (tuolloin vielä ’lakimiestä’ tai ’lakihenkilöä’), jotka puuttuivat omilla tavoillaan vapaalla keskustelufoorumilla esitettyjen historiamainintojen viraston sisäiseen viranomaiskäsittelyyn. Henkilöstölakihenkilö on saadun tiedon mukaan keväisen sensuuriasiakirjan ja sen syksyllä korvanneen korjatun tekstin laatija, kun taas työsuojeluvaltuutettuna toiminut kehityspäällikkö asettui syksyllä asiaa sivusta seuranneena yllättäen ja oma-aloitteisesti varhaisen puuttumisen hengessä sovittelemaan havaittuaan jutussa Rivivirkamiestä kohtaan suuntautunutta epäasiallista käytöstä työnantajan puolelta.

Heidän kumpaisenkaan tehtävänä ei liene ollut valmistella tai kehittää saati testata lainsäädäntöä miltään osin tai ratkaista vaativampaa tulkintaa edellyttäviä tai peräti ennakkotapauksenomaisia ongelmia, vaan tuntea laki ja oikeuskäytäntö erityisesti viraston omaan toimintaan liittyen (ml. myös henkilöstöhallinto) ja tarvittaessa oletettavasti konsultoida kulloinkin esiin tulevissa erityisongelmissa niitä ekspertiisejä hallitsevia asiantuntijoita myös viraston ulkopuolella.

Olisi aihetodisteellisin perustein periaatteessa houkuttelevaa todeta, että päätöstekstin sanankäänteitä arvioiden mahdollisesti sellaisina konsultoivina suomalaisina ’ulkopoliittisoikeudellisina’ erityisasiantuntijoina olisi tuolloin hyvinkin voitu pitää oletettuun pätevyyteen nojaten selvästi venäjämielisiksi mainittuja oikeusoppineita, kuten vaikkapa oikeussosiologian ja kriminologian dosentti Johan Bäckman ja oikeustieteiden kandidaatti Jon Hellevig.

Bäckman ja Hellevig olivat molemmat toimineet ja julkaisseet ”antirussofobista” Suomen-vastaista kirjallisuutta niin Suomessa kuin Venäjälläkin ja tiettävästi esiintyneet Putinin hallintoa tukien myös Venäjän ”vapauttamilla” miehitysalueilla Ukrainassa. Pääministeri Putinin oikeustieteellistä koulutusta ja KGB-pohjaista kompetenssia emme usko yhdenkään mahdollisen suomalaisen kontaktin pitäneen missään vaiheessa tieteellisesti tai poliittisestikaan relevanttina. Niin ikään Leningradin valtionyliopistosta juristiksi valmistuneen presidentti Medvedevin ei uskota hänenkään olleen henkilökohtaisesti asialla, vaikka hän kävikin tuona keväänä Suomessa tapaamassa presidentti Halosta ja esiintyi mm. Helsingin yliopistolla, missä on tietysti voitu saada vaikutteita.

”Johan Beckman Institute” on Bäckmanin Pietarissa vuonna 2000 perustama kirjankustantamo, jonka näkyvintä toimintaa on erityisesti Suomen ja Venäjän yhteistä sotahistoriaa koskevien teosten julkaiseminen. Kustantamo on myös järjestänyt erilaisia tilaisuuksia Suomessa ja Venäjällä. Yksi esimerkki julkaisuista on (Suomen Kansanvaltaisen Tasavallan presidentiksi 1939 valitun) Otto Wille Kuusisen teoksen Suomi ilman naamiota uusintapainos 1944 ilmestyneestä

teoksesta. Vuodesta 2004 instituutti julkaisi Venäjällä **Ulkopolitiikka**-nimistä[6] aikakausijulkaisua, jonka päätoimittajana toimi Johan Bäckman. Lehdessä julkaistiin suomalaisten ja venäläisten tutkijoiden artikkeleita Suomen ja Neuvostoliiton sotahistoriasta. (Wikipedia)

Emme spekuloi enempää yllä mainittujen asiantuntijoiden ja alan julkaisun varsin epätodennäköisellä osuudella mahdollisiin viraston ulkopuolisiin konsultaatioihin semminkin toisen muutettua äskettäin pysyvästi itänaapuriin ja toisen menehdyttyä siellä. https://fi.wikipedia.org/wiki/Johan_B%C3%A4ckman, https://fi.wikipedia.org/wiki/Jon_Hellevig.

Case-viraston laintulkitsijan kannalta armollisena motiivitausta-asetelmana on muistettava alkuperäisen sensuuripyrkimyksen ja -päätöksen puolustamisen ja luontevan jälkikäteisen rationalisoinnin tarpeen lisäksi se, että päätöksen juridisia perusteita oli kysytty täysin yllättäen päätöksen sanansaattajan ’möläytettyä’ sensuroidulle sensurointialoitteen tulleen ’laki-ihmisten puolelta’.

Painetta pikaiseen vastaamiseen uudessa tilanteessa lienee tosiasiallisesti kasannut myös ja nimenomaan muun henkilöstön kuin Rivivirkamiehen itsensä tätä hiljaisempi mutta yhtä kärsivällinen korvakuulolla odottelu. Jotain piti sanoa kohtuuajassa johdon kasvojen säilyttämiseksi ennen kuin pahalta haiskahtava juttu ehkä paisuisi ja mutkistuisikin pitkittyessään. Ilmeisesti siis ’sensuurineuvosto’ ei vielä maaliskuussa kirjoituskiellon langettaessaan ollut tiennyt tai ollut yksimielinen jollain tapaa ”rasismiin” pohjautuvista perusteluista tai siitä, mitä lainkohtaa ko. viestit oikeastaan olivat muka rikkoneet ja millä tavoin tarkemmin.

Sensuurikonklaavi oli mahdollisesti eteen tulleeseen tilanteeseen ad hoc -pohjalta kokoon kasattu hallinto-, laki-, viestintä- ja tietopalvelujohdon parhaasta ja/tai halukkaimmasta asiantuntija-aineksesta, jossa esittely- ja päätösvastuu saattoi olla yhtä epämääräinen kuin sen viestintä case-episodin aikana. Näistä syistä ehkä tunaroiden kieroon *venytetyn analogiatulkinnan nojalla* ”rasistisiksi” väitettyjen viestien poistotuomio seitsemältä tuomiota edeltävältä kuukaudelta tuli perusteluiltaan takautuvasti länsimaissa noudatetun ns. nulla poena -periaatteen vastaisesti.

Kaiketi sattumoisin päivälleen kuukauden kuluttua sensuurituomion suullisen ilmoittamisen jälkeen mm. Turun Sanomat julkaisi 24.4.2009 uutisartikkelin, jonka mukaan Venäjän historiakomission lakiehdotuksen ”russofobisen historiankirjoituksen” kieltämiseksi oli tarkoitus tulla voimaan myös Suomea koskien. Ja samana päivänä kerrottiin Hyde Park -foorumilla henkilöstölakimiehen kanta, että Rivivirkamiehen kirjoitukset olivat ”rasistisia”, ja viittä päivää myöhemmin voitiin lukea sensuuripäätöksestä myös Suomen virkamieslain kohta, jota tuomiossa ’sovellettiin’. Lain tulkinta oli kaiken tiedossa olevan mukaan puhtaasti suomalaistulkintaa, mutta de facto (toivottavasti kuitenkin myös bona

[6] Sic! Myös Suomessa ilmestyi tuohon aikaan ainakin yhtä merkittävällä tavalla informatiivinen lehti, nimeltään niin ikään ehkä erehdyttävästikin Ulkopolitiikka. https://fi.wikipedia.org/wiki/Ulkopolitiikka_(lehti)

fide ja fortuito) silmin nähden ikään kuin ennalta naapurimaamme linjaa myötäilevää.

Presidentti Medvedevin puheessa Helsingin yliopistolla 20.4.2009 eli neljä päivää ennen rasismisyytöstä ei tiettävästi käsitelty pikkuasioita vaan Venäjällä täydennettävää Natoa ja uutta geopoliittista voimatasapaino/etupiirisopimusta. Näinpä hänen vaikutuksensa Case-viraston lakiosaston rasismitulkintaan lienee ollut lähinnä imaginaarinen ja tulkinta mahdollisesti saadun signaalin vastaanottajan, ei lähettäjän vastuulla.

Joskus on toki hyväkin olla ns. paavillisempi kuin paavi itse, ainakin jos haluaa jossain vaiheessa paavin tukea kansainvälisen yhteisön hyväksynnän saamiseksi kiitoksen kera joskus jälkikäteen mahdolliselle nykyistä paikallislakia soveltavalle sitä takautuvasti ennakoiden tulkitsevalle bullalle tai ukaasille. Sama pätenee myös patriarkkajohtoisiin ja tsaarinvaltaisiin kuin myös muihin sanotaanko epävirallisen ”Solidaarisen internationaalin” masinoimiin uskomususkopohjaisiin verkostoihin, joita luvalla sanoen taitaa edelleen olla maailmassamme tiedon vallankumouksellisuuden uusimmankin sukupolvivaiheen nexteilläkin leveleillä. Mutta palatkaamme reaalimaailmaan.

Väitettyä rasismia ei siis Rivivirkamiehen viesteistä ole tosiasiallisesti löytynyt. Eikä myöskään kenenkään virastonsisäistä keskustelufoorumia tiedetysti seuranneen ns. *turvallista tilaa* mitä ilmeisimmin ole pyritty niitten avulla tietoisesti loukkaamaan tai häiritsemään. Todennettuja tai muuten vahvistettuja indikaatioita tuottamuksellisestikaan aiheutetusta halvennetuksi tai loukatuksi tulemisen kokemuksesta ei ole tuotu esille pääjohtajan 10.11.2009 sovintopalaverissa esittämän tarkentamattoman uumoilun lisäksi (joku ”keskuudessamme” tai ”yhteydessämme” tai jonkin meidän ”piirissä” oleva on ”saattanut näin kokea”).

Ainakaan virallisesti ei viraston keskustelufoorumin tai muiden viestikanavien jakelun piirissä tiedetä olleen talon ulkopuolisia. Ennen kaikkea yksikään mahdollinen loukkaantunut ei ole Rivivirkamiehen mukaan kertonut tai muuten viestinyt asiasta. Halventavia sanoja ’fasistit’ ja ’stalinistisiat’ oli kieltämättä käytetty Baltian maiden ja Suomen alueita miehittäneistä neuvostosotilaista ja myös heidän rikoksiaan puolustelevista ns. Putin-nuorison ääriaineksista, mutta yhdenkään sellaisen ei voi uskoa tunteneen tulleensa loukatuksi tosiasiat ja Case-viraston intranetin Hyde Park -keskustelun ei-julkisen luonteen huomioon ottaen. Rivivirkamies on sittemmin esittänyt pahoittelunsa, jos joku Puna-armeijan miehitystoimiin osallistuneen jälkipolviin kuuluva on joutunut kuulemaan aiemmin uskomansa vastaisia historiafaktoja, joissa ei sinällään ole anteeksipyydettävää.

Holokaustin kieltämistä puolestaan ei voi millään muotoa verrata ko. sensuuripäätöksessä mainittuun miehityslausumaan. Sitä vastoin esimerkiksi Venäjällä aika ajoin esitettyjä väitteitä Puolasta toisen maailmansodan aloittajana sen jouduttua Saksan ja Neuvostoliiton keskenään sopiman invaasion ja jakamisen uhriksi 1939–40 ja Baltian maiden vapaaehtoisesta liittymisestä Neuvostoliittoon voidaan pitää törkeydessään ja kollektiivisessa halventavuudessaan jossain määrin noiden kansakuntien vastaisena viharikoksena.

Halventavana voidaan pitää myös vaatimusta hyväksyä ainoana totuutena näkemys, että itsenäisen Suomen alkuperäiset Tarton rauhan 1920 mukaisesti Suomeen kuuluneet itäiset alueet olisivat Neuvostoliiton hyökkäyksen ja sotatoimien 1939–44 avulla sotien jälkeen tulleet ei miehitetyiksi, vaan ’vapautetuiksi’. Talvisodan jälkeisiä anneksioita eivät olleet tunnustaneet laillisiksi tiettävästi muut kuin Neuvostoliitto ja sen tuolloinen liittolainen natsi-Saksa.

Sittemmin Pariisin rauhassa 1947 toki julistettiin 1940 ja 1944 luovutetut Suomen alueet jälkikäteen laillistettuna kansainvälisen yhteisön vahvistamana anneksiona liitetyiksi osaksi Neuvostoliittoa. Vapautetuiksi ne eivät sittenkään tulleet, vaikka etninen puhdistus/pakolaisuus olikin ’vapauttanut’ nuo alueemme asukkaistaan venäläisten tulokkaiden tieltä. Mutta kuten todettu, Neuvostoliitto tai Venäjä tai heidän edustajansa ja puolestapuhujansa eivät ole ainakaan virallisesti tämän casen osallisia, ja heidänkin mielipiteensä sinällään ovat Suomessa laillisia ja suojassa lakiin muka nojaavalta sensuurilta.

Viharikoksestakaan kansanryhmää vastaan ei siis puhuttu sensuuripäätöksessä, vaan ensin epämääräisesti rasismista ja sen syytöksen tultua aiheettomana kumotuksi vielä epämääräisemmin kielletystä ’poliittisuudesta’. Minkään valtakunnan ääriryhmäpoliittisuudesta kuten kumoustoiminnasta tai uusnatsistisuudesta tai anarkistisuudesta ei voinut kenenkään mielestä olla kysymys. Poliittisuus yleensä siis oli nyt jollain epämääräisellä tavalla virkamieslain vastaista. Sitäkään ei Rivivirkamiehen viesteissä kyllä esiintynyt ainakaan siinä määrin kuin viraston tunnettujen aktivistien pahimmillaankin ihan laillisissa teksteissä.

Miksi sitten päätöksessä ei tosiaankaan puhuta rasistiseen vihakirjoitteluun tapaoikeuden ennakkotapauksissa aiheellisesti soveltuneesta rikoslain ao. pykälästä ja ’analogisesta’ asiayhteydestä, vaan nimenomaan virkamieslain ko. pykälästä? Ehkä rikoslain soveltamista yksinkertaisesti pidettiin liian huomiota herättävänä poikkeamisena viraston ja sen lakiosaston hallintorootelista, mihin rikoslain tulkintakysymykset eivät vähääkään kuuluneet – tai sitten tarkoitus olikin yrittää laajentaa nimenomaan virkamieslain tulkintakäytäntöä tähän (näennäisesti) rasisminvastaisena selvästikin kovasti *trendaavaan suuntaan*. Mutta jos, niin miksi näin?

Minkähänlaisia erityisnäkymiä tässä olisi ollut? Venäjämielisen vaikuttamistoiminnan potentiaalista tapausta ajatellen, ehkä rikoslain alaan kuuluvan tulkintakäytänteen ymppääminen virkamieslain soveltamiseen mahdollistaisi lopulta laajamittaisemminkin tietyllä tavalla suuntautuneihin sisäpiireihin tukeutuvia päätösvinoutumia. Suljettujen ovien takana poissa julkisuudelta poliittisluontoinen diskriminointi sujuisi ehkä kenenkään tarkkanäköisen puuttumatta, toisin kuin median herkeämättä seuraamissa julkisissa rikostuomioistuimissa, joissa salakähmäisyys on lähtökohtaisesti hankalampaa.

Tällainen henkilöstöpolitiikka helpottaisi myös jopa tietynlaisen de facto paikallisen virkakieltokäytännön luomisen ja jatkumisen näennäisesti laillisin virkamieslakiin nojaavin poliittis/aatteellis/kulttuuritaustaisin kriteerein. Näin esimerkiksi Venäjä-kriittisiksi luokitellut tai muut ei-toivotut ’toisinajattelijat’ voitaisiin karsia ehkä jo

rekrytointivaiheessa ja sellaiseksi havaittua henkilöstöä painostaa hiljaiseksi tai erottaakin. Virkakoneiston puhdistus voisi näin edetä siivu siivulta Mátyás Rákosin salamimakkarateoriaa toteuttaen.

Aiemmassa luvussa mainittu vuoden 2002 kokemus tuolloisen SAK:laisen pääluottamusmiehen omaksumasta portinvartijaroolista rekrytointiasioissa on antanut Rivivirkamiehen ja vuoden 2009 akavalaisen pääluottamusmiehenkin mukaan aihetta epäillä talossa ehkä olleen jossain vaiheessa jollain tasolla jonkintasoista tämän suuntaista pyrkimystä. Tosin monen muun viraston tavoin on puhuttu aika ajoin myös nepotismista, mikä vaikuttaa lähinnä siihen huhuhavaintoon perustuvalta, että suuressa joukossa todennäköisesti esiintyy keskenään samannimisiä enemmän kuin pienemmässä satunnaisesti palkkaavassa ei-sukuyrityksessä.

Mutta toissijainen spekulointi sikseen. Viranomaisen tulisi toimia paitsi oikeudenmukaisesti myös resurssipulassaankin turhia viivyttelemättä. Erityistä huolta merkittävän valtionviraston henkilöstöhallinnon lakiasiainhoidollisesta tilasta herättää huomio sen hidasliikkeisestä, milteipä byrokratiahenkisestä vastealttiudesta henkilöstön jäsenen painokkaasti mutta asiallisesti ja parhaansa mukaan juristienkin ymmärtämää kieltä tavoitellen esittämään olennaiseen oikeudelliseen kysymykseen.

Rivivirkamies nimittäin julkaisi sillä samalla viraston keskustelufoorumilla, jota hallinto oli käyttänyt yksipuoliseen tiedotukseensa ilmoittaessaan 24.4.2009 ”russosofista rasismia” koskevan syytöksensä, seikkaperäisen vastineen heti saatuaan kirjoitusoikeutensa takaisin sensuurituomion 29.4.2009 mukaisesti. Tuossa kansainvälisenä sananvapauspäivänä julkaistussa vastineessaan hän esitti selviä kysymyksiä, joihin vastaamisessa viivyttely osoittaa ulkopuolisen silmin hämmästyttävää epäammattimaisuutta sekä henkilöstöhallinnon että lakiosaston asenteellisessa kyvykkyydessä ja/tai motivaatiossa.

Rivivirkamies esitti 3.5.2009 henkilöstön foorumilla varsin selväsanaisesti kysymyksiä ja kompromissiehdotuksensa, joka on nähtävissä kokonaisuudessaan raportin kohdassa 2.4.1 Sensuroidun virkamiehen vastine lakiosastolle.

Aloitus vaikuttaa harkitulta tunteen ja juridiikan yhdistelmältä: *”Voitte kiistää nämä tosiasiat halutessanne, kirjoitanhan tätä kansainvälisenä sananvapauden päivänä. Kaikesta muusta saatte olla mitä mieltä tahdotte, mutta neuvon saamieni vastaus- ja päätöstekstin laatijoita hyvän sään aikaan harkitsemaan itsekritiikin hengessä henkilöstölakimiehen foorumiviestin 24.4.09 ja asiakirjan 29.4.09 kohtia, joissa viitataan aiheettomin ja loukkaavin rasistisuussyytöksin minuun (yhdenvertaisuusL 6§ [häirintä], 8§; RL 47/3§ [työsyrjintä mielipiteen perusteella], 24/9-10§ [kunnianloukkaus]).”*

Lopetus on sovitteleva: *”Ehdotan kompromissina, että kirjoitatte tekstit uudelleen korvaten sanan rasistinen ilmauksella "monien venäläiskansallismielisten mieltä pahoittava". Näin saamme kaikille kiusallisen kysymyksen pois päiväjärjestyksestä. Jättäisin kovin mielelläni tämän asian jo taakse."*

Niinpä. Rivivirkamies vaikuttaa olleen yhtä vakuuttunut asiastaan kuin sensuurikonklaavi oli ollut omastaan, vieläpä soveltuvia lainkohtia vakuudeksi vilautellen. Lopetus kielii halua päästä pian sovintoon ja jatkamaan päivätyötä täyspainoisesti ilman yöunien häiriintymistä enempää.

Rivivirkamies oli kopioinut tuohon vetoomukseensa vertailukohdaksi toisen virkahenkilön foorumiviestin, jota hän oli kommentoinut omalla sensuroidulla viestillään. On totta, että tuo Kollega A oli käyttänyt viestissään samanlaisia sensuroitavaksi luokiteltuja ilmauksia kuin Rivivirkamies, muttei Kollega A ole tiettävästi tullut sensuroiduksi niiden takia. Ihan toimiva tai sellaisena yleisesti pidetty argumentti omaa asiaa puolusteltaessa oikeusistuimissakin. Ainakin parempi metodi kuin tunteeseen vetoaminen, mille korvan lotkauttamista kaikkien istuvien tuomareiden tulisi välttää. Tokikaan nyt vastapuolen lakihenkilöt eivät olleet tuomareita, eivätkä ainakaan rikosoikeudellisesti kompetentteja. Tuskin historiankirjoituksenkaan alalla muita virkailijoita pätevämpiä makutuomareita.

Toisaalta on Case-viraston laintulkitsijan ja johdon puolustukseksi todettava myös vakava huomio, että Rivivirkamies oli viestissään 23.3.2009 käyttänyt Viipurin lääniin ja Petsamoon 1939–44 tunkeutuneista Puna-armeijan miehityssotilaista poikkeuksellisen voimakkaasti halventavaa ilmausta ”stalinistisiat” ja esittänyt samalla käsityksen, että heidän jäljiltään Suomen Karjalan ja Petsamon miehitys jatkuu edelleen. Case-viraston moninaisessa henkilöstössä tai Hyde Park -foorumin ulottuvilla muuten ei yleisesti tiedetty olleen venäläistaustaisia noilta alueilta.

Kuitenkin tämä harkitsemattomasti muotoiltu överilausuma on Rivivirkamiehen kertoman mukaan jälkikäteen kiinnittänyt hänen oman huomionsa hänen valmistautuessaan sovintokokoukseen 5.11.2009 poistettujen foorumiviestien tulosteita silmäillen. Tämä on ollut myös hänen toinen neuvottelutekninen syynsä esittää kokouksessa jonkinlaista vastaantuloa odottava pahoittelunsa.

Jossain katsannossahan lausumaa olisi ehkä voitukin tulkita jopa Viipurin läänin nykyisiä siviiliasukkaita loukkaavaksi ikään kuin he olisivat olleet tai olisivat miehittäjiä. Laki kiihottamisesta kansanryhmää vastaan olisi jossain muussa kontekstissa kuin viraston suljetun intranetin sisäisellä keskustelufoorumilla voinut oikeastikin tulla kyseeseen, joskaan ei virkamieslakia sovellettaessa.

Tässä vaiheessa pääjohtaja oli hyväksynyt Rivivirkamiehen pahoittelun. Hän totesi ”puhaltaneensa pelin poikki” keväällä, koska oli kokenut juurikin, että joku seurassamme/piirissämme/yhteydessämme oli saattanut tuntea tulleensa syyllistetyksi tai loukatuksi, minkä henkilöstölakihenkilö vahvisti Rivivirkamiehen mukaan merkitsevällä nyökyttelyllä. Pääjohtajan esitettyä oman pahoittelunsa vastineeseen vastaamisen myöhästymisestä Rivivirkamies pyysi vielä anteeksi, että oli juuri käyttänyt sopimatonta voimasanaa korostaessaan rasismisyytöksen henkilökohtaista loukkaavuutta. Lopulta sovittiin kaikessa ystävyydessä, että henkilöstölakihenkilö poistaa sensuuriasiakirjasta rasismi-sanan, ja Rivivirkamies tyytyy tähän eikä vie asiaa viraston ulkopuolelle.

Kaikki kokouksen osallistujat henkilöstölakihenkilöä lukuun ottamatta vaikuttivat tyytyväisiltä, Rivivirkamies kertoo. Syyskuussa pikaistuksissaan irtisanomisen

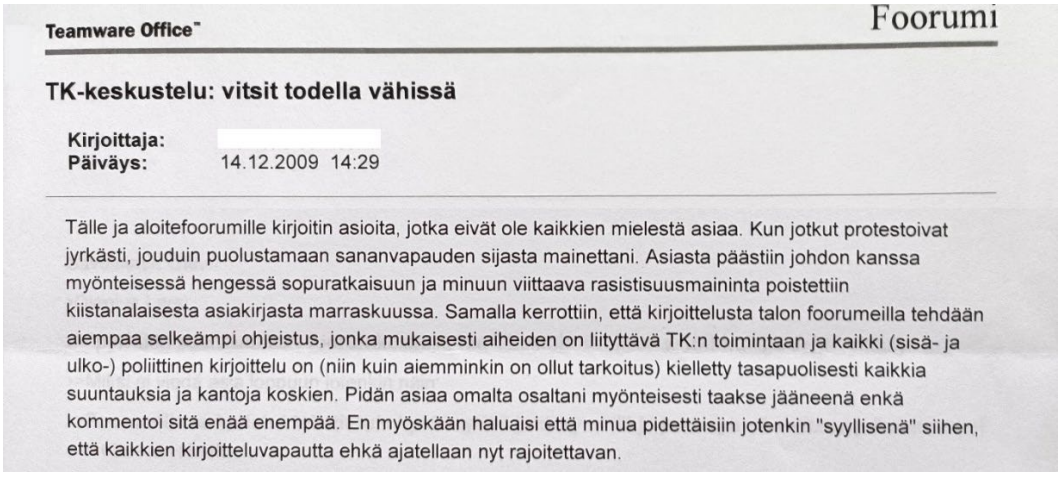
huutanut yksikönjohtaja vahvisti kokouksessa toimineensa koko ajan ylhäältä tulleiden ohjeiden mukaisesti ja todellakin ristipaineissa, eikä kertonut itsellään olleen motiivia sensuroida kenenkään ilmaisunvapautta, vaan toimia hallinnollisena kurinpitovastuullisena Rivivirkamiehen esimiehen roolissaan.

Sovintokokoukseen 5.11.2009 osallistunut akavalaisen henkilöstöjärjestön pääluottamusmieskin piti keskustelun tulosta hyvänä, mutta pääjohtajan maininta, ettei virastossa oltu muka koskaan tehty poliittista päätöstä tai edes puhuttu politiikkaa, ei hänenkään mielestään enteillyt hyvää. Sensuuriasiakirjan uusi korjattu sanamuotohan sitten kielsi kaiken poliittisen keskustelun vapaalla Hyde Park -keskustelufoorumilla. Tämän tiedon tultua henkilöstöjärjestöt ja paikallisen sopimisen mukainen henkilöstön edustus viraston johtoryhmässä esittivät huolensa ja vastustavan kantansa keskustelun kaventamiseen. Useimmat luottamushenkilöt kuulemma ilmaisivat samansuuntaisia kantoja, joskaan eivät ihan kaikki.

Sensuuripäätöksen 10.11.2009 korjatusta sanamuodosta oli sitten luettavissa koko henkilöstöä koskeva foorumikirjoittelun säännöstö, joka kielsi poliittiset aiheet. Henkilöstö otti poliittisen keskustelun kieltämisen vastaan haastattelujen perusteella laajalti tyrmistyneenä odotettuaan yli puoli vuotta selkeitä sananvapauskriteerejä.

Case-viraston yhteistyötoimikunta teki vielä kokouksessaan 8.12.2009 viidentoista hengen kokousedustajan voimalla päätöksen viraston TiimiFoorumien käytöstä. Useita ”ylimääräisiä” foorumeita päätettiin poistaa, ja viestinnältä vaadittiin nyt asiallisuutta ja kiellettiin tekijänoikeuksia loukkaava aineisto ja linkit ulkopuolisille turvavarmistamattomille sivuille. Kokouksen pöytäkirjan mukaan SAK:laisen henkilöstöjärjestön *”edustaja sanoi, ettei hän pidä Foorumilla käydyn keskustelun sävyä ketään loukkaavana*”. Lisäksi *”Hyde Park -nimen muuttamista ei myöskään pidetty hyvänä. Vitsit-palsta olisi haluttu säilyttää*”.

Alla nähtävä tiimiviestittely kuvastanee henkilöstön tunnelmia uudessa tilanteessa. Rivivirkamies julkaisi anteeksipyytävänsävyisen kirjoituksen kommenttina ilmeisen sarkastiseen kirjoitukseen, jossa Kollega C oli sanaillut: *”Foorumille tarkoitetut tekstit tulee hyväksyttää johtoryhmällä ja johtoryhmä valitsee julkaistavaksi soveltuvat tekstit*”.

Teamware Office™ Foorumi

TK-keskustelu: vitsit todella vähissä

Kirjoittaja:
Päiväys: 14.12.2009 14:29

Tälle ja aloitefoorumille kirjoitin asioita, jotka eivät ole kaikkien mielestä asiaa. Kun jotkut protestoivat jyrkästi, jouduin puolustamaan sananvapauden sijasta mainettani. Asiasta päästiin johdon kanssa myönteisessä hengessä sopuratkaisuun ja minuun viittaava rasistisuusmaininta poistettiin kiistanalaisesta asiakirjasta marraskuussa. Samalla kerrottiin, että kirjoittelusta talon foorumeilla tehdään aiempaa selkeämpi ohjeistus, jonka mukaisesti aiheiden on liityttävä TK:n toimintaan ja kaikki (sisä- ja ulko-) poliittinen kirjoittelu on (niin kuin aiemminkin on ollut tarkoitus) kielletty tasapuolisesti kaikkia suuntauksia ja kantoja koskien. Pidän asiaa omalta osaltani myönteisesti taakse jääneenä enkä kommentoi sitä enää enempää. En myöskään haluaisi että minua pidettäisiin jotenkin "syyllisenä" siihen, että kaikkien kirjoitteluvapautta ehkä ajatellaan nyt rajoitettavan.

Rivivirkamiehen ei-henkilökohtaisesti tuntema Kollega B vastasi tuohon viestiin omalla tyylillään 14.12.2009 klo 14.50:
"Ei tule mieleenkään syyllistää sinua ja takana on varmasti jotain laajempaa ideologiaa, mistä on saatu merkkejä jo aiemmin silloin tällöin.
Et kuitenkaan pahastune, jos tälle suurelle ja historialliselle foorumisensuuri-päätökselle annetaan nyt todella komea nimi: Lex [Rivivirkamies]…?
 "

Rivivirkamies vastasi dokumentin mukaan 14.12.2009 klo 14.57: *"Koska vitsifoorumi on alasajettavana mutta tarkentava säännöstökään ei vielä ole voimassa, en voi muuta kuin antaa omalta osaltani hyväksyntäni tuolle lohkaisulle (sikäli kuin etunimeä ei tuoda missään yhteydessä julki). Kuitenkin preferoisin kaikkia kenkkuja kaljupäitä kunnioittavaa nimeä Lex Luthor* "

Viraston johto päätti lopulta hyvittää kaventuneen ilmaisunvapauden tuoman harmin henkilöstölle ja ilmoitti merkittävästä myönnytyksestä. Päätöksen esitelleen ylijohtajan etunimellä ja sukunimen alkukirjaimella samalla foorumilla 16.12.2009 klo 15.17 tuttavallisesti julkaistussa viestissä kerrotaan:
*"Iloisia uutisia vitsejä kaipaaville! Tänään on päätetty, että vitsit-foorumi säilyy yleisön pyynnöstä. - Terv. **"*

Tähän viestiin kirjoitti painavan kommenttinsa myös Case-viraston Suomi–Venäjä-seuran työpaikkaosaston puheenjohtaja (virkamiehen ominaisuudessa), joka osoitti myötämielisen huomionsa myös Rivivirkamiehelle hänen osuudestaan asiassa:
"Vitsi-foorumi on päätetty säilyttää yleisön pyynnöstä. Tämä on erinomainen esimerkki siitä, että [Case-virastossa] voi vaikuttaa ja täällä kannattaa käydä avointa keskustelua. Korkein oikeuskin muutti jokin aika sitten päätöstään. Hyde Park -keskusteluilla on laajempaakin merkitystä. Mielipiteiden avoin kirjallinen esittäminen on monin tavoin kehittävää ja opettavaista myös kirjoittajille. Kunnioitusta herättää [Rivivirkamiehen] teksti 14.12.2009 14:29. Voimme ottaa esimerkkiä, kun käsittelemme uusia esiin nousevia aiheita."

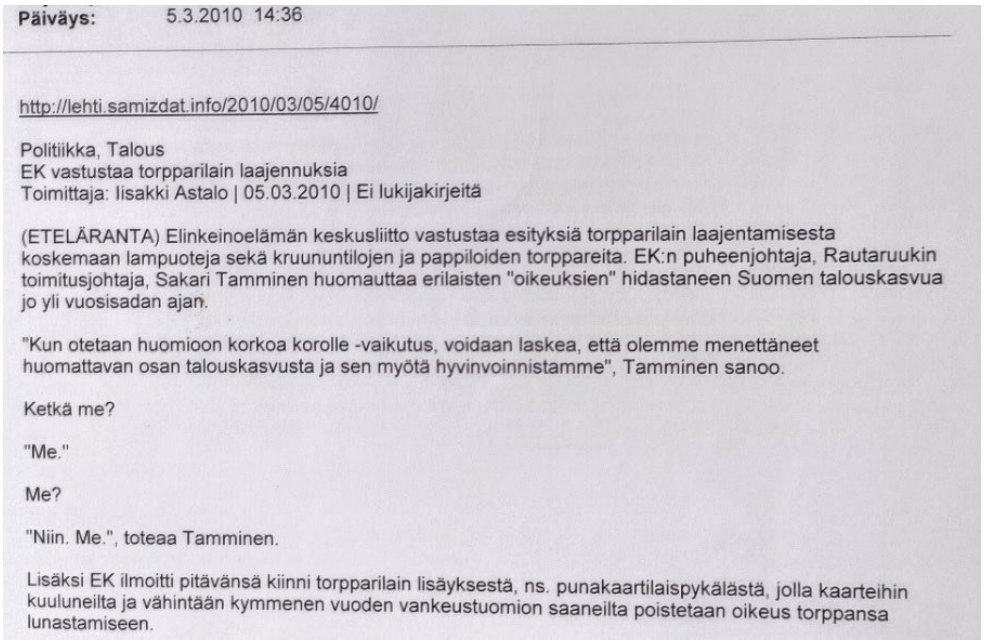
Rivivirkamies on kertonut pitäneensä ja pitävänsä edelleen tuota viestiä vilpittömänä ja sen olevan täysin linjassa muun tuolloin tietämänsä kanssa SV-osaston puheenjohtajasta. Muutaman pikkujuttelun perusteella hän oli vaikuttanut oikein mukavalta ja huumorintajuiselta henkilöltä, joka oli muun muassa näyttänyt henkilöstöravintolan venäläisen ruoan viikolla oikeaoppisia ateriatekniikoita auringonkukansiementen osuuksineen ja kertonut jopa Kievin/Kiovan kanan nimen suomalaisista ääntämyskäytännöistä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Se, että hänen tiedetään sittemmin vaikuttaneen Kallio–Vallilan Kremlin-henkisessä osastossa ei ole muuttanut Rivivirkamiehen käsitystä siitä, että hän ei varmaankaan ole osallinen case-episodin aloittaneeseen nimettömään ilmiantoon.

Talossa oli kuulemma useita tuota maltilliseksi sosialidemokraatiksi mainittua paljon äärimmäisempiä venäjämielisiä, joista kaikki tuskin olivat seuran jäseniä. Muidenkaan ystävyysseuran jäsenten osuudesta ei ole minkäänlaista näyttöä. Ihan mukavaa väkeä olivat, Rivivirkamies kertoo ja lisää olleensa hyvissä väleissä tuntemiensa kanssa, myös tuolloisen puheenjohtajan seuraajan. Alkuperäinen suusanallisesti kerrottu kirjoituskielto 24.3.2009 olikin ehkä ollut johdon

pikaistuksissaan tekemä ’työsuojelullisesti ehkäisevä’ paniikkitoimi joidenkin vanhojen taistolaisjäärien tai nuorempien muun suunnan kuumakallejen mielenrauhan säilyttämiseksi. Pyydettyä kirjallista juridista perustelua väännettäessä oli sitten jouduttu etsimään lakikirja ja tarkoitushakuisesti soveltavaa tulkintaa edes jostain.

Politiikka ei kuulemma talosta hävinnyt mahtikäskyllä. Vitsit-foorumi sai tosiasiassa melko pian Hyde Parkin yleissensuuripäätöksen jälkeen, yllätys-yllätys, poliittisen huumorin sävyjä. Ja kuinka ollakaan, osa näistä patoumanpurkauksista ei pysynyt kohtuudella hyvän maunkaan rajoissa. Alla nähdään pätkä vitsimuotoon puettua autenttista ilmipoliittista viestiketjua, jossa ei välitetty poliittisuuden eikä myöskään tekijänoikeuksien tai ulkopuolisten linkkienkään kiellosta. Ylempänä on 5.3.2010 klo 14.36 ”suoran toiminnan aktivistina” profiloituneen julkaisema ’vitsi’, ja alempana yhtä huono ”kieron toiminnan passivistin” ’vastavitsi’.

Ylempi vitsi lienee peräisin melko poliittisesta huumorijulkaisusta nimeltä Samizdat. Siinä on heitetty läppää Elinkeinoelämän keskusliiton puheenjohtajan kustannuksella nimeltä mainiten. ”Luokkakantaisesti” punakapinaretroileva nostalgisuus vaikuttaa ehkä nykyään vähän last seasonilta varsinkin kolmekymppisen virkamiehen huumorimauksi. Mutta vähintään yhtä huonoa makua osoitti viikon päästä 12.3.2010 klo 11.16 julkaistu vastavitsi, vaikka se olikin kuulemma kirjoittajan itsensä keksimä ja sen ulkopuoliset linkit näyttävät ainakin melko turvallisilta.

Päiväys: 5.3.2010 14:36

http://lehti.samizdat.info/2010/03/05/4010/

Politiikka, Talous
EK vastustaa torpparilain laajennuksia
Toimittaja: Iisakki Astalo | 05.03.2010 | Ei lukijakirjeitä

(ETELÄRANTA) Elinkeinoelämän keskusliitto vastustaa esityksiä torpparilain laajentamisesta koskemaan lampuoteja sekä kruununtilojen ja pappiloiden torppareita. EK:n puheenjohtaja, Rautaruukin toimitusjohtaja, Sakari Tamminen huomauttaa erilaisten "oikeuksien" hidastaneen Suomen talouskasvua jo yli vuosisadan ajan.

"Kun otetaan huomioon korkoa korolle -vaikutus, voidaan laskea, että olemme menettäneet huomattavan osan talouskasvusta ja sen myötä hyvinvoinnistamme", Tamminen sanoo.

Ketkä me?

"Me."

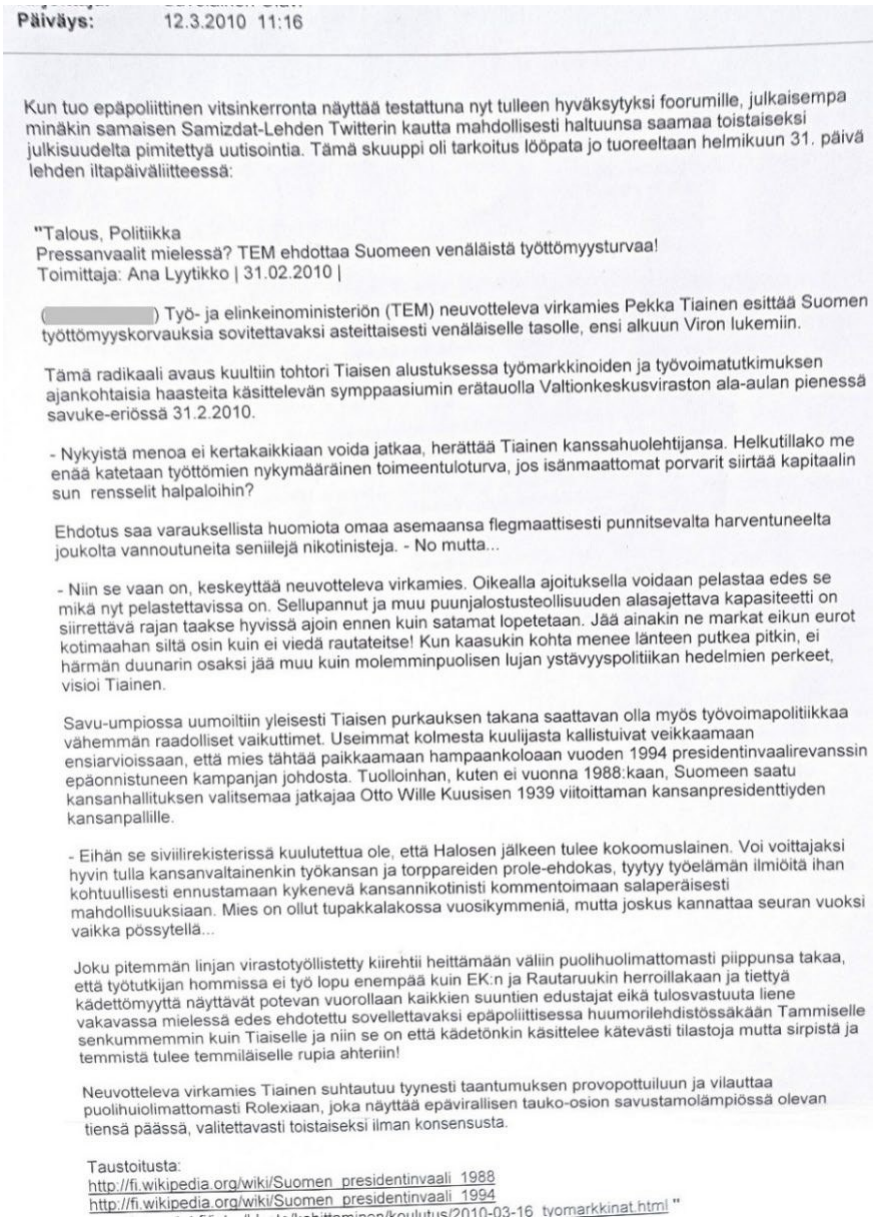
Me?

"Niin. Me.", toteaa Tamminen.

Lisäksi EK ilmoitti pitävänsä kiinni torpparilain lisäyksestä, ns. punakaartilaispykälästä, jolla kaarteihin kuuluneilta ja vähintään kymmenen vuoden vankeustuomion saaneilta poistetaan oikeus torppansa lunastamiseen.

Sensuurin rajoja koeteltiin molemmissa poliittisen kirjoittelun sensuurin läpäisseessä hengentuotteessa. Vastausvitsissä puolestaan halvennetaan siinäkin nimeltä mainiten mauttomalla fiktiosepitteellä toista työelämä- ja talousasiantuntijaa, jolla oli kokemusta myös presidentinvaaleista ja kannatusta Case-virastossakin. Vitsien julkaisijat päättivät kuulemma ensin mainitun vitsin julkaisijan ehdotuksesta molemminpuolisella sopimuksella poistaa omat vitsinsä, jottei tulisi sanomista. Ylemmän julkaisija ei ollut nähnyt alemmassa vitsissä mitään hauskaa, ja kuulemma sen pilkankohde ei ole koskaan oikeasti tupakoinut.

– Tarkkaavainen lukija toki huomaa myös ”toimittaja Ana Lyytikon” uutisen päiväyksessä epätotuudellisuuden tuntua.

Päiväys: 12.3.2010 11:16

Kun tuo epäpoliittinen vitsinkerronta näyttää testattuna nyt tulleen hyväksytyksi foorumille, julkaisempa minäkin samaisen Samizdat-Lehden Twitterin kautta mahdollisesti haltuunsa saamaa toistaiseksi julkisuudelta pimitettyä uutisointia. Tämä skuuppi oli tarkoitus lööpata jo tuoreeltaan helmikuun 31. päivä lehden iltapäiväliitteessä:

"Talous, Politiikka
Pressanvaalit mielessä? TEM ehdottaa Suomeen venäläistä työttömyysturvaa!
Toimittaja: Ana Lyytikko | 31.02.2010 |

([redacted]) Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) neuvotteleva virkamies Pekka Tiainen esittää Suomen työttömyyskorvauksia sovitettavaksi asteittaisesti venäläiselle tasolle, ensi alkuun Viron lukemiin.

Tämä radikaali avaus kuultiin tohtori Tiaisen alustuksessa työmarkkinoiden ja työvoimatutkimuksen ajankohtaisia haasteita käsittelevän symppaasiumin erätauolla Valtionkeskusviraston ala-aulan pienessä savuke-eriössä 31.2.2010.

- Nykyistä menoa ei kertakaikkiaan voida jatkaa, herättää Tiainen kanssahuolehtijansa. Helkutillako me enää katetaan työttömien nykymääräinen toimeentuloturva, jos isänmaattomat porvarit siirtää kapitaalin sun rensselit halpaloihin?

Ehdotus saa varauksellista huomiota omaa asemaansa flegmaattisesti punnitsevalta harventuneelta joukolta vannoutuneita seniilejä nikotinisteja. - No mutta...

- Niin se vaan on, keskeyttää neuvotteleva virkamies. Oikealla ajoituksella voidaan pelastaa edes se mikä nyt pelastettavissa on. Sellupannut ja muu puunjalostusteollisuuden alasajettava kapasiteetti on siirrettävä rajan taakse hyvissä ajoin ennen kuin satamat lopetetaan. Jää ainakin ne markat eikun eurot kotimaahan siltä osin kuin ei viedä rautateitse! Kun kaasukin kohta menee länteen putkea pitkin, ei härmän duunarin osaksi jää muu kuin molemminpuolisen lujan ystävyyspolitiikan hedelmien perkeet, visioi Tiainen.

Savu-umpiossa uumoiltiin yleisesti Tiaisen purkauksen takana saattavan olla myös työvoimapolitiikkaa vähemmän raadolliset vaikuttimet. Useimmat kolmesta kuulijasta kallistuivat veikkaamaan ensiarvioissaan, että mies tähtää paikkaamaan hampaankoloaan vuoden 1994 presidentinvaalirevanssin epäonnistuneen kampanjan johdosta. Tuolloinhan, kuten ei vuonna 1988:kaan, Suomeen saatu kansanhallituksen valitsemaa jatkajaa Otto Wille Kuusisen 1939 viitoittaman kansanpresidenttiyden kansanpallille.

- Eihän se siviilirekisterissä kuulutettua ole, että Halosen jälkeen tulee kokoomuslainen. Voi voittajaksi hyvin tulla kansanvaltainenkin työkansan ja torppareiden prole-ehdokas, tyytyy työelämän ilmiöitä ihan kohtuullisesti ennustamaan kykenevä kansannikotinisti kommentoimaan salaperäisesti mahdollisuuksiaan. Mies on ollut tupakkalakossa vuosikymmeniä, mutta joskus kannattaa seuran vuoksi vaikka pössytellä...

Joku pitemmän linjan virastotyöllistetty kiirehtii heittämään väliin puolihuolimattomasti piippunsa takaa, että työtutkijan hommissa ei työ lopu enempää kuin EK:n ja Rautaruukin herroillakaan ja tiettyä kädettömyyttä näyttävät potevan vuorollaan kaikkien suuntien edustajat eikä tulosvastuuta liene vakavassa mielessä edes ehdotettu sovellettavaksi epäpoliittisessa huumorilehdistössäkään Tammiselle senkummemmin kuin Tiaiselle ja niin se on että kädetönkin käsittelee kätevästi tilastoja mutta sirpistä ja temmistä tulee temmiläiselle rupia ahteriin!

Neuvotteleva virkamies Tiainen suhtautuu tyynesti taantumuksen provopottuiluun ja vilauttaa puolihuiolimattomasti Rolexiaan, joka näyttää epävirallisen tauko-osion savustamolämpiössä olevan tiensä päässä, valitettavasti toistaiseksi ilman konsensusta.

Taustoitusta:
http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_presidentinvaali_1988
http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_presidentinvaali_1994
http://[redacted]/koulutus/2010-03-16_tyomarkkinat.html"

Yhteenvetona edellisestä voidaan sanoa, että Hyde Park -foorumin lopettamisen olennaisin lyhytaikainen vaikutus näyttää olleen toista vuosisataa kestäneen perinteisen poliittisen keskustelun tason romahtaminen kohtalaisesta selvästi alle välttävään. Pidemmällä aikajanalla keskustelu on kuulemma muotoutunut asiallisemmin uudelleen nimetyille foorumeille.

Rivivirkamies oli siis luvannut sovintokokouksessa 5.11.2009 omasta puolestaan olla viemättä viraston sisäiseen sensuuriin johtanutta konfliktiasiaa talon ulkopuoliseen oikeuskäsittelyyn tai median ruodittavaksi uutena ”kohudosenttijuttuna”. Lisäksi Rivivirkamies oli vastannut esiin nousseeseen kysymykseen, aikooko hän käyttää ’menestystään’ johdon pään kääntämiseksi riitajutussa jonkinlaisena vipuvartena jatkossa virkauraansa ajatellen, että pitää tuollaista epäilyä jotenkin alentavana.

Juridisen osuuden tuosta suullisesta sujut ollaan -lupauksesta Rivivirkamies joutui uusimaan kirjallisesti vielä viitisen vuotta myöhemmin toisessa yhteydessä. Hän allekirjoitti sellaisen irtisanoutumissopimuksessa uuden pääjohtajan päätöksellä tuolloin paria kymmentä muutakin virkahenkilöä koskeneen yt-kierroksen päätteeksi.

Muitten muassa akavalainen pääluottamusmies näki Rivivirkamiehen valinnan kohdalla irtisanoutettavien joukkoon vuonna 2015 selvää vanhoja muistelevan sensuurihengen piilevää vaikutusta, mitä ei kuitenkaan pystyttäisi todistamaan. Tuo tarkoittaisi noin ollen, ettei uuden pääjohtajan vuosia aktiivisesti ajama ns. *kulttuurinmuutoshanke* ollut täysin onnistunut tuohon mennessä. Eräät nuoremman polven ääriainekset olivat jopa viraston julkisessa illanvietossa muistelleet fyysisestikin aggressiiviseen sävyyn Rivivirkamiehen väärällä tavalla poliittisten kirjoitusten olleen jollain tapaa henkilöstön etua vastaan.

Mutta miksi vastaaminen Rivivirkamiehen ensimmäiseen toukokuun alussa 2009 kirjoittamaan vastineeseen venyi syksyyn, kun lakikirjakin oli käytettävissä sekä laintulkitsijalla että johdolla sekä printtinä että digimuodossa? Vielä toinenkaan 22.9.2009 kirjoitettu vetoomus rasistinleiman poistamiseksi ei tuonut kirjallista vastausta. Suullinen irtisanominen jo samana päivänä kertoi johdon tietynlaisesta aidosta ristipaineesta sisäisen ja julkisen vastuunkantovalmiuden välillä.

Pitikö siis rasistinen-sanan korvaamista Rivivirkamiehen ehdottamalla ilmauksella *"monien venäläiskansallismielisten mieltä pahoittava"* makustella viestinnällisine historiataustakerrostumineen semanttiskonnotatiivis-strukturalistisesti talon eri kerrosten kampaviineripalavereissa – tai peräti eduskunnan lakivaliokunnan pakeilla? Vai eikö millään keksitty omaa kompromissiehdotusta viestintäosaston luovien slogantuotosten tapaan? Miksei pikaistuspotkujen sijasta olisi voitu yksinkertaisesti kertoa, ettei asiasta keskustella ja piste?

Haluttiinko ehkä pelata aikaa jonkin odotetun ulkopuolisen tilanteen laukaisevan tiedon saamiseksi tai oman suhtautumisen ja omien rivien kokoamiseksi jonkin kannan ympärille? Vai oliko kyse puhtaasti tsaarinajoista periytyneestä oman arvovallan pönkittämistavasta ignoroida ’alamaisen’ julkeaksi koettua lähestymistä ikään kuin samalle tasolle oikeusoppineen viranhaltijan ja virastonjohdon kanssa? Tilanteessa, jossa melkoisen osan henkilöstöä tiedetään osallistuneen vastauksen odotteluun, on hiljaisuus jonkin muun kuin aidon välinpitämättömyyden merkki.

Yksipuolinen tiedottaminen ja sen harkittu säännöstely kiperäksi koetussa tilanteessa ei ollut mainostettua modernia avoimuutta ja kaksipuolista hymykasvoista viestintää silmästä silmään, vaan muistutti pikemminkin mainosmaailman pankkiportieerin piilottelua nurkan takana asiakkaistaan. Virallisesti tällaista ”kunnioittavasti” etäisyyttä pitävää henkeä ei talossa ollut ainakaan viestintäosaston kaikkia pirteästi sinuttelevista dokumentoiduista avoimuus-, tasa-arvo-, esteettömyys-, mutkattomuus-, kiusaamattomuus-, ja yhdenluukunpalvelu-tyylisistä kampanjoista ja huoneentauluista päätellen.

Jos lakiosasto tarvitsi harkinta-aikaa, olisi viestintä voinut esittää asiassa jonkinlaisen ystävällisen tai muunkinlaisen väliaikatiedon. Eihän tässä sentään eletty varsinaisia tuomioistuimia koettelevassa jutturuuhkatilanteessa, eikä

virastohallinnon akuuttia resurssipulaa tai lakiosaston lausuntopyyntösumaa ainakaan haastatteluiden perusteella tiedetty olleen. Vastauksen olisi voinut kirjoittaa tai liukuvan työaikapulan raameissa vaikka huikata Rivivirkamiehen korvaan minkä tahansa lakisääteisen kahvitauon aikana.

Vaikka päätöksen 29.4.2009 sisältöä ei pidettäisikään rikoslakiin nojaaviin päätöksiin rinnastettavana, on olemassa selviä periaatteita, joita kaikkien hallintopäätösten on noudatettava. Laintulkinnan keskeisiä elementtejä on löydettävissä julkisista lähteistä, eikä niiden ymmärtäminen välttämättä olisi edellyttänyt esiin tulleessa yksittäisongelmassa mitään erityistä ekspertiisiä tai sellaista hallitsevan asiantuntijan konsultoimista viraston ulkopuolella. Alla nähdään Google-haun tuomana alustavasti taustatarkistettuja tietovinkkejä ja niiden lomassa ensihuomioita kunkin suhteesta case-episodiin:

”Laintulkinnan keskeiset elementit
Sanamuoto: Tulkinnan lähtökohtana on itse lakitekstin kirjaimellinen merkitys.
Lain tarkoitus: Selvitellään, mihin ongelmaan laki on säädetty ja mitä se pyrkii ratkaisemaan (esim. työsuojelussa tapaturmien ehkäisy).
Lain esityöt: Eduskunnan valiokuntien mietinnöt ja hallituksen esitykset antavat tietoa lainsäätäjän tarkoituksesta.”

On epäselvää, miten case-episodissa keskeinen sensuuripäätös/päätökset ja niissä sovellettu laintulkinta tarkkaan ottaen liittyvät virkamieslain 14 § 2. momentin sanamuotoihin.

”Analoginen tulkinta: Säännöksen soveltaminen myös sellaisiin tilanteisiin, jotka eivät suoraan kuulu sen sanamuodon piiriin, mutta ovat tarkoituksen kannalta samankaltaisia.”

Mahdollisesti päätöksen takana on ollut jokin tarkemmin selkiytymätön logiikka soveltaa tapauksessa analogista tulkintaa rikoslain vihapuhe- ja rasismipykäliä soveltaviin tapauksiin.

”Kohtuus: Oikeudenmukaisuus ja kohtuus ovat tärkeitä näkökohtia tulkinnassa.
Laintulkinnan periaatteet
Laillisuusperiaate (rikosoikeudessa): Kukaan ei saa syyllistyä rikokseen tai tuomita rangaistukseen teosta, jota ei tekohetkellä ole nimenomaisesti laissa rangaistavaksi säädetty.”

In medias res: ”russofobisesta historiankirjoituksesta” ei ole säädetty mitään Suomen laissa vieläkään, eikä ollut vielä keväällä 2009 edes Venäjän laissa, joten ei olisi voinut syyllistyä ko. ”rikokseen”, eikä varsinkaan tuomita hallintosanktioon ”rikoksesta” historialausuman ja väitetyn ”rasismin” vuoksi lainkohdan nojalla, jossa ei ole säädetty mainitunlaisia tekoja rangaistaviksi tai virkamiehelle epäasialliseksi käytökseksi.

”Suppea vs. laaja tulkinta: Tulkinta voi olla joko suppeaa (interpretatio stricta) tai laveampaa (interpretatio lata).”

Ko. päätösten laintulkinta on ollut kaiketi tarkoituksella mahdollisimman laaja osuakseen melkein mihin tahansa haluttuun ei-mieluisaan kieltämiskohteeseen.

”Oikeuslähteet: Laintulkinnassa käytetään lain lisäksi myös tapaoikeutta, ennakkopäätöksiä (vaikka ne eivät ole Suomessa sitovia), lain esitöitä ja oikeuskirjallisuutta.
Miten laintulkintaa tehdään?
Määrittele oikeuskysymys: Mikä on ratkaistava oikeudellinen ongelma?”

On ilmeistä, että Case-viraston laintulkitsijan näkemää oikeudellista ongelmaa suoraan koskevaa lakia tai esityöstöä tai kirjallisuutta ei ole ollut 2009 eikä ole vieläkään, joten Case-virastossa tehtiin eräänlaista ennakkolaintulkintaa itse keksitystä ongelmasta, jolle oli löydettävä jokin lainkohta laajasti tulkittavaksi.

”Tarkastele sanamuotoa: Mitä laki sanoo suoraan?.
Tutki lain tarkoitusta: Miksi laki on olemassa?.
Hyödynnä esitöitä: Mitä lainsäätäjä tarkoitti?.
Harkitse analogiaa: Soveltuuko sääntö vastaaviin tilanteisiin?.
Pohdi kohtuutta: Onko lopputulos oikeudenmukainen?”

Kun sovelletaan virkamieslakia nojaten sen pykälään ja momenttiin, jotka eivät ole juurikaan relevantteja tarkoitetun poliittisluontoisen sensuuripäätöksen ja aiheettomaksi puolen vuoden kuluttua itsekin todetun rasismisyytöksen perusteiksi, ei lopputulosta ole luultavasti tarkoitettukaan täysin oikeudenmukaiseksi, vaan sen funktio on ollut ilmeisesti toimia painokkaana hallinnollisena varoituksena virkamiehen ja kansalaisen ilmaisunvapauden ei-mieluisasta käytöstä.

”Lain soveltamisala tarkoittaa sitä, mihin lakia sovelletaan ja keitä laki koskee.
Lain soveltaminen on prosessi, jossa yleinen oikeusnormi kohdistetaan yksittäiseen tapaukseen. Suomessa lain soveltamista ohjaavat perustuslaki, oikeuslähdeoppi ja vakiintuneet tulkintamenetelmät.
Tosiasioiden selvittäminen: Määritetään, mitä tapauksessa on todella tapahtunut.
Sovellettavan normin etsiminen: Etsitään tilanteeseen sopivat säädökset.
Tulkinta: Täsmennetään lain sisältöä vastaamaan kyseistä tilannetta.
Johtopäätös: Tehdään oikeudellinen päätös (esim. tuomio tai hallintopäätös).”

Virkamieslakia voidaan soveltaa sekä hallintoviranomaisen asiakkaisiin että sen omaan organisaatioon ja henkilöstöön liittyvissä päätöksissä. Näyttää siltä, että ko. päätöksissä on huomattavaa epäselvyyttä ja ongelmallisuutta sovelletun lainkohdan relevanssin ja päätöksessä viitatun teonkuvauksen ja laintulkinnan suhteen.

”Soveltamisen periaatteet.
Lakisidonnaisuus: Viranomaisten toiminnan on perustuttava lakiin, ja lakia on noudatettava tarkoin.
Oikeuslähdeoppi: Velvoittaa huomioimaan ensisijaisesti kirjoitetun lain, mutta myös ennakkopäätökset (kuten Korkeimman oikeuden ratkaisut) ja lain esityöt.
Yhdenvertaisuus: Samankaltaisia tapauksia on kohdeltava samalla tavalla.

Päätös on perustunut lakiin vain siten, että ko. virastolla on ollut lakiin perustuva oikeus tehdä päätös kyseisenlaisessa asiassa virkamieslain nojalla soveltaen päätöksessä mainittua pykälää ja momenttia. Itse päätöksessä perusteluiltaan ja siinä mainittujen teonkuvausten puolesta ei ole sovellettu tai pyrittykään soveltamaan oikein tulkiten ko. lainkohtaa eikä myöskään mitään tunnettua korkeimman hallinto-oikeuden tai korkeimman oikeuden ennakkopäätöstä.

Jos laki on epäselvä, soveltaja voi käyttää:
Kielellistä tulkintaa: Sanamuodon mukaista merkitystä.
Systeemistä tulkintaa: Normin suhdetta muuhun lainsäädäntöön.
Tavoitteellista (teleologista) tulkintaa: Lain alkuperäistä tarkoitusta ja päämääriä."

On mahdollista, että Case-viraston laintulkitsija on harhautunut/harhautettu uskomaan tai uskottelemaan tehneensä jonkinlaista teleologista, alkuperäistä tarkoitusta hakevaa tulkintaa, mutta tehnyt sen de facto oman, Suomen lain kirjaimen ja hengen, alkuperäisen tarkoituksen ja tapaoikeuskäytännön ulkopuolisen, käsityksensä mukaisesti erittäin omavaltaisesti ns. "luovasti" jollain tapaa asiaan kuulumattomasti tarkoitushakuisesti harkiten.

Aina laki ei siis anna selvää vastausta. Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus ovat ennakkopäätöstuomioistuimia, joiden keskeisin tehtävä on antaa ennakkopäätöksiä niistä asioista, joihin laki ei anna selvää vastausta. Silloin, kun oikeudellista päätöstä ei riitauteta ja viedä ylimpiin oikeusasteisiin, jäävät mahdollisesti ennakkotapauksiksikin luokiteltavat päätökset voimaan ja selvästi vähemmälle huomiolle, mikä voi johtaa kansalaisen oikeusturvan merkittävään eritasoistumiseen.

Varsinaisten tuomioistuimien eri oikeusasteissa tekemät ennakkotapausluonteiset päätökset tuskin koskaan jäävät niin vähälle huomiolle, etteivät ne päätyisi korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyyn. Muiden hallintoviranomaisten virastonsisäisiä lakia soveltavia päätöksiä ei välttämättä syynää kukaan ulkopuolinen ns. sillä silmällä.

Rivivirkamiehen mukaan Case-virasto toimii merkittävänä kansallisena viranomaisena keräämällä lakiin perustuen monenlaista dataa ja tuottamalla siitä ja julkaisemalla määrämuotoisesti jalostettua tietoa, joka on tärkeää avoimuuden ja tietoon perustuvan päätöksenteon kannalta, ja tämä on keskeinen osa Suomen koko yhteiskunnan toimintojen seurantajärjestelmää. Case-virasto on oman ilmoituksensa mukaan alansa korkein hallintoviranomainen, jolla on aikanaan ollut ns. keskusviraston status, ja näin valitukset sen hallintopäätöksistä tulee tehdä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Hallintopäätös voi kohdistua myös hallintovirastojen sisäisen henkilöstöhallinnon alaan kuuluvana viraston omaan virkamieheen, kuten esimerkiksi ko. sensuuripäätös kohdistuu. Se laajeni itse asiassa sanamuodoltaan korjatussa versiossaan käsittämään koko henkilökuntaa kieltäen siltä varsin väljästi määritellyn 'poliittisen kirjoittelun', ja asian käsittely jäi yksin talon sisäiseksi. Elämme maailmassa ja yhteiskunnassa, jotka muuttuvat jatkuvasti ja monin tavoin. Oikeuskäytäntö voi myös muuttua yhteiskunnan arvojen ja lainsäädännön muuttuessa. Tämä voi heijastua myös hallintoviranomaisen toimintaan ja

tarpeeseen seurata yhteiskunnan muutosta ja kehitystä. Ehkä jossain vaiheessa ko. viraston johto myös katsoo päätöksen rauenneeksi vanhentuneena tai muusta syystä aikansa eläneenä. Nämä käänteet ansaitsevat merkinnän lähihistorian tutkimuslehdille.

Kuten kerrottu, Rivivirkamies joutui odottamaan kuukausia vastausta kysymykseensä päätöksen perusteluista ja uudisti lopulta kysymyksensä kahdestikin puolen vuoden aikana. Ehkä tämä koettiin turhana toistona ja hallintokoneiston kiusaamisena 'ilmiselvässä asiassa'. Vastaus tuli syyskuussa ja oli ehkä ärsyyntymisestä johtuen erityisen tyly, ääneen huudettu irtisanominen.

Tämän seuraavana päivänä perutun ja ristipaineissa koetun pikaistuksen piikkiin menneen työtapaturman juridinen puoli on vanhentunut, eikä työoikeudellisella aspektilla ole merkitystä tässä laaja-alaista vaikuttamista selvittelevässä tarkastelussa muutenkaan. On mahdollista, että psykologinen paine tuolloisen yksikönjohtajan erilaisten henkilökohtaisten vaikuttimien ja viraston johdon ja hallinnon juristien suunnilta ilman potentiaalisen ulkopuolisen vaikuttajatahon osuuttakin olisivat selittäneet tuon pikaistumisen lisäksi normaalisti rentona ja oikeamielisenä pidetyn johtajan muutakin ajoittaista ailahtelevuutta.

Ristipaineita sanansaattajan alitajuiseen mieleen saattoi tulla talon sisältä mutta myös muulta kotimaiselta taholta, joka oli perinteisesti jollain tapaa liittoutunut oman aikakautensa kulttuurisuuntausten mukaisesti merkittäviltä osin jo 1970-luvulla. Talossa tiedettiin olleen lukuisia ns. ex-taistolaisia ja muiden retrohenkeäkin elätelleiden kulttuurisuuntien 'veteraaneja'. Rivivirkamies muistelee case-episodin ajoilta erästä yksikön seminaaria jossain talon auditorioista, missä oli Powerpoint-esitysten lomassa muisteltu myös menneitä. Joku oli todennut, että vanhoina hyvinä aikoina motto *scientia potentia est* (tieto on valtaa) oli otettu kirjaimellisesti ja uskallettu myös esiintyä reilusti demokraattisten tunnusten takana, seistä kansan yhteisessä edistysrintamassa tiedon ase valppaasti tanassa.

Yksikönjohtaja oli kuulemma silminnähden innostunut leikkisään muisteluun lisäten, että oli ne aikoja ja niin saisi olla nytkin. Eräs entiseksi kulttuuritaistolaiseksi luokiteltu oli muistuttanut, mitä kaikkia yksityiskohtia erilaisten kansalaisten ja yhteisötoimijoiden luottamuksellisista tiedoista arkistoissa piilikään, kun sitä vain osattaisiin ja uskallettaisiin käyttää tiedon valon demokraattiseksi jakamiseksi. Osa kuulemma hymähteli päätään pudistaen ja osa nyökkäili hymyssä suin. Samassa tilaisuudessa yksikönjohtaja heitti jonkin case-episodiin epämääräisesti viittaavan kuittauskommentin Rivivirkamiehelle, mikä sai yleisön vakavoitumaan. Tämä ei sinällään mitenkään merkitse yksikönjohtajan olleen merkittävässä asemassa sensuurihankkeessa saati sen primus motor.

Jälkikäteen on saatu myös lukea muitakin taistolaisaikojen muistelmia, yhtenä esimerkkinä Björn Wahlroosin maininta ex-toveristaan, joka oli väitetysti pyytänyt 1970-luvulla Wahlroosia vakoilemaan merkittävässä ministeriössä työskennelleen isänsä papereita väitetysti Neuvostoliiton hyväksi. MTV:n asiasta kysymänä ei tämä sittemmin puolueettomana tutkijavirkamiehenä toiminut ex-aktiiviksi mainittu asiantuntija halunnut kommentoida muutoin kuin kiistämällä.

Myös aktiivisesti korkeallakin profiililla politiikassa vaikuttavia toimijoita oli Case-virastossa vielä case-episodin aikoihin, mutta heidänkään aloitteellisuuttaan sensuurihankkeen suhteen ei voida pitää erityisen todennäköisenä, joskaan täydelliseen poissulkemiseen ei ole pitäviä perusteita. Enempi käsittely on siirretty löyhään aihetodisteelliseen jälkipohdintaan raportin loppuun, missä pyöreän pöydän haastattelusessioiden anti epävirallisten tilanne- ja olosuhdekontekstien takia selvänä tulkintana siirtyy osin lukijalle. (Varoitus: tämän raportin loppupuolella on irtonaisempaa aihetodistepotentiaalia ja loppupohdinta, jossa sana irtonainen tarkoittaa juurikin irtonaista likipitäen loppukevennyshengessä.)

Sitä vastoin teoria Suomen poliittisen johdon aktiivisesta tausta-aloitteellisuudesta on kaikessa mielikuvituksellisuudessaan ja kaksijakoisuudessaan laillisuusaspekteineen riittävän mielenkiintoinen käsiteltäväksi lyhyesti tässä nyt. Valtiojohdon salaisen osallisuuden sensuurihankkeeseen on spekuloitu tapahtuneen jopa juonikkaasti ’Tamminiemen isännän tapaan’ ulkomaista vaikuttamispyrkimystä ennaltatorjuvassa tarkoituksessa, eikä niinkään jälkisuomettuneen venäjämielisesti.

Päättäjien keskuudessahan ei oletetusti haluttu provosoida Venäjän korkeinta johtoa ”russofobista historiankirjoitusta” tuomitsevaan aktiivisuuteen tilanteessa, jossa Venäjän lapsiasiamiehen toimivallan laillisuuden vahvistusvaatimukset alan kiistoissa Suomessa olivat jo nousemassa vakavaan poliittiseen keskusteluun. Sehän lopulta provosoi Suomessa ’maanmieskaukopartiomatkalla’ käyneen Pavel Astahovin keväällä 2010 jopa esittämään vaatimuksen venäjänkielentaitoisista sosiaalityöntekijöistä Suomessa, koska maassa asuu merkittävä venäjänkielinen 'sorrettu' vähemmistö (Upi ym. s.167).

Näin ollen ei varmaan olisi kaivattu enää valtionhallinnon julkista kissanhännänvetoa Venäjän rikoslain pykälien toimimisesta Suomessa historiankirjoitukseen soveltaen. Tuollainen keskustelu oli tämän teorian mukaan päätetty torpata salaisella hieman epälaillisella ukaasilla ennen alkamistaan, kuten ehdotus yhteisistä sotaharjoituksista oli vaiettu kuoliaaksi aikoinaan kai jossain Tamminiemen saunanlauteilla. Tätä spekulatiivisen jälkiskenaarion logiikkaa on avattu tarkemmin kappaleessa 2.5 Laiton irtisanominen. Tuo nostalgiselta ajanhengeltään Kirjeitä myllystäni -sukuinen spekulaatio jääköön tässä enemmittä oikeudellisitta arvioinneitta.

Virastossa toimi tietolähteiden mukaan pääosin normaaliin tapaan puolueettomasti esiintyvän henkilöstön ohella joitain monien erilaisten aatekulttuuritaustojen eri ikäisiä entisiä ja nykyisiä jonkinasteisia mielipidevaikuttajia hiljaisesti ja joskus myös äänekkäämmin. Karkea arvio näiden ajoittain eriasteiseen politikointiin äityvien osuudesta asettuu haastatteluiden perusteella jonnekin kymmenen prosentin tuntumaan molemmin puolin.

Kunkin aikakauden muodikkailla virtauksilla oli luonnollisesti omia ex- ja osin nykyfanejakin, ja useatkin osasivat sanoittaa aatoksensa vanhentuneina pidettyjä aatteita modernimpaan raikkaaseen ulkoasuun. Elämme maailmassa ja yhteiskunnassa, jotka muuttuvat jatkuvasti ja monin tavoin. Oikeuskäytäntökin voi muuttua yhteiskunnan arvojen ja lainsäädännön muuttuessa. Erilaisten

yhteiskuntanäkemysten kannattajilla on useinkin pyrkimyksiä parantaa jollain panoksellaan tätä käytäntökirjoa mieleisekseen.

Jonkun arvion mukaan esimerkiksi viestinnässä ja tietopalvelussa olisi case-episodin tienoilla toiminut joskus aiemmin laitavasemmistolaisina profiloituneita joidenkin henkilöstöjärjestöjen julkiaktiivien lisäksi. Henkilöstölakimiehen on kerrottu olleen ’melko puolueeton’ mahdollisesti ehkä Demokraattiset lakimiehet (nyk. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla) -järjestön jäsen lukuisten muiden juristien tavoin. Vuonna 1954 perustetun aatteellisen yhdistyksen tavoitteena on Suomen oikeus- ja yhteiskuntapolitiikkaan vaikuttaminen.

Tiedossa ei todellakaan ole järjestön minkäänlaista linkkiä case-episodiin eikä edes vahvistettua tietoa viraston juristien kuulumisesta tai ei-kuulumisesta tuohon varsin arvostettuun järjestöön. Olisi ennen kaikkea vaikeaa uskoa, että Demla olisi lähtenyt edes vuoden 2009 keskinäisriippuvuuteen ja itänaapurimme demokratisoitumiskehityksen jatkuvuuteen edelleenkin uskoneessa ja panostaneessa ilmapiirissä lobbaamaan tsaristis-stalinilaisen historiapolitiikan kunnianpalautusta elegantisti ”rasisminvastaisuutena”.

Pääjohtajan taistolaistaustasta taas on kerrottu mm. hänen nimitysuutisessaan valtakunnan päälehdessä. Myös useiden tutkijanimikkeellä toimineiden taustasta löytyy puolueaktivismiviitteitä, joiden varsinkin YYA-kaudella katsottiin korreloivan vahvasti neuvostomyönteisyyden kanssa. Talon Suomi–Neuvostoliitto-seuran paikallisosasto entisellä ja uudemmalla nimellään ja varsinkin sen hiljakkoin paljastunut kytkös Kallio–Vallilan putinistiosastoon herättävät selkeitä mielikuvia mahdollisesta alttiudesta lähteä tilaisuuden tullen ilmansuuntaa kohtaan tunnettua lukkarinrakkautta väkevämminkin motiivein puolustamaan neuvosto- ja venäläisnarratiivin historiankirjoituksen ’ikuista kunniaa’. Toki suurin osa ystävyysseuran jäsenistä oli mukana vain kätevän matkanjärjestäjän palveluiden vuoksi, eikä matkoilla aina tarvinnut olla jäsenkään.

Eräs Case-virastosta 1990-luvulla eläköitynyt virkamies muisteli seuraa näin: "Olin hurjassa nuoruudessani [Case-viraston] SNS:n matkoilla Moskovassa. Viini virtasi ja haitari soi. Se oli puhtaasti taistolaisten järjestö — Töissä ollessani tiesin viraston poliittiset touhut tarkkaan. Taistolaiset olivat ainakin julkisuudessa kovasti äänessä." Eräällä työmatkallaan Siperiaan hän on kertonut joutuneensa kehumaan paikallista työnlaatua erinomaiseksi, vaikka se oli ollut pikemmin ’rostoi’.

Case-episodiin liittyy löyhästi myös muunlaisia, varsinaisiakin äärijärjestöjä. Periaatteessa pariin aggressiivisimpaan yhdistyy vieläpä potentiaalisesti oikeudellista tarkastelua mutkistava, joskin epätodennäköinen ulottuvuus. Se voisi pitkälle harhautuvassa spekulaatiossa tuoda mukaan Suomen lainsäädännön soveltamisen ulkomaalaiseen henkilöön muunkin kuin pehmeän ja kulttuurisen vaikuttamisen tai informaatio- ja tiedusteluoperaation kautta. SAFKA-järjestöllä oli tiedetysti elimellisiä eläviä yhteyksiä Venäjälle ja pysyvä edustuskin siellä. Mutta alkuun päästyämme emme spekuloi pelkästään SAFKAn ja muiden väkivallattoman toiminnan kannattajien potentiaalisella osuudella.

Sanomatalon kirjanjulkistustilaisuudessa 23.3.2009 esiintyi myös venäläisiä ja vironvenäläisiä mielenosoittajia, joiden järjestötausta oli tiedetty osin rikolliseksi ja

aggressiiviseksikin. Rivivirkamies on kertonut olleensa paikalla yleisön joukossa ja nähneensä siellä muitakin Case-virastosta tuttuja ystävällisiksi tuntemiaan kasvoja ja tunnistaneensa yhden niistä myöhemmin talon SV-seuraosastosta kuultuaan mahdollisesti sen johtajistolle kuuluneeksi. Dosentti Bäckmanin maahantuottamien Naši- ja Yövartio-järjestöjen mielenosoitukseen osallistui koviin otteisiin syyllistyneitä suoran toiminnan aktivisteja, joita vastaan myös esitettiin kritiikkiä. Esimerkiksi Uuden Suomen päätoimittajablogin mukaan tilaisuus ei sujunut täysin rauhallisesti, poikkeuksina olivat Naši-ryhmä ja yksi keskisormeaan heille näyttänyt ”häirikkö”.

Rivivirkamies on jälkikäteen pohtinut, ketä päätoimittaja Markku Huusko oikein oli tarkoittanut, häntäkö ehkä. Varsinainen vastamielenosoitus oli jossain ulkotiloissa, mutta myös Sanomatalon sisällä osa yleisöstä kävi välillä ottamassa rauhalliseen sävyyn puhekontaktia vieraiden ja kotimaisten ”rauhanaktivistien” kanssa. Rivivirkamies muistelee keskustelleensa lyhyesti mielenosoittajien eteen ryhmittyneiden ihmisten kanssa ja muistuttaneensa mm. polkupyöräänsä natsisminvastaisen kyltin kiinnittäneelle ”1970-luvunmalliselle partakonservatiiville” Neuvostoliiton ja natsi-Saksan liittosuhteesta talvisodan hyökkäyksen ja Baltian maiden miehityksen aikoihin 1939–41.

Reaktio ei ollut kuulemma täysin rauhanomainen, mutta muiden suomalaisten esiintyminen ja keskusteluasenne oli vaikuttanut sivistyneeltä. Rivivirkamiehen mahdollisesti SAFKAn Petri Krohniksi olettama henkilö esimerkiksi oli kuunnellut lauseet loppuun ja nyökkäillyt ymmärtävästi muun yleisön mielenosoittajille esittämille argumenteille ennen omia vasta-argumenttejaan.

Rivivirkamies muistaa esittäneensä jossain vaiheessa Naši-aktiivien rivistön edessä lyhyen mutta kärkevähkön ”fasistit ulos”-tyyppisen kommentin mahdollisesti jopa kansainvälisen sormieleen terästämänä. Yksi banderollia tms. kannatelleista ääritoimijoista kuulemma näytti silmänmuljauksesta päätellen ymmärtäneen kielimuurin ylittävän sanoman ja jotenkin hermostuneen oloisena viittoilleen toisen banderollikätensä etusormella heristellen Rivivirkamiestä kohden samalla vilkuillen kuin apujoukkojen odotettuun tulosuuntaan.

Voisiko keskisormeaan näyttäneitä ”häirikköjä” olla vain yksi, ja oliko hänet jo tuossa tilanteessa leimattu kansanviholliseksi erittäin raskauttavista ainakin vieraan maan lakiin piakkoin kirjattavista syistä ’neuvostoarmeijan aikaansaaman vapautuksen positiivisen seurauksen halventamisesta’? Äärimmilleen tuota spekulaatiota on jatkettu viraston epävirallisessa huumorineuvostossa, jossa kuulemma arvioitiin todenperäisyyden mahdollisuuksia sille, että Rivivirkamiehen seuraavalla työmatkalla liikennevaloissa ohittaneella melkein rekan alle tönäisseellä kiireisellä oli ollut kutakuinkin samanmallinen takki kuin syystäkin itsensä vieraassa maassa halvennetuksi tunteneella Putin-jugendin vakaumusaktivistilla oli ollut.

Huumori huumorina, mutta olisiko tuo Sanomatalon pikku välikohtaus voinut laukaista jossakussa suomalaisessa itäisen suuren naapurimaamme koskemattomuutta ja sotakunniaa puolustavan selkäydinreaktion? Tai olisiko jossakussa herättänyt sellaisen kostomotiivin vaikkapa jonkin sivistyneen tahon suositus, kuten esimerkiksi Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksen tai muun paikalla

olleen naapurisuhteita vaalivan organisaation edustajan yhteydenotto? Olisiko kosto voinut tarkoittaa esimerkiksi ilmiantoa työnantajan edustajalle, jollaisia SAFKAn tapaisten vaikuttajien tiedetään tehneen?

Kyllä, jos se tehtäisiin jostain sellaisesta aiheesta, joka ei varsinaisesti voinut käsittää toimintaa viraston ulkopuolella omalla ajalla, mutta jonka Rivivirkamies tunnistaisi aihepiiriltään oikeaksi kostoksi? Mielenosoitusaiheen ennakkokommentointi viraston foorumilla oli varmaan jo pantu merkille, ja seuraavan päivän miehityskommentti olisi voinut olla h-hetki laukaista case-episodi käyntiin virallisella taholla virastossa, mikäli joku talon sisällä halusi toimia jälki-YYA:n kirjoittamattoman tai ainakin julkaisemattoman velvoitteen mukaisesti.

Vapaalla Hyde Park -keskustelufoorumilla oli lisäksi käytettävissä nimetöntä ilmiantoa tukeva nimettömien viestien mahdollisuus, joka tosiasiassa lienee nimetön ainoastaan julkisille käyttäjille, ei julkaisualustaa hallinnoivalle ylläpidolle ja siitä vastaavalle johdolle. Tässäkin tapauksessa case-episodiin liittyisi joku, joka olisi talon sisällä ollut ns. mukana juonessa.

Rivivirkamies tunnustaa nyt keväällä 2026 mahdollisesti syyllistyneensä Sanomatalossa keväällä 2009 keskisormen näyttämiseen ’neuvostoarmeijan aikaansaaman vapautuksen positiivisen seurauksen halventamista’ viestivään tyyliin Neuvostoarmeijan miehityskunniaa vaalivan ja kansainvälisiä tietoyhteyksiä sabotoineen ja suurlähetystöä piirittäneen katumellakointijoukkion edustajille näiden mielenosoitusta seuratessaan, ja lisää olevansa valmis vastaamaan kyseisestä teostaan missä tahansa laillisessa sivistysmaan tapaan järjestetyssä oikeuskäsittelyssä. Case-viraston tiloissa tai sen toimintaan mitenkään liittyen hän ei omien sanojensa mukaan edelleenkään katso syyllistyneensä mihinkään hyvien tapojen saati lain kuten Suomen virkamieslain vastaiseen.

Helsingin yliopiston hallinto-oikeuden emeritusprofessori **Olli Mäenpää** toteaa hallintoviranomaisen lainalaisuusperiaatteesta seuraavaa (Mäenpää, O 2020, Julkinen valta ja oikeusvaltio. Oikeuden perusteet, Nro 2, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki).

"*Eduskunta on keskeinen valtiovallan käytöstä päättävä elin. Siksi myös viranomaiset voivat käyttää julkista valtaa vain eduskunnan säätämän lain perusteella. Lisärajoituksina on, että viranomainen voi käyttää julkista valtaa vain lain määrittelemään tarkoitukseen ja lain määrittelemissä rajoissa. Julkisen vallan käytön perustaksi käyvät myös välittömästi sovellettava EU-lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset, jos ne on saatettu voimaan lailla.*

Lainalaisuusperiaatteen keskeiset tehtävät ovat sekä negatiivisia että positiivisia. Yhtäältä periaate rajoittaa hallinnon toimintaa sitomalla julkisen vallan käytön laissa määriteltyihin perusteisiin. Toisaalta se korostaa myös viranomaistoiminnan ennakoitavuutta ja sidonnaisuutta etukäteen julkisesti ja demokraattisesti määriteltyihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Tämä vahvistaa samalla oikeusvarmuutta ja julkisen vallan käytön kontrolloitavuutta." (Mäenpää 2020)

Mäenpään mukaan lainalaisuusperiaatteen soveltamisen ydinalueena on julkisen vallan käyttäminen, joka on perusteltua ymmärtää laajasti.

"*Kaikki yksipuolinen julkinen toiminta, jolla on vaikutusta yksityisen oikeussubjektin asemaan, kuuluu lähtökohtaisesti lainalaisuusperiaatteen piiriin riippumatta sen ulkoisesta muodosta. Viranomainen voi lainalaisuusperiaatteen mukaan tehdä julkisen vallan käyttöä sisältäviä päätöksiä tai muuten käyttää toiminnassaan julkista valtaa vain, jos sille on laissa määritelty siihen oikeuttavaa toimivaltaa. Tällaisen toimivallan määrittelyn on lisäksi oltava riittävän täsmällistä ja ennakoitavaa, jotta se perustaa oikeudellisesti sitovia velvoitteita vallankäytön kohteille. Oikeusvaltiollisesti ymmärrettynä lainalaisuusperiaatteen tarkoituksena on ollut ensisijaisesti suojata yksityisiä oikeussubjekteja yksipuoliselta julkisen vallan käytöltä, jolla puututaan rajoittavasti tai velvoittavasti yksityisen oikeusasemaan. Tässä mielessä periaate ensisijaisesti rajoittaa hallinnollisen vallan käyttöä määrittelemällä yksityisille suojatun vapauspiirin*." (Mäenpää 2020)

Vaikuttaisi siis siltä, että tässä arvioitavana oleva hallintoviranomaisen sisäiseen henkilöstöhallintoon liittyvä oikeudellinen case-tapaus vuodelta 2009 kuuluu lainalaisuusperiaatteen soveltamisalaan.

Mäenpää mainitsee julkisen toiminnan lakisidonnaisuuden vaativan, että kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia ja tämän edellyttävän myös, että viranomainen ottaa toiminnassaan huomioon perus- ja ihmisoikeudet. Lisäksi hänen mukaansa yhtä lailla yksityinen voi vedota lakiin suhteessaan viranomaisiin ja edellyttää, että viranomainen toteuttaa laissa määritellyt edut tai oikeudet. Kun viranomaisella on velvollisuus noudattaa lakia, yksityisellä on vastaavasti oikeus odottaa ja vaatia, että näin todella tapahtuu. Tarvittaessa yksityisellä on oltava käytettävissään keinot, joilla hän pystyy toteuttamaan nämä vaatimuksensa tuomioistuimessa. Tällaiset keinot liittyvät erityisesti oikeusturvan toteuttamiseen.

Mäenpää toteaa lakisidonnaisuuden soveltamisalasta: "*Lakisidonnaisuuden vaatimuksen kohteena on yleisesti julkinen toiminta, jolla tarkoitetaan erityisesti viranomaisten ja tuomioistuinten toimintaa. Myös julkisen hallintotehtävän hoitaminen kuuluu lakisidonnaisuuden alaan riippumatta siitä, kuuluuko tehtävä viranomaisen tai muun kuin viranomaisen hoidettavaksi.*
Lakisidonnaisuus koskee yhtä hyvin hallinnollista päätöksentekoa ja päätösten valmistelua kuin julkisten palvelujen jakamista tai hallinnon toimielimiä yksityisoikeudellisen oikeustoimen osapuolena. Lakisidonnaisuus velvoittaa kaikkia valtion, kuntien ja välillisen julkishallinnon elimiä sekä koko hallintohenkilöstöä. Organisatorisella asemalla tai palvelussuhteen laadulla ei siis tässä suhteessa ole erottelevaa vaikutusta lakisidonnaisuuden soveltamisalaan." (Mäenpää 2020)

(On ehkä paikallaan muistuttaa, että Rivivirkamiehen toiminta ja mahdollinen moitittavakin käytös Sanomatalossa maaliskuun 23. päivänä 2009 ei ollut millään tavoin virkatehtävä, eikä hän ole edustanut siellä yksityishenkilönä mitään muuta kuin itseään. Muista paikalla olleista ei voida olla varmoja, mutta mielenosoittajien tai yleisöön kuuluneiden mahdolliset järjestötaustat tai sidosryhmäsuhteet eivät tehne heistäkään viraston edustajia. Jos joku esimerkiksi Case-viraston hallinnon edustaja on ollut paikalla, hänellä ei ole voinut olla oikeutta tulkita Rivivirkamiehen olleen virkatehtävässä tai mitenkään virastoon liittyvässä roolissa, eikä Rivivirkamiehen käytös Sanomatalossa ole saanut millään tavoin vaikuttaa hänen kohteluunsa Case-viraston laintulkintaan foorumikirjoittelua koskien olisipa se ollut venäjämielistä tai venäjävastaista.)

Mäenpää jatkaa: "*Lakisidonnaisuus koskee voimassaolevia oikeusnormeja ja koko oikeusjärjestystä. Lailla tarkoitetaan myös eduskunnan säätämää lakia alemman tasoisia säädöksiä, kuten asetuksia, kunnallisia sääntöjä ja viranomaisten asianmukaisessa järjestyksessä antamia oikeusnormeja. Myös vakiintuneita oikeusperiaatteita on noudatettava julkisessa toiminnassa*."

Edellisen perusteella vaikuttaisi siltä, että ko. case-episodi laillisen hallintoviranomaisen sensuuripäätöksineen ja omintakeisine kyseenalaisine laintulkintoineen kuuluu lakisidonnaisuuden soveltamisalaan sekä valtionhallinnon virastoa että sen virkamiestä sekä yksityishenkilönä että virkamiehenä koskien.

Mäenpään mukaan "*Soveltamisalan kannalta lainalaisuusperiaatteella ja lakisidonnaisuudella on olennainen ero: julkisen vallan käytölle on oltava perusta eduskunnan hyväksymässä laissa, mutta julkisessa toiminnassa on noudatettava myös muuta voimassaolevaa oikeutta kuin eduskuntalakeja. Lakia alemmanasteinen normi ei kuitenkaan ole velvoittava siltä osin kuin se on mahdollisesti ristiriidassa ylemmän normin kanssa tai jos se on annettu ilman nimenomaisesti määriteltyä toimivaltaa*."

Voitaneen sanoa, että lakia alempi kauniinkin yleishumanistisen katsannon suosittama ’sydämen oikeusnormi’ ei ole velvoittava, ei myöskään sellaiseksi ilmeisen välttävästi verhottu pyrkimys soveltaa suomalaisessa laintulkinnassa vieraan vallan imperialistisen sotahistorian maineenpalautusta langettamalla Suomessa valtavirtaisen käsityksen mukaisesta historiamaininnasta sensuurituomio ”rasismi”-nimikkeellä nimellisesti virkamieslain 14 § 2. momentin nojalla. Poliittisen kirjoittelun kollektiivisen sensuurin kytkeminen tähän yksittäistapaukseen syyksiluettavuusnimikettä muuttamalla ansaitsee erillisen tarkastelunsa toisaalla.

Edelleen: "*Lakisidonnaisuuden alaan kuuluvat myös kansainväliset sopimukset ja Euroopan unionin oikeus. Tarkemmin määriteltynä tämä tarkoittaa sekä asianmukaisesti Suomessa voimaansaatettua EU-lainsäädäntöä, kuten lailla tai asetuksella oikein implementoituja direktiivejä, että EU-oikeutta, jolla on välittömiä oikeusvaikutuksia. Niin ikään EU-tuomioistuimen oikeuskäytäntö kuuluu lakisidonnaisuuden piiriin. Samoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä on noudatettava viranomaistoiminnassa*."

Venäjän historiakomission vuoden 2009 lakiluonnoksen säädökset eivät sisälly Suomen lakia sovellettaessa lakisidonnaisuuden piiriin.

Näyttäisi siltä, että tässä käsiteltävässä case-tapauksessa lakisidonnaisuusoletuksena on virastopäätöksessä vuonna 2009 noudatettu Suomen lain ja asianmukaisesti Suomessa voimaansaatetun EU-lainsäädännön ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön ja kansainvälisten sopimusten lisäksi ilmeisesti myös näiden ulkopuolisia tarkentavia periaatteita tai suosituksia siltä osin kuin kirjoitetun lain sanamuoto ja vakiintunut oikeuskäytäntö on kaiketi koettu tämän mahdollistaen riittävän tai pakottavan väljäksi.

Tämä *ennakkopäätöksenomainen* laintulkinta on tehty mahdollisesti ikään kuin ennakoiden tulevaksi uskottua tai asiaan vaikuttavan lobbyn mahdollisesti hyvässä

uskossa kiihkeästi toivomaa, mutta toteutumatta jäänyttä lain tarkistusta Suomen rikoslain 11 luvun 10 §:ään siihen vuoden 2008 tehdyn uudistuksen jälkeen. Asian piilevä dramaattinen vakavuus on korostunut myöhemmin, kun on käynyt ilmi, että samanlaisella kansainväliseksi ”russofobisen historiankirjoituksen” kriminalisointiperusteeksi vaaditulla lakisidonnaisuustulkinnalla on sittemmin osaltaan perusteltu ns. ’kulttuurisia juurisyitä’ laajamittaisen sotilaallisen erikoisoperaation/hyökkäyssodan aloittamiseksi Euroopassa.

Mäenpään mukaan "*Lakia voi olla vaikea noudattaa tarkoin, jos lainsäädäntö on väljää ja aukollista tai jos kyseessä on useita lainmukaisia ratkaisu- tai toimintavaihtoehtoja salliva normi*". Mäenpää mainitsee tässä yhteydessä esimerkin, joka käsityksemme mukaan rinnastuu ko. viraston lakiosaston pyrkimykseen tulkita virkamieslakia soveltaen siihen jotain viittaamaansa lainkohtaan tuolloin ja toistaiseksi kirjaamatonta, mutta tulkitsijansa mielestä tarpeellista/sallittua:

"*Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain 1 §:n määrittelemä velvollisuus 'järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä' on lakisidonnaisuuden kannalta ymmärrettävä ensisijaisesti optimitavoitteena. Lakisidonnaisuus edellyttää toisin sanoen näiden tavoitteiden mahdollisimman tehokasta toteuttamista, mutta se jättää yksityiskohtien harkinnan hallintoelimille voimassaolevan lainsäädännön rajoissa*." (Mäenpää 2020)

Näyttäisi siltä, että ko. Case-viraston lakiosasto on virkamieslakia soveltaessaan viitaten sen 14 § 2. momentin (*virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla*) väljähköön sanamuotoon pyrkinyt laintulkinnassaan optimitavoitteittensa mahdollisimman tehokkaaseen toteuttamiseen nimenomaan virkamiesten keskinäisen vapaamuotoisen keskustelukulttuurin asiallista laatua valvoakseen. Tämä käy ilmi virastopäätöksen dnro TK-10-603-09 alkuperäisestä 29.4.2009 päivätystä versiosta. Siinä ko. lakiosasto on mitä ilmeisimmin lukenut optimitavoitteisiin kuuluvaksi jotain mielestään eettisesti ja kulttuurisesti yleisesti suositeltavaa kestävän kehityksen arvopohjasuuntausta – mutta lisäksi jotain enemmänkin.

Ilmeinen arvopohjainen yleiseettinen ohjenuora kaiketi tuolloin oli jo parin vuosikymmenen aikana yhteiskunnassa laajasti ajankohtaistunut pyrkimys rasismin vastustamiseen ja tuomittavuuteen. Oli siis luontevaa, että rasismin ilmentymät katsottiin vuonna 2009 tuomittaviksi myös koskien merkittävän hallintoviranomaisen kuten Case-viraston "sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa", kuten asia ko. päätöksessä ilmaistaan.

Kuitenkin ko. viraston lakiosaston päätöksessä lisäksi yksityiskohtien harkinnan hallintoelimille voimassaolevan lainsäädännön rajoissa ikään kuin laajennetaan siinä syyksi luetun 'rasismin' käsitettä niin, että päätöksen perustana toimikin ennakkopäätöksenomaisesti ja omavaltaisesti tarkemmin perustelematta termin "russofobinen rasismi" noihin aikoihin ajankohtaistunut äärimmäinen merkityslaajentuma, jossa Venäjän hallinnon virallisen historiankäsityksen vastaisen historiallisen faktan esittäminen kuten esimerkiksi neuvostoarmeijan

kunnian kyseenalaistaminen rinnastetaan holokaustin kieltämiseen ja katsotaan täten jopa rikosoikeudellisesti tuomittavaksi.

Tällaista rasismitulkintaa ja kriminalisointinäkemystä olivat jo joitain vuosia edustaneet näkyvästi mm. oikeussosiologian dosentti Johan Bäckman ja toimittaja Leena Hietanen. Useimpien oikeusoppineidemme mielestä kuitenkaan historiallisen faktan esittäminen tai neuvostoarmeijan kunnian kyseenalaistaminen ei liene ollut rasismia vuonna 2009 tai ole sitä nytkään. *Laki kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sai nykymuotonsa vuonna 1995 ja siirrettiin lopullisesti rikoslain 11 luvun 10 §:ään vuoden 2008 uudistuksessa, jolloin myös rasistinen vaikutin tunnustettiin koventamisperusteeksi. Vuonna 2011 tehtiin laajempi lakimuutos, joka toi sääntelyn paremmin vastaamaan kansainvälisiä velvoitteita, kuten Euroopan neuvoston puitepäätöstä (Finlex).

Venäjän historiakomission 2008–12 lakiluonnoksia tai nykyisen Venäjän sotahistoriallisen seuran itänaapurissamme ja sen kulttuurisessa lähipiirissä vaikuttavia linjauksia ei ole Suomessa tai EU:ssa harkittu lakisidonnaisuuden laajentumaksi kriminalisoivassa tai muussa oikeudellisessa mielessä lainsäädäntömme soveltamisen tai koventamistulkinnan suhteen. Eduskunnassa ei edes Ano Turtiaisen tiedetä ajaneen tällaista lakiuudistusta.

Mutta, kuten Mäenpää sanoo, "*Myös joustavien oikeusnormien soveltamisessa viranomaisella on usein laajasti harkintavaltaa. Hallintopäätöksen edellytyksenä voi olla esimerkiksi, että toiminta on yleisen edun kannalta tarkoituksenmukaista tai että toimenpiteen toteuttaminen ei tuota huomattavaa haittaa*." (Mäenpää 2020)

Holokaustin kieltämisestä siis ei ko. tapauksessa ollut kyse tai r-sanan käytöstäkään, vaan Stalinin kunniaa väitetysti halventavan tunnetun historiallisen faktan mainitsemisesta suomalaisen viraston sisäisessä vapaassa keskustelussa, mitä ei voine kohtuudella pitää voimassa olleen virkamieslain nojalla sanktioitavana sopimattomuutena. Se ei liene ollut sitä ainakaan virallisesti edes YYA-sopimuksen aikana, jolloin toki moni ko. virastonkin nykyinen virkamies olisi voinut arvella tuollaisen 'neuvostovastaisen' lausuman loukkaavan mahdollisia neuvostovieraita heidän tietoonsa kantautuessaan.

Tässä ko. Case-viraston tapauksessa sen oman henkilöstöhallinnon alaan kuuluneen virkamieslakiin 'nojaavan' hallintopäätöksen edellytyksenä ei liene myöskään ollut, että sitä olisi lainalaisuusperiaatteen mukaan pidetty tosiasiallisesti yleisen edun kannalta tarkoituksenmukaisena. "Neuvostovastaisuutta" tai tosiasiallisesti sen historianäkemyksellistä ilmentymää tarkoittaen uutta termiä käyttäen "russofobista rasismia" ei ole yleisen edun kannalta tarkoituksenmukaista kriminalisoida tai julistaa kielletyiksi rasismin ilmentymiksi.

Toisaalta sensurointi- ja faktisen mustamaalaustoimenpiteen toteuttamisen tuottamat suoranaiset haitatkin ovat olleet varsin rajatut. Lähinnä niitä lienee ilmennyt vain tuota yksittäistä virkamiestä koskien virkasuhdetasolla lähinnä henkilökohtaisena harmina, mahdollisesti ehkä urakehitykseenkin liittyen. Toisaalta myös viraston liki 900-päinen henkilöstö seurasi case-kuvauksen mukaan episodin

vaiheita yli puolen vuoden ajan ajoittain siihen osallistuenkin. Kommenteissaan se ilmensi selvästi myös huolta sananvapaudestaan ja sensuurin enemmästäkin tiukkenemisesta viraston toimintakulttuurissa (mm. leikkisäksi tulkittu foorumikommentti "Lex Rivivirkamiehen säätämisen" historiallisesta luonteesta).

Suomen oikeuskäytännölle vieraan laintulkinnan ennakkopäätösluonne yksilön ja virkamiehen ilmaisunvapauden ei-yhtäläistä rajoittamista tarkoittavassa tapauksessa oli siis pohdituttanut Rivivirkamiehen kollegoja, vaikkei yksikään ilmeisesti nähnyt case-episodin aikana perusteita asian laajemmalle saati julkisemmalle käsittelylle sen mahdollisen yksilökohtaista painavamman yhteiskunnallisen merkityksen kannalta.

Lakisidonnaisuus ja yhdenvertaisuuslain toteutuminen kyllä olivat arveluttaneet työlainsäädännön noudattamisen lisäksi jo ennen sisäisen keskustelun ajautumista laittoman poliittisen irtisanomisen tasolle. Juuri kukaan ei muistanut satunnaisten haastattelujen perusteella, että missään vaiheessa ainakaan viimeisten vuosikymmenten aikana jotakuta olisi varoitettu viraston sisällä julkisesti poliittisten, kärjekkäidenkin esimerkiksi länsimaita, Yhdysvaltoja tai Natoa arvostelevien kantojen ilmaisemisesta ajoittain jopa paasaavaankin tyyliin.

Joidenkin mukaan tosin jo aiemmin oli ei-julkisesti tai pienessä piirissä huomautettu jollain tapaa sopimattomasta työhön liittyvästä kirjoittelusta, jossa oli esimerkiksi kritisoitu alan kansainvälisen integraation liiallista unionikeskeisyyttä, ja joku katsoi myös tulleensa hiljakseen tehtäväalueeltaan toisaalle siirretyksi vallitsevan virallisen käsityksen kyseenalaistamisen vuoksi. Toisaalta muutamat itseään porvarillisiksi tai puolueettomiksi luonnehtineet virkahenkilöt katsoivat aikalaiskeskusteluissa tulleensa urakehityksessään selvästi hidastetuiksi tai syrjäytetyiksi nimenomaan poliittisiksi uskomistaan syistä.

Yhdenvertaisuusnäkökohta sensuuriepisodissa 2009 nähtiin siis enemmän yksilötason kuin yhteiskunnan kannalta. Kollegat tai talon lainoppineet eivät suositelleet Rivivirkamiehelle asian viemistä viraston ulkopuoliseen käsittelyyn todennäköisesti koituvista kuluista varoittaen varsinkaan, kun suullinen irtisanominen peruttiin pääluottamusmiehen todettua perusteiden asiattomuuden ja laittomuuden. Lisäksi sensuroidulle Rivivirkamiehelle muisteltiin useankin kollegan ja johdonkin suulla ko. viraston olevan ainakin aiemmin keskusvirastostatuksesta nauttinut alansa ylin viranomainen, jolloin mahdollinen valitusoikeus tulisi hakea korkeimmalta hallinto-oikeudelta, ja talon maineen tahriutuminen olisi tällöin ollut pelättävissä median saatua jutun tietoonsa.

Laillisuustarkastelu on harvoin ainoa tai edes merkittävin huomioonotettava näkökulma elävän elämän sattumuksia ja taustoja pohdittaessa. Historiaan liittyvien sattumusten syy–seuraussuhteita on usein selitetty ylempien voimien väliintulolla tai tähtikonstellaatioiden kohdilleen sattumisilla. Tässä vaiheessa case-episodin tarkastelua huomio kiinnittyy keskeisiin päivämääriin, joilla yllättävän jälkijättöisesti nyt näyttäisi olevan selvä osuus ellei merkitys asiainkulussa.

Kuten tiedetään, monet tahot esimerkiksi rikostutkinnan ja tiedustelun piirissä eivät usko sattumiin. Jotkut tahot toisaalta järjestävät ajoittamalla asioita tapahtumaan juuri sopivasti sattumien toteuttamiseksi. Historiallisten

päivämäärien suhteen tämä on kautta aikain ollut jopa suosittua esimerkiksi revanssisotia aloitettaessa. World Trade Centerin kaksoistornit romahtivat nekin luultavasti tarkoituksella juuri nine-one-one-päivänä syyskuun 11.

Case-viraston Rivivirkamies oli irtisanottu 22.9.2009 hänen samana päivänä henkilöstöforumille kirjoitetun viestin takia. Siinä hän oli pyytänyt lakiosastoa ja työsuojeluvaltuutettuja tutkimaan perättömien rasismisyytösten lähteet. Päivämäärä on ollut sattumalta Virossa vietettävä muistopäivä, vastarintataistelun päivä 22. syyskuuta (viroksi vastupanuvõitluse päev), joka liittyy maan miehitykseen ja taisteluun itsenäisyyden puolesta. Kirjoituskielto taas asetettiin puoli vuotta aiemmin 24. maaliskuuta Rivivirkamiehen edellispäivän tapahtumaa kommentoineesta foorumikirjoituksesta. Tuolloinhan "Putin-jugend" oli osoittanut mieltään Sanomatalossa, koska kirja *Kaiken takana oli pelko* julkaistiin juuri, kun tuli kuluneeksi 60 vuotta siitä, kun neuvostovalta kyyditsi 20 000 ihmistä Siperiaan.

On parikin itsenäistä tai toisiinsa ristiinlimittyvää pohdintalinjaa siitä, miten nuo historialliset päivät valikoituivat keskeisiksi episodissa. Voidaan olettaa, että Rivivirkamies kirjoitti ko. tekstinsä juuri tuolloin 24.3.2009, koska Sanomatalon tapahtuma oli tapahtunut juuri silloin kirjan kustantajan ja tilaisuuden järjestäjien tarkoituksellisesti ajoittamana, ja myös mielenosoitus järjestettiin sen mukaan.

Näin myös kirjoituskiellon ja sensuurin asettaminen ajoittui reaktiona juuri tuohon Viron kyyditysten vuosipäivän tilaisuutta kommentoineeseen foorumiviestiin eikä jonain muuna ajankohtana edellisten seitsemän kuukauden ajanjaksolta, jolta "russofobista" aineistoa lopulta oli löydetty Rivivirkamiehen teksteistä. Sovintoehdotus juuri kansainvälisenä sananvapauspäivänä lienee ollut harkittua. Luontevinta on pitää oletusarvoisena, että muut päivämäärät valikoituivat sattumalta. Entä jos näin ei kuitenkaan ollut?

Mahdollisena voidaan pitää ehkä myös sitä, että jokin Sanomatalon tilaisuuksia seurannut taho olisi tuonut jotain kautta omakohtaistakin tietoa ja havaintoa Rivivirkamiehen läsnäolosta kirjanjulkistuksen yleisössä ja myös hänen lyhyestä ystävällishenkisestä sananvaihdostaan Rivivirkamiehen muistaman mukaan SAFKAn Petri Krohnin kanssa sekä ehkä myös riitasointuja saaneesta keskusteluyrityksestä toisen suomalaisen mielenosoittajan kanssa, joka ei kuulemma tykännyt Stalinin ja Hitlerin liittosuhteesta 1939–41 muistuttamisesta.

Edelleen on epävarmaa, olisiko Rivivirkamies ehkä ollut se Uuden Suomen päätoimittajan kuvaama 'häirikkö', joka oli näyttänyt Sanomatalossa keskisormea Naši-mielenosoittajille. Ainakin hän muistelee sanoneensa heidän edessään mahdollisesti "fasistit ulos!" ja ehkä myös venäjän kieltä tavoitellen "fašistij protš!". Toki tämä slogan tai elekin voi saada vierasmaalaisen totalitaristiekstremistin tuntemaan itsensä ahdistetuksi ja jopa raivon valtaan. Jollain tapaa sattuman tms. kautta tuo "russofobisrasistinen provokaatio" on voinut välittyä myös niihin korviin tai näytölle, jotka tekivät äkkipikapäätöksen Case-viraston kirjoituskiellosta ja sensuurista 24.3.2009.

Se, että suullinen irtisanominen huudettiin syksyllä sekin oletusarvoisesti sattumalta Virossa vietettävänä vastarintataistelun muistopäivänä 22.9.2009, saattoi hyvinkin johtua siitä, että Rivivirkamies oli oletusarvoisesti sattumalta

kirjoittanut toisen pitkän vetoomuksensa rasismisyytöksestä vapautuakseen. Ei tarvitse olla edes pikkuilkeä muistuttaakseen, että hänellä olisi ollut mahdollisuus valita jokin toinen päivä sovintoehdotukselleen samaten kuin virastojohdollakin olisi ollut ennen kirjoituskieltoaan ja sensuuripäätöstään yli puolen vuotta aikaa iskeä kiinni useaankin samantyyliseen foorumikirjoitukseen.

Entä ellei kyse ollut sattumasta? Joko Rivivirkamies oli ajoittanut tämän vetoomuksen piiloprovosoivasti juuri tuohon päivämäärään ja onnistunut provosoimaan arkaan paikkaan osuen toistamiseen äkkipikaistusreaktion. Tai sitten ei. Yksikönjohtajan ei tiedetä olleen mitenkään erityisen venäjämielinen, ja jollekin yksikön Tallinnan-risteilyllekin hän olisi kuulemma kaipaillut mukaan matkalta viime hetkellä pois jäänyttä Rivivirkamiestä peräti lievän sanktion uhalla. On uskottavampaa, että nuo keskeiset äänenkorotuspäivät määrättiin tosiaankin ylempien tahojen ukaasikalenterin tai ylempien astraalivoimien sattumapikaistusten perusteella ukkosen ylijumalaa mainitsematta.

Joka tapauksessa on selvää, että ei-poliittisena ja puolueettomana ja omien sanojensa mukaan "mitään julistamattoman asiallisena" uhrina esiintynyt Rivivirkamies on ainakin jossain vaiheessa tullut itse ajatelleeksi noiden merkkipäivien symboliarvoa myös oman 'agendattoman' viestinsä perillemenon kannalta. Ei ole vaikeata tulla pohdinnan lopputulemaan, että tietynlaista aktivistiainesta tämä Rivivirkamieskin on toiminnallaan edustanut, mitä kuvaa ei ainakaan romuta Sanomatalossa kuultu sanallinen ja mahdollisesti nähtykin rumanlainen vihaviestintä suuren naapurimaamme virallisen maanmieskäsityksen mukaisesti itseään isovenäläiseen ystävyyskansaan kuuluvana pitäneen ulkomaan kansalaisen suurvaltatunteita loukkaavassa ja aktivismia halventavassa tarkoituksessa.

Syitä on sysissä jos sepissäkin, sanotaan, ja Sanomatalossa voitaisiin sanoa Susissa ja Sepessä useamminkin nähtyjen Aku Ankkojen pahishahmoon viitaten (lukija sallinee kevennyksen, ”totuus” nimittäin on, että jotkut asiat ovat aivan liian vakavia täysin vakavana analysoitaviksi). Voidaan näet esittää olettama, että Rivivirkamies on jollain henkisellä tasolla tuossa vastareaktiossaan toiminut jonkinlaisen aktivismin riveissä itsekin vaikkakin yksityishenkilönä.

Ehkä tiedostamattaan ja kutsumattomana hän on asettunut myös foorumikirjoituksissaan ikään kuin siellä perinteisesti vaikuttaneiden harvalukuisten eri suuntien poliittisten ja muiden aatteellisten aktivistien 'genreen, skenelle ja stagelle', niin kuin asia joskus ilmaistaan. Ymmärtämättä kuitenkaan, että kaanoniin pyrkiessä tulisi takana olla jonkin jo vihityn tahon virallisempi auktorisointi. ”Se nyt vaan on heidän aluettaan”, on Rivivirkamies muistellut yksikönjohtajan sanoneen viitaten arvoituksellisesti keskustelufoorumiin, vaikka valtaosa siellä eri näkökulmista kirjoitelleista ei kuulemma juurikaan vaikuttanut erityisen sitoutuneilta aktivisteilta. Ehkä jollain ryhmällä oli kuitenkin jonkinlainen sanattomaan sopimukseen perustuva perinteinen koskemattomuus- ja loukkaamattomuussuoja, ”turvallinen tila”, esimerkiksi itäsuhteista puheen ollen.

Rivivirkamies on jatkanut tätä amatöörikirjoitteluaan mahdollisesti eräänlaisena puolustavana vasta-aktivismina huomattuaan Venäjä-kriitikoiden olleen foorumilla jonkinmoisessa passiivitilassa, samoin kuin kyllä historia-aiheen suhteen

venäjämielistenkin keskusteluhalun muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Mutta Rivivirkamies ei sitten lopulta ollutkaan halukas viemään loppuun sensuuri- ja rasismisyytösjupakan oikeustaisteluaan yhteiskunnan laajempaan tietoisuuteen ja analysoitavaksi tapahtuma-ajankohtana. Sen hän teki säästääkseen työnantajansa asian julkisuuden tuottamalta imagohaitalta.

Näin Rivivirkamies oikeastaan kirjoitteli foorumille aikansa vain tuodakseen esille ja puolustaakseen omia osin Venäjä-kriittisiä näkemyksiään, ilman loppuunvietyä yhteiskunnallista sitoutumista laajemman edun nimissä. Siis mielipidekirjoittelua muiden mielipidekirjoittajien joukossa mutta sitoutumattomana ja omaan laskuunsa eli ”villinä”. Yleensä vanhastaan henkilökuntakellokkaiden ja äänekkäimpien kirjoittajien oletetut puolue- ja järjestösidonnaisuudet olivat laajalti tiedossa. Jonkinlaista huomionarvoa voi olla Rivivirkamiehen maininnalla, että hänelle oli jossain käytävä- tai henkilöstöravintolakeskustelussa kerrottu epämääräisen puolueettomuuden olleen yksi oletettu syy hänen kirjoitustensa ärsyttävyyteen. Niistä ei kuulemma oikein saanut selvää, kenen agendaa hän ajoi ja kenen joukoissa seisoi, jolloin ei oikein saatu ikään kuin kiinni sanasta miestä kuin sarvista härkää.

Perinteisesti pidempään aktivistinomaisesti esiintyneet tendenssikirjoittajat liputtivat selvästi joko tunnetun aatetaustansa tai jommankumman henkilöstöjärjestön lukuisten luottamushenkilöiden roolin mukaisesti yhteiskunnallisten poliittisten aiheiden kannoissaan esimerkiksi puolustaessaan veronkorotuksia tai osoittaessaan velkasuhteen vähäistä merkitystä kansantalouden tervehdytyskeskusteluissa. Rivivirkamiehen takapiruja oli jouduttu arvailemaan, kuulemma kokoomusta oli epäilty ja jopa persuja, ja jotkut olivat etäsyyllistäneet tulokasta peräti ”natottajaksi”, mikä oli tuohon aikaan lähinnä halventava olkiukko-olettama. Kyselijöille ei kuulemma täysin kelvannut vastaus ”sitoutumaton, joka äänestää joskus demareita ja joskus kokoomusta”.

Kukin maksaa oman laskunsa, voitaisiin nyt lisätä muidenkin ehkä syrjintääkin kohdanneitten ja vaienneitten yksityishenkilöiden tietoon, jotka ovat hurskastelleet kokemuksillaan jälkisuomettuneisuudesta. Voidaan aiheellisestikin kysyä, onko merkittävänkään yksittäisen viraston maineen potentiaalinen varjelutarve mahdolliselta imagohaitalta tärkeämpää kuin koko yhteiskunnan oikeusjärjestelmää uhkaavan drastisen venäjämielisen laintulkintakäänteen riskin paljastaminen kansallisesti vastuullisempien tahojen arvioitaviksi? Yksi pieni tunnusteleva ”ennakkopäätös” kun voi tipahtaa kansakunnan tapaoikeuskäytäntöön sen seuraamuspotentiaalia huomaamatta, ellei oikein suunnattu jämäkkä keskisormi tuki padon vuotoa ajoissa…

Rivivirkamies ei ollut missään vaiheessa kaivannut takaisin näkyviin foorumilta keväällä 2009 poistettuja viestejään eikä enää halunnut puolustella "russofobisen" miehitysväittämän oikeellisuuttakaan (tuulimyllyjä vastaan taistellen) ymmärtäessään, ettei sen asiasisällössä ehkä nähtykään vikaa, vaan tuon historianvaiheen itsessään olevan Case-virastossa tabu. Tosin pääjohtajan väite, ettei virastossa olisi koskaan tehty poliittista päätöstä ei liene ollut ihan uskottava kenenkään asioista tietävän mielestä, vaikka muut kuulijat olivatkin nyökytelleet monitulkintaisesti samalla käytännössä hyväksyen sen välttävänä perusteena kieltää kaikki ’poliittinen’ keskustelu vapaalla keskustelufoorumilla.

Sovintokokouksessa 5.11.2009 oli henkilöstölakimies sivustaseuraajaroolinsa vastaisesti todennut ärsyyntyneesti, että jos Rivivirkamiehellä on valittamista viraston päätöksestä ja epäilyksiä sen laillisuuden suhteen, tämän sopii haastaa hänet oikeuteen eikä vain uhkailla mikäli kantti kestää. Menestymismahdollisuutta suurta virkakoneistoa vastaan ei tietysti ollut syytä pitää kummoisenakaan. Rivivirkamies olikin jo alkuvaiheissa päättänyt käyttää valttikorttinsa eli lupausta asian pitämisestä talon sisäisenä sitä myönnytystä vastaan, että häntä ei syytetä lakiuhkailusta ja rasismisyytöksestä luovutaan.

Tämä oli sopinut pääjohtajalle, mutta varmaankin harmittanut henkilöstölakihenkilöä. Case-virastossa sovellettiin paikallisen sopimisen julkishallinnon mallia, jossa merkittävässä päätöksenteossa oli mukana henkilöstöjärjestöjen ja henkilöstön edustus. Foorumikirjoittelun uudelleenjärjestelyistä päätti pääjohtajan päätösten mukaisesti Yt-toimikunta, konsensuksella tai ei.

Se, että Rivivirkamies jätti periaatteessa suuremman asian talon sisäisesti paikallisesti päätettäväksi, oli jossain katsannossa hyvinkin itsekästä ja luovuttajahenkistä toimintaa. Toki tätä on toisaalta helppo ymmärtääkin inhimilliseltä kannalta, olihan kyseessä mm. työpaikka ja uraan vaikuttava maine ainakin valtiosektorilla eikä vähimpänä yksityisyyden säilyminen, mitkä kaikki olisivat muutoin olleet vaarantumisriskissä. Lisäksi myös kollegojen ja henkilöstöjärjestöjen luottamushenkilöitten varoitukset kalliiksi tulevasta käräjöinnistä ja viraston maineen rapauttamisesta lienevät vaikuttaneet siihen, että Rivivirkamies tyytyi paikalliseen viranomaispäätökseen Case-virastossa, jonka oli kerrottu olevan alansa ylin viranomainen ennen korkeinta hallinto-oikeutta.

Rivivirkamies kertoo tosin yhden kerran case-episodin aikana harkinneensa myös vakavasti sen julkaisemista laajempaan tietoisuuteen ja ottaneensa asian jopa puheeksi merkittävän valtakunnallisen median toimittajan kanssa. Tämä oli puolestaan tehnyt asiaankuuluvan ’faktantarkistuksen’ ja sanonut sen jälkeen tulleensa vakuuttuneeksi, että kyse oli ollut nimenomaan jatketusta kiusaamistapauksesta, jossa Rivivirkamies oli kuulemma halventanut ihmisiä ja loukannut viraston henkilöstöä ja johtoa, eikä hänen toimintaansa oltu katsottu hyvällä.

Vaikutelmaksi oli Rivivirkamiehen mukaan jäänyt, että journalisti oli soittanut joko asiaa tuntemattomalle ja huhupuheiden varassa tai muuten asenteellisesti vastanneelle ehkä entuudestaan tuntemalleen virkailijalle tai hänet oli yhdistetty lakiosastolle tai henkilöstö- tai yleishallinnon puolelle ehkä juurikin sensuuripäätöksen taustahenkilölle tai sellaisen vaikutuspiirissä olleelle viestintävastaavalle. Monikin olisi varmaan ollut valmis ylipäätään vastaamaan siten, että ulkopuolinen mielenkiinto yksityisluontoisessa paikallisen sopimisen päätösalaan kuuluvassa jutussa päättyisi kättelyssä. Ja varmaan joku oli oikeastikin tuntenut tulleensa loukatuksi jonkin asian tai näkemyksen edustajien puolesta, jos ei omansa. Sana miehitys esimerkiksi varmaan oli loukkaava sellaisesta, jonka mielestä vapautus olisi ollut jostain syystä sopivampi.

Tätä joidenkin piirien omasta tai kaverin puolesta loukkaavana pitämää mielipidekirjoitteluaan muiden mielipidekirjoittajien joukossa mutta

sitoutumattomana omaan laskuunsa ilmeisen itsekkäin motiivein harrastaessaan Rivivirkamies on siis myös luvalla sanoen alentunut käyttämään muiden tapaan ilmauksia, joiden hän tiesi tai joiden hänen olisi Case-viraston henkilöstörakenteen ja osin sidosryhmien monisyisyydenkin tuntien ja muun elämänkokemuksensa perusteella pitänyt tietää voivan pahimmassa tapauksessa herättää joissain keskustelua seuraavissa herkissä piireissä hallitsemattoman pahaa verta.

Onneksi tuo edellinen skenaario ei konkretisoitunut sananmukaisesti vielä case-episodin kuluessa, seuraavalla vuosikymmenellä kylläkin. Rivivirkamies kertoo, ettei olisi osallistunut kuutisen vuotta myöhemmin erääseen talon kustantamaan illanviettoon, jos olisi tiennyt joutuvansa siellä foorumikirjoittelua koskeneen fyysisen protestoinnin kohteeksi. Se ei tapahtunut vanhojen yya-jäärien, vaan parin kolmen nuoremman polven ’suoran toiminnan henkilöstöaktiivin’ puhuttelussa, jota osa talon johtoakin oli joutunut todistamaan. Vain tapahtumat omassa virastorakennuksessa kuuluivat säännösten mukaan viraston vastuun ja hallinnon valtapiiriin, muualla kokoontumiset olivat henkilöstön yksityisasioita.

Oman ilmoituksensa mukaan ”henkilöstöä” edustanut toimintaryhmä oli ollut tyytymätön paitsi Rivivirkamiehen Venäjä-kriittisyyteen, myös siihen, että hän ei yt-kierroksen uhatessa ollut kannattanut aloitetta viikoittaisen liikuntatunnin sisällyttämisestä viraston työaikaan. Johto ei puuttunut asiaan muutoin kuin puhuttamalla yhtä nuorta aggressoria, joka oli yllytetty päätekijäksi. Tämän kerrottiin selvin päin katuneen syvästi esittäen vilpittömän anteeksipyyntönsä.

Hallinnonkin mukaan oli ollut selvää, että Rivivirkamieheltä tuolloin väkivallan avulla saatu lupaus olla enää koskaan kirjoittamatta henkilöstön foorumeille ei ollut juridisesti tai moraalisesti pätevä, vaan siihen vetoaminen olisi ollut kunnianvastaista ja arvotonta. Myöskään henkilöstön todellista mandaattia uhkavaatimukselle ei voinut olla olemassa, vaan välikohtaus todettiin johdon kommentissa parin päihdehuuruisen intoilijan spontaaniksi sooloiluksi.

Rivivirkamiehen virkaura jatkui siis lopulta case-episodin jälkeen 5.10.2009 saavutetun neuvotteluratkaisun eli rasismisyytöksestä vapauttavan pääjohtajan ilmoituksen ja välttävän anteeksipyynnön/pahoittelun jälkeen vielä yli puoli vuosikymmentä. Joitain vuosia myöhemmin oli hänen mukaansa eräässä aiemmassa viraston illanvietossa joku talossa työskentelevä sanonut ohimennen olevan sääli, että Rivivirkamies oli pilannut oman urakehityksensä asettumalla vastahankaan ’heidän kanssaan’. Siis kenen kanssa, oli hämmästynyt kysynyt, ja saanut vastaukseksi ”hallinnon”.

Kuulemma ’asenne’ oli näkynyt jo Rivivirkamiehen tultua toisen kerran talon palvelukseen joskus 2005 oltuaan aiemmin lyhyen jakson määräaikaisena. Vakinaistusta odotelleelle oli lähetetty onnittelutervehdys ja jonkinlainen laskelma liittyen siihen, että hänen nyt katsottiin parin vuoden poissaolon jälkeen tulevan taloon vanhana työntekijänä ja saavan jonkin tästä seuraavan ylimääräisen edun. Rivivirkamies oli lähettänyt vastausviestin, jossa oli epäillyt menettelyn sopivuutta ja suositellut totuudessa pysymistä. Tämä oli mahdollisesti herättänyt hyvää tarkoittaneessa hallinnossa pahaa verta.

Mitään muuta mahdollista erimielisyyttä Rivivirkamies tai muut haastatellut eivät muistaneet olleen hallinnon tai muiden suuntaan ennen case-episodia 2009. Sen aikana yksikönjohtajan tosin muisteltiin määränneen hänet jossain vaiheessa episodin kärjistyessä järjestelemään ja siivoamaan käytävän päässä ollutta mappiarkistoa (joka kuulemma oli käytännössä loppusijoitustaan odottavia vanhoja pölyisiä tarpeettomia mutta muinoin tietosuojaluokiteltuja aineistoja sikin sokin järjestäytyneinä) ja vihjailleen pienpiirissä myös, että viraston maanalaisissa tiloissa on vielä hyllykilometreittäin paperitulosteita digitalisointia odottelemassa. Tuo rangaistusluontoiseksi tulkittu tehtävämääräys jäi kuulemma päivän parin pituiseksi ja unohtui. Pian sekin ymmärrettiin yksikönjohtajan hiukan nolona ristipaineailahteluna.

Joku muisteli tarkemmin myös episodinaikaista sattumusta yksikön vuotuiseen koulutustilaisuuteen liittyen. Tallinnan laivalla oli tarkoitus nauttia yksikönjohtajan reilun etukäteisilmoituksen mukaan kerrankin puhtaasta rentoutusmatkasta, jolla ei olisi minkäänlaisia työhön liittyviä ryhmätyöharjoituksia. Rivivirkamies oli ilmoittanut viime hetkillä jäävänsä matkalta pois, jolloin hänelle oli määrätty entisvuosien kurssitusten tapaisia etätehtäviä toimistolla. Ilkeähkönä vahvistamattomana kuulopuheena oli tullut jälkikäteen epämääräinen tieto, että jotakuta matkustajaa olisi ollut tarkoitus ’ryhmätyökouluttaa’ matkalla myös sosiaalisen paineen metodilla, millä lienee tarkoitettu harjoitustehtävien ohella tai sijasta jotain sakinhivutusta olennaisesti lievempää vertaispuhuttelua tms. todennäköisesti sisätiloissa. Tuskinpa Kremlin raastupaan olisi kyyditetty, lohkaisi eräs humoristi.

Tuon hyvin epävirallisen tiedon lisäksi Rivivirkamies ei koe huomanneensa johdon tai hallinnon suhtautumisessa aggressiivisuutta vuoden 2002 ensimmäisen vakinaistumismahdollisuutensa tyrmäämisen jälkeen, vaan case-episodiinkin liittyvät yhteydenpidot sujuivat kuulemma aina asiallisessa ja ystävällisessä ja toverillisessakin hengessä.

Määräaikaisuusvaiheestaan hän siis muistaa varsin erikoisen tapauksen, joka sinänsä saattaa myös heijastella jotain laajempaakin työyhteisökulttuurin epäviralliseen piiloperinteeseen liittyvää ilmiöaluetta. Vuonna 2009 talossa toimi kaksi eri henkilöstöjärjestöä, toinen akavalainen ja toinen SAK:lainen. Niillä molemmilla oli omat luottamusmiehet ja myös pääluottamusmiehet sekä edustus paikallisen sopimisen mukaisesti myös johtoryhmässä. Vielä vuosisadan alkuvuosina ilmeisesti riitti yksi pääluottamusmies. Kun Rivivirkamies vuonna 2002 oli lopetellut määräaikaisuuttaan, oli silloinen pääluottamusmies pyytänyt hänet pakeilleen kuultuaan tulokkaan työpätkän sujuneen hyvin ja tämän sopeutuneen porukkaan.

Oli kuulemma tapana, että hyvälle tyypille järjestetään jatkopesti. Kyseltyään tulokkaan taustasta pääluottamusmies oli udellut mihin liittoon tämä kuului. Kuultuaan sen olleen YTK oli hän huudahtanut: ”Perkele, porvarien kätyri!” Ehkä vielä tuolloin ei kaikkien vanhan liiton jäärien mieleen ollut tullut, että pätkäprekariaatin lyhytaikainen taloudellinen etu ei ollut maksaa ammattiliitoille, vaikka pidemmän tähtäyksen etu saattoi sitä ollakin.

Palatessaan taloon jokunen vuosi myöhemmin ja vakinaistuttuaan Rivivirkamies oli jo hankkinut akavalaisen liiton jäsenyyden. Sen edustajien kanssa ei kuulemma

ollut koskaan mitään hankaluuksia, päinvastoin hänelle luvattiin apua tarvittaessa myös jopa, mikäli sensuuriepisodi vaatisi lopulta mielipiteenvapauden puolustamista ulkopuolisessa oikeudessa, mihin hakeutumista ei toki suositeltu. Mainittua rekrytointiportinvartijan roolia kauhisteltiin ja tietoa epäiltiinkin, eikä muilla kuulemma ollut vastaavia kokemuksia melko jyrkäksi tiedetystä toverista.

Tuokin esiin tullut kuitattiin mahdollisena vanhan toverijäärän henkilökohtaisen ongelman mielialaa aika ajoin kiristävänä vaikutuksena pikemmin kuin puolueellisen maailmankatsomuksen ilmentymänä väärässä tilanteessa ja ehkä oikeudettomastikin. Joskus toki oli saattanut kuulla esimerkiksi iltalasillisten ääressä jonkun poliittisesti turhautuneen valittavan siitä, että taloon oli alettu palkata vieraanlaista ihan ’ulkopuolista’ väkeä ja ihan ’selviä porvareitakin’. Sitä vastoin yleisemmin työpaikoilla nykyisin esiintyviä nepotismiepäilyjä kuulemma kuului harvoin ja lähinnä vain huumorihengessä.

Rivivirkamies jatkoi Case-viraston palveluksessa kuutisen vuotta episodin jälkeen. Tuolloin hän valikoitui vanhaa virastoa ensimmäistä kertaa kohdanneen yt-kierroksen tuloksena kuulemma yllättäen ns. vapaaehtoisesti irtisanoutettavien joukkoon tuotannollistaloudellista syistä. Tuota budjettiraamikaventumaa oli kommentoitu monin tavoin myös talon foorumilla. Yksikönjohtajan jo vuosia aiemmin esittämä käsitys saattoi olla monimielisenä kuvaava. Hän oli kertonut lähteiden mukaan jossain aamunavaustilaisuudessa, että Case-virastolla on kolme haastetta: VM, VM ja VM! Lausuma muistutti viitatessaan hallinnonalaministeriöön oivallisen paikallispopulistisesti kaikkien mieleen puolustusministeri Häkämiehen tutun lauseen, jossa Suomen haasteena oli kolme Venäjä-sanaa.

Virastossa oli lähteiden mukaan esiintynyt joskus aikoinaan radikaalin virastodemokratiakeskustelun lisäksi myös äärimmäistä autonomiaa valtiovarainministeriöstä vaativia syndikalistissävytteisiä äänenpainoja, joiden mukaan sillä pitäisi olla oikeus tehdä kaikki merkittävät päätökset paikallisesti ja itsenäisesti – ”Case-virasto olemme me, täällä näiden seinien sisällä työtä tekevät!” Olihan virasto onnistunut hankkimaan osan toimintansa rahoituksestakin ’vapaasti’ ja omaehtoisesti ulkopuolisilta.

Kehitysyhteistyövaroin ja Maailmanpankin rahoittamat ohjelmat ja projektit kuten Venäjän ja muiden IVY-maiden siirtymätalouksien veljesvirastojen konsultointiapu olivat tietynlainen ylpeydenaihe ainakin siihen asti, kunnes toiminnan toteutuneen tuloksellisuuden havaittiin viivästyneen joidenkin arvioiden mukaan jopa kankkulankaivotyyliin. Konsulttien ja muiden yhteysresurssien toiminnasta ei aiheutunut talolle sinänsä kuluja muutoin kuin työpanoksen poistumana, mutta toisaalta heidän ennenaikaisena nähty kotiuttamisensakin tietysti oli myös osin ilmeisen katkera pala. Se ehkä oli arvattukin, että Venäjän viraston luotettavuus tietolähteenä ei juurikaan parantuisi ainakaan konfliktialueiden vaaleihin liittyen.

Noihin vuosiin oli ajoittunut myös yksikönjohtajan spontaani kommentti uutiseen presidentti Ahtisaaren Nobelin rauhanpalkinnosta 2008. Rivivirkamies sanoo muistavansa sen olleen sävyltään ivallinen tai jotenkin kaunainen. Tämä voisi ehkä viitata äärimmäisissä indisiotulkinnoissa siihen suuntaan, että koska Suomen naapurimaista ainoastaan itäinen on suhtautunut avoimen tympeästi viipurilaissyntyisen Ahtisaaren saamaan kunniaan, voitaisiin olettaa samoin

ajattelevan suhtautuvan ehkä samansuuntaisesti tuon valtion kanssa muissakin kysymyksissä, vaikka olisikin vakuutellut toimineensa potkuja antaessaan ristipainetilanteessa ylempien tahojen tahtoa toteuttaen. Toki Ahtisaaren ja Halosen linjoissa oli eroja monin tavoin, mutta nobelin myöntämistä toki pidettiin molempien kannattajakunnassa yleisesti tervetulleena ansaittuna palkintona ja myönteisenä huomionosoituksena tavallaan koko kansakunnalle.

Vuoden 2015 yt-kierroksen lopussa Rivivirkamies valikoitui irtisanoutettavien joukkoon. Se tuli pääluottamusmiehen, esihenkilöiden ja lähimpien kollegoiden mukaan täysin yllätyksenä, koska hänen työpanoksensa ja ns. yhteisöllisyytensä arvioitiin yleisesti hyviksi. Pääluottamusmiehen mukaan tosiasiallinen syy olivatkin mitä ilmeisimmin olleet Rivivirkamiehen mielipidekirjoitukset intranetin foorumilla. Käytännössä oletettavasti joiltain osin case-episodin 2009 jäljiltä kyti edelleen hiljaista kaunaa. Vaikkei kärjistyviä historia-aiheita enää juurikaan käsitelty, oli joillain talon jyrkemmillä aatteellisilla aktivisteilla muitakin syitä karsastaa ikään kuin ulkopuolista librettoa laulavaa kutsumatonta parvisolistia, millä pelättiin olevan vaikutuksensa myös oopperan kokonaisuuden yhtenäisilmeeseen.

Uuden pääjohtajan 2012 komeasti aloittama viraston toiminnan läpäisevä kulttuurinmuutoshanke ja avoimesti osallistuvaan keskusteluun kannustava uudistuslinja saavuttivat lakipisteensä vuonna 2014, kun johto pyysi henkilöstöltä ehdotuksia toimintakulujen säästökohteista. Tällöin otettiin esiin mm. työmatkailun rajoittaminen välttämättömään ja jopa vastustettiin työntekijäpuolen aloitetta viikoittaisesta palkallisesta liikuntatunnista sekä jälleen kyseenalaistettiin itään suuntautuneen kehitysapuyhteistyön mielekkyyttä.

Nämä johdon pyytämät ehdotukset ja eräät muut intranetlausunnot paitsi saivat jonkin verran kannatusta myös ilmeisesti koettiin joiltain osin suoranaisesti loukkaaviksi joitain viraston merkittäviä vaikuttajasuuntauksia kohtaan. Yt- ja muutosneuvottelukierros keväällä 2015 tarjosi kevään 2009 virkamieslakipykäliin verraten selvästi kestävämmän juridisen pohjan puuttua kaventuneiden budjettiraamien oloissa myös epätoivotuksi koetun intraneteripuran aiheuttamaan turhautumiseen. Uusi pääjohtaja siis otti lusikan kauniiseen käteen. Olihan toki helpompaa tervehdyttää väärään aikaan kärjistynyttä talonsisäistä keskusteluilmapiiriä erottamalla Rivivirkamies kuin pakottaa tämän mielipiteistä ärsyyntyneet suvaitsemaan uudelleen aktivoitunutta kirjoittelua.

Uusi pääjohtaja kutsui keväällä 2015 sekä Rivivirkamiehen että tämän virkasuhteen jatkamista voimakkaasti puoltaneen akavalaisen pääluottamusmiehen palaveriin pilviä hipovaan näköalatoimistoonsa. Pääjohtaja ilmoitti kuulemma epämääräisesti viraston asenneilmapiiritaustoihin viitaten, että Rivivirkamiehen on aika siirtyä Case-virastosta uusien näkymien pariin.

Pääluottamusmies ja muut akavalaiset luottamusmiehet sekä pari SAK:laistakin osoittivat myötätuntoaan Rivivirkamiehelle tulkiten potkut niin ikään ilmaisunvapauden käyttöön liittyneeksi valitettavaksi tapaukseksi, jolle nyt ei kuitenkaan mitään voitu viimeisimpinä vuosina toteutetusta toimintakulttuurin muutosprojektista huolimatta. Pääjohtaja oli vaihtunut 2012 mediatietojen mukaan puolueettomaan keskustataustaiseen (vaikkei poliittisia nimityksiä maassamme oltu tehty edes YYA-aikoina eikä ainakaan enää aiemman ex-taistolaisen pääjohtajan aikoina).

Rivivirkamies on jälkeenpäin kertonut katuneensa, että oli juuri muutosneuvottelujen lähestyessä käsitellyt taas talon epävirallisia tabuja ja puuttunut aihepiireihin, jotka virallisesta sallittavuudestaan huolimattakin näemmä edelleen koettiin tiettyjen henkilöstöaktiivien omaksi ”turvalliseksi tilaksi”. Case-episodista muistuttaminen vuosien jälkeen osana yhteisökulttuurista laadunparantamiskeskustelua oli sekin virhe. Luultavasti hän oli myös yliarvioinut Venäjän valtiollisen ’veljesviraston’ kehitysaputoiminnan merkityksen Case-viraston akuutin budjettikehyskeskustelun kannalta.

Oli myös turhanaikaista mainita tyytyväisyytensä 700 000 euron säästöstä vuodessa palkallisen viikoittaisen liikuntatuntihankkeen jäätyä toteuttamatta. Tuon toteutumattoman kuluerän vertaaminen kansanedustajien torkkupeittoihin ja Merja Ailuksen työsuhde-Bemariin oli myös epäloogista. Kuulostikohan lisäksi ehkä myös uhkailevalta, että Rivivirkamies perusteli vastustavaa kantaansa sillä, miten media mahtaisi käsitellä asiaa saadessaan mahdollisesti tiedon palkallisesta harrastustunnista viraston varsinaisen ydintoiminnan leikkausuhan alla.

Rivivirkamies kertoo allekirjoittaneensa yt-muutosmenettelyn lopuksi keväällä 2015 kaiketi tavanmukaisen irtisanoutumissopimuksen, jossa hän lupautui pidättäytymään jatkossa oikeudellisista toimista ja välienselvittelyistä Case-virastoon liittyen. Hän katsoo muutenkin olevansa viraston kanssa "juridisesti sekä henkilökohtaisesti sujut", mutta yhteiskunnan intressin nimissä hän haluaisi *case-episodin jälkisuomettuneisuusilmiönä anonyymeine taustoineen* lähihistoriallisen tutkimusyhteisön jonkinmoiseen jälkisyyniin ja kuriositeettina kirjattavaksi.

Loppulausunto

Olli Mäenpää on todennut seuraavaa: "*Tällaisten joustavien normien soveltamisessa korostuu usein myös yleisen ja yksityisen edun välinen punninta ja niiden sisältämien vaatimusten tasapainottaminen. Lakisidonnaisuuden vaatimus edellyttää tällaisissa tilanteissa, että päätösvallan käyttöä koskevat kriteerit otetaan asianmukaisesti ja riittävän tarkoin harkiten huomioon. Myös hallinnon oikeusperiaatteita on noudatettava harkintavallan käyttämisessä.*

Lakisidonnaisuus on erityisen ongelmallinen vaatimus, kun jotain hallintoon liittyvää asiaa tai toimintaa ei ole lainkaan säännelty tai sitä on säännelty ristiriitaisesti eri normeissa. Lakisidonnaisuuden vaatimus ei sisällä välitöntä vastausta tämäntyyppisiin ongelmiin. Perusoikeudet, hallinnon oikeusperiaatteet ja vakiintuneet laintulkintaa ohjaavat säännöt on kuitenkin otettava huomioon näissäkin tilanteissa.”

Koska case-episodin tapahtumista on pitkä aika ja kaikki osapuolet pitänevät niitä juridisessa mielessä vanhentuneina, ei syvemmällä lakisidonnaisuustarkastelulla tässä vaiheessa katsota olevan merkitystä tai tarvetta.

Mäenpää edelleen: *”Jotta lakisidonnaisuuden toteutuminen pystytään käytännössä turvaamaan, viranomaisten toiminnan lainmukaisuutta on voitava valvoa riittävän tehokkaasti. Tämän vuoksi lakisidonnaisuuden toteuttamiseen kohdistuvat erityisesti riittävän julkisuuden, toimivan valvonnan ja tehokkaan oikeusturvan vaatimukset. Asioiden käsittelyn ja päätöksenteon on oltava julkista. Valvonta ja*

virkavastuu kohdistuvat kaikkeen julkiseen toimintaan. Lisäksi yksityisen oikeuksia, etuja ja velvollisuuksia koskevan hallintopäätöksen lainmukaisuus voidaan saattaa hallintotuomioistuimen arvioitavaksi."

On hienoa, että tuo mahdollisuus on ja on ollut olemassa myös vuonna 2009. Kaikki osapuolet (pl. muu yhteiskunta ja lainsäätäjä/ennakkotapaustuomiovalta) ovat kuitenkin yhteisellä päätöksellä sopineet ko. asioiden käsittelyn ja päätöksenteon olevan paremmin perusteltua toteuttaa paikallisen sopimisen mallin mukaisesti.

Edelleen: *"…Oikeusnormien hierarkiaan nojautuva tulkintavaikutus konkretisoituu hallintokäytännössä etenkin väljien ja harkintavaltaa sallivien laintasoisten säännösten yhteydessä. Oikeusnormien hierarkia edellyttää yleensä sen arvioimista, minkä sisältöiset lainsovellutukset ovat mahdollisia perustuslain säännökset huomioon ottaen. Lain sanamuodon ja ehkä tarkoituksenkin sinänsä sallimat mutta perustuslain vastaiset sovellutukset ovat kiellettyjä. Viranomaisen on siten lakia soveltaessaan noudatettava perustuslain mukaista tulkintaa."*

Ko. hallintoviranomainen on antanut ymmärtää tehneensä kiistanlaisen päätöksen/päätökset parhaan asiantuntemuksensa mukaan virkamieslakia soveltaen ja useiden kuukausien paikallisen riitauttamisen jälkeenkin parhaan harkintansa mukaan sen 14 § 2. momenttia tulkiten oikeudenmukaisesti asiassa päättäen. Lieventävien asianhaarojen tai muuten armeliaisuusnäkökulman nojalla alkuperäistä päätöstä on korjaavassa päätöksessä kohtuullistettu Rivivirkamiehen kohtuulliseksi arvioidun toiveen mukaisesti.

"…Hallinnon oikeusperiaatteet on määritelty hallintolain 6 §:ssä hyvin tiivistetyssä muodossa: "Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia."

Tasapuolisuutta muita samanlaisessa asiassa asioivia kohtaan ei ole osoitetavissa case-jutun tosiasiallisen ainakin osittaisen ennakkotapausluonteen vuoksi, ja ko. päätösviranomainen on katsonut kaiketi bona fide käyttäneensä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin, ja toimiensa olleen lähes puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden sekä suojanneen oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Ennakkotapausluonteen vuoksi ei tällaisia odotuksia toki voi katsoa tässä asiassa juuri olleenkaan.

"Hallinnon oikeusperiaatteen vastaiseen menettelyyn ja päätöksentekoon voidaan kiinnittää huomiota etenkin muutoksenhaun yhteydessä ja myös itsenäisenä valitusperusteena. Mikäli hallintotuomioistuin toteaa päätöksenteon olleen jonkin periaatteen vastaista, tätä pidetään oikeuskäytännössä yleensä harkintavallan väärinkäyttönä, joka jo sellaisenaan mahdollistaa hallintopäätöksen kumoamisen."
(Mäenpää 2020)

Valitusperusteiden ollessa menestysennusteittensa suhteen erittäin kyseenalaisiksi arvioituja ei muutoksenhakutoimia ole asianosaisten puolelta pelkän mielipahan

hyvittämiseksi katsottu aiheelliseksi käynnistää muun muassa enemmän juristeriakierteen välttämiseksi.

Edellä esitetyn perusteella ja, koska Rivivirkamies ei ole asiassaan, tai viraston muutkaan asianosaiset muustakaan syystä, päätyneet aikoinaan tyytymättömyyttään esittäen muutoksenhakumenettelyyn, ja se on näin jäänyt vaille ulkopuolista huomiota ja ennakkotapauksen luonteista yhteiskunnallista merkitystä korostavaa tarkastelua, on vapaa tapausarviointitoimija päättänyt käsitellä ja raportoida tämän juridisesti kaikilta osiltaan vanhentuneen tapauksen ilman oikeudellisia tai muita vaateita tarkoittavia ohjeistuksia yksinomaisena tarkoituksenaan taata siinä ilmenneiden yhteiskunnallisesti kiinnostavien ja viranomaisia mahdollisesti huolestuttavien ja muuten yleisempää huomiota ansaitsevien piirteiden, kuten mm. potentiaalisen ulkopuolisen lobbauksen ja vierasta valtaa tukevalle hybridivaikuttamiselle otollisen asenneilmaston ja aatemaaperän ja sisäpiirihenkisen suljetun ilmapiirin yhteisörakenteellisen muodostumisen ainesten, tunnistamiseksi ja esiin nostamiseksi vastaisuuden varalle.

Koska Case-virastossa 29.4.2009 päivätyn sensuuripäätöksen sanamuodoltaan korjannutta 10.11.2009 päivättyä aiemman korvannutta sensuuripäätöstä ei tähän asti tietoon tulleen mukaan ole korjattu edelleen tai mitätöity virastossa, eikä myöskään hallintotuomioistuimessa ole todettu sitä koskevan päätöksenteon olleen minkään relevantin periaatteen vastaista eikä sitä ole katsottu harkintavallan sellaiseksi väärinkäytöksi, joka jo olisi johtanut hallintopäätöksen kumoamiseen, on näin muodoin alla nähtävistä päätöksistä tuoreempi eli oikeanpuoleinen kaikesta päättäen periaatteessa edelleen voimassa kyseessä olevassa valtionvirastossa.

Vaikka päätöksen laatijan ja allekirjoittajien voidaan edellyttää asemansa, asiantuntemuksensa, koulutuksensa ja yleisen elämänkokemuksensa perusteella olleen tietoisia päätökseensä vaikuttaneista olosuhteista ja mahdollisesta ulkopuolisen vaikuttamisen ja/tai lobbauksen maanittelu- ja/tai uhkaavuusluonteesta sekä sensuroidun virkamiehen tavoin sen juridisen perustan osittaisesta yhteensopimattomuudesta tuolloin tai myöhemmin voimassaolevan Suomen lainsäädännön kanssa, korjattua päätöstä ei ole tiettävästi edes riitautettu saati vaadittu mitätöitäväksi, vaan asia on päinvastoin sekä johdon että paikallisen sopimisen mukaisen henkilöstöedustuksen ja sensuroidun itsensä vapaaehtoisella sopimuksella haluttu pitää viraston sisäisenä.

Kuitenkaan asialla ei liene juurikaan käytännön merkitystä tuossa yksittäisessä virastossakaan muutoin kuin jonkinlaisena ennaltaehkäisevänä politikoinnin suitsijana. ”Russofobisen historiankirjoituksen” kieltäjänä se tuskin enää voisikaan toimia jo siitäkin päätellen, että viraston lipputankorivistöön ilmestyi hetimiten Kremlin ”erikoisoperaation” alettua 2022 Ukrainan lippu solidaarisuuden osoituksena samaten kuin Rivivirkamiehen mukaan joidenkin hänen Venäjä-kriittisyyttään case-episodivuoden jälkeen aggressiivisestikin muistelleiden somemeemeihin, ja kuulemma keskustelussa on käytetty estoitta myös erikoisoperaatiota selkeämpää sanaa Venäjän hyökkäyssota.

Mitä sensuuripäätöksissä mainittuihin ’muiden henkilöiden halventamisiin’ tulee, sellaiset on jo ensi alkuun todettu niin lieviksi, että kyseisten julkisuuden

hahmojen voidaan olettaa joutuneen kestämään asemansa vuoksi paljon pahempaakin, eikä esimerkiksi Silvio Berlusconin myöhemmän menehtymisen ole edes esitetty voineen aikaistua mahdollisen ko. kaukoloukkaantumisen vuoksi. Muutkaan tuskin olisivat korvaansa lotkauttaneet siinäkään tapauksessa, että olisivat tulleet tietoisiksi Case-viraston foorumikirjoituksista. Ennen kaikkea mahdollisille kunnianloukkausprosesseille ei ole ilmoittautunut tai löydetty yhtään asianomistajaa enempää kuin asiasta kiinnostunutta syyttäjääkään.

Tutkielman ja raportin tehtävänä oli selvittää, onko siinä tarkasteltu ”russofobisen historiankirjoituksen” kriminalisointia tosiasiallisesti tarkoittava viranomaispäätös vuonna 2009 syntynyt, ja jos on, missä määrin, Venäjän laaja-alaisen vaikuttamisen alaisena tai sille altistuneena. Vai oliko se täysin puhtaasti vain henkilöstöhallinnollinen työilmapiiriä uhanneen keskustelufoorumilla ilmenneen mahdollisesti eskaloituvan katsomuskonfliktin ’työsuojelullisesti ehkäisevä’ paniikkitoimi joidenkin vanhojen taistolaisjäärien ja/tai nuorempien muun suunnan kuumakallejen mielenrauhan säilyttämiseksi määrittämällä heille selvä ns. turvallinen tila foorumikeskustelun termejä ja aihepiirejä rajaamalla.

Katsomme selvitetyksi, että informatiivista ja kulttuurista vaikuttamista on erittäin todennäköisesti ollut mukana olennaisestikin pidempiaikaisena. Keväällä 2009 tämä tuli esiin tilannekohtaisesti Venäjän historiapolitiikan päättäjien lähinaapureihin suuntaaman aktiivisen kiinnostuksen ja Sanomatalon Putin-nuorten mielenosoituksen ja sattumoisin siihen liittyen valtionhallinnon sisäisessä viestinnässä todetun foorumikeskustelun kärjistymän ’otollisen’ yhdistelmän mahdollistamana. Venäjän valtiollista puuttumista asiaan ei ole voitu todeta.

Missään näissä yhteyksissä ei ole voitu todeta myöskään tietoista tai vakavasti tuottamuksellista maanpetoksellista laitonta toimintaa tai valtiopetokselliseen pyrkimykseen tähtäävää saati sitä valmistelevaa yhteydenpitoa vieraan valtion kanssa tai vieraan vallan edun ajamiseksi tai Suomen edun tai kansainvälisten suhteitten vahingoittamiseksi. Mikäli epäilyjä tällaisesta pyrkimyksestä olisi jollain tasolla havaittu, oletamme suojelupoliisin olleen asiasta tietoinen ja ajan tasalla ja tehneen syyniinsä perustuneet johtopäätökset ja jatkotoimet luonnollisesti niiden tulematta siviilien tietoon. Rivivirkamies ei ole itse kertonut olleensa asiassa yhteydessä muihin viranomaisiin kuin Case-virastoon, jossa päätökset on käsitelty, eikä viraston puolelta tai henkilöstöhaastatteluissa ole tullut viitteitä mihinkään muuhun suuntaan kuin siihen olettamukseen, että case-episodi toteutui virastonsisäisenä muun hallinnon tai muiden ulkopuolisten tietämättä.

Toteamme case-episodiin liittyneen todennäköisen laaja-alaisen vieraan vallan vaikuttamisen olleen laadultaan pääasiallisesti pitkäaikaista, lähtökohtaisesti kulttuurista ja informatiivista laillista epäsuoraa vaikuttamista osana koko Suomeen suuntautunutta vaikuttamista suomettuneisuuden ja jälkisuomettuneisuuden aikana lisäksi virastokohtaisia paikallisia henkilöstö- ja toimintakulttuurin erityistekijöitä hienovaraisesti hyväksi käyttäen.

Lyhyesti luonnehtien alun perin vierastaustaisen kotimaisten tahojen omaksuman ja tukeman poliittisen kulttuurisen suunnan vaikuttamisen puolivuosisatainen jatkumo on luonut ilmapiirin, jossa on elänyt organisaatiokohtaiseen henkilöstö- ja sidosryhmärakenteeseen pohjautunutta perinteistä muuta yhteiskuntaa merkittävästi pidempään viipyillyttä YYA-kulttuuriasennetta uusine nuorempia

sukupolvia varten ajanmukaistettuine keskinäisriippuvuushenkisine peitesovelluksineen, eli pienen piirin erityisen voimaantuneesti piiloitsetuntoista ja herkkähipiäistä ns. poliittista korrektiutta ja itsesensuurihenkeä, lyhyesti sanottuna *jälkisuomettuneisuutta*.

Vaikka tuo vaatimus on ollut kovalta ytimeltään hyvinkin pieneen piiriin rajoittunutta, on yleinen osin harjoitetun paikallisen sopimisen teemaan sekoittunut pyrkimys pitää kaikenlaiset konfliktit viraston sisäisenä, ollut omiaan luomaan myös koko henkilöstön pääosin poliittisesti maltillisten suuntausten keskuudessa eräänlaisen ”vaikenemisen kulttuurin” sukuisen asenteen mieluummin hyväksyä selvästi järjettömänkin tuntuinen venäjämielistä ääriainesta myötäilevä vanhojen jäärien ja nuorten aktivistien sielunrauhaa suojaava hallintopäätös mieluummin kuin ’kannella’ asiasta hiljaista jupinaa enempää edes henkilöstöjärjestöjen kellokkaiden tasolla.

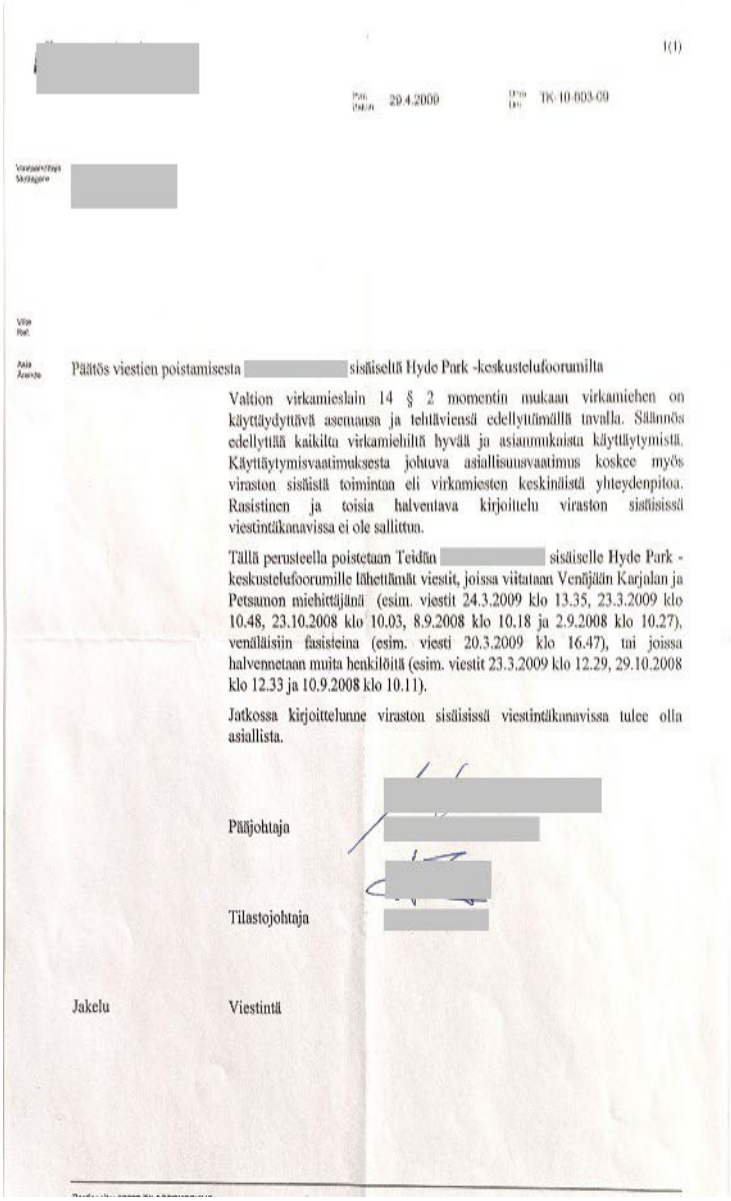
”Russofobisen historiankirjoituksen” ja ”poliittisen” kirjoittelun kieltäminen viraston henkilöstöltä hyväksyttiin, mikä ei ollut 2009 eikä ole nytkään lain vastaista. Sensuuripäätös tehtiin virallisesti johdon aloitteesta ja/tai epävirallisesti ”ylemmän tahon” vaikutuksesta, mikä tarkoittanee paikallisesti vaikuttaneita laillisia kotimaisia aatetaustaryhmittymiä ilman suoraa kytkentää Venäjän tiedusteluun tai diplomaattisiin vaikuttajiin. Suomea vahingoittavakin informaatiovaikuttaminen vieraan valtion puolesta on lakimuutosta odoteltaessa vielä vuonna 2026 laillista.

On kuitenkin selvää, että vielä vuoden 2009 jälkeenkin voimaan jääneessä Lex Rivivirkamies -päätöksessä ja sen perusteluissa lainkohtaviitteineen on lukuisia juridisia ja eettisiä ongelmallisuuksia. Voidaankin syystä sanoa siihen vetoamisen mahdollisesti ohjeellisena oikeuskäytäntöesimerkkinä, ikään kuin voimassaolevan ennakkopäätöksen tapaan ko. virastossa tai julkishallinnossa yleensä, olevan lähinnä kunnianvastaista ja arvotonta.

Case-viraston laintulkinnaltaan selvästi venäjämielinen sensuuripäätös vuonna 2009 oli periaatteellisessa mielessä paikallista kokoaan suurempi ja – laillisenakin – epäilemättä yksi häpeällisimpiä viranomaispäätöksiä 2000-luvulla ja Suomen lähihistoriassa. Lisädokumentteja ja lisätietoa on saatavissa luottamuksellisesti tutkijoille ja vastuulliselle medialle.

Tässä raportissa noudatetaan ’asianosaisten’ suhteen anonymiteettia yksilötasolla, mutta instituutiotasolla pidetään perusteltuna tuoda esiin henkilöityä pysyvämpää yhteiskunnallista tehtävää toteuttavia hallintoasemia ja -nimikkeitä. Vaikka oikeuskäytäntö ja laintulkinta voivat muuttua yhteiskunnan arvojen ja lainsäädännön muuttuessa, on toivottavaa, että sivulla 132 nähtävien kaltaisia viranomaispäätöksiä ei maassamme enää vastaisuudessa koskaan nähtäisi.

– We rest our case!

1(1)

[redacted]

Pvm 29.4.2009 Dnro TK-10-803-09

Vastaanottaja [redacted]

Viite

Asia Päätös viestien poistamisesta [redacted] sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta

Valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Säännös edellyttää kaikilta virkamiehiltä hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisvaatimuksesta johtuva asiallisuusvaatimus koskee myös viraston sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa. Rasistinen ja toisia halventava kirjoittelu viraston sisäisissä viestintäkanavissa ei ole sallittua.

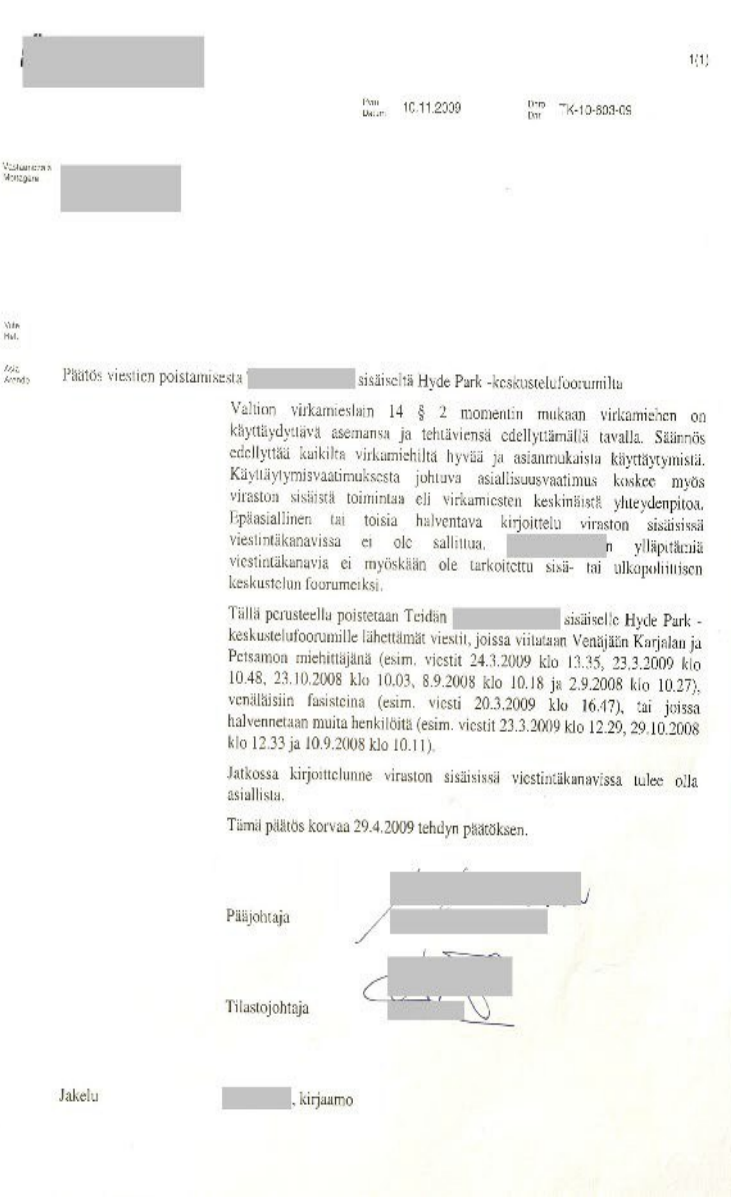
Tällä perusteella poistetaan Teidän [redacted] sisäiselle Hyde Park -keskustelufoorumille lähettämät viestit, joissa viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä (esim. viestit 24.3.2009 klo 13.35, 23.3.2009 klo 10.48, 23.10.2008 klo 10.03, 8.9.2008 klo 10.18 ja 2.9.2008 klo 10.27), venäläisiin fasisteina (esim. viesti 20.3.2009 klo 16.47), tai joissa halvennetaan muita henkilöitä (esim. viestit 23.3.2009 klo 12.29, 29.10.2008 klo 12.33 ja 10.9.2008 klo 10.11).

Jatkossa kirjoittelunne viraston sisäisissä viestintäkanavissa tulee olla asiallista.

Pääjohtaja [redacted]

Tilastojohtaja [redacted]

Jakelu Viestintä

1(1)

[redacted]

Pvm 10.11.2009 Dnro TK-10-803-09

Vastaanottaja [redacted]

Viite

Asia Päätös viestien poistamisesta [redacted] sisäiseltä Hyde Park -keskustelufoorumilta

Valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Säännös edellyttää kaikilta virkamiehiltä hyvää ja asianmukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisvaatimuksesta johtuva asiallisuusvaatimus koskee myös viraston sisäistä toimintaa eli virkamiesten keskinäistä yhteydenpitoa. Epäasiallinen tai toisia halventava kirjoittelu viraston sisäisissä viestintäkanavissa ei ole sallittua. [redacted]n ylläpitämiä viestintäkanavia ei myöskään ole tarkoitettu sisä- tai ulkopoliittisen keskustelun foorumeiksi.

Tällä perusteella poistetaan Teidän [redacted] sisäiselle Hyde Park -keskustelufoorumille lähettämät viestit, joissa viitataan Venäjään Karjalan ja Petsamon miehittäjänä (esim. viestit 24.3.2009 klo 13.35, 23.3.2009 klo 10.48, 23.10.2008 klo 10.03, 8.9.2008 klo 10.18 ja 2.9.2008 klo 10.27), venäläisiin fasisteina (esim. viesti 20.3.2009 klo 16.47), tai joissa halvennetaan muita henkilöitä (esim. viestit 23.3.2009 klo 12.29, 29.10.2008 klo 12.33 ja 10.9.2008 klo 10.11).

Jatkossa kirjoittelunne viraston sisäisissä viestintäkanavissa tulee olla asiallista.

Tämä päätös korvaa 29.4.2009 tehdyn päätöksen.

Pääjohtaja [redacted]

Tilastojohtaja [redacted]

Jakelu [redacted], kirjaamo

Lähteitä, haastatteluaineistoa ja irtonaisia indisiopäätelmiä

Kuten loppulausunnossa todetaan, case-episodissa on erittäin todennäköisesti ollut mukana informatiivista ja kulttuurista pitempiaikaista vaikuttamista. Keväällä 2009 tämä tuli esiin tilannekohtaisesti Venäjän historiapolitiikan päättäjien lähinaapureihin suuntaaman aktiivisen kiinnostuksen ja Sanomatalon Putin-nuorten mielenosoituksen ja sattumoisin siihen liittyen valtionhallinnon sisäisessä viestinnässä todetun foorumikeskustelun kärjistymän 'otollisen' yhdistelmän mahdollistamana. Suoranaista Venäjän puuttumista asiaan ei ole voitu todeta. Missään näissä yhteyksissä ei ole voitu todeta myöskään tietoista tai vakavasti tuottamuksellista maanpetoksellista laitonta toimintaa tai valtiopetokselliseen pyrkimykseen tähtäävää saati sitä valmistelevaa yhteydenpitoa vieraan valtion kanssa tai vieraan vallan edun ajamiseksi tai Suomen edun tai kansainvälisten suhteitten vahingoittamiseksi.

Viraston yhteisökulttuuriin liittyvä aihetodisteaineisto nousikin tietolähteen mukaan tässä vaiheessa keskeiseksi pohdittaessa tapahtumien todellisia taustoja. Alle on koottu irtonaisempaa aihetodistepotentiaalia, haastatteluiden purkua, mutuanalyysia ja loppupohdintaa. Itse kukin voi tehdä siitä mieleisiänsä johtopäätöksiä ja spekulaatioita. Mukana on jonkin verran myös jäsentyneempää asennemaiseman taustakartoitusta, huomioita työyhteisökulttuurin erityispiirteistä, pohdintaa sensuuripyrkimysten selityspotentiaalista, irtonaista motiivispekulointia ja pyöreän pöydän tajunnanvirtaa.

Luokittelemme siis tapauksen mitä todennäköisimmin puhtaasti kotoperäiseksi vahvasti Venäjä-mieliseksi vaikuttamisepisodiksi, jossa voi olla monisyisiä aihetodisteenomaisia linkityksiä vieraan vallan etua tietoisestikin ajaviin tahoihin, myös mahdollisine eriasteisine ei-yksityisluonteisine ulkovaltakontakteineen. Suojelupoliisi on kertonut, että Venäjän hybridioperaatioita Suomessa on ollut selvästi oletettua vähemmän – mutta toisaalta niiden selvä erottaminen kotoperäisten mahdollisesti Venäjä-mielisten tahojen toimeenpanemista on vaikeaa, eivätkä case-episodin kaltaiset tapaukset välttämättä tule viranomaisten tietoon.

Vaikuttamistoimintaa on varmaankin ilmennyt teknisiä sabotaasi- ja kyberiskuja enemmän pehmeämmillä toimintakentillä kuten *mielipiteenmuokkaukseen ja* ***hallintokäytänteisiin interventoivan poikkeuskäytöksen*** *normalisointiin liittyen*. On mahdollista, että tämä liki tuntemattomaksi jäänyt esimerkkitapaus potentiaalisesta vaikuttamisoperaatiosta vuodelta 2009 ei ole lajissaan ainoa, vaikka tuskin se on mikään jäävuoren huippukaan. Se näyttää ilmentävän äkkivilkaisulla lähinnä hieman nolohkosti ajastaan jäljessä piilevänä viipyilleen suomettuneisuusperinteeseen liittyvän yhteisökulttuurisen sisäänrakennetun itsesensuurin paikallisjuonteita. Virastossa noudatettu paikallisen sopimisen malli osaltaan on varmaan vaikuttanut siihen, että episodi kaikkineen *jäi pimentoon ja viestintäkatveeseen* muulta yhteiskunnalta.

Totuus- ja sovintokomissiota ei Suomen jälkisuomettuneisuusselvittelyssä varmaankaan tarvita, ymmärryksen syventäminen siitä riittää, ja samaten ko. episodista. Esimerkkicase on myös juridisesti vanhentunut kaikkien esiin tulevien nimien ja nimikkeiden osalta työsuhdeoikeudellisessakin mielessä. Toivoisimme, että tämä casekuvaus ja motiivitaustojen pohdinta omalta osaltaan lisäävät kiinnostusta myös rivikansalaisten työarjen ja harrastustoiminnan menneisyydenhallintaan ja jälkisuomettumiseen liittyviä kysymyksiä kohtaan osana kansallista reflektointia.

Venäjämielisen nimettömän ilmiannon tekijä ei ole missään vaiheessa selvinnyt, mutta erilaisia arvailuja on kuultu. Yleisesti arvellaan, että takana oli joku henkilöstön yksittäinen poliittinen aktiivi tai sellaisen tuttavapiirin kotoperäinen vaikuttamistoimija pikemmin kuin

vaikkapa tuolloisen itäkehitysyhteistyön parissa kontakteiltaan ulkomaisia vaikutteita ja näkemyksiä omaksunut saati tieten esimerkiksi tiedusteluverkostoitunut taho. Case-episodi näyttäisi alkaneen mahdollisesti kaiketi työyhteisön piirissä toimineen epämääräiseksi jääneen aktivistilobbyn jonkinasteisesta vaikutuksesta ehkäpä tuolloin yleiseen keskinäisriippuvuusoptimismiin ja kiireisen pääjohtajan delegointialttiuteen tai poliittiseen taustaan tms. vedoten. Tuskin siis suorasta ulkomaisesta vaikuttamisesta esimerkiksi kenenkään talossa toimineen mahdolliseen yhteistoimintamenneisyyteen perustuen, eikä sellaisesta ole tiettävästi minkäänlaista faktista havaintoa.

Yksi useinkin kuultu keskinäisriippuvuususkoa henkivä tokaisu Kremlin 2000- ja 2010-luvuilla vahvistunutta totalitarismikehitystä hämmästelleille kuului noina vuosina tietolähteen mukaan, että se nyt on vain *lyhyt pääasiassa islamismin uhkaa vastaan suunnattu väliaikavaihe*. Venäjän vaurastuva keskiluokka kuulemma kyllä pitäisi pian huolen siitä, että länsimaista tuttu demokratiakäsitys vie lopullisen voiton Venäjällä. *Meidän on syytä tukea tuota vaurastumiskehitystä samalla kun teemme kehitysyhteistyötä itänaapurin kollegaviraston luotettavuuden parantamiseksi EU-standardien tasolle*. Noin sanoivat nuorehkot liberaalinoloisetkin tuolloin. Oli mieltä rauhoittavaa uskoa se, sanoi eräs tietolähde, joka huomasi pettyneensä sittemmin. Kazakhstanissa tehdystä kehitysprojektista sen sijaan oltiin Case-virastossa ylpeitä kuulemma syystäkin vielä vuosienkin jälkeen.

Vaikka tuolloinen pääjohtaja oli Helsingin Sanomien rekrytointiuutisen 2001 mukaan ansainnut pestinsä vasemmistosympatioilla ja ay-toiminnallaan, ei hänen osuuteensa Venäjä-mielisen laintulkintauudistuksen primus motorina voine uskoa. Pääjohtajan tai joidenkin muiden virkahenkilöiden poliittinen tausta on kuitenkin voinut olla mahdollisen vaikuttajatahon kannalta arvioiden otollista "lukkarinrakkausmaaperää" lobbaukselle, samoin kuin vaikkapa mahdollinen demlalainen asennetausta lakiosastolla toimineille, jotka eivät ehkä olleet vielä tuolloin ihan ajan tasalla termin "russofobinen rasismi" geopoliittishakuisesta hyötykäyttösisällöstä informaatiovaikuttamisessa.

Case-viraston hallussa on olennaisesti toimintaansa liittyen runsaasti tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, ja se on tutkitustikin yksi luotetuimpia instansseja kansalaisten silmissä. Se ja virallisesti sen henkilöstökin on tietysti puolueeton. Käytännössä useita eri ryhmittymien, myös äärilaitojen puolueiden kellokkaitakin on historian saatossa erottunut joukosta. Eräs 2010-luvulla eläköitynyt yleisesti puolueettomaksi porvariksi tai oikeistodemariksi arveltu virkamies kertoi, että virastoon ohjattiin Kekkosen ajatuksesta suurten ikäluokkien vasemmistoaallon vastavalmistuneita, kun ei heistä siellä juuri haittaakaan ole ja jotteivät jäisi työttöminä katkeroitumaan ja hautomaan vallankumousta.

Vuonna 2009 toiminut virastossa 1960-luvulla aloittanut pääjohtaja oli hänkin nimitetty virkaan 'epäpoliittisesti'. Helsingin Sanomat kirjoitti lokakuussa 2001 pääjohtajan nimityksestä, että hän "*sai pääjohtajan paikan pitkällä kokemuksella ja vasemmistosympatioilla", "1970-luvulta hänet muistetaan palavana taistolaisena, joka oli muun muassa perustamassa [Case-viraston] ensimmäistä ammattiosastoa*". https://www.hs.fi/ura/art-2000004003821.html. Talouselämä otsikoi 24.8.2001: *Aktivisti pääjohtajaksi*. https://www.talouselama.fi/uutiset/a/28dfedac-2628-3aaf-8e74-2892204461de. Ex-pääjohtaja kertoi Yle radion 60-vuotishaastattelussaan hieman epäselvillä lauseilla viettäneensä ’lapsuutensa parhaat kesät’ ilmeisesti Neuvostoliiton suurlähetystön entisellä huvilalla jossain Kirkkonummen/Porkkalan tienoilla https://areena.yle.fi/1-1515469.

Hän oli HS:n mukaan vasemmistoliittolaisen ministerin valinta kuuluessaan puolisonsa kanssa myös ex-puheenjohtajan mökkiporukkaan ja syrjäytti näin muun muassa Palkansaajien tutkimuslaitoksen toimitusjohtajan ja sosiaali- ja terveysministeriön ylijohtajan. Emme lähde tämän enempää mukaan Helsingin Sanomien spekulointiin

aatetaustojen ja kesäpaikkojen merkityksestä viransaannin tai varsinkaan sen hoidon kannalta, vaan toteamme muunkinlaisten meriittien merkityksellisyyden ja myös poliittisten nimitysten olleen vielä myöhempinäkin vuosina epävirallisesti jossain määrin hyväksytysti olemassaoleva ilmiö. Varsinkaan emme ala spekuloimaan jonkun yksityisen pakinoitsijan lohkaisulla, että viattomalla yhteensattumuksella Neuvostoliiton sodanjälkeisen vuokratukikohtapaikan ja HS:n yllämainitun 14.10.2001 julkaistun nimitysuutisen jälkeisillä ilmiöillä olisi saattanut olla keskinäistä yhteyttä.

Ay-toiminta on vuosisadan alun jälkeen jakaantunut Case-virastossa jyrkempään SAK:laiseen ja maltillisempaan akavalaiseen henkilöstöjärjestöön, jotka valitsevat edustuksen viraston johtoryhmään julkishallinnon paikallisen sopimismallin mukaisesti. Useat muutkin kuin pääjohtaja talon lukuisista johtajista ja päälliköistä olivat valmentautuneet asemiinsa henkilöstöjärjestöissä ja se ja itää kohtaan melko yleisesti tunnettu lukkarinrakkaus saattoi olla joidenkin suomettuneisuudenkin sisäistymissyy.

Saman suunnan uussuomettuneita nuoria jääriäkin oli kuulemma yllättävän paljon, ei varsinaisesti punaisia mutta sellaisia edistyksellisiä viheryhteisöllisvalveutuneita esimerkiksi viestinnän puolella, jotka järjestelivät dokumenttien perusteella paljon viihtyvyyskampanjoita ja koruiskulausetoimintaa ja liittoutuivat aina tietyissä asioissa vanhakantaisten kanssa. Vielä 2010-luvun kulttuurinmuutosvuosien työhyvinvointikampanjoita ja kestävän kehityksen tietoiskuja ym. ”sanahelinoitä” saatettiin tietolähteen mukaan taukotiloissa jalostaa leikkisästi esimerkiksi savuton toimisto -teeman tyyliin fossiilittomaksi konttoriksi, jossa vanhat ilmanpilaajat korvataan nuoremmilla uusiutuvilla eli avarakatseisilla edistyksellisillä aineksilla.

Joidenkin esimerkiksi viestinnän ja tietopalveluhenkilöiden sanotaan olleen kontakteissa Valtiontalouden tarkastusviraston kanssa ja jopa myöhemmin siirtyneen sen palvelukseenkin. Case-episodin kulussa ei ole tietenkään nähty mitään huomionarvoista talouteen liittyvissä laillisuusnäkökohdissa, mutta nykyisin kenties toimittaisiin omatoimisesti konsultoiden laintulkintaristiriidoissa hallinnonalat ylittävän tiedonkulun ja verkostoituneisuuden edellyttämällä tavalla kuten Sisäasiainministeriö ohjeistaa: "*Toimet hybridiuhkien torjumiseksi eivät lähtökohtaisesti ole minkään yksittäisen toimialan tai ministeriön yksinään valmistelevia asioita*".

Tässähän oletusarvoisesti 'canceloituvat' ulkopuolelle paitsi julkivanhoilliset ja myös vaikkapa russofobisia ennakkoluuloja osoittavat. Esimerkiksi vasemmisto- ja viherdemareita pidettiin kuulemma hyvinä ja ok, mutta ns. asevelidemarit vertautuivat hieman hassahtaneisiin ei-tiedostaviin puolueettomiin porvareihin. *Pupoille* oltiin ystävällisen suvaitsevia, elleivät he jakaneet ajatuksiaan merkittävämmin.

Julkaisutoimintaakin on voitu harjoittaa ja harjoitettu. Henkilöstö on työnsä puolesta kirjoittanut ja julkaissut paljonkin, ja jälki on tällöin ollut asiantuntevaa ja puolueetonta. kuten viraston työn ja substanssitoiminnan laatu yleensäkin. Lisäksi on aika ajoin kirjoitettu erilaisiin julkaisuihin vaikkapa kansantalous- tai kulttuuriasiantuntijana omissa nimissä ilman mainintaa puolueettomasta virastosta. Usein on aktivoiduttu esimerkiksi vaalien alla tai muuten omien erikoisalojen noustua yleisemmän keskustelun mielenkiintoon. Jonkin verran myös Venäjään liittyviä kirjoituksia on julkaistu, esimerkiksi “Inhimillinen pääoma Luoteis-Venäjällä” 2004, Idäntutkimus 11; kirjoitus tieteellisessä aikakauslehdessä ”Migration from Russia to Eastern Finland” 2012 (Trudy Karel'skogo naučnogo centra Rossijskoj akademii nauk).

Asiallisten puolueettomien kontekstien lisäksi on joskus kirjoiteltu myös puoluelehdissä. Esimerkiksi Vihreässä langassa Case-viraston kulttuurintutkija ehdottaa Rauhanliiton puheenjohtajan Tarja Cronbergin kanssa venäjänkielisen median vahvistamista Suomessa idästä tulevan propagandistisen uutisoinnin vastapainoksi (vihrealanka.fi/node/2785).

Näistä ei voi tehdä johtopäätöksiä case-episodin suhteen, mutta sen sijaan mm. Yle Novostin laadukasta toimintaa enteilleen ehdotuksen voidaan sanoa olleen oikeaan osuva tämän päivän näkökulmasta. (Cronbergia muuten ei vielä 2009 epäilty lainkaan venäjämielisyydestä, mikä alkoi vasta erikoisoperaation aikaisesta seminaarimatkasta.)

Jokunen julkivasemmistolainenkin virkahenkilö on ollut tekijänä myös muunlaisissa kuin länsimaisittain ajatellen puhtaasti tieteellisissä kotimaisissa julkaisuissa, esimerkiksi teoksen ”Russkaja revoljutsija 1917 g” suomalaisen tekstin toimittajana https://www.antikvariaatti.net/tuotteet/235856. Lisäksi jotkut ovat kirjoitelleet reilusti aatelehtiin, https://tiedonantaja.fi/kirjoittaja/olli-savela/, ja olleet myös ehdokkaina mm. SKP:n listoilla.

Tämä ei tarkoita, että poliittisesti aktiiviset virkahenkilöt olisivat ajaneet millään muotoa aatetaustansa mukaista agendaa virassaan tai mitenkään tukeneet case-episodin kuvaamia sensuuritoimia. Ja ylipäätään jotenkin henkilöstöön liittyen ainoastaan putinistinen Kallio–Vallilan SVS-osasto on virallisesti ollut venäjämielistä politiikkaa kannattava. Monilla muillakin esimerkiksi keskinäisriippuvuususkoisilla viraston ulkopuolisilla tahoilla on ollut kontakteja ja ehkä kuulevia korvia talon sisälle.

Kuitenkin ihan maltillisinakin pidetyt valtakunnan tason poliitikotkin ovat voineet lähihistorian vuosina harjoittaa nykyisin venäjämielisenä pidettävää vaikuttamista valtionhallinnossa jopa sensuuria tarkoittavassa hengessä. Jukka Mallinen kirjoitti tällaisesta 19. marraskuuta 2018 Facebookissa:

”ILMARI SUSILUODON LÄHTÖ ULKOMINISTERIÖSTÄ… Tiettävästi hänen "venäläisvastaisesta rasismistaan" teki kantelullaan "julkisen jutun" dosentti B. Samalla leimauskirveellä B. huiteli minuakin.
Erkki Tuomiojan päiväkirjassa ”Ei kai eilisestä jänyt vammoja (2018)”. Syksy 2000, s. 596: ”Otan UM:n porukan kanssa esille Ilmari Susiluodon puheista ja kirjoittelusta tulleen palautteen… myös UM:n virkamiehille menee raja siinä, jos heidän esiintymisensä antaa aihetta syytöksille rasismista. Sillä sanalla Susiluodon vauhdikkaimpia näkemyksiä venäläisistä on luonnehdittu, eikä kokonaan syyttä. Havaitsen Valtasaaren ja Nybergin ilahtuvan, että puutun asiaan, Susiluodon erityisasema Ahtisaaren suojeluksessa TP:lle suoraan raportteja laativana tutkijana kun on ollut ilmeisen kiusallinen”.
S. 657: ”Puhumme... mm. ongelma Susiluodosta, jonka venäläisvastaisesta rasismista on nyt tulossa julkinen juttu. Tarja Kantolalla on ongelmaan nerokkaan yksinkertainen ratkaisu: sekondeerataan Susiluoto Ulkopoliittiseen instituuttiin UM:n rahoituksella!”
S. 662: ”Kantola ja Torstila lähettävät välillä hälyttäviä, välillä rauhoittavia viestejä Susiluodon siirrosta”.”
https://www.facebook.com/jukka.mallinen.9/posts/10155921431698479

Siis ulkoministeriön Venäjä-tutkijan julkaisutoimintaan oli haluttu tuolloin puuttua sensuurin ja canceloinninkin hengessä ministeriön sisältä käsin silmiinpistävässä määrin dosentti Bäckmanilta tutulla sanastolla omaperäisemmän *sekondeeraamisen* lisäksi. Case-virastossa on kaiketi oltu yleensä ottaen suvaitsevampia tai sitten kirjoittajat ovat aina osanneet ja halunneet noudattaa poliittisesti korrektia linjaa, mikäli joku ministeriötason isoveli on valvonut toimintaa sillä silmällä. Case-episodissa 2009 nähtiin jotain muuta.

Yhtenä pitkäaikaisena virkamiehenä on kerrottu Case-virastossa toimineen myös Björn Wahlroosin muistelmissa mainitun henkilön. Toveri-lehden perustajiin ja nuortaistolaisten ns. ratavarren ryhmään kuulunut ex-toveri, jonka Nalle väittää muun ohella kyhänneen toveri Salménin kanssa Suomen vallankumouksellisten opiskelijoiden nimissä Fidel Castrolle 1969 lähetetyn tukisähkeen ja jopa pyytäneen Nallea vuonna 1973 vakoilemaan kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikön Bror Wahlroosin papereita oletetusti Neuvostoliiton hyväksi. Puolen vuosisadan takainen taistolaisuus ei riittäne edes

aihetodisteelliseksi vaikuttajaepäillyksi nimittämiseen enempää Wahlroosin kuin muidenkaan ex-tovereiden kohdalla.

Kansainvälisyyttä sinänsä Case-virastossa oli haastateltujen mukaan monenlaista työmatkoista ystävyysmaatoimintaan. Erään virkahenkilön kerrotaan esitelleen sisäisessä viestinnässä tarkasteluvuosikymmeninä yksityisiä kuvia itsestään sekä Venäjän suurlähetystön portilla että myös ystävyysseuramatkaltaan Pohjois-Koreaan, mutta häntäkään ei kukaan uskoisi totalitarisminpuoltajaksi, minkä hän teki selväksikin monin tavoin. Ystävyys jonkin maan ja kulttuurin kanssa ei ole pois toisilta.

On myös mahdollista, että esimerkiksi nuoremmat taistolaisaikoja kokemattomat puolueettomat tai vihreisiin tai demareihin suuntautuneet kollegat ovat voineet peesata myötäsukaisuuttaan jonkinlaisessa sisäänpäinlämmenneessä toverihengessä ex-taistolaisia ajatusvirtoja. Ehkäpä jotain sellaistakin mitä nämä itse eivät enää allekirjoittaneet. Joidenkin ”suoran toiminnan” henkisiksi profiloituneiden nuoremman polven henkilöstöaktiivien toiminta oli fyysisen aggressiotapauksen omin silmin todistaneen mielestä huolestuttavaa myös talon hallintojohtajan mielestä.

Case-viraston kehitysapukonsultit työllistyivät kustannustehokkaasti kehitysapurahoituksella, mutta tietolähteen mukaan panostuksen tulosodotukset olivat monen mielestä jo tuolloin vaatimattomat Venäjän veljesviraston kohdalla. Keskinäisriippuvuusluottamus oli kuitenkin luja. Luottamuksellisia suhteita vierailukohdemaihin lienee kuvannut sekin, että jonkin toisen IVY-maan kongressipalatsissa pidetyn kv. tapaamisen alussa oli Case-viraston delegaatio luovuttanut läppärinsä isäntien turvatarkastettaviksi. Anekdoottina on kerrottu, että myöhemmin ainakin yhden Case-viraston työhuoneen pöytä-PC:n kello oli siirtynyt pari aikavyöhykettä idemmäs ja hiiren kursori pyrkinyt pitkään tekemään omia reittivalintojaan.

Ystävyysseuraosastojakin on ollut muissakin valtionhallinnon osasissa vielä 1970-luvun jälkeen. Toki ne YYA-aikoina olivat merkityksellisempiä. Ennen vuosisadan vaihdetta eläköitynyt virkamies kertoo: *Olin hurjassa nuoruudessani Case-viraston SNS:n matkoilla Moskovassa. Viini virtasi ja haitari soi. Se oli puhtaasti taistolaisten järjestö — Töissä ollessani tiesin viraston poliittiset touhut tarkkaan. Taistolaiset olivat ainakin julkisuudessa kovasti äänessä*.

Myös Rivivirkamies on kertonut myöhemmin olleensa itsekin kauan ennen Case-virastokauttaan Suomi–Neuvostoliitto-seuran Moskovaan ja yllättäen Kremliinkin suuntautuneella junamatkalla, jonka hänen tuttavansa oli järjestänyt. Tämäkään ei tiettävästi ollut seuran jäsen. Tunnelma oli kuulemma ollut oikein mukava ja jossain eksoottisessa valtiovierastason eliittiravintolassa jopa ylellinen mutta rempseä. Menomatkalla oli ihmetyttänyt, kun pienessä vaunuosastossa olleet olivat tottuneempina opastaneet, ettei ikkunaverhousta saa raottaa, vaikka miten tekisi mieli katsoa ulos.

Kiusaus oli kuitenkin voittanut, kun muut näyttivät nukkuvan tai katselivat muualle, ja nuori Rivivirkamies oli saanut kurkatuksi ulos. Kertoo laskeneensa vastaantulevalla raiteella menevissä vaunuissa kymmeniä ellei satoja Suomen armeijasta tuttujen pienten panssarivaunujen näköisiä tankkeja. Aamulla oli katsomisen kieltänyt SN-seuralainen kysynyt, oliko siellä näkynyt mitään ihmeellistä. Rivivirkamies oli vastannut että ei. Myöhemmin oli tullut mieleen, että varmaan Afganistanissa käytettiin suurempaa kalustoa.

Purukumia ja kosmetiikkaa oli myyty Moskovassa, ja ruplia oli kertynyt niin paljon, että niitä oli GUMin kultaostosjonotusten jälkeenkin pitänyt lahjoittaa kaupunkiin jäävälle opiskelijoille ja jopa jakaa paluumatkalla Viipurin asemalla tuntemattomillekin. Vaunun käytävällä oli vodkateetä hörppinyt myös nuori Rivivirkamiehen muistaman mukaan Toveri-lehden toimittajaksi esittäytynyt juttukumppani, joka oli käyttänyt venäläisistä sanaa

'neukut' ja jopa 'slobot', mikä oli vähän kummeksuttanut, kun sentään ylimmistä ystävistä puhuttiin. Se oli tehty selväksi, että lehteä ei tilata eikä muutenkaan puolueellisiksi aleta, vaikka matkanjohtaja oli jo ehdottanut opiskelupaikankin järjestämistä, kun venäjän alkeet oli kerran opittu niin nopeasti ja huippuääntämyksellä. (Tuttava oli kertonut tarjouksen kuulostaneen jälkikäteen arvioiden jonkin sortin rekrytointiyritykseltä, vitsivitsi.)

Case-virastossa Rivivirkamiehen tietämättä ilmeisesti pitkäänkin työskennelleen entisen Radanvarsi-ryhmäläisen osuuteen sensuurihankkeessa hän ei usko vähääkään, vaikka tämä olisikin sattumoisin ollut juuri tuo Moskovan-junassa vuosikymmeniä aiemmin tavattu toimittaja, jonka kanssa ei poliittista yhteisymmärrystä ollut löytynyt. Nimikään ei varmaan ollut jäänyt kummankaan osapuolen mieleen enempää kuin naamakaan, eikä tuommoiset neuvostovastaiset pikkusanailut varmaan kirjautuneet edes KGB:n arkistoihin.

Toki Venäjä-seuran Case-viraston osasto on ollut lähinnä matkailu- ja kulttuurijärjestö. Joillekuille sillä kuitenkin oli jotain muutakin merkitystä. Kun Rivivirkamies ehdotti keskustelufoorumilla ystävyysseuraosaston perustamista taloon muillekin naapurimaille kuin perinteiselle, eräs luottamushenkilö vastasi, että siitä vaan mutta liity nyt ensin Venäjä-seuraan.

Ainakin yksi tuon SV-osaston vuoden 2009 toimitsijana toiminut jäsen on viime aikoina esiintynyt putinistisen Kallio-Vallilan Venäjä-seuran tehtävissä ja poseerannut sen kansanaani.org-sivustolla osaston ryhmämatkakuvassa miehitetyllä Krimillä. Tietolähteitten mukaan tuota tietoa on hämmästelty kovin, eikä mukavantuntuisen miehen uskota alkuunkaan voivan olla osallinen selvittämättömään nimettömään ilmiantoon 2009.

Eräs innokkaana pidetty Case-viraston luottamushenkilö kertoi case-episodin jälkeen blogissaan yleisenä kantanaan, että rasismisyytöksessä on aina perää, jos joku kokee joutuneensa rasismin kohteeksi. Se on mielenkiintoinen lausuma, jonka tarkoitus lienee ollut vain korostaa yleistä sisarellista herkkyyttä kuulla jäsenistön huolia heikomman näkökulmasta. Tuskin tuon linjauksen tarkoituksena oli osoittaa erityistä myötätuntoa Stalinin ja Putinin rasistisesti loukatun kunnian kieltämisen kriminalisoinnin puolesta, eikä se ainakaan toimi relevanttina aihetodisteena kadonneen ilmiantajan metsästyksessä.

Tuon linjauksen mukaanhan kuitenkin kuka vain, spekulatiivisesti vaikkapa Nashi-järjestön tai Yövartion jäsen olisi kaiketi voinut kokea "todellista rasismia" joutuessaan Suomessa kuulemaan ns. neuvostovastaisen mielipiteen tai pahastunut Mainilan laukausten historiataustoista russofobisen rasismin ilmentymänä. Tämä olisi voinut johtaa samaa logiikkaa noudattaen aiheellisena pidettyyn ilmiantoon vaikkapa jossain oman alansa viranomaisena toimivassa teoreettis-hypoteettisessa asiantuntijaorganisaatiossa, ja näin ollen myös sensuroiva "rasisminvastainen" virastopäätös olisi ollut "oikeutettu".

Joku haastateltu kertoikin pikkukevennyksenä nähneensä Sanomatalon tapahtumien jälkeen yhden nashilaisen mielenosoittajan tyyliseen 'itäpalttooseen' pukeutuneen hahmon seuranneen Rivivirkamiestä aivan tämän kintereillä lähipysäkiltä viraston risteykseen ja ohi rynnätessään tönäisseen tätä kyynärpäällään tuolloin vilkkaan kuorma-autoliikenteen suuntaan. Tämä muistelo herätti tapauksen muistaneessa Rivivirkamiehessä hilpeyden lisäksi puolivakavan kommentin, että tuskinpa tunnettu ulkomaalainen russofobisesta sotahistoriasta loukkaantuja olisi ollut tulossa meidän virastoon tekemään dokumentoidussa miekkaritakissaan moderaattorillemme nimettömänä pysyvää ilmiantoa ja kirjoituskieltovaadetta, jos jo matkalla olisi avautunut tilaisuus hoitaa turvantukintaoperaatio noinkin tehokkaasti kyynärpäätaktiikalla. Teoria todettiin syväanalyysin jälkeen tosihyväksi loppukevennysmatskuksi.

Tämä spekulatiivinen oivallus syystäkin tyrehdytti tyystin epävirallisen ulkomaalaistutkintalinjan. Etsityn primus motorin arveltiin siis olevan kotoperäinen ja

luultavimmin viraston henkilöstöön läheisesti korkeintaan parin kolmen linkin kautta kytkeytyvä vaikuttajataho, joka ei ole ainakaan ollut tietoinen mahdollisesta ulkomaalaisesta juuritahosta. Tämän tahon arveltiin luultavasti katuneen osallisuuttaan syvän hiljaisuuden vallassa yksin niin, ettei kollegojenkaan tarvitsisi noudattaa toverillista vaikenemiskulttuuria, kun eivät ole kuulleet mitään paljastavaa hiiskuntaa lounaspöydissä tai tuopin ääressäkään.

Toki irtonaisia spekulaatioita on esitetty tuon vuoden ja seuraavankin epävirallisissa käytäväkeskusteluissa ja mutuselonteoissa monenlaisia. Rivivirkamies kertoo, että jossain myöhemmässä vaiheessa hänen lähitiiminsä esimies D tuli utelemaan luottamuksellisesti, oliko hän tietoinen erääseen nimeltä mainitsemaansa kv. tehtäviä hoitaneeseen pitkän linjan virkamieheen kohdistuneista huhuista ns. Stasi-listaan liittyen. Rivivirkamies oli vastannut, ettei ollut kuullut, ja huhut yleensäkin pitäisi jättää omaan arvoonsa varsinkin kun tuolla listalla lienee lähinnä ihan viattomia nimiä. D oli kertonut arvelleensa, että jonkin aiemmin näkemänsä Rivivirkamiehen foorumiviestin olisi ehkä saattanut tulkita olleen vihjaus jonkun suhteesta johonkin vieraaseen tiedustelupalveluun ja tämä olisi voinut ärsyttää ko. pitkän linjan virkamiestä tai jotakuta muuta asiasta tietävää. Yhdessä oli lopuksi todettu, että toivottavasti tuollaista väärinkäsitystä ei ollut koskaan syntynyt, eikä sellainen varmaan siltikään olisi johtanut nimettömään ilmiantoon ihan muussa asiassa.

Mutta antoiko pääjohtaja siis ehkä paikallisesti toimivan vahvan venäjämielisen lobbyn ja/tai kenties henkilöstölakimiehen omien rasismitulkintojen ohjata julkisen viranomaisvallan oikeusharkintaa? Vai oliko yksikönjohtajan suullisesti mainitsema "ylempi taho" jokin abstrakti ja epämääräinen talon ulkopuolinen nimetön vaikuttamisvastuullinen? Tuliko venäjämieliseen sensuurihankkeeseen johtanut impulssi Case-virastoon sisä- vai ulkolähtöisesti? Ohjasiko sitä joku vai oliko siemen vain esimerkinomaisesti tarttunut otolliseen maaperään ja muodostunut paikalliseksi maan tavaksi hyödyllisten intelligenttien keskinäisessä ymmärryksessä? Oliko kyse enemmän YYA-kautisesta reliikistä vai tuliko impulsseja pääosin nykyhetkestä?

Tässä näyttäisi olevan kyse hallintokulttuurin ja johtamiskäytänteiden historiaperäisistä vinoumista ja laintulkinnallisista omavaltaisuuksista epämääräisen mutta vahvan vaikuttajalobbyn läsnä ollessa. Casessa tuli kuvaavan selkeästi esiin tuolloin jo taaksejääneenä pidetyn suomettuneisuuden kauden ja sen jatkoilmiönä uumoillun "jälkisuomettuneisuuden" osin päällekkäisen ja osin uudistuvana näyttäytyneen taustarakenteen keskinäinen suhde. Niiden molempien yhteinen pyrkimys oli tulkita lähihistoriaa vahvasti itäisen naapurimaan kulloisiakin julkisia linjauksia ymmärtäen.

Yleisellä tasolla jälkisuomettumisessa ja jälkisuomettuneisuudessa on mielenkiintoista yksilö- ja organisaatiokohtainen motiivitausta ja sen kehittymisen ja ylläpitämisen intressiperusteet. Ne näyttäisivät olevan pääosin muuhun kuin kv. sopimuksiin nojautuvia. Eihän mitään "virallisen ulkopoliittisen ystävyyslinjan noudattamisvelvoitetta" ole enää Neuvostoliiton hajottua ollut. Siis EU:n virallista siirtymätalouksien markkinaintregraatioon ja myös Venäjään kohdistunutta yleisesti velvoittavaa demokratisoitumisoptimismia lukuun ottamatta.

Jälkisuomettumisessa ja jälkisuomettuneisuudessa on selvästikin sekä kotimaiseen perinteeseen ja uudempaan niitä tukevaan motiivitaustaan viittaava että ulkoiseen niin ikään perinteiseen ja uudempaan eli 2000-lukulaiseen ulkopuoliseen vaikuttamiseen viittaava puoli. Niillä kaikilla voi olla vaikutuksensa jälkisuomettuneen yksilön tai organisaation vaikuttuneisuuteen. Jälkisuomettumisen ilmiö vieraan vaikuttamisen pehmeämpänä puolena koskettaa ja kiinnostaa oletettavasti enemmän tavallisia kansalaisia siinä, missä tieteellis-teknologis-sotilaallinen ja sabotaasiuhka kovana hybridivaikuttamisena kuuluvat olennaisimmin viranomaisten tarkasteltaviksi.

Toisaalta vanhoihin kunnon punaisten vuorineuvosten ja idänkauppaneuvos paukkujen bisneshyötyodotusvetoisiin suuntautumisiin on vedottu sitäkin enemmän. Kuitenkin mukana on ollut myös vanhojen ns. taistolaisten ja muiden yya-fundamentalistien sekä muiden poliittisluonteisten voimien ilmeistä lukkarinrakkautta suurta itänaapuria kohtaan. Kaikki eivät ole kääntäneet takkiaan ainakaan aidosti sisäistäen. Tuo lukkarinrakkaus ei ole useinkaan horjunut Kremlin kääntymisestä kapitalismiin ja valtiokapitalismiin. Ei varsinkaan, kun Putinin kaudella on suuntauduttu taas ilmitotalitarismiin. Tämä on osaltaan voinut vaikuttaa meillä varsinkin organisaatioissa, joissa on mukana iäkkäitä jäseniä ehkä suomettuneisuuden kulta-ajoiltakin.

Sisäinen työpaikkakulttuuri saattaa olla hyvinkin hienotunteisen herkkä ymmärtämään vanhojen jäärien vaikeutta sopeutua uuteen, myös ulkopoliittisesti tabuttomaan toimintakulttuuriin. Tämä on voinut jatkua talon tapana vielä pitkälle 2000-luvullekin, viipyilevänä muusta yhteiskunnasta poikkeavana omaperäisenä reliikkipiilopiirteenä, jota paikallisen sopimisen malli ja pyrkimys pitää konfliktit sisäisinä ovat voineet tavallaan tukea. **Vanhassa osin pysyttäytymisen sisäinen maan tapa on voinut olla turvallisuudentunnettakin tuova yhteinen pikku konsensussalaisuus perinteiselle virastomaailmalle vieraantuntuisessa ulkomaailmassa. Sellaisesta saavutetusta suhteellisesta etunäkökohdasta ei ole subjektiivisesti arvioiden kustannustehokasta luopua.**

Tällainen hiljainen konsensus voi johtaa vanhojen arvostettujen asiantuntijoiden vanhentuneidenkin näkemysten siirtymiseen uudelle sukupolvelle myös muissa kuin varsinaisesti työtehtäviin liittyvissä kannoissa. Varsinkin kun poliittinen suomettuneisuus näyttää muuntuvan hyvinkin helposti ulkoasultaan esimerkiksi ei-poliittiseksi talousrealismisuomettuneisuudeksi ja ottavan lisäksi jonkin kosmeettisesti elegantin yleisesti hyväksytyn kuten rasisminvastaisuuden ilmiasun.

Case-viraston tapauksessa on nähtävissä viitteitä useammasta edellä mainitusta mahdollisesta jälkisuomettuneisuuden taustapotentiaalista. Ammatillisesti ja toimialan tehtävien tasolla tämä ei ole juurikaan koskaan näkynyt. Työ ja sen aihealueet eivät merkittävästi kytkeydy sisä- tai ulkopolitiikkaan. Toiminnan laatu on ollut aina ansaitusti luottamusta herättävää kuten puolueettoman asiantuntijaorganisaation imagokin edellyttää. Virallisissa julkaisuissa ei esitetä julkistusajankohtana salassapidettaviä tietoja, eikä niitä kommentoida poliittisena pidettävällä tavalla. Henkilöstö on kuitenkin eri asia kuin virasto ja niiden toimintakulttuurit eri asia kuin niiden imagot. Jotkut asiantuntijat ovat kyllä aika ajoin esiintyneet viraston ulkopuolella myös poliittisina pidetyillä tavoilla.

Sisäisessä keskustelussa on yhtenä erikoisuutena henkilöstöhaastatteluissa mainittu valtiovarainministeriön alaisen Case-viraston henkilöstössä joskus elänyt epämääräinen autonomiakäsitys, jonka mukaan talon keskusvirastonomainen status tarkoittaisi tai sen ainakin pitäisi tarkoittaa täyttä itsehallintoa jopa sen toimintaa rahoittavan hallinnonalaministeriön suhteen.

Ehkä kummallisin pieni piilopiirre Case-viraston henkilöstön alakulttuurisissa piirteissä on erään puolueettoman porvarin leiman saaneen tietolähteen mukaan hämmästyttävän yleinen ns. hurrivihaan viittaava asennejuonne. Se on ilmennyt lievästi esimerkiksi valituksina kaikkien julkaisujen "pakkokääntämisestä". Toisaalta pariinkin kertaan on esitetty vuosituhannen vaihteen pääluottamusmiehen suulla ehdotus Case-viraston taskuvuosikirjan kääntämisestä venäjäksi vuosikymmeniä kasvaneen kielivähemmistön ja turistien tarpeisiin. Eivätkä taloussyyt ole oikein kelvanneet toteutuksen lykkäämiseksi. Myös hajanaisia ehdotuksia venäjän virallisen vähemmistökielen asemaan kohottamiseksi on aika ajoin kuultu nuoremmiltakin virkamiehiltä.

Toisaalta myös monet 2000-luvulla uudistusmielisiksi ja nuorekkaiksi mielletyt aatteelliset suuntaukset ovat lähtökohtaisesti olleet syystäkin herkkiä kallistamaan korvansa erilaisia rasismin ilmenemismuotoja koskevien syytösten suuntaan. Tällöin bäckmanilaisten ja taistolaisten näkemyksistä voi löytyä ymmärrysrajapintoja enemmänkin yhteistä paitsi ystävyys- ja kansalaisjärjestöjen kanssa myös vaikkapa lakimiesverkostojen kanssa.

Case-episodin tapaus toi kaukaisesti mieleen jopa YYA-aikojen suomettuneisuusvuosien karrikoidut esimerkit Pirkkalan monisteineen ja "punaisen" YLEn väitettyine sensuurikontrolleineen sekä Kirkkonummen kirjastolle esitetyn isovelivaatimuksen poistaa Vankileirien saaristo hyllyiltään. Erona on se, että Case-virastossa sensuurin vaatija jäi anonyymiksi, kohteena oli nyt yksittäinen rivivirkamies ja paikkana harmaahkona pidetty Case-virasto, jonka sisäinen suljettu keskustelu ja henkilöstöpolitiikka eivät kiinnosta mediaa. Sensuurihankkeen anonyymi esittelijä ja salainen mutta selkeästi venäjämielinen moderointikriteeri ja laintulkinta viittaavat siihen, että asiaan saattoi liittyä myös jopa välillistä vierasperäistä vihamielistä historiapoliittista informaatiovaikuttamista.

JOS tuollaista informaatiovaikuttamista oli, oliko kyseessä ehkä tarkoituksellinen kokeellinen operaatio ”russofobisen historiankirjoituksen” kieltämisen lobbaamiseksi suomalaiseen valtionhallintoon mahdollisesti laajenevana esimerkkinä toimien aina virallistuvaan kriminalisointiin asti? Vai nähtiinkö pikemminkin jonkun yksittäisen vastuuhenkilön yksityisajattelullista mahdollisesti välillisesti venäläiskultivoitunutta reagoimista eteen tuleviin tilanteisiin, kuten yllättävään pyyntöön saada päätökselle tarkemmat juridiset perustelut? Joka tapauksessa itänaapurin ankaralta vaikuttavan lakiehdotuksen sisällyttäminen Suomen virkamieslakiin on varmaan arveltu vakuuttavan Rivivirkamiehen lisäkysymysten ja auktoriteettia haastavan viestinvaihdon ehkäisemiseksi.

Vai olisiko viraston johto kenties halunnutkin viestittää kirjoittamattomaan lakiin perustuvalla mutta vakavahenkisellä päätöksellään henkilöstölle oman asemansa ristiriitaisuutta ja ahdasta liikkumatilaa yksikönjohtajan ilmaisemaa ’ylempien tahojen asialle lähettämänä’ viestiä laajemminkin? Samaan tapaan kuin vuosina 1945–46 perusteltiin sotasyyllisyysoikeudenkäyntien välttämättömyyttä kirjoittamattomien mutta takautuvien lainkohtien nojalla joko Helsingissä tai sitten Moskovassa. Presidentti Halosen tai entisenkään ulkoministerin (Tuomioja) enempää kuin muidenkaan ulkosuhdepäättäjien mahdollisesti keskikäisriippuvuushenkisistä tai suoranaisemmin isoveljenpelkoasenteisesta viestistä ei ole minkäänlaista viitteellistäkään tietoa, eikä todellakaan vaikuta uskottavalta, että Rivivirkamies olisi ollut vaarassa tulla yksikön huviristeilyltä kaapatuksi oikeusistuimeen, jossa venäjän- tai oikeammin neuvostovastaisuustuomio olisi ollut paikallisesti lainmukainen.

Mikäli kyse olisi ollut epäillystä valtion ulkosuhteiden mahdollisesta vahingoittumisriskistä, ei puheena olevan kaltaisen valtionviraston johdon kompetenssi olisi riittänyt tilannearvioon, ja olisi ollut välttämätöntä rikkoa virastossa noudatettu periaate hallintoasioiden käsittelemisestä paikallisen sopimismallin mukaisesti piilossa ulkopuoliselta yhteiskunnalta.

Case-virastossa kaiketi koetun sensurointitarpeen takana oli siis joko YYA-ajoilta tutun kansallisen itsesensuurin jälkijättöisesti tunnettuun velvoitteeseen liittyvän jälkisuomettuneisuuden piilevän paikallisen kulttuuri-ilmentymän aktivoituminen tai sen sukuinen samantyyppinen uudessa geopoliittisessa tilanteessa vaikuttanut voimakas tunneimpulssi tai itsenäisesti tai mahdollisesti ulkoapäin vaikutettu harkittu linjaus miellyttää Putinin Venäjän Kremlin historiapoliittista pyrkimystä kieltää ja kriminalisoida Neuvostoliiton asevoimien ja generalissimus Josif Stalinin ’kunniaa halventava’ ”russofobinen historiankirjoitus”.

Spekulatiivinen **mutuanalyysi** vuoden 2009 sensuuripäätöksen tarkoituksesta: Toisaalta on **1.** pyritty suojelemaan muutamien vanhojen jäärien/tovereitten/aateveteraanien

herkkää sielua ja mainetta nostalgistylyttävältä kolahdukselta, vaikkei yleisesti varmaan juurikaan yhdytty menneisiin mielipiteisiin. Arvostetut takkinsa kääntäneet ja muut aateveteraanit ansaitsivat täten erityisturvallisen tilan ennen eläkeporttejaan. Toisaalta on **2.** haluttu varjella asiallisena yleisesti pidetyn keskinäisriippuvuusoptimismin kattavan yhtenäistä mielikuvaa asiantuntijaorganisaation imagossa. Sensuuripäätös on siis ollut olennaisesti ei-poliittinen henkilöstöhallinnollinen lailliseksi tarkoitettu ja koettu päätös viraston keskusteluilmapiirin pitämiseksi ei-myrkyllisenä ja provosoitumisen eskaloitumista ehkäisemään. Vieraan pitkäaikaisen tai havaitsematta jääneen tilanneoperatiivisenkaan vaikuttamistoiminnan välillisen vaikutuksen mahdollisuutta kiistatta venäjämielisten päätösasiakirjaperusteluiden ja laintulkinnan taustalla ei voida käytettävissä olleiden menetelmien avulla sulkea pois.

Rivivirkamiehen vuonna 2014 uudelleenaktivoitunut foorumikirjoittelu sai paitsi jonkin verran myötätuntoa myös aatteellislähtöistä vastustusta oletettavasti osin samantyyppisin motiivein kuin 2009. Nyt eräät osin epäviralliset henkilöstöaktiivit esiintyivät omilla nimillään välillä riitaisestikin argumentoiden, ja Rivivirkamies syyllistyi hänkin joskus vastavuoroiseen kuittailuun puolustaessaan esimerkiksi keskusteluun kannustaneen virastojohdon henkilöstöltä pyytämiä säästöehdotuksiaan tulevan yt-kierroksen ja odotettavien irtisano(utta)misten alla. Mutuanalyysi Rivivirkamiehen valikoitumisesta irtisanomisuhkaisten joukkoon on, että kulttuurinmuutokseen ja avoimeen keskusteluun pyrkivien projektien vesittymiseen havahtunut uusi pääjohtaja oli ymmärtänyt, että nyt 2015 oli vuoden 2009 ex-pääjohtajan vierasperäiseen virkamieslain tulkintaan verraten selvästi laillisempi peruste hiljentää merkittävän osan henkilöstöä edelleen ay- ja ulkopoliittisesti vierastama vaikkakin asiallisesti argumentoiva soraääni.

Muutamat useamman sivun pituiset blogityyppiset kirjoituksensa Rivivirkamies kirjoitti muiden tapaan kotonaan ja lähetti sitten työsähköpostiinsa, mistä vei ne viraston sisäiselle julkaisualustalle. Pitkät blogit erityisesti herättivät myös someajalle tyypillisiä kärkeviäkin vastakommentteja, varsinkin kun joskus aiheissa vilahti kulttuurinmuutoksen seurantakeskustelussa vuoden 2009 työsyrjintäcase tai talon itäyhteistyö.

Jälkimmäistä aihetta pidettiin tabuna sinänsä, ei siis vain itäkehitysavun jatkumisen kyseenalaistamista. Viraston verkkosivulta tosin löytyi ko. konsultointipalvelusta selväsanaisesti keskinäisriippuvuususkoinen julkinen kuvaus vuodelta 2008: "*Asiantuntijaosaamisen viennin tavoitteena on Suomen yleisten ulkopoliittisten tavoitteiden ohella vaikuttaa tilastotietojen laadukkaaseen ja kansainvälisesti vertailukelpoiseen tuotantoon maissa, jotka pyrkivät EU-jäsenyyteen tai jotka ovat riippuvaisia ulkomaisesta avusta ja vahvistaa oman organisaation profiloitumista kansainvälisenä asiantuntijaorganisaationa sekä vahvistaa henkilöstön kansainvälistä osaamista. Uutena painopisteenä on myös varsinaisen tilastoalan kehitysyhteistyön aloittaminen. Suomen kehitysyhteistyömäärärahat ovat kehitysyhteistyön rahoitusperusta. Venäjä-yhteistyössä siirrytään vähin erin normaaliin kahdenväliseen yhteistyöhön, jossa molemmat osapuolet rahoittavat täysin oman osallistumisensa*."

Rivivirkamies kysyi 6.6.2014 blogissaan, olisiko Case-viraston kv-toiminnan linjauksia syytä päivittää, kun itänaapuri ei selvästi ollut matkalla EU:hun Krimin operaatiosta ja vaalitilastojensa laatukehityksestä päätellen ja olisi voinut maksaa jo aiemminkin laskunsa itse. Pian tosin myös valtiovarainministeriö muistutti virastoa budjettiraamien kiristyessä, että ulkomaankonsultointi ei kuulu sen ydintoimintaan.

Laajahko dokumentaatio Case-viraston sisäisestä viestinnästä liittyen vuoden 2009 episodin eri vaiheisiin sekä vuoden 2015 yt-neuvotteluepisodin taustoihin on luottamuksellisesti vastuullisten tutkijoiden käytettävissä. Case-viraston ja Rivivirkamiehen kesken tehdyt sopimukset eivät ole edellyttäneet juridisesti tämän aineiston salaamista saati tuhoamista, mikä toki olisi vastuutontakin kansallisen lähihistoriankirjoituksen ja moninaisten hybridiuhkien tutkimuksen tarpeita ajatellen.